

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HESNÆSBOGEN

BLADE AF
HANS MORTENSENS LEVNEDSBOG

ERINDRINGER FRA HESNÆS
I AARENE 1825-1856

Udgivet af Lolland-Falsters historiske Samfund

1958

Hesnæs byhorn
(afbildet paa titelbladet)

Hornet opbevares nu hos Claus Nymand i Hesnæs, i hvis varetægt den sidste oldermænd i Hesnæs, Chr. Andersen, overgav det.

I henhold til undersøgelse foretaget af Hans Fr. Andersen, Vilh. Nymand (Lejre) og Peter L. Jensen dækker de paa hornet værende initialer navnene paa følgende oldermænd:

- H D = Henning Drejsen
- P D = Peter Drejsen
- O F = Ole Frederiksen
- H I S = Hans Jensen Skipper
- M I = Morten Jensen (Hans Mortensens fader)
- R O S = Rasmus Olsen (hans sædvanlige underskrift)
- H I = Hans Jensen (Otte)

Hans Mortensen

født 1825 i Hesnæs - død 1908 i København

Forord

Hans Mortensen fødtes 1825 i Hesnæs paa Falster, hvor hans fader var fisker. Sin første barndom tilbragte han i hjemmet og gik derfra i skole i Moseby. Efter endt skolegang kom han ved kammerherre Classens hjælp paa Jonstrup seminarium, hvorfra han dimitteredes i 1845. De følgende to aar var han huslærer hos godsforvalteren paa Corselitze, tog 1849 polyteknikum i landøkonomi, ligeledes paa foranledning af kammerherre Classen, der ønskede at anvende ham som lærer i naturfag ved sin nyoprettede landbrugsskole paa Næsgaard, hvor han arbejdede med dygtighed til 1853. Gerningen som ungdommens opdrager i landsbyskolen virkede dog mere dragende paa Mortensen, som derfor blev lærer og kirkesanger i Øverup i aarene 1853—56. Men sin egentlige livsgerning fik han paa Jonstrup seminarium, hvor han virkede som lærer i samfulde 40 aar. Sine sidste aar tilbragte Hans Mortensen i København, hvor han døde i 1908.

Skolegerningen optog naturligvis den overvejende del af Hans Mortensens tid og tanker. Ikke alene var han en omhyggelig og inspirerende lærer, men lagde ogsaa en velvillig menneskelig forstaaelse for dagen, enten det drejede sig om hans smaa elever i landsbyskolen eller de større paa seminariet.

Udenfor skolegerningen er Hans Mortensen maaske bedst kendt som den dygtige botaniker, han var. I Botanisk Tidsskrifts 29. bd., 3. afd. (1909) har professor Warming udførligt omtalt Mortensen som botaniker og som menneske. Endnu saa sent som i 1952 fremhæves i en artikel i »Søllerødbogen« Mortensens store indsats i botanisk henseende, navnlig hans afhandling om »Nordsjællands Flora« (trykt i Botanisk Tidsskrift for 1872). Denne afhandling betegnes i »Søllerødbogen« vedvarende som det vigtigste kildekrift for floristisk forskning i Nordsjælland. Mortensens arbejde beror, siges det sammesteds, dels paa hans egne dybtgaaende studier, dels paa hans gode samarbejde med landets ledende botanikere.

Men det lille hefte, der udkom 1890 i anledning af Botanisk Forenings 50-aars fest, lader os skimte en helt anden side af Hans Mortensens væsen, nemlig hans poetiske aare. Mortensen var en anerkendt digterisk og musikalsk begavelse. Herom bærer den af ham i 1897 afsluttede »Levnetsbog« endnu tydeligere vidnesbyrd med sine talrige sange og melodier — Mortensens egne eller af ham indsamlede — som med rette har vakt Dansk Folkemindesamlings interesse, og af hvilke vi bringer nogle prøver, samt sine beretninger om flere lokale musikforeninger, i hvilke Hans Mortensen var medvirkende som violinist. Ogsaa i København var Mortensens kærlighed til musikken kendt; naar han f. ex. kom paa et af

sine besøg i Zoologisk Have, spillede Olfert Jespersen gerne melodien til sangen om »Barndomshjemmet«, jorfattet og komponeret af Mortensen.

Baade om Hans Mortensens virke som botaniker, hvorom ogsaa adskilligt berettes i levnedsbogen, og som musikamatør burde der skrives udførligt. Men det ligger dog udenfor Hesnæsbogens rammer.

Det, som udgivelsen af Hesnæsbogen — der er et uddrag af levnedsbogen — i første række tilsigter, er at lade Hans Mortensen selv fortælle om sin fødeegn, dens beboere og de vilkaar, som raadede i tiden omkring 1825—56, saaledes som han erindrede dem, da han nedskrev de paagældende afsnit af levnedsbogen. Det, der nemlig giver skildringen særlig værdi, er Hans Mortensens nøjagtige beskrivelse af en række lokaliteter i Hesnæs og omegn for over 100 aar siden og hans livfulde skildring af sine nærmeste slægtninge — først og fremmest hans aandeligt bevægede og varmhjertede moder — og en række af deres samtidige. Hertil kommer hans udførlige beretninger om egnens kirke- og skoleliv og om aandslivet i det hele taget samt om de forskellige erhverv, navnlig fiskeriet, hvilket hans fader som nævnt var tilknyttet.

Hans Mortensen har en overordentlig sans for detaljer, hvilket medvirker til at udbyde det billede, han tegner af en befolkning, der vel levede under strenge ydre kaar, men dog — eller maaske netop derfor — forstod af disse baade at drage en alvorlig lære for livet og at glæde sig umiddelbart ved sang og musik eller anden adspredelse i ledige stunder. Men det, der præger Hans Mortensens skildringer allermest, er hans stærke kærlighed til hjemstavnen, en kærlighed, der gaar som en undertone gennem hele bogen. Derfor indledes ogsaa Hesnæsbogen med hans digt til hjemstavnsens pris.

Disse skildringer er selvfølgelig højst læseværdige, og naar Lolland-Falsters historiske Samfund nu har bragt dem i trykken, tilkommer æren herfor opfinderen, civilingeniør Peter L. Jensen, Chicago, og hans gamle skolekammerat, fhv. hegnsmænd i Tromnæs, Hans Fr. Andersen, Karleby. Det er disse, der har henvendt Historisk Samfunds opmærksomhed paa Hans Mortensens levnedsbog. Peter L. Jensen, som selv er barnefødt i en gammel Hesnæsslægt — hans fader var lods ved Hestehoved Batteri og farfaderen færgemand ved Grønsund — og som stadig omfatter hjemstavnen med stor varme, har paa rundhaandet maade støttet Hesnæsbogens udgivelse, en støtte som Historisk Samfund skylder ham tak for. Ligeledes takker vi Hans Mortensens søn, nyligt afdøde lærer Valdemar Mortensen, og dennes datter og svigersøn, ingeniør Vosbein-Jensen, for at have stillet levnedsbogen til raadighed med denne udgivelse for øje. Endelig bringer vi en tak til Det Classenske Fideikommis, der ogsaa har ydet velvillig støtte til udgivelsen.

Januar 1958

Lolland-Falsters historiske Samfund.

Barndomshjemmet.

H. MORTENSEN.

Con moto.

PIANO.

1. Du fav - re
2. Did i - ler
3. End dvæ - ler
4. Og al - drig
5. Ja Tan - ken

Ø i Bøl - gen hist mod Syd, med gam - le Bø - ge
Tan - ken fra den fjer - ne Kyst, did - hen, hvor Sjø - len
Tan - ken ved den Eng - saa grøn, som op af Bæk - kens
glen - mer jeg det skøn - ne Syn, naar Ø - ster - sø - en
dvæ - ler ved den svundne Tid, og Hjørtet gem - mer

i de dunk - le Lun - de, som saa min gla - de Barndoms svundne
fandt sin bed - ste Glø - de, og Hjer - tet ban - ker med en søl - som
Vand i Vaa - ren dik - ked: ret man - gen Glem - mig - ej, saa blaa og
vildt mod Ky - sten skum - med, naar Bøl - gen vi - stø si - ne hvi - de
tro de kø - re Min - der, og hvor Er - in - dring om min Barndoms

Fryd! Til dig min Sjel med Læng - sel sød vil
Lyst, naar Læng - sels - taa - rer maa i Øj - et
skøn, med barn - ligt Sind jeg der i Græs - set
Bryn, og Æ - gir hult og vredt i Hj - bet
ld end ne - re fast min Sjel til Hjem - met

stun - de. Du elsk - te Kyst om - kran - set trindt af Løv,
 træ - de. End min - des jeg den Bo - lig, straaakt, lav,
 pluk - ked. End ban - ker Hjer tet højt af hel - lig Lyst,
 brum - med. Jeg hu - sker end den vin - ter - klæd - te Jord,
 bin - der. Og stun - der jeg til au - dre Eg - ne frem -

mit Barndoms hjem med di - ne kæ - re Min - der! Du Jord, som
 som ven - ligt om min spæ - de Barndom heg - ned, den lil - le
 naar Tan - ken gyn - ger sig paa Øst - havs - vo - ven, og Øj - et
 naar Sø - en bru - ste højt og vildt der u - de, naar Stormens
 til - ba - ge i - ler dog min Længsels - tan - ke. Ret al - drig

gem - mer mi - ne Fæd - res Stov! Til dig en løn - lig
 Stu - e ved det sølv - blaa Hav, hvor - i min Mo - der
 sku - er end den elsk - te Kyst, om - kran - set trindt om
 Vin - ge su - se - de fra Nord, og Blom - ster mal - te
 glem - mer jeg mit hul - de Hjem, hvor - hen i Ver - den

Magt mit Hjerte bin - der.
 kær i Dø - den bleg - ned.
 kring af Bø - ge - sko - ven. *p*
 sig paa frosne Ru - de.
 end min Fodskal van - ke. *p*

Barndomshjemmet

Du fagre Ø i Bølgen hist mod Syd
med gamle Bøge i de dunkle Lunde,
som saa min glade Barndoms svundne Fryd;
til dig min Sjæl med Længsel sød mon stunde.
Du elskte Kyst omkrandet trindt af Løv,
mit Barndomshjem med dine kære Minder,
du Jord, som gemmer mine Fædres Støv
til dig en lønlig Magt mit Hjerte binder!

Og aldrig glemmer jeg det skønne Syn,
naar Østersøen vildt mod Kysten skummed',
naar Bølgen viste sine hvide Bryn
og Ægir hult og vredt i Dybet skummed'.
End svulmer Hjertet højt af hellig Lyst,
naar Tanken gynger sig paa Østhavsvoven,
naar Øjet skuer fjernt den elskte Kyst
omkrandet trindt omkring af Bøgeskoven.

Did iler Tanken fra den fjerne Kyst,
did hen hvor Sjælen fandt sin bedste Glæde;
og Hjertet banker med en sælsom Lyst,
naar Længselstaarer monne Øjet væde.
End mindes jeg det lille Hus saa lav,
som venlig om min glade Barndom hegned,
den lille Stue ved det sølvblaa Hav,
hvori min Moder kær i Døden blegned.

End dvæler Tanken ved den Eng saa grøn,
som op af Bækkens Vand i Vaaren dukked';
ret mangen Glemmigej saa blaa og skøn
med barnligt Sind jeg der i Græsset plukked'.
Jeg husker end den vinterklædte Jord,
naar Søen bruste vildt og fælt derude,
naar Stormens Vinge susede fra Nord,
og Blomster malte sig paa frosne Rude.

Ja, Tanken dvæler ved den svundne Tid,
og Hjertet gemmer tro de kære Minder,
og hvor Erindring om min Barndomstid
end mere fast til Hjemmet Sjælen binder.
Og stunder jeg til andre Egne frem,
tilbage iler dog min Længselstanke,
og aldrig glemmer jeg mit elskte Hjem,
hverhen i Verden end min Fod skal vanke!

Hans Mortensen.

Min Fødeby

PAA FALSTERS ØSTKYST, ved en lille Bugt af den dejlige Østersø, ligger den lille Fiskerby Hesnæs. Den er næsten helt omgivet af Skov: tæt Øst og Nord for den begynder »Østerskov«, som strækker sig langs med Kysten helt om til Næsgaard; Vest for Byen er »Mellemskoven«, der ligeledes langs med Kysten fortsætter sig ned til »Hovedskoven« ved Korselitse. Begge Skovpartier ere adskilte ved en flad Engstrækning hvorigjennem en Bæk, der kommer en halv Mils Vej inde fra Landet, bærer sig vej ud i Havet. Byen ligger i Aastrup Sogn, en lille halv Mil fra den temmelig anseelige Bondeby Moseby, og næsten halvanden Mil fra Stubbekjøbing. Skovene høre til det Classenske Fidei-Commis.

Ingen Plet paa Jorden er mig kjær som denne; thi Hesnæs er min Fødeby, og der tilbragte jeg de første 18 Aar af mit Liv.

I hele den første Halvdel af dette Aarhundrede bestod Hesnæs af 17 Huse, der laa i en nogenlunde sammenhængende Række langsmed Kysten, og saa nær ved denne, at Bølgerne under Nordoststorme ofte stænkede lige op paa Vinduesruderne, og borttog Jord og Træer af Haverne. Den lille Have foran mine Forældres Hus gik saaledes i mine første Drengenaar med en svaghældende Skraaning ud mod Havstokken; men under en stærk Nordost-Storm (vist nok den 4. April 1830) bortskylledes hele det yderste Parti tilligemed de derpaa værende Træer og Buske, saa at der siden den Tid var en stejl Lerskrænt som Grænse. De fleste Huse havde et temmelig tarveligt Udseende; dog vare de ingenlunde saa smaa eller usle, som man jævnlig ser dem i Bondebyerne. I mit Fædrehus fandtes saaledes foruden Dagligstuen 2 andre større Værelser, 2 mindre Kamre, et Bryggers, et »Kværnhaus« m. m. Ved alle Huse fandtes ganske anstændige Frugt- og Urtehaver, saaledes var der ved Nordsiden af mine Forældres Hus en Frugthave med en Snes gamle store Træer, og ved Sydsiden en Køkkenhave, hvori fandtes et Blomsterkvarter, Hækker af Ribs, Solbær og Stikkelsbær, samt flere gode yngre Æble-, Pære- og Blommetræer. Ved Østsiden var en Humlehaves.

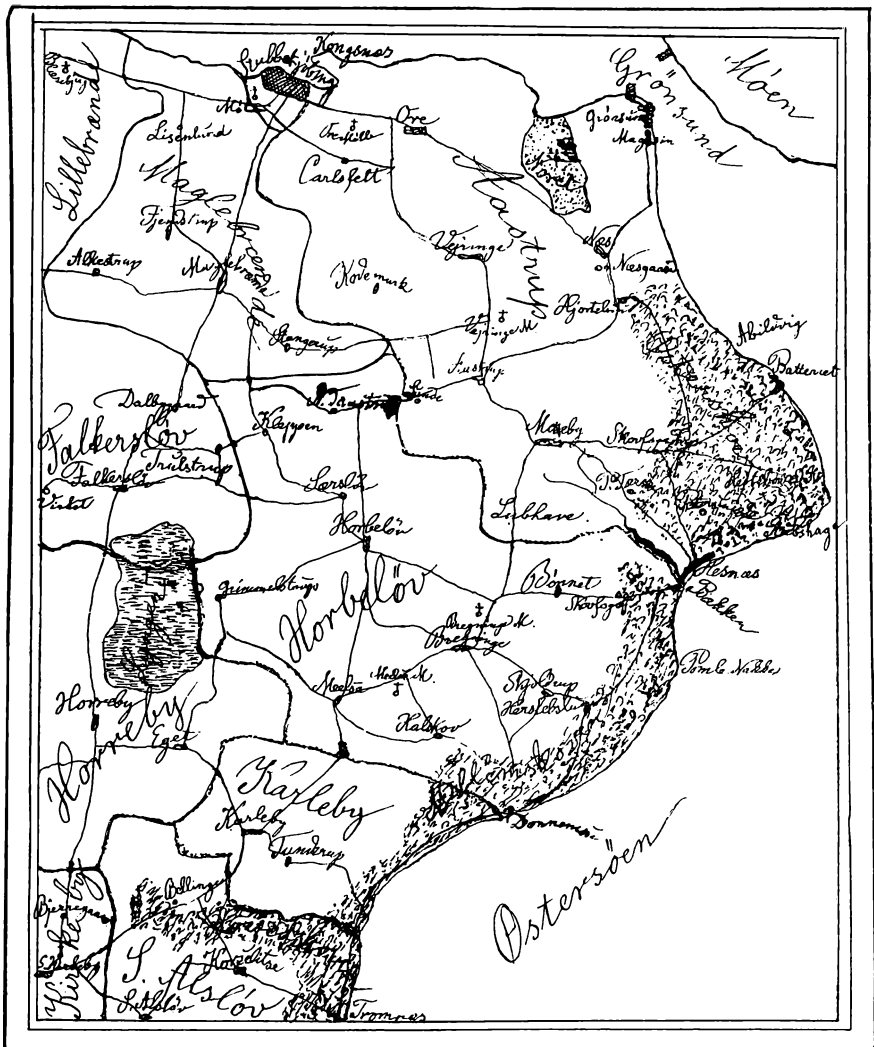
Beboerne i min Fødeby vare Alle Fiskere; men foruden ved deres Hoved-Næringsvej havde de tillige nogen Fortjeneste ved Skovarbejde, ved at udskibe Brænde og ved Søfart. Husfliden var i min Barn-

dom stor; i mange Huse fandtes en Væv, og Spinden, Karten, Strikning, Syning, Baging, Brygning og flere lignende Beskæftigelser hørte til Kvindfolkets daglige Idrætter. Lidt Agerbrug fandtes ogsaa; thi der hørte til hvert Hus en Jordlod paa omtrent 1 Tde. Lands Størrelse; enhver Beboer holdt en Ko og et Par Faar, og kunde hvert Aar slagte en Gris eller to; ogsaa Høns fandtes; derimod ejede hele Byen ikke en eneste Hest, hvoraf Følgen var, at man havde fast Akkord med en eller anden Gaardmand i Moseby, Bønnet, Aastrup eller Skjoldrup, om at dyrke Jordlodden, hvad Pløjning og Saaning angaar. Ligeledes maatte af den anførte Grund, den indfangede Fisk i Reglen transporteres paa Ryggen, ofte en Mil eller længere, f. Ex. til Stubbekjøbing, Bregninge, Karleby o. s. v. Kun i »Sildefisket« om Efteraaret, da man stundom fik Baadene halvt eller helt fulde, maatte man leje Vogn fra en af Nabobyerne, og køre afsted med den rige Fangst.

Som Fiskere i Almindelighed vare Beboerne temmelig fattige, dog ingenlunde i den Grad, at de skulle savne nogen af de almindelige Livsfor nødheder. Den fornemste og mest velstaaende Mand i Byen var vor Nabo, H. Jensen (Otte), der heller ikke var nogen ringere Person end Skipper; han førte en Jagt, somt hvert Aar bragte nogle Hundrede Favne Bøgebrænde fra Fideicommissets Skove til Kjøbenhavn. Han var min Morbroder; foruden ham kom der hvert Aar nogle Dragør-Skipper til forskellige Punkter af Skoven (Tromnæs, Donnemose, Pomle, Hesnæs og Abildvig) for ligeledes at afhente Brænde. I min Morbroders Hus gik det forholdsvis luxuriøst til; her drak man Kaffe 2 Gange daglig, medens sligt i ethvert andet Hus ville blive betragtet som saa uhørt, at Konen, naar hun brændte Kaffe bønner (malet Kaffe kjendtes ikke; derimod blandedes Bønnerne gjerne med Ærter, sjælden med Cichorie) — tillige gjerne kastede en ulden Klud ell. dsl. paa Ilden, for at Nabokonerne ikke skulde mærke hendes Ødselhed. Og naar min Morbroder om Vinteren (han var naturligvis til Søs hele Sommeren, og ønskede en Gang, »at man kunde lade sig begrave om Vinteren, og staa op igjen om Foraaret«) — havde Aften-Selskab, gik det flot til med Steg og Kage og Punsch, hvilken sidstnævnte Drik han forstod at tilberede saa velsmagende og kraftig, at den vakte de fineste Kjenderes Beundring. Som Ingredientser benyttede han kogende Vand (hvis det ikke var varmt nok, kaldte han det »Brækvand«) gammel St. Croix Rom og Citroner, der maatte trykkes og æltes paa en særegen Maade, inden man overskar dem og trykkede deres Saft ud i den spiritusduftende Væske, hvortil der sattes et bestemt Kvantum stødt hvidt Sukker.

Jordlodden til ethvert Hus var adskilt i 2 Stykker, nemlig et mindre, beliggende umiddelbart ved Huset, og et større nede i »Marken«, et Jordstykke N. V. for Byen, mellem Skoven og Bakken. Mine Forældres Part af Marken var den næst-yderste, saa jeg havde et temmelig langt Stykke Vej at gaa, hver Gang jeg skulde bringe Koen derved, flytte eller hente den. Nærmest ved Bækken var et fortræffeligt Stykke Eng, hvis frodige Græs, rødtrævlede Pragstjerner og lyserøde Gøgeurter ofte have frydet mit Sind.

De 17 Beboere vare i min første Barndom følgende:

Kortskitse over Omegnen af Hesnæs

- 1) Rasmus Amager, en ældre, temmelig stille Mand, der betragtedes som een af de anseeligste og mest velhavende i Byen. Hans Kone hed Karen Amagers; hun havde grønne Øjne. De havde en voxen Datter, »Amagers Kirsten«, der ved alle Gilder glimrede som en Stjerne af første Rang.
- 2) Ole Hemmingsen, en yngre Mand, der mest foer til Sø, han blev siden Skipper, og kom til at føre min Morbroders Skib, efter Sidstnævntes Død. Han opnaede en meget høj Alder, og er først iaar (2. Januar 1892) gaet til sine Fædre.

Hans Kone, Kirsten Hemmings, var Søster til Morbroders

Kone; hun blev ogsaa meget gammel, og er død for et Par Aar siden. De havde en hel Mængde Børn (Peter, Ole, Rasmus, Kirstine o. s. v.) der alle vare yngre end jeg, saa at jeg ofte havde den Glæde og Nydelse at være til Barselsgilde i dette Hus. Mandens Forældre, Hemming Foged og Grete Hemmings, levede begge. Ogsaa denne Familie hørte til Byens Honoratiorens.

- 3) Lars Nielsen, en gammel sejt og sveden Fyr. Hans Hustru, Grete Nielsen, var lille og korpulent. De havde en voxen Søn, Jens, en rigtig Krabat, der engang havde den i mine Tanker uhorste Frækhed at give mig en ordentlig Tugtelse, da jeg havde fornærmet ham. Han blev senere gift og fik Huset, der paa Grund af Havets truende Nærhed blev flyttet op til Skoven (3 a paa Tegningen).
- 4) Hans Jensen (H. Otte), min før omtalte Morbroder. Ligesom han holdt sit Hus i en mere pyntelig Stand end de øvrige i Byen, saaledes havde han ogsaa smukke Møbler, samt en Mængde Billeder paa Væggene; de sidste vare mest Smaa-Portraiter af ringe Værd, der fulgte med et Tidsskrift, han holdt. Hans Kone, Bodel Ottens, stod en Del under ham i Dannelsen, men vilde dog gerne opføre sig lidt fint, naar der kom »fornemme« Fremmede; hendes Forsøg i den Retning faldt imidlertid, navnlig hvad Conversationen angaar, tarvelig ud. I Huset hos dem var min Mormoder, Grete Ottens, en gammel, men ganske ærværdig og fornuftig Kone, der ogsaa havde meget at sige i mine Forældres Hus. Mine Søkendebørn vare 4, nemlig Kirsten (hvis Søn mange Aar senere blev gift med min Datter Cecilie), Grete (min jevnaldrende), Jens Christian (min daglige Lege- og Skolekammerat) og Lars Peter.
- 5) Morten Jensen Otte og Karen Ottens, min Forældre. Til dem og til mit uforglemmelige Barndomshjem kommer jeg senere tilbage.
- 6) Jens Skipper, en ung Mand, gift med Johanne Jeppens, hvis Moder, Grete Jeppens, ogsaa var der i Huset. De havde flere Børn, der vare meget yngre end jeg. Jens Skipper var min første Lærer i Violinspil; han var ikke Virtuøs; men alligevel havde mange Ben og Hjerter hoppet og danset efter hans tarvelige Toner. Jeg kunde godt lide ham, hvorimod hans Kone ikke havde den Lykke at finde Naade for mine Øjne, lige saa lidt som hans gamle Svigermoder. Han havde en stensat Kælder i sin Have, og et gammelt aparte Strænge-Instrument, som vi kaldte en Hummer, paa sit Loft. (Muligvis er det et sligt, Ingemann omtaler i sin Levnetsbog under Navnet »Spinnet«. Strængene bragtes til at tåne ved at sættes i Bevægelse med en Pennefjer). I Jens Skippers Øverstestue, der var et af Byens bedste Danselokaler, har jeg mangen god Gang frydet mig ved Musikkens og Dansens Nydelser, og ikke sjelden ledsaget den noget ensformige Violin-Musik med mine Fløjtetoner.
- 7) Hemming Drejsen (Senior). Denne gamle, affældige Mand døde i min første Barndom, og jeg var med til hans »Ærø!« (en Slags Gravøl, ligesom de gamle Forfædres). Hans langt yngre Kone, Ane Drejse, var temmelig døv; hun flyttede ofte sin Ko et langt Stykke ind paa vor Eng nede i Marken, hvor vi vare Naboer. Datteren Trine

blev senere gift med Hemming Drejsen den Yngre, en Møenbo, der paa Grund af sine stundom ikke videre sandsynlige Fortællinger erholdt det mindre klædelige Navn »Hemming Løgn«.

- 8) Grete Frederiks var Enke. Hun havde en voksen Datter Marie, en fyldig og rødhusset og sværlemmet Pige, der næst efter Amagers Kirsten regnedes for Byens første Skønhed. En ældre Datter Trine døde i min Barndom af Brystsygge. Her i Huset var en lille mærkelig gammel dværgagtig Person, Hans Rønder, der tidligere med sin nu afdøde Hustru, Karen Rønders, havde boet i et lillebitte Hus oppe ved Skoven paa Lars Nielsens Jordlod. Han var fingernem, og ejede bl. a. en dejlig skarp Tollekniv, som han lovede at testamentere mig. Jeg kan lige til Nød mindes hans gamle milde Kone; hans lille Hus blev nedrevet, da hun var død (Fig. No. 18).
- 9) Hans Pust. Han var meget tunghør; hans Kone, Trine Puste, var en rigtig ..... De havde en Søn, Peter (almindeligt kaldet Pustepeter), et Aarstid ældre end jeg; han var i mange Aar min Skole- og Legekammerat, og har forvoldt mig mange bitre Sorger; ikke sjældent benyttede han sig paa en uædel Maade af sin legemlige Overlegenhed, maaske for at holde sig skadesløs for min større Dygtighed i andre Henseender. Han havde en ældre Broder, Ole, som »blev borte« paa en Sørejse. Trine Puste var Jens Skippers Søster.
- 10) Jørgen Skipper, en gammel gemytlig Fyr. Konen, Karen Jørgens eller Karen Skippers, var meget yngre. En Datter, Karen, var et Par Aar ældre end jeg, en yngre Datter hed Ane.
- 11) Klaus Dal, en ældre Mand med et vist værdigt Ydre, men forøvrigt uden fremtrædende Egenskaber. Han var 2 Gange gift; den første Kone hed Karen Dals, en venlig gammel En, den anden Johanne Dals, langt mere skarptskaret; hun var Søster til Karen Jørgens.
- 12) Lars Jeppesen, en ældre, snakkelysten Personage, noget tilbøjelig til at drikke lidt over Tørsten, en Fejl, som forresten var temmelig almindelig blandt mine ærede Byesbørn. Men han var modig og uforsagt, og sparede sig ikke, naar det gjaldt om at tage ordentlig fat ved Baadenes Bjergning eller andre besværlige Arbejder. Hans Kone, Maren Jeppens, har ikke efterladt mærkelige Minder hos mig. De havde en Plejedatter, Karen, yngre end jeg.
- 13) Jens Lejre. Vi Drengene havde ham mistænkt for at have dræbt et Par tamme Alliker, vi havde opfostret. Hans Kone hed Birthe Kyllings. De havde en voksen Datter, Ane, der blev gift med Lars Nielsens Søn, og saaledes gjort til Ane Nielse, og en yngre, Else, nogle Aar yngre end jeg. Konen havde desuden en ældre Datter Grete (Kyllingegrete).
- 14) Peder Mortensen, yngre Broder til Foregaaende, men af helt andet Udseende. Hans Kone, Karen Mortensen, var tunghør. En datter Ane var paa min Alder, en Søn Morten yngre. Manden havde tidligere været gift, men den første Kone var druknet paa en Baad-Sejltur.

Skitse af Bebyggelsen i Hesnæs

- 15) Hans Christensen eller Hans Tykkepeder var en ung Mand, gift med en Pige fra Horreby. Han havde en yngre Broder, Mads Hans Moder, Grete Tykkepeders, levede i min første Ungdom hos ham.
- 16) Tønnes Carlsen har efterladt sig et uforglemmeligt Minde hos mig derved, at han først mistede sin lille Søn, der vel kunde være 5-6 Aar gammel, og kort efter sin unge vakre Kone. Han tog sig disse Dødsfald overordentlig nær, og lod paa Kirkegaarden opsætte

Mindesmærker med lange rørende Indskrifter. Jeg husker endnu godt den lille kjønne Dreng, der havde en Isslæde, som løb rundt omkring en oprejst Stang — og en Hund, der hed Tamerlan. I dette Hus var i min første Barndom en uhyre gammel Mand, Hans Carls en (en Nordmand), der mentes at være henved 100 Aar. (Tønnes er nok paa sine gamle Dage blevet Indremissions-Zelot).

- 17) Rasmus Lejre. Han havde røde Øjne, som Følge af en Beskadigelse fra Krigens Tid. Konen hed Grete Lejre. De havde 3 Sønner, Jens, der senere blev gift med Amagers Kirsten, Lars — og Ole, hvilken sidste fik Frederiks Marie til Hustru. En Datter Johanne var lidt ældre end jeg, og i flere Aar min Skolekammerat. Hele Byens Indbygger-Antal var henved 100.

Til Hesnæs regnedes ogsaa gjerne Stubshage, 2 Huse, der laa en halv Fjerdingsvej N. O. f. Byen, nær Hestehovedet, Falsters østligste Pynt. Skovstien dertil, langsmed Havet, ovenfor den temmelig høje Lerklint, har fæstet sig saa uudsletteligt i min Erindring, at jeg endnu i Tankerne kan helt gennemvandre den. Beboerne i Stubshage vare:

- 1) Ole Skræder, en meget gammel Person. Hans Kone, Maren Skræders, var et svært og kraftigt Kvindemenneske. »Skræderens Jørgen« var Navnet paa en voxen Søn, som foer tilsøs, men »blev borte«, uden at Forældrene fik Underretning om hans Skæbne. Karen Jørgens og Johanne Dals vare Døtre fra dette Hus.
- 2) Niels Clausen eller Niels Skovløber var en gammel, lille Mand, hvis Hus ansaas for et af de fornemste der i Egnen. Hans Kone, Karen Skovløbers var en rask og højt talende En; hun led i sin sidste Levetid af Kræft i Brystet. De havde 2 Sønner, nemlig Hans, der var gift med en Pige fra Grønsund, som døde af Brystsyge (en Søn af dette Ægteskab, Jens Peter, var noget yngre end jeg) — og Rasmus, der efter Sigende var et uægte Barn og i Mod-sætning til Broderen meget stor og kraftig; han foer til Søs, og fik siden et større Skib at føre, saa at han blev kaldt »Capitain Nielsen«. Endvidere 3 Døtre, der alle vare bortgiftede, nemlig Bodel, min før-omtalte Morbroders Kone, Kirsten, Ole Hemmingsens Hustru, og Maren, gift med en Mand i Næs. Niels Clausen havde en større Jordlod og holdt derfor en Hest og en lille tohjulet Vogn, som vi kaldte en Gubbe. Blandt Mærkelighederne i hans Hus var en Kakkelovn, som Konen efter Sigende havde faaet for et stort Stykke Rav, hun havde fundet ved Stranden. Paa samme Kakkelovn fandtes et billede af en Grif (Grib), der havde grebet en ung Mand, som den fløj bort med, og nedenunder læstes følgende Vers:

*Da jeg greb offuermand ved fod,
Tog hand mig bort med sig,
Thi raader jeg min ven saa god,
Hand speyle sig i mig.*

(Jeg har siden læst etsteds, at denne Indskrift hentyder til Fjendskabet mellem Griffenfeld og Statsholder Ulrik Frederik Gyldenløve (g. m. Ma-

rie Grubbe). Gyldenløve skal have bidraget meget til at forlænge Griffenfelds haarde Fangenskab, og i sit Jernværk ved Laurvik støbte han Kakkelovne med det anførte af ham selv forfattede Vers).

(Indklæbet i bogen et Avisudklip fra »Dagbladet« 25. Novbr. 1893, med følgende Tekst):

HISTORISK KAKKELOVN

Musæet i Hjørring har ifølge »Hjørr. Amtstidende« nylig erhvervet en velbevaret 200aarig Bilæggerovn, hvis Sideplader ere prydede med en Fremstilling af Griffenfelds Fald og senere Fængsling paa Munkholm. Man seer en mægtig Ørn, som holder en Mand i sine Kløer og flyver bort med ham fra en blomsterbevokset Kyst over mod et øde Klippeland. Nedenunder læses følgende Vers:

(Her er samme Vers citeret som ovenfor skrevet)

Paa Ovnens forreste Plade er afbildet den norske Løve. Ovnen benyttedes endnu sidste Vinter hos Gaardeier Jens Nielsen i Rendbæk, men da hans Stuehus i Sommer blev revet ned, skulde den have været solgt som gammelt Jern til Omsmeltnng. En Murer gjorde da Eieren opmærksom paa dens Betydning.

Sønnen Hans Skovløber var en beundret Violinist, og hans Kunstfærdighed overgik meget Jens Skippers, men han spillede alting efter Gehør, i Reglen alt for hurtigt, samt forcerede efterhaanden Tempoet under voldsomme Bevægelser og Gebærder, Snorken o. dl. Han var snild og fingernem; hans Fiskergarn vare de fineste og bedste i hele Byen, hans Baade ligesaa; han forfærdigede yndige Ravhjerter og Ravpcerlekranse, og udskar en Gang en Stol til min Violin, ligesaa smuk og fin, som dem man køber hos Instrumentmagerne. Denne mærkelige Mands sidste Levetid blev derimod sørgelig, hvorom senere.

Længere borte, paa den anden Side af »Hestehovedet«, var »Batteriet«, bestaaende af 3 Lodshuse; ved det midterste var nogle Skanser og et Par gamle ubrugelige Kanoner, Levninger fra Krigens Tid i Aarhundredets Begyndelse. Beboerne her vare:

- 1) Hans Davidsen, en middelaldrende, kraftig, uforsagt, men temmelig haard fyr. Han havde flere Børn, blandt hvilke Davids Peter (tilføjjet: senere kendt som David Hansen), en af mine Skolekammerater, var berømt blandt os Drengene for sin uhyre Styrke.
- 2) Anders Lods, der ikke har efterladt noget Indtryk hos mig. Han havde 2 Sønner, Hans, der blev hans Eftermand i Embedet, og Peter, der var en af mine Skolekammerater, og en af Skolens bedste Elever.
- 3) Peder Hofmand. Hans Søn, der blev hans Eftermand, var ældre end jeg (han druknede senere, og min Broder Peder blev hans Eftermand). Hans Datter Lene var blandt mine Skolekammerater; hun udmærkede sig ved sin dybe Stemme, hvorfor hun ved Sangunder-

visningen hørte til »Basserne«, og jeg kan endnu — hun er død for mange Aar siden — tydeligt høre hende synge:

*Led mig, o Gud, paa Livets Vej, og hjælp mig, at jeg viger ei
fra Maalet, du mig satte;
thi naar jeg ei med dig har Fred, da kan al jordisk Herlighed
mit Tab mig ei erstatte.*

Et lille Stykke vej Nord for Hesnæs laa, midt inde i Skoven, den lille Gaard Petersminde, der i min Barndom tjente til Bolig for en afskediget Skovrider, en gammel underlig sær, parykbærende Fyr ved Navn Ramløs. Han havde en hel Flok Hunde, store og smaa, om sig, naar han foretog sine smaa Udflugter; vi kaldte ham »den gamle Skovrider« i Modsætning til »den nye Skovrider«, Rosenstand, der residerede paa Herslebslund i Mellemskoven, nær ved Skjoldrup. Ramløs havde en Plejedatter, Trine Hansine Wildt, ellers kaldet »Skovriderens Sine«, hun hørte til mine Skolekammerater. Kørevejen til Moseby gaar tæt forbi Petersminde; udenfor Indkørselen til Gaarden var en stor Vandpark, ved hvilken et beundringsværdigt Lysthus, udskaaret i en eneste uhyre stor Hvidtjørn, tiltrak sig alle forbidragendes Opmærksomhed. Ved Gaardens Sydside var en temmelig stor Have; Markerne strakte sig Syd, Øst og Nord omkring Bygningerne; mod Vest var et aabent udyrket Parti ud til Vejen.

Med Beboerne paa den anden Side af Bækken havde vi ikke meget Samkvem, mest af den Grund, at de hørte til et andet Sogn (Horbeløv).

Efter denne foreløbige Oversigt over Beboerne i min Fødeegn ville vi nærmere omtale Byens nærmeste Omgivelser. Fra ethvert Hus gik en Gangsti ned til »Gaden«, d. v. s. den aabne Strandbred. Den vestlige Halvdel af Byen laa ganske lavt; men efterhaanden hævede Terrainet sig mod Øst; allerede ved mine Forældres Hus var (siden Højvandet 1830) en temmelig stejl Nedgang til Stranden, og det østligste Hus, Rasmus Amagers, laa vel ca. 30 Fod over Havet. Strandbredden bestod af Sand og Stene; i Almindelighed laa der ogsaa en Mængde store Bunker af opskyllet Tang, dels Blæretang, dels Bændeltang. Nedenfor mit Fædrenehjem laa lige i Havbredden 2 meget store Stene, der havde det særegne Navn »den blaa Sten«, og som mangen god Gang har tjent mig som Legeplads; min Moder benyttede dem ved Linnedvaskningen. Fra Havbredden vare en Del Baadebroer førte et Stykke ud i Havet. De vare dannede af store sammenslæbte Rullestene uden nogen Tilhugning. En saadan Baadebro eller Kaas kunde vel være en 25 Alen lang; den maatte i ethvert Tilfælde føres saa langt ud over den temmelig flade Havbund, at Vandet blev dybt nok til Baadene.

Af Baade havdes 2 Slags, nemlig smaa Fiskerbaade, de saakaldte Joller, der kunde roes af 1 Mand, og store rummelige, temmelig plumpt byggede Baade, der dels benyttedes paa Fisketoure langt ude i Havet (samt ved Bundgarnsfisket), dels til Brændeudskibningen. Der var vel en halv Snes af den første Slags, og 5-6 af de større. I Almindelighed ejedes en Jolle eller Baade af Flere i Forening; de havde stundom sær-

egne Navne; saaledes kaldtes den Baad, i hvilken min Fader havde Part, »Bomlærken«. Et Stykke udenfor Kaasene laa en Sandgrund eller Revle parallelt med Kysten; vi kaldte den Øen, formodentlig fordi den blev tør ved usædvanlig lav Vandstand, hvilken altid indtraf med Sydvest-Storme, medens omvendt en stærk Nordost altid bragte Højvande. Om Vinteren toges Baadene paa Land; man slæbte dem da under Opsang opad Strandbredden paa runde Pæle, som efterhaanden anbragtes under dem for at forandre den glidende Gnidningsmodstand til en rullende. Om Sommeren laa de Almindelighed fortøjede ved Pæle udenfor Kaasene (medens Jollerne laa tætved disse); under Nordosthøjvandet reve de sig da gjerne løs og kastedes op paa Strandbredden, hvor man saa maatte være parat til at tage imod dem, da de ellers kunde blive slaaede i Stykker; ofte blev man derfor purret ud midt om Natten, og maatte i en Fart ned til Baadene; med lange Støvler og sine uldne Vadmeststrøjer vadede da de uforsagte Mænd langt ud i den voldsomme Brænding, saa der ikke blev en tør Trevl paa Kroppen.

Gaden var den almindelige Tumble- og Legeplads for Byens Børn; i mine første Drengaar var Legekammeraternes Kreds omtrent følgende:

1. Hemmings (s. O. Hemmingsens) Peter; han var halt.
2. Hemmings Rasmus.
3. Morbroders Kirsten (hun var ellers mest paa Stubshage hos sin Mormoder).
4. Morbroders Grete.
5. Morbroders Jens Christian.
6. Morbroders Lars Peter.
7. Min Broder Jens (men han kom tidlig ud at tjene).
8. Jeg.
9. Min Broder Peder.
10. Min Søster Bodil, 5½ Aar yngre end jeg.
11. Jeppe-Niels; en Dreng, der var i Huset hos Jens Skipper.
12. Pustepeter.
13. Jørgens Karen.
14. Lejrens Else.
15. Morte-Ane (P. Mortensens A.)
16. Lejre-Johanne (R. Lejres Datter).
17. L. Jeppesens Karen.

Men selvfølgelig var det sjældent, at Kredsen var fuldtallig.

En anden Legeplads var »Banen«, et Jordstykke mellem Byen og Mårken, der ellers benyttedes til Sætteleplads for det Favnebrænde, som fra Hesnæs udskibedes til Kjøbenhavn. Banen blev dog senere indhegnet, og Adgang til den forbudt.

En ypperlig Vinter-Legeplads havde vi i Enghaven, der om Vinteren stod under Vand, og frembød en prægtig Tumbleplads for Skøjteløbere og almindelige Isglidere. Kun de dygtigste Dreng havde Skøjter (tilmed af en temmelig simpel Slags); de andre maatte ligesom Pigerne lade sig nøje med at glide paa de jernbeslaaede Træsko, hvilket kaldtes »at slaa paa Skrikke«; et godt glat Stykke Is kaldtes »en god Skrikke«. Det var ikke forbundet med videre Fare at tumble sig paa Enghavens Is,

thi der var intetsteds dybt, undtagen i selve Bækken, som man derfor kun med stor Forsigtighed vovede sig ud paa — men ofte fik man, især i Begyndelsen af Skøjtefærden, et dygtigt Nakkedrag, naar Skøjterne fore hen over en Græstot eller en ujevn Isplet. Det er rigtignok en udmærket Drengeskæftigelse at løbe paa Skøjter. Det var paa Isen ved Bækken nedenfor Tønnes Carlsens Hus, at hans lille Dreng havde sin roterende Slæde.

Paa Havet var der kun i meget strenge Vintre saadan Is, der kunde benyttes paa denne Maade; i Reglen var den meget ujevn, og kun naar Vaagerne i stille Vinternætter frøs til, dannedes de spejlglatte Flader, indfattede af den ældre Is. Stundom vovede man sig langt bort fra Land, helt ud imod den yderste Isrand, hvor store Isflader vare skruede sammen saaledes, at mange stode skraat eller næsten lodret, saa at det var formelige Huler og Grotter, fra hvilke Havlitternes livlige Sang lød klingrende smukt.

Nord og Nordøst for Byen strakte sig den skønne Skov, i hvis kølige Skygger jeg har tilbragt en god Del af min Barndomstid. Gennem denne Skov gik Kørevejen forbi Petersminde og P. Mortensens Skovfogedhus til Moseby; en kortere Gangsti, der benyttedes som Skole- og Kirkevej, løb i mere lige Retning Vest fra forrige. Da jeg har passeret disse Veje, især den sidste, mange Hundrede Gange, vilde jeg endnu kunne beskrive dem meget nøjagtigt, med ethvert mærkeligt Træ, enhver Grøft og Mose, som man passerede. Men nu — efter henved 60 Aars Forløb, ere de sagtens i den Grad forandrede, at jeg neppe vilde kunne genkende dem. Dog længes jeg tilbage til hine Steder, og ønsker inderligt, at det maatte forundes mig endnu en Gang at se dem!

Skoven var mest ung Bøgeskov, hvori nogle Ellemoser og enkelte aabne Pletter. Tæt S. O. for Petersminde var imidlertid en anseelig Egeskov, det saakaldte Agernvænge, N. O. for Byen, langs med Klinten, var endnu ægte Bøge-Højskov, med disse mageløse Kæmpetræer, som nu til Dags er et saare sjældent Syn. I disse Stammers Hulninger byggede en Mængde Alliker, og herfra bleve vi jevnlig forsynede med Unger til Opklækning; men Fangsten af disse Fugle var forbundet med ikke ringe Fare for Liv og Lemmer, og det er nær ved at undre mig, at det ikke gik nogen af os ligesom Asmund i »Ørvarodds Saga«. Ogsaa nogle Skalleslugere (Mergus merganser) ynglede i de hule Træstammer; vi kaldte dem »Skrokker«, og at finde en Skrokkerede var en stor Begivenhed, da Æggene ansaaes som en Delikatesse; vi tog en Gang 14-16 saadanne »Skrokkeæg« i et hult Træ; de vare (i Fuglens Fraværelse) dækkede med et Lag fine Dun. Men vi fik kun liden Glæde af Rovet; thi ved Kogningen befandtes alle Æggene næsten helt udrugede.

Paa Klinterne, baade Ø. for Byen om mod »Hestehovedet« og V. for den ud til Pomle Nakke, voxede en Mængde Jordbær, som ved Middommertid gav os nok at bestille. Sjældnere havde man Raad til selv at spise dem; men hos Ramløvs, Præstens og enkelte andre Steder fik man dem betalte med f. Ex. 8 Skilling Potten. Hindbær var i Mængde paa flere Steder i Skoven, især paa »Frændet« op imod Moseby; ogsaa disse blev det os forbudt at samle, og den eneste Gang, jeg blev personlig forulempet af Skovbetjentene, var paa en Hindbærtour til Frændet, hvor

Stendysse kaldet „Ørnehøjen“

en af de ved Fideikommiset ansatte Skovfogder (eller Jagtbetjente) traf mig og mine kammerater; han red lige ind paa mig og jagede mig ud af Skoven — en Insult, jeg aldrig siden glemte. Brombær vare mindre almindelige.

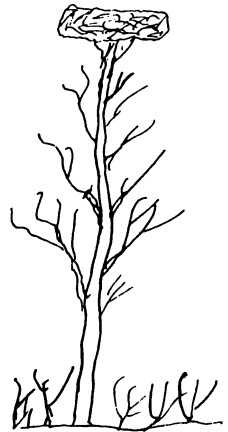
Lidt Øst for Agernvænget, midt inde i Skoven, var en prægtig stensat kæmpehøj, som vi kaldte Ørnehøjen. Den var aflang-rund, og Stensætningen var ualmindelig stor og smuk. Midt paa Oversiden laa en mægtig »Overligger« paa 2 store »Underligger«, og ved den østlige Ende stod den allerstørste og højeste Stenlodret.

Senere lod Kronprinsen (Frederik VII) Højen udgrave, og hans Navnebogstaver F. C. C. indhuggedes paa Stenen.

Lidt længere ude i Skoven, i den saakaldte »Hejretykning«, hvor der tidligere havde været en Hejrekoloni, var et enligtstaaende højt Bøgetræ (formodentlig en Levning af Hejretræerne), paa hvis øverste grenløse Top en Storke-rede knejsede — den eneste i hele Egnen. Senere blev Træet ødelagt af Stormen.

Storke var i min Fødeegn allerede den Gang en sjelden Fugl, og vi passede nøje paa at iagttage dens Ankomst hvert Foraar; det hed sig, at den skulle komme den 2. April. Krager og Alliker fandtes i Mængde, ogsaa en Del Ravn. Grønspættten var ikke sjelden; et Glentepar husede i Skoven, Musvaagen var hyppig; en Gang saa jeg en Hønsehøg flyve bort med en af Johanne Jeppens Høns.

Paa Grund af Byens afsondrede Beliggenhed var Livet der forbundet med adskillige Ulemper og Besværligheder. Til disse hørte f. Ex. Transporten af den fangne Fisk som før omtalt, dernæst Driften af Jordlodden, Vanskeligheden ved at skaffe Vogn i Sygdomstilfælde eller ved Barselfærd (der var ingen nærmere Læge end i Stubbekjøbing, og Jordemoderen boede paa den anden Side af Aastrup, tæt ved Lundeskolen); videre maatte man bære Brødkornet over en halv Mil, til Bregninge eller Vejringe Mølle, for at faa det malet — en Købmandshandel fandtes ikke nærmere end i Stubbekjøbing; Kirke og Skole laa langt borte o. s. v. Det er derfor en Selvfølge, at Børnene vænnedes til Anstrængelser og Savn saa at sige fra Fødselen af.

Storke-rede

Fiskeriet

SOM ALLEREDE ANFØRT, er Hesnæs en Fiskerby, og Fiskeriet med hvad dertil hører, udgjorde derfor et Hovedelement i min Barneverden. Det blev drevet paa flere Maader:

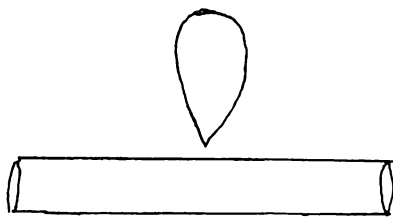
1) VED ALMINDELIGE GARN:

Af disse brugtes kun Sildegarn, hvis Forfærdigelse var et af de vigtigste Vinterarbejder for Gamle og Unge. Kvindfolkene spandt Traaden dertil af den fineste Hør, og nu sammenknyttedes den til et Næt ved Hjælp af en Naal, et Bord og et Nætkar.

Naalen var en flad, i den ene Ende spids, omhyggelig glattet Trælamel, 4-5 Tommer lang og lidt over 0,5 Tomme bred. Den spidse Ende var gjenembrudt ved et Snit, der lod en langstrakt-kegleformig Spids blive staaende i Midten; i den brede Ende gjordes et afrundet Indsnit. Paa denne Naal opvikledes et langt Stykke Traad saaledes, at den løb afvekslende ned langs begge Sideflader, tverson over den brede udhulede Endeflade og op omkring Midterspidsen, derpaa ned ad samme Side og atter over Endefladen om paa den anden Side.

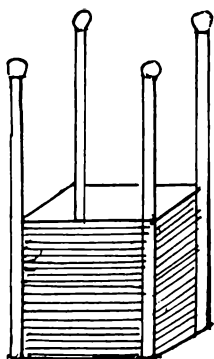
Naal til Fiskenet

Bordet

Efterhaanden som Maskerne danndes, forbrugtes det paa Naalen værende Kvantum Traad, hvorpaa et lignende atter paavikledes. Bordet der bestemte Maskernes Størrelse, var et omtrent kvarterlangt, noget fladtrykt Stykke Træ, omhyggeligt glattet, med en skarp Kant paa den ene Side og en bredere afrundet paa den anden. Bordet holdtes

i den venstre Haand i horisontal Stilling, Traaden sloges en Omgang omkring det, en Knude knyttedes over den skarpe Kant og en ny Maske danndes. Under Garnbindingen fastgjordes Nættet til Nætkarret, en aaben firkantet Kasse med fire opstaaende Hjørnestøtter, omkring hvilke Nættet efterhaanden vikledes.

Nætkarret

Saavidt jeg erindrer, gjordes et Garn omtrent en halv Snes Favne langt, og vel en Favn bredt. En dygtig Garnbinder kunde forfærdige 4-6 Favne daglig; den dygtigste af alle var Hans Nielsen paa Stubshage. Jeg har henslæbt mange møjsommelige Dage ved dette Arbejde. Naar Garnet havde faaet sin bestemte Længde, toges det af Nætkarret og forsynedes langs ad begge Sidekanter med et tyndt Reb, paa det ene af disse anbragtes en Del Korkstykker, eller endnu oftere Flodholt (en Art brun Bark, der er ligesaa let som Kork) — og paa det andet en Del Blyringe, eller endnu oftere langstrakte Stene, de saakaldte Lyngstene, der samledes langs Stranden, og fastgjordes med Sejlgarn. Naar Garnet derefter bragtes ud i Vandet, stillede det sig naturligvis lodret,

med den ene Kant nær Overfladen; det er en Selvfølge, at Stenenes eller Metalringenes Størrelse maatte afpasses efter »Floddernes« Bærekraft. Naar Maskerne paa disse Sildegarn gjordes for smaa, fik man en større Mængde Fisk, men kun mindre Exemplarer; de mere stormaskede Garn gik Yngelen igjennem, og kun de værdifuldere store Individuer bleve hængende. Man drog om Efteraaret langt ud paa Dybet med disse Garn, og satte Dem fast ved Hjælp af et lille flerfliget Anker (et Dræg). Næste Morgen drog man ud for at »røgte« Garnene, og man maatte da have taget 2 bestemte Landmærker (en Slags Længde og Brede), for at finde dem. Høje Møen, Madses Klint (paa Møen) og bestemte Punkter paa Falsters egen Kyst benyttedes hertil. Drivgarn brugtes ikke, eller dog kun sjelden. Naar nu de hjemvendende Baade vare i Sigte, flokkedes man paa Strandbredden for at erfare, hvad de bragte med sig, og stor var da Glæden, naar man saa dem halvt synkefærdige (ligesom Peders paa den galilæiske Sø); saa fik man travlt med at løbe til en af Nabobyerne efter Heste og Vogn. Ofte maatte man sælge 1 Ol fortrinlig stor Sild for 3 Mark (?); sjelden drev man det til 5 Mark (1 Skilling for Stykket). Naar Stormvejr en Dag forhindrede Garnenes Røgtning, blev Silden »natstaaende«, og var da næsten værdiløs.

Sildefiskeriet havde en meget slem Fjende i Sælhunden (den spættede), der ikke alene fortærede de fangne Fisk, men gik ligt lukk igjenem Garnene, og gjorde Hovedreparationer nødvendige. Forresten maatte Garnene, hver Gang Silden var afpillet, tørres (hvilket skete ved at ophænge dem paa smaa »Suler« d. e. gaffeldelte tilhugne Trægrene, nedsatte i Jorden i 2 Rækker) — og »bødes«, da dog i Reglen en Sønderrivning af adskillige Masker ikke kunde undgaas, især naar man skulde skynde sig meget med Afpillingen.

At Sild, lige saa vel som anden Fisk, leverede et væsentligt Bidrag til Spisekammeret og Køkkenet, er en Selvfølge. Silden spistes enten fersk (og da mest stegt) eller nedsaltet (Sild og Øllebrød var det sædvanlige Morgenmaaltid; den saltede Sild blev altid kogt) — eller røget. Den røgede Sild kunde ogsaa stundom sælges med Fordel; min Moder vare bekendt for sine gode røgede Sild.

2. VED KROG:

Krogene købtes i Stubbekjøbing hos en Købmand, men man lod dem ikke beholde den Skikkelse, under hvilken de gaa i Handelen; ved Hjælp af et Krogjern, d. v. s. en i Krogform bøjet Jernstrimmel, der var indsat i Enden af et Træskaft, bleve de bøjede saa stærkt, at Spidsen blev omtrent parallel med Krogens midterste Del.

Fiskekroge

Jeg antager, at man derved mente at forhindre en kraftig Fisk fra at rette Krogen ud og derved spille løs, men forøvrigt var Forandringen neppe videre hensigtsmæssig. Krogene befæstedes til tynde, men stærke Snore (»Tauser«) af henved 1 Alens Længde, og disse fastgjordes atter, med Mellemrum af omtrent 1 Alen til en et Par Hundrede Alen lang og stærk Snor. Naar Apparatet skulde bruges, begyndte man paa det vigtige Arbejde »at stikke Krog«. Paa et Bræt af vel 1 Alens Længde og 3 Kvarters Brede, der bagtil og paa begge Sider var forsynet med lave opstaaende Sidevægge, sammenlagdes den lange Snor i labyrinthiske Bugtninger, efterhaanden som Krogene bleve forsynede med Madding; og for at forhindre en Sammenfiltring, strøedes jevnligt Sand mellem Vindingerne; alle Tauserne med Krogene lagdes tæt ved Siden af hinanden ned mod den forreste urandede Kant af Krogbrættet, og nu var det let at lade hele Snoren glide ud i Søen under Baadens langsomt fremskridende Bevægelse. Imellem Lagene af Kroge lagdes et temmelig tykt Lag Sand.

Til Madding paa Krogene benyttedes aldrig andet end Rejer. Disse Dyr fandtes nu ikke i Nærheden af Byen, men maatte hentes i Grønsund, hvor de sværmede omkring mellem Tangbuskene i store Skarer. Man fangede dem i en Rejhav, d. v. s. et temmelig stort, sækformet, smaamasket Næt, der fastgjordes til en lang Stang. Man holdt dette Apparat i en skraa Stilling ned i Vandet, saaledes at den øverste Kant var lige i Overfladen, og vandrede nu langsomt fremad vel en halvt Hundrede Skridt, hvorpaa man tog det op og udtog Fangsten. Det var især ved Færgebroen, at dette Fiskeri blev drevet; man gik da oppe paa Broen langsmed Bolværket inde fra Landet ud til Brohovedet; den forreste i Rækken holdt sin Rejhav tæt til Broen, den næste sin lidt længere ude o. s. fr. Ofte fik man i eet saadant Dræg 3-4 Haandfulde af de smaa hoppende Krebsdyr. Fiskerkurvene stode imidlertid fastbundne til Bropælene. Rejefiskeriet dreves altid om Natten. Man vandrede om Eftermiddagen med Kurven paa Ryggen, den 1,5 Mil lange Vej gennem Skoven forbi Næsgaard til Grønsunds Færgested, hvor Fangeapparatet opbevaredes, og henad Morgenstunden gik man igjen — vaad, træt og søvrig, den samme Vej tilbage, bærende paa den stundom ret betydelige levende Byrde. Jeg har vist Hundrede Gange deltaget i disse natlige Togter; vi samlede næsten altid en hel lille Flok, og droge frejdigt af Sted under lystig Snak og Sang; og ikke mindst paa Hjemvandringen maatte man søge af forkorte Tiden og Vejen ved slike Opmuntringsmidler. Jeg var vistnok næsten altid den yngste i Selskabet. Naar jeg saa nærmede mig mit fattige Hjem og medbragte en værdifuld

Fangst, — o, hvor var da Forestillingen om Hvilen og Vederkvælgelsen efter den anstrængende Tour liflig. Hvor godt forstod jeg K. L. Rahbek's plat-prosaiske Vers:

*Hvor mangen stakkels Rig
Maa ej misunde mig!
Den Arme ved det ikke,
Hvor sødt det er at ligge,
Naar man har slæbt sig træt!*

Mange Gange vandrede jeg med lukte Øjne og halvt sovende mellem mine Rejsefæller den lange Vej, og jeg bliver endnu i dette Øjeblik vemodigt bevæget ved Tanken om hin møjsommelige, men dog lykkelige Fortid.

Selskabet paa Grønsundstourene kunde f. Ex. bestaa af følgende Personer:

- 1) Klaus, Tjenestekarl hos Ole Skræder, senere gift med Lejrens Johanne. Han var usleben, men godmodig, lystig og underholdende; han fortalte gemytlige Historier, var ofte Forsanger, stundom Solosanger; en af hans Viser begyndte saaledes:

*Enlig Fugl satte sig paa bare Kviste,
hyled, klaged sig ret inderlig
for sin Mage, som han havde mistet;
ingen Glæde var for hannem mer.*

- 2) Ane Nielsen, Datter af Jens Lejre, gift med Lars Nielsen Søn Jens Nielsen. En lille rask, men egennyttig En.
- 3) Jeg.
- 4) Johanne Jeppens, Jens Skippers førmtalte Hustru. Hun var ikke elskværdig.
- 5) Trine Drejse, Hemming Drejsen den Yngres Kone.
- 6) Frederiks Marie. Hun var højttalende, godmodig, et af Selskabets livligste Elementer (senere gift med Rasmus Lejres Søn Ole). Hun sang (Noderne udeladt her):

*En stjerneklar Aften i Roligheds Lund
jeg vandred blandt Blomsterne skønne,
jeg taus af Forundring stod stille en Stund
og hørte den Nattegal synge.*

(se Berggreens danske Folkesange No. 138).

Det synes mig mærkeligt, at slige Toner fra min Barndomstid helt og holdent have bevaret sig i min Erindring, medens Ordene til dem ofte ere ganske forsvundne.

- 7) Pustepeter.
- 8) Jørgens Karen. Ogsaa Sangerinde, men med en mere brageagtig Røst. Grovt Stof, men ganske skikkelig.
- 9) Johanne Dals, Klaus Dals Kone,
- 10) Kyllinge-Grete, Birthe Kyllings uægte Datter, ingen Skønhed. Hun sang med skingrende Stemme:

*Den første Kærlighed den kommer ret fra Hjertet;
den anden kommer ej saa varm.*

- 11) P. Mortensens Ane.
- 12) Hans Christensen (Tykkepeder) eller hans Kone, der vistnok
hed Grete Christensen.
- 13) Lejre-Johanne.

Jeg maatte ofte synge for det øvrige Selskab, og skønt jeg var den yngste, og sagtens den ringeste, hvad Arbejdet angik, nød jeg dog paa Grund af min aandelige Overlegenhed en vis Respekt, baade her og ved andre Lejligheder.

Vejen til Grønsund gik forbi Petersminde og op mod P. Mortensens Skovfogedhus; dog gik man ikke helt op til dette, men drejede af tilhøjre; kort efter skar den Vejene til Stubshage og Batteriet, gik saa forbi »det sorte Agernvænge« til Skovfogedhuset ved Næsgaard; her boede Skovfoged Quist, der stod over de andre Skovfogeder i Dannelsen. Forbi det anseelige og skønt beliggende Næsgaard førte Vejen derpaa ned til »Borren«, en sandet, ufrugtbar, kratbevoxet Strækning langs Sundet ned til Lodshusene og Færgestedet, der ligesom det tilsvarende ovre paa Møen fører Navn af Grønsund.

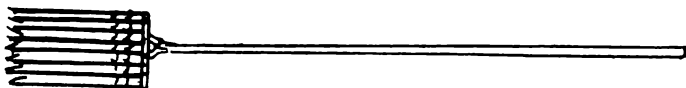
Dersom man havde faaet Kurven halvt eller helt fuld af Rejer, fik man den største Del tilovers fra Krogstikningen, og var da meget tilfreds med enten at benytte dem i Køkkenet eller at forskaffe sig en Extra-indtægt ved at sælge dem i Nabobyerne.

Den stukne Krog sættes nu ud, stundom i Nærheden af Byen, ikke sjelden langt borte, men i Reglen ikke meget langt fra Land. Næste Morgen haledes den op, og Udbyttet afpilledes. Der kunde ved denne Lejlighed ventes Torsk, Aborrer, Ulke (som atter bortkastedes), Aal og enkelte andre Fisk. Aalen var den dyreste Fisk. Naar den skulde bruges i Køkkenet, maatte den først skures. Man spiddede da 4-6 af de stakkels Dyr paa en Træpind, lagde dem i Sandet; og bearbejdede dem nu i en knælende Stilling ved Hjælp af en i Sand dyppt Tang- eller Halmvisk saalænge, indtil det tykke Hud-Slimlag ganske var afgnedet, et meget møjsommeligt Arbejde. Det er mig nu ufatteligt, at vi kunde være saa raa og tankeløse at underkaste de ulykkelige Dyr saa forfærdelige Pinsler.

Medens Silden solgtes efter Tal (Snese, Ol) og Rejerne efter Maal (Potter), blev derimod Torsk og Aal solgt efter Vægt (Pund).

3. PAA BLUS:

Aal fangedes ogsaa, dog af Hesnæsserne sjældent, paa Blus. Man drog da om Natten ud paa Havet, og antændte paa en Rist udenfor Baadens Ræling et Ildblus af tørre Grene; Aalene samle sig gjerne omkring et sligt Lys, og man bemægtigede sig dem da ved Hjælp af et Aalejern (en

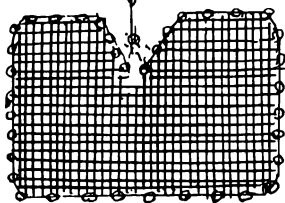

Aalejern

Lyster), d. v. s. et Sæt smaa Harpuner, der stilledes fast ved Siden af hverandre og befæstedes til en længere Stage. Man vedblev nu uophørligt at hugge Apparatet ned i Vandet og strax trække det op igjen, indtil man tilfældigvis traf en Aal. Denne Fangstmaade var hyppigere ved Grønsund og Stubbekjøbing, ligesom ogsaa Fangsten af Aal i Ruser.

4. MED BUNDGARN:

Denne Fremgangsmaade var for mig den interessanteste af dem alle, især fordi den gav os Fisken levende. Til hele Byen hørte kun eet Bundgarn; Det var Fællesjendom, og Enhver maatte aarligt bidrage sin Del til dets Vedligeholdelse, ligesom det ogsaa afvexlende opbevaredes om Vinteren hos Forskjellige. Det bestod af flere Hoveddele, af hvilke de vigtigste vare: 1) et nogle Hundrede Favne langt, stormasket Garn, den saakaldte »Rad« — og 2) det egentlige Fangegarn. »Raden« fastgjordes til en Række af lange Pæle, der med lige store Mellemrum nedrammedes i Havbunden inde fra Kystens Nærhed og udefter. Denne Rad var ikke bestemt eller skikket til at fange Fisken, men blot til at lede den ud imod det egentlige Garn, der var meget tætmasket, og forfærdiget af tyk, stærk Traad; det var en Art Fælde, af hvilken Fisken ikke let fandt ud, naar den først var gaaet derind; det kunde sammenlignes med et stort Værelse uden Loft, hvis Vægge (der naaede lidt op over Havfladen) og Gulv (der laa paa Havbunden) bestode af Næt. Hver Morgen »røgtes« Bundgarnet i en af de store Baade, og jeg har lige fra mit 5.-6. Aar nydt den ubeskrivelige Glæde, mangfoldige Gange at deltage i denne Røgtning. Hvor kunde ikke Hjertet hoppe i Livet, naar de barkede Næver begyndte at hale Garnet op over Baadens Ræling, og naar man endnu ikke vidste, hvorledes Udbyttet vilde blive. Jo mere Garn, der kom op i Baaden, desmindre blev Rummet for de fangne Fisk — og snart saa man dem i forvirret Blanding: Sild, Torsk, Hornfisk, Flyndere, Ulke, Kvabsoer (*Cyclopterus lumpus*), Aborrer, Aalekvabber og flere — boltre sig mellem hverandre. Naar Sildene da vendte den sortgrønne Rygkant opad, kunde de næsten ikke ses, men ved en hurtig Vending glimtede de som skinnende Sølv. Af Hornfisk fik man gjerne en hel Del, og jeg havde jevnlig Lejlighed til at forundre mig over dens grønne Ben, naar den benyttes i Husholdningen. Af Flyndere fangedes især Skrubber i forbavsende Mængde; de vare næsten værdiløse, og kastedes ofte ud i

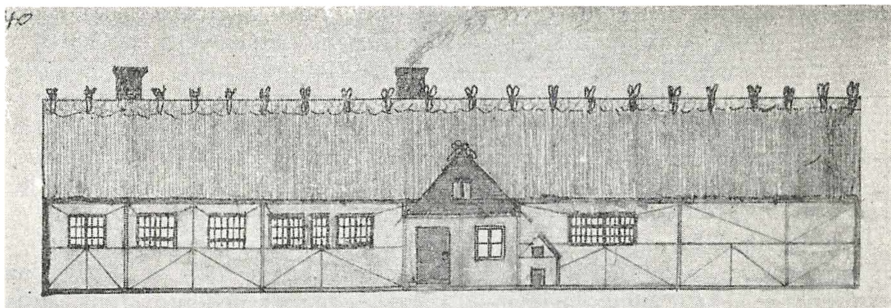
Bundgarn

lighed til at forundre mig over dens grønne Ben, naar den benyttes i Husholdningen. Af Flyndere fangedes især Skrubber i forbavsende Mængde; de vare næsten værdiløse, og kastedes ofte ud i

Snesevis igjen; Rødspætter og Sletter vare sjeldnere, men mere værdifulde. Pigvarrer, der af og til viste sig, betragtedes som en stor Herlighed, men afsattes for det meste til Honoratiores i Nabobyerne. Kvabsoen benyttedes aldrig, men var paa Grund af sin afvigende Legemsform en af de mærkeligste for mig. Ogsaa Tobiser, Sandgrævlinge og Lampretter vakte min Interesse, og jeg havde haft en herlig Lejlighed til at anlægge et ichthyologisk Museum, hvis der forøvrigt havde været Tale om sligt.

Om Efteraaret toges Bundgarnet op tilligemed Pælene, det første opbevaredes hos en af Beboerne, og har saaledes oftere havt sin Plads paa min Faders Loft. Pælene lagdes ned i Pælegra ven nedenfor Jens Skip-pers Hus, og tildækkedes med et tykt Lag Sand. Hvert Foraar forestod et vigtigt Arbejde, nemlig at tjære Bundgarn. Alle Bymændene samle-des da hos den, der havde Bundgarnet i Forvaring; det blev taget frem, efterset og udbedret, hvorpaa det blev tjæret. Nede paa Gaden anbragtes en Bryggerkjedel over en stor Ild, og naar nu Tjæren i Kjedlen brusede og skummede, dyppedes hele Garnet successivt gjentagne Gange deri, saa det blev ordentligt gennemkogt i Tjæren, hvorpaa det ophængtes paa »Sulerne« til Tørring. Det forstaar sig, at Hænderne og Klæderne fik deres Part af Tjæren, men af Hænderne borttoges det meste af den ved Gnidning med Flæskesvær, og paa Klæderne skadede den ikke. Tjæregildet varede hele Dagen, og betragtedes som en af Aarets Hovedbegivenheder. Noget Drikkeri kunde vanskelig undgaas ved en saadan Lejlighed, men Slagsmaal eller andre Excesser mindes jeg ikke at have oplevet. Tobaksrøgning var sjelden, men Brugen af Skraatobak almindelig.

I Forbindelse med Fiskeriet maa nævnes den Maade, paa hvilken Anliggender af almindelig Interesse overhovedet forhandlede. En af Bymændene var »Oldermand«, og denne Værdighed gik paa aarlig Omgang. Hos Oldermanden opbevaredes Byens Archiv, hvilket ikke var meget betydeligt; det indeholdt bl. a. nogle kongelige Forordninger, hvis pompøse Begyndelsesord: »Vi, Christian den Syvende« eller »Vi, Frederik den Sjette« vare meget mærkelige for mig. Endnu mærkeligere var Hornet«. Dette, der var dannet af et gigantisk Oxehorn, brugtes naar der skulde »tudes paa Gade«. Alle Fællesanliggender kom nemlig først til Oldermandens Kundskab, og han havde den Forpligtelse at meddele den til hele Byen; dette skete da saaledes, at han enten selv eller Konen eller et af de ældre Børn gik eller løb med Hornet langs hele Byen, og lod dets brølende Røst lyde udenfor ethvert Hus, hvorefter man samledes nedenfor Hemming Drejsens Hus for at høre, hvad der var paafærde, samt raadslaa om Sagen, hvis saadant var nødvendigt. Saaledes bekendtgjordes, naar og hvor der skulde udskibes Brænde, naar der skulde afholdes Jagt, betales Skatter, sættes Bundgarn o. s. fr. Naar min Fader var Oldermand (hvilket vistnok var Tilfældet flere Gange i de 18 Aar jeg tilbragte i mit Hjem, saa at formodentlig de i Byens Endepunkter boende havde været fritagne for dette Hverv), havde Hornet sin Plads paa et Søm bag hans Hængeskab; jeg har mangen Gang tudet paa Gade i Hesnæs, og troer at jeg endnu vilde kunne det, hvis jeg havde det samme Horn.

Mit Fædrehus

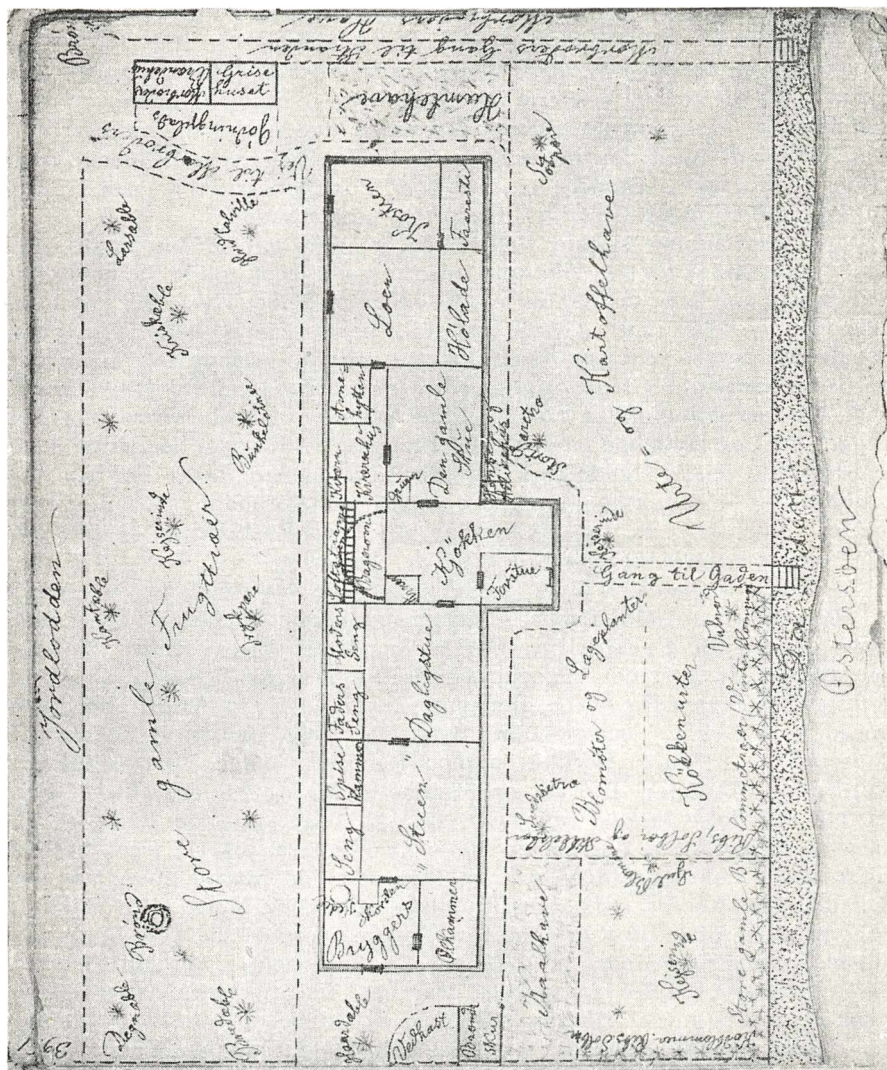
*End mindes jeg den Hytte, straatækt, lav,
Som venligt om min lyse Barndom hegned,
Den lille Stue ved det søvblaa Hav,
Hvori min Moder kjær i Døden blegned..*

MIT FÆDREHUS var det 5. i Byen, regnet Øst fra. Nabohusene vare tilhøjre Morbroders (H. Jensens), tilvenstre Jens Skippers. Tæt Nord for Huset var den egentlige Frugthave, og ved Sydsiden Urte- og Blomsterhave, der ved Nedgangen til Stranden var adskilt i 2 Dele. Ved Østenden af Huset var Humlehaven, og ved Vestenden et Brændeskur »Skjulet«. Ved Nordsiden af Humlehaven var »Grisehuset«, der var sammenbygget med Morbroders Brænde- og Huse. Foran disse Smallocaler var Gædningspladsen, og Nord for Frugthaven Jordlodden (d. v. s. Hjemmelodden; den større Del af Husets Jordtilliggende laa, som før omtalt, langt borte i den yderste Del af »Marken«).

Bygningen var, hvad Materialet og Udseendet angaar, temmelig maa- delig, men paa den anden Side temmelig rummelig. Væggene vare Bindingsværk, og klinede af Ler; hvert Aar bleve de hvidtede med Kalk, baa- de udvendig og indvendig; Højden til Loftet var ringe, dog kunde en fuldvoxen Mand gaa oprejst under Bjælkerne. Taget var, som paa alle Byens Huse, Straatag; Rygningen var belagt med Bændeltang, der fast- holdtes ved de saakaldte Overtræer, af hvilke ethvert bestod af to Træstykker, der var sammennaglede foroven, og hang nedad, hvert til sin Side. Brædegulv fandtes ikke; i alle Stuer og Kamre var Gulvet af stampet Ler, i Bryggerset Stenbro. Da alle Husene vare Fæstehuse (un- der Fideicommisset) kunde Tilbøjeligheden til at reparere og pynte paa dem selvfølgelig ikke være stor.

Hoved-Indgangen var paa Sydsiden, gennem en lille lav Udbygning, der dannede Forstuen og en Del af Køkkenet. »Den yderste Dør« var meget simpel, og dens Lukke var en Træklinke med en Hampesnor. I Forstuen var Stengulv, og ellers intet andet. Køkkendøren var noget mere solid, og forsynet med en indvendig Jernslaa.

Vi træde nu ind i Køkkenet. Lergulvet i dette var meget ujævnt;

Grundplan af Huset

navnlig var der i Midten en huleagtig Fordybning. Loftet var saa skrøbeligt, at man næppe turde gaa hen over det. En Del af Køkkenet gik ud igjennem Udbygningen ved Siden af Forstuen, og der havde det sit eneste Vindu. Inventariet var meget tarveligt: en Vandspand, nogle Lørfade og Tallerkener, nogle Gryder, Pander og Potter, nogle Kopper og Knive, et Hakkebræt og enkelte andre Smaating — det var det hele. Arnestedet var opmuret af brændte Sten; Her var en Jernkrog til at hænge Gryden paa; den kunde ved en egen Mekanisme hæves og sænkes og var fastgjort til en sodet Tværbjælke i Skorstenen. Paa Arnen laa en

Ildtang og en Ildskuffe; her var ogsaa Mundingen af Dagligstuens Bilægger-Kakkelovn. Tilhøjre for Arnen var Indgangen til Bagerovnen. Denne var en halvkugleformet Kuppel, omtrent 6-7 Fod i Diameter; den flade Bund bestod af brændte Mursten, men Ovnhælvningen var dannet af en eneste sammenhængende Lermasse, der ved at hugges og stampest fast havde faaet den nødvendige Tæthed. (Paa lignende Maade dannedes Lergulvene i Stuerne og paa Loen). Indgangen til Ovnen holdtes lukket ved en massiv Træfjæl, Bagerovnsfjælen.

Naar en Bagning skulde finde Sted, maatte min Fader først sørge for »Bagbrænde«. Dette, som helst maatte være godt solidt Favnebrænde (medens man ellers sædvanlig maatte nøjes med tørt Kvas, der samledes i Skoven) — blev inde i Ovnen opstabet paa en særegen Maade, og antændtes nedenfra; dersom Baalet truede med at brænde ud, inden den fornødne Hede var tilvejebragt, maatte mere Brændsel successivt kastes ind. Jeg har mangfoldige Gange staaet udenfor det blussende Baal, og stirret ind i de boblende og gøglende Flammer — og naar jeg siden læste om Helvede, om de Ugudeliges Orm, der ikke dør, og deres Ild, der ikke slukkes — om den rige Mand, der raabte til Abraham, at han svarlig pintes i Luen o. s. v., saa tænkte jeg altid paa Bagerovnen og paa den dæmoniske Bølgebevægelse i de gruelige Flammer.

Som enhver Familie i Byen bagte vi selv alt det Brød, der behøvedes til Husholdningen. Min Fader, stundom ogsaa min Moder og jeg, maatte bære Rugen til Bregninge Mølle, og Melet hjem derfra. Det var en lang Vej — over den sandede Strækning Vest for Byen, hvor »Bækken« udmundede i Havet, og gennem Skoven til Lars Amagers Skovfogedhus og videre op gennem Bønnet, forbi Lubhavevejen (til Moseby) og endda et Stykke op mod Horbeløv, inden Vejen drejer til venstre op til Møllen. Det var en Stubmølle, og jeg har adskillige Gange med Forfærdelse kravlet opad den spinkle Trætrappe, der hang skraat ned gennem Luften ligesom en Hale; naar det saa blæste rask, rystede og knagede hele Bygningen paa en foruroligende Maade; men morsomt var det dog at se de store Tandhjul løbe rundt, og Melet eller Grynene løbe fra Kværnene ud i de ophængte Sække. Naar vi saa kom hjem med Melet, maatte min Moder ælte Dejgen i »Dejtruget«; var den tilstrækkelig gennemarbejdet, forsynedes den med Surdej, der frembragte en Gæringsproces; næste Morgen »sloges saa Brødene op«, d. v. s. tildannedes i en passende Størrelse i en bestemt Form; imidlertid var Ovnen gennemhedet, og nu sattes Brødene successivt derind ved Hjælp af en Grisle (hos Molbech Grissel eller Gredsel) — et Bræt, befæstet til den ene Ende af en lang Stage. Det forstaaer sig, at Asken og tiloverblevne Gløder først maatte skaffes bort af Ovnen; dette skete ved Hjælp af en Rage, der lignede Grislen, men hvis Bræt var stillet vinkelret paa Stangens Ende. Lidt Kul og Aske kunde alligevel let aflejre sig paa det bagte Brøds Underskorpe, men det regnedes ikke saa nøje. Nu tilknedes Ovnen med Bagerovnsfjællen (»Bagstefjælen« kaldes den i Asbjørnsens og Moes Eventyr om »Smørbuk«), og efter en bestemt Tids Forløb (3-4 Timer), udtoges Brødene som bagte. Det kunde da stundom hændes, at enkelte af dem kunde være lidt tungtbagte, naar Ovnheden ikke havde været tilstrækkelig stor.

Stundom havde man nu et eller andet, der skulde tørres i Ovn efter at Brødet var udtaget, f. Ex. Hør eller Frugt. Ellers hededes ogsaa undertiden Ovn for det samme, og de ituskaarne Æbler eller Pærer sattes derind paa flettede Vidjemaatter; de vare gjerne trukne paa Traade ved Hjælp af en Stoppenaal, og efter Tørringen opbevaredes de paa samme Maade. Svedsker og Blommer tørredes derimod løse.

Ligeoverfor Munden af Dagligstuens Bilæggerovn var Munden af »Gruen«, d. v. s. en af Mursten opført Ovn i den gamle Stue tilhøjre for Køkkenet; (vistnok af Grube, se Molbech!). Denne Grue benyttedes imidlertid aldrig som Varmeapparat (men havde vistnok tjent dertil i »Gamlemoders« Tid; Gamlemoder, efter hvem mine Forældre havde arvet Huset, var død før jeg blev født, eller ialtfald før jeg kan huske det) — men den tjente som Gjemmested for adskillige smaa Kjøkkenrekvisiter, for Kaffe, Sukker m. m. (The benyttedes ikke). Naar der skulde laves Kaffe — hvilket skete temmelig sjældent — bleve »Bønnerne« først brændte i en Stegepande tilligemed en Del Ærter, der skulde gjøre den yndede Drik noget billigere (mere velsmagende blev den neppe), derpaa maledes de i en halvkugleformet Træskaal derved, at en Kanonkugle væltedes omkring mellem dem, senere fik min Moder dog en Kaffekværn. Af Sukker brugtes Kandis, hvoraf man fik et lille Stykke til at putte i Munden, mens man drak den sorte Drik; denne klaredes undertiden med Flynderskind eller Aaleskind, hvilket sidste ogsaa havde en anden vigtig Anvendelse, nemlig Plejels-Seler (til at sammenbinde Plejlens to Stykker med). Chokolade var ukjendt.

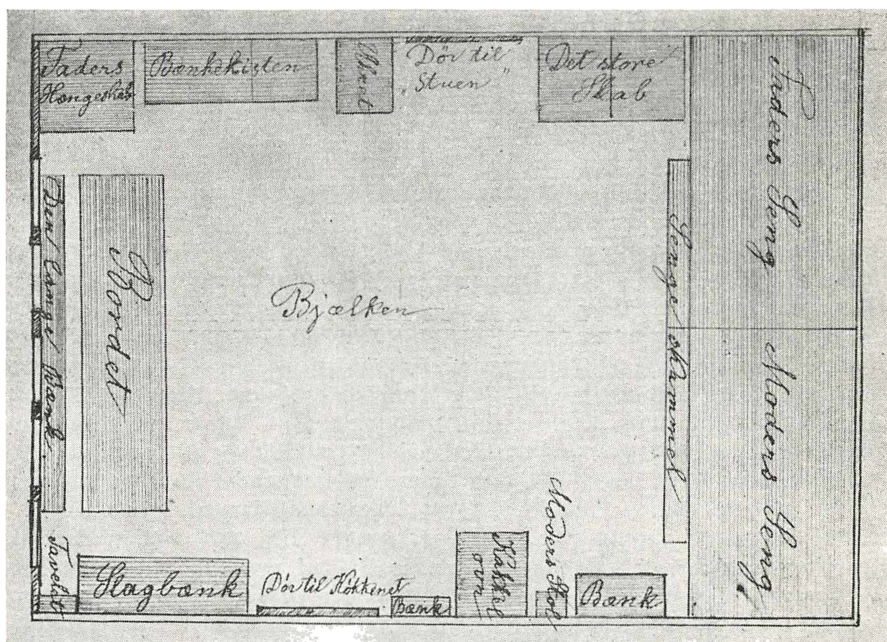
Middagsmaaltidet bestod gerne af to Retter: Søbemad og en Efterret. Til den første Siags hørte Vandgrød (sjældnere Sødgrød eller Risgrød), Vælling (Suppe paa saltet eller røget Kød og Flesk, med Tilsætning af tørret Frugt, lidt Gryn og Grøntsager — en fortræffelig Ret); — Bollemælk, Kødsuppe (sjelden), Grønkaal, Hvidkaalssuppe, Ærter (hvide og graa), Bygsuppe (Grynsuppe), Aalesuppe (sjældnere). Efterretterne vare: kogt eller stegt Fisk, sjældnere Oxekød, stundom Pandekage, Klipfisk, stegt Flesk, sjældnere Æggekage.

Det daglige Morgenmaaltid var Øllebrød og kogt Sild. Aftensmaaltidet bestod af Smørrebrød med Kød, Ost, Pølse o. dl. Kartofler vare en meget yndet Spise; man skrællede dem selv efter Kogningen, og nød dem gerne med kogt Seneps- eller Meldyppe, sommetider tilligemed Klipfisk. Engang imellem fik man ogsaa stegt Flesk til Kartoflerne. Ved Juletid slagtedes en Gris, og man fik da Blodpølse, der bestragtedes som en ganske extraordinær Delikatesse.

Køkkenet havde 3 Døre, nemlig Forstuedøren, Dagligstuedøren og Døren ind til »den gamle Stue«.

Gennem Dagligstuedøren ville vi begive os ind i det Lokale, der for mig altid vil blive det mærkeligste i hele Huset. De fleste Minder om mine Forældre og Søskende knytter sig til denne »lille Stue ved det sølvblaa Hav«, der nu — desværre! — ikke længere eksisterer. Naar jeg tænker mig hensat til det simple, men for mig saa dyrebare Værelse, i hvilket jeg for første Gang saa Lyset, og i hvilket de fleste af min Barnoms lykkelige Timer ere henrundne, da gaar en vemodig Bevægelse

Dagligstuen

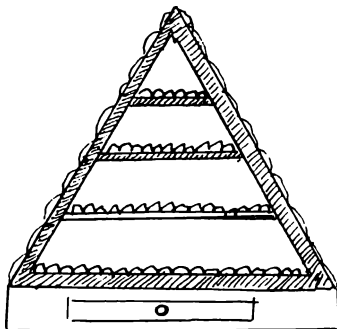
igennem min Sjæl, og jeg glemmer for et Øjeblik min nuværende Smer-
te og Kummer.

Værelset var vel omtrent 8 Alen i Kvadrat, foruden Sengene, thi med disse indtog det hele Husets Brede. Det havde paa Sydsiden 5 Vinduer, af hvilke kun det ene var til at lukke op; i dette vare Ruderne indfattet i Træ, i de andre i Bly. Ruderne vare smaa (der var 9 i Blyvinduerne og 6 i Trævinduet) en Rudes Ituslagning var en stor Sjældenhed; derfor vare de fleste temmelig solbrændte. Gulvet var en del ujævnt, skønt det af og til repareredes med nyt Ler i Hullerne. Under Bjælken var en Hylde til Mælkebøtterne, og oppe under Loftet var der paa den vestre og østre Side andre Hylde; paa den første saas opstillet en Række Tallerkener af Tin og Fayance; de stode paa Kant med Indersiden vendende skraat nedad og udad mod Stuen. Blandt Fayancetallerknerne var der en, paa hvilken var indbrændt den temmelig mystiske Inskription: »Husker I mig ikke dend gaang at jeg vaar ved di gule?« Paa den østre Hylde, der løb hen over Kakkellovnen, opbevaredes Strikke- og Sytøj o. dl.

Naar man fra Køkkenet traadte ind i Dagligstuen, havde man paa højre Haand Kakkellovnen. En lille Bænk stod mellem denne og Døren, paa den anden Side af Ovnens var Moders Stol og en anden lille Bænk. Tilvenstre for Døren var Slagbænken, og helt henne i Vindueskrogen »Tavelettet«. Kakkellovnen var en Bilægger, Billederne paa dens Yderflader erindrer jeg ikke mere, men paa Forsiden stod: »Eidfos Værk«. I Kakkellovnskrogen har jeg hørt mangen Historie i Tusmørket, og glædet mig ved min elskede Moders uforglemmelige Sang.

Om Vinteren maatte der, for at spare paa Belysningen (der forøvrigt kun bestod af et eneste Tællelys, — stundom en Tranlampe) ikke tændes før Klokkeren 6, saa at der blev Tid nok til Sang og Historier, ogsaa Hovedregning og Tænkelege hørte til disse Tusmørke-Beskæftigelser. Paa Kakkelovnen stegte jeg Æbler, stundom ogsaa tørt Brød, dyppet i Vand. Det hændte ogsaa af og til, at en eller anden kom til at brænde sig, Saa-rene blev da belagte med linnede Klude, bestrøede med Blyhvidt. Paa Ovnens tørrede man ogsaa Strømper, Vanter o. dl., naar man var bleven vaad af Sne eller Regn, hvilket ofte kunde ske.

Slagbænken var et Slags Bord med opstaaende Rygstød bagtil, her havde blandt andre Ting Ølkruset sin Plads. (Øltafning paa Flasker kendte man ikke noget til, man tappede fra Ankeret i Kruset, naar dette var tomt, jeg foretrak altid Most, saalænge denne kunde faas). Men Slagbænken benyttedes tillige som Seng for Børnene. Forsiden kunde nemlig slaas ned og lægges med Overkanten til Hvile paa en Skammel under Bordenden, og saa blev her hver Aften redt Seng til et Par eller tre af Børnene (Sengeklæderne opbevaredes i Slagbænken), de andre sov saa dels i Forældrenes store brede Senge, dels i Sengen oppe i »Stuen«.

Tavelet

Imellem Slagbænken og Vinduesvæggen hang et »Tavelet«, d. v. s. en dyb Træramme i Form af en ligesidet Trekant, hvis ene Hjørne vender opad, mellem de 2 skraat opstigende Sidestykker er befæstet 3-4 Smaahylder, paa hvilke anbringes Kopper, Skeer og andre Smaating. Undertiden findes en Skuffe forneden. Et saadant Tavelet (af det franske la tablette — en Reol eller Hylde — andensteds hedder det nok en Pyramide) fandtes vist i ethvert Hus i Hesnæs, hos mine Forældre var der 2, nemlig ogsaa et oppe i Stuen.

Paa Værelsets Sydside, langs med Vinduerne, fandtes kun 2 Genstande, nemlig en lang Træbænk, der var fastgjort til Væggen, og det der foran staaende lange Bord. (Dette sidste var egentlig, ligesom hos Bønderfolk i Almindelighed, et Slags Spisekammer, nemlig et langt, smalt og lavt Skab med en Dør paa Forsiden). I det indre Rum opbevaredes Brød, Smør, Ost, Kød, samt Skeer og Knive (med Gafler var man sparsomt forsynet). Her havde ogsaa Flødepotten sin Plads. Oversiden, det egentlige Bord, var 4-5 Alen lang, men neppe 1 Alen bred, og bestod af en eneste tyk og smuk Egeplanke, lidt nedadkrummet, formodentlig en Følge af Varmens Paavirkning. Bordet tjente ikke alene som Spisekammer og Spisebord, men ofte ogsaa som Sæde, naar der skulde syes Klæder eller bindes Garn. Min Fader havde lært Skræderhaandværket, men de finere Beklædningsgenstande leveredes dog mest af Hans Skræder i Moseby. Jeg har selv mangfoldige Gange siddet paa Bordet under Garnbindingen.

Paa den vestre Væg nærmest Vinduerne fandtes Faders Hængeskab.

Det indeholdt hans tarvelige Pengebeholdning og saadanne Smaating, der ikke kunde overlades til Børnenes ødelæggende Behandling. Ovenpaa Skabet var Husets hele Bogsamling opstillet. Den bestod af en Balles Lærebog, en Chr. L. Strøms Bibelhistorie, en Luthers Katekismus, 2 Psalmebøger (den »evangelisk-christelige«), af hvilke jeg endnu gemmer min Moders Exemplar som en Relikvi, en »gammel Psalmebog« (Pontoppidans eller Guldbergs), et sammenhæftet Bundt Almanaker (det var nemlig Skik at gemme alle ældre Almanaker, og hvert Aar hæftedes den nye bagved de andre paa en lang stærk Lærredsstrimmel, der saa vikledes omkring hele Pakken, der var Almanaker fra helt tilbage i det forrige Aarhundrede, og jeg har tit glædet mig ved det morsomme Tryk og de røde Bogstaver i de ældste Aargange). Videre var der en »Nød- og Hjælpebog for Bondestanden« (der havde været brugt som Læsebog i Moseby Skole før Birchs »Naturen, Mennesket og Borgeren«) — samt »Skibs-Bogen«. Den sidste var en af de mærkeligste for mig, thi af den lærte jeg at læse. Det var en Samling af Bønner og Psalmer og gudelige Betragtninger, til Brug for Søfarende, en hel Del var trykt med stor Skrift, og derfor ret godt skikket til Læseøvelse. Indholdet var jo imidlertid temmelig afskrækkende, men det gik dog, og jeg lærte af Skibsbogen at læse saaledes, at Ingen i den ganske By var min Overmand — neppe min Ligemand. Det hører til mine tidligste Erindringer, at min Moder den Dag, jeg var 4 Aar gl., fortalte til nogle Besøgende, at jeg nu kunde stave ganske rask.

Paa Skabets højre Side hang det før omtalte Tudehorn, der var ogsaa anvist Plads for »Tampen«, et Straffeinstrument, for hvilket jeg nærede alt andet end Velvillie.

Tilhøjre for Skabet var »Bænkekisten«, et Stykke Bohave, der ganske svarede til sit Navn, idet det tjente baade som Bænk og Kiste. Det havde 2 Laag, et længere og et kortere, derfor vistnok ogsaa 2 Rum. Jeg har skaaret mit eget og min Broder Peters Navn i hver sit Laag, men det er neppe sandsynligt, at Kisten nu eksisterer.

Længere tilhøjre, omtrent midt paa den vestre Væg, stod »Klokken« (Stueuhret), der var et af de mærkeligste og vigtigste Møbler i Huset. Det var et godt bornholmsk Uhr, med Gang- og Slagværk, og indfattet i et højt, ildrødt malet Futteral, hvis øverste Krone ragede et godt Stykke op over Loftets Niveau, saa at der for Uhrets Skyld var dannet en firkantet Gennembrydning, der dækkedes foroven og paa alle 4 Sider af en Hætte, der oppe paa Loftet lignede en Tabouret. Paa Skiven læstes Navnet L. P. Møller, de gule Visere og deres mærkværdige Bevægelse har givet mig mangfoldigt Stof til dybsindige Betragtninger. Engang imellem maatte Værket renses og afpukses, dette Kunststykke udførtes under min beundrende Iagttagelse af en Snedker i Skjoldrup, Niels Jakobsen, en Broder til Hans Skræder i Moseby, en velbegavet og dygtig Mand. Det var en ren Vellyst at se ham stille de mange smaa Hjul og Drev op paa Bordet, afpujde dem og stille dem sammen igjen, medens der næsten altid svævede en klar Draabe under hans Næsetip.

Tilhøjre for Uhret var Døren op til »Stuen«, og tilhøjre for den kom »Skabet«, et stort gammeldags Klædeskab med 2 Døre og Skuffer forneden. Her opbevarede en væsentlig Del af Familiens Klæder og

Linned, men oppe i Stuen gjemtes ogsaa en Del, især Helligdagsdragterne i de derværende Kister.

Hele Værelsets Nordside indtoges af 2 store, brede Senge, mine Forældres Sovepladser. Foran dem stod en lang Skammel, »Sengeskammelen«, da de var temmelig høje. De skjultes om Dagen af »Omhäng«, der ligesom Gardiner hang ned foran dem fra Loftet til Gulvet; disse Omhäng vare sande Pragtstykker; de bestode af fint Hørlærred, der var farvet og trykket (i Stubbekjøbing boede en Farver, Falenkam) med mørkeblaa Figurer, der fremstillede de vidunderligste og utroligste Blomster, der senere udviklede sig til et Slags Alfabet for min livlige Fantasi.

I denne Stue døde min kjære uforglemmelige Moder. Da jeg sidste Gang saa den — det var længe efter mine Forældres Død, og fremmede Mennesker beboede Huset — kunde jeg neppe genkende den; jeg græd højt af Sorg og Smerte.

*En anden Slægt der bygger,
og andre Sjæle bo,
Hvor nu jeg vil søge Sporet
af hoppende Børnesko.*

Ja — og siden er hele Huset forsvundet, og den Plet hvor det laa, hvor Degneæbletræet og Kejserinderne og Vinterblommerne og saa mange andre Herligheder fandtes, kan vel knap nok paavises!

Gjennem Døren mellem Uhret og det store Skab komme vi op i Øverstestuen, eller som den blot kaldtes: Stuen. Den var omtrent af Størrelse som Dagligstuen, og havde 4 Vinduer. De fleste Møbler her vare Kister til at gjemme Klæder og Linned i. Saaledes havde mine Forældre hver sin, og jeg fik ogsaa en; mine Søskende fik hver et lignende Stykke Bohave, men da de efterhaanden kom ud at tjene, førte de det med sig, saa at der vel neppe har været mere end 4 Kister i Værelset paa een Gang. Kisterne vare bredere foroven end forneden; Laaget var opadvælvet efter en Cylinder. Min Kiste var grønmalet med glimrende Decorationer af andre Farver; paa Forsiden var med megen Kunst malet 2 dejlige Kranse; i den ene glimrede Bogstaverne H. M. S., i den anden Aarstallet 1836. I Kisten var foroven tilvenstre en Leddike, hvis øverste Rum aabnedes ved en lille Trækklap, medens det underste paa en sindrig maade var lukket med en Liste, saa kun de, der kjendte Hemmeligheden, kunde aabne den. Denne Kiste var forfærdiget af den før omtalte Kunstner Niels Jacobsen, der i egen høje Person trillede den fra Skjoldrup til Hesnæs paa en Hjulbør.

Videre fandtes i denne Stue et Bord (Fløjbord), som kunde slaas sammen, saa at Pladen kom til at staa lodret; naar det var opslaaet, saas under Pladen et zirlig indrettet Flaskefoder til 6 Flasker; det var fra et strandet Skib. Et Spejl fandtes ogsaa i dette Værelse; endvidere et Tavelet med Skuffe, en Bilæggerovn, der stod i Forbindelse med Bryggersskorstenen, men sjelden brugtes, nogle Stole og en Seng, der var af samme Slags som Dagligstue-Sengene, og i hvilken jeg, især i mine senere Drengaar, jevnlig har sovet, og drømt mangen dejlig Ungdomsdrøm. Tilhøjre for Sengen — ogsaa paa Værelsets Nordside, var indrettet et lille Kammer, af samme Størrelse som Sengestedet; her opbevaredes

Øl, Brændevin og Spisevarer. Paa Loftet under Bjælken hang en Kurv, smukt flettet af Vidier, hvori gjemtes kartet Uld ell. dsl.

En Dør mellem Kakkellovnen og min Søster Kirstens Kiste førte ud til Bryggeret, i den vestlige Ende af Huset. Her var en Skorsten med Maltkølle; til den sidste var Indgangen oppe paa Loftet. Videre en indmuret Kobber-Bryggerkedel, Kar, Ballier og andre Brygger-Rekvisiter. Min Moder bryggede selv alt det Øl, der forbrugtes i Huset, og det var ikke saa ganske lidet, da Øllebrød var den daglige Morgenret, og varmt Øl en Hjertestyrkning, naar man kom vaad og forfrosset i Land fra Havet. Min Fader tilberedte Maltet paa Køllen af hjemmeavlet Byg. Øllet var jo vistnok temmelig daarligt, og vilde nu neppe smage mig, for Resten smagte det mig heller ikke synderligt den Gang, og jeg foretrak Most, af hvilken Drik der hvert Efteraar tilberedtes en god Del.

Ved Sydsiden af Bryggeret var der et Kammer til Ølankre o. dsl.; det havde 2 Vinduer, fra Bryggeret førte en Dør ud til Pladsen Vest for Huset, hvor Brændeskuret og »Vedkassen« fandtes.

Vi vende nu tilbage til Køkkenet, og gaar derfra til Husets østlige Halvdel. En Dør fører ind i »den gamle Stue«, saa kaldet, fordi den tidligere havde været benyttet som Dagligstue, og maaske som Aftægtslejlighed for »Gamlemoer«. De mærkeligste Genstande i dette Værelse vare: Gruen, der før er omtalt, Dejgtruget, der laa paa Siden paa et dertil indrettet Stillads, et Skab, hvori Mælk, Mel, Gryn og andre Fødevarer opbevaredes, og et stort rundt Kar til Nedsaltning af Kød og Flesk. Der slagtedes aarlig en Gris og et Par Lam; min Fader besørgede det hele, ogsaa Nedsaltningen. Ofte har jeg beklaget den ulykkelige Gris, naar den hylende, sprættende og blødende laa fastbundet til Slagterbænken, og siden overhældtes med kogende Vand, for at man med skarpe Knive kunde faa skrabet alle Haar af dens Legeme, saa at den blev ganske hvid og glat. Den gamle Stue havde 4 Vinduer; Gulvet havde en stor For- dybning i Midten.

Fra dette Locale fører en Dør ind til Kværnhuset, saa kaldet, fordi deri findes en Kværn. Denne stod i det nordvestre Hjørne, og ved Siden af den var Opgangen til Loftet, en Trætrappe, der førte skraat op over Bagerovnen. Kværnen sattes i Bevægelse ved en Stang, hvis øverste Ende blev stukket op i et Hul i en lille Bjælke, medens den nederste som var forsynet med en Jernpig, sattes ned i en Fordybning i Løberen, nærved dennes Omkreds. Med den ene Haand drejedes Stenen rundt, med den anden lagde man Bygget eller Maltet, som skulde males til Gryn, i Stenens Midtaabning. Det var et temmelig svært Arbejde at male Gryn; men jeg maatte i mine senere Drengenaar ofte udføre det. Vinduer var der ikke i dette Locale, men kun en Trælem paa Nordsiden, der kunde indlade det nødvendige Lys.

I det nordøstre Hjørne af Kværnhuset var Avnehuset, et lidet firkantet Rum, hvori Avner o. dl. opbevaredes til Kreaturføde.

En Dør ved Siden af Avnehytten førte ud til Loen, paa hvilken min Fader selv tærskede alt det indhøstede Korn. Fra den var en Udgang til Husets Nordside, saa at man altsaa gennem 3 forskellige Indgange kunde gennemvandre Huset. Under Taget over Loen var der altid nogle Hus-svalereder; man maatte derfor om Sommeren lade staa aabent for

dem, for at Fuglene kunde smutte ind og ud; en Gang stillede min Broder Peder sig i Døren med en Stok og forsøgte i overgiven Tankeløshed at træffe en Svale med denne, idet den fløj ud, hvilket desværre lykkedes alt for godt, til stor Bedrøvelse for os alle. Ved Siden af Loen var Høladen, en yndet Tumbleplads for os og vore Fætttere; her kunde vi springe og falde uden Fare; — en Gang gjorde jeg dog der et Spring, der nær var blevet et virkeligt Salto mortale, jeg hængte mig nemlig med Fødderne fast ved Hanebjælken, med Hovedet nedad, men gled ved Nedspringet ud over Murkanten — lige ned paa det haarde Logulv; at jeg overlevede denne Begivenhed, har jeg altid betragtet som et Under. Men jeg undgik oftere i min Opvæxt øjensynlig Livsfare, hvorom mere senere. En anden Gang, da vi vare ivrigt ifærd med den Sport, at løbe fra Loftet hen til Høladen og springe ned i denne, men med det samme vende os rundt i Luften, stødte min Fætter Lars Peter Hovedet imod et stort Søm, saa at et stort blødende Saar blev Følgen.

Endelig have vi i Husets østre Ende endnu 2 Rum tilbage, nemlig Kostien og Faarestien. Den første havde sin Indgang paa Nordsiden og Faarene maatte passere Kostien til deres Locale. I Kostien fandtes foruden dens levende Beboer en Skovl, en Møggreb, Tøjr m. m.; i mine ældre Aar maatte jeg ofte »muge« i Kostalden, et Arbejde, der altid forekom mig uinteressant og næsten nedværdigende. Naar en nyfødt Kalv kom til Syne i Kostalden, var der Glæde og Jubel blandt Børnene; men endnu mere var dette Tilfældet, naar et Par nydelige smaa Lam viste sig i Faarestien.

Med Koen foretog jeg utallige Fodvandringer. Den skulde nemlig i Reglen hver Morgen bringes ned i »Marken«, og hentes derfra om Aftenen, og selv om den blev der om Natten, skulde den dog flyttes og vandes hver Dag. Vejen fra Huset ned i Marken var mig derfor saa bekendt, at ingen Plet var mig fremmed. Paa Marken og Engen gjaldt det om at flytte Koen saaledes, at den nøjagtigt kunde naa hen til Naboernes Grænselinier, men ikke overskride disse; mine Naboer Henning Foged paa den ene og Ane Drejse paa den anden Side vare ikke meget nøjeregnende med deres Flytninger, og forvoldte mig derfor mange Sorger. For at lette Arbejdet havde jeg afrettet Koen saaledes, at den kunde gaa foran mig med Tøjret viklet om Hornene, uden at forlade Vejen, eller lade sig friste til et Angreb paa Korn eller Græs ved Siden af denne; — at den alligevel maatte have en corporlig Paamindelse af og til, er en Selvfølge. Naar den en Gang imellem rev sig løs, muntrede sig paa Naboernes Lodder og forførte deres Køer til det samme Uvæsen, havde jeg naturligvis megen Fortred og Græmmelse, men i det hele tænker jeg med vemodig Glæde tilbage paa mine Vandringer til Marken, og den Tankeverden, i hvilken min opadstræbende Aand allerede dengang vuggede sig.

I Kværnhuset var, som allerede bemærket, Opgangen til Loftet. Deroppe var noget mørkt og skummelt; thi den eneste Lysning kom fra en stor Lem eller Dør i den vestre Gavl; det var derfor ikke altid saa hyggeligt i disse Regioner, især hen imod Aften, og jeg var i min tidligere Drengetid meget bange for Nissen, der efter sigende beboede og beherskede denne Del af Huset. Der var forresten en prægtig stor Plads til Opbevaring af Korn, Frugt, Fiskeredskaber m. m.; ved Nordsiden laa et

gammelt Bundgarn, bag hvilken stundom de extra gode Æbler gemtes. Ofte har jeg, naar jeg i mine første Drengenaar sov hos min kjære Moder, drømt om de Grueligheder, som jeg tænkte mig foregaa i Nissens og andre slemme Væseners Distrikt paa Loftet, og ligesaa ofte har Frygten givet mig Vinger, naar jeg havde hentet noget deroppe, og nu skulde ned ad Trappen i det mørke Kværnhaus. Senere indrettede jeg mig et herligt lille Værelse paa Loftet over Forstueudbygningen, hvor der blot var et Par Smaa-Ulemper ved Opholdet, f. Ex. at Vejen dertil gik over det skrøbelige Køkkenloft, og at der paa Grund af Tagets Utæthed ikke var videre rart i Regnvejre.

I Krogen mellem Forstuehuset og den gamle Stue byggede jeg egenhændigt et lille Hønsehus, hvis Straatag dog forfærdigedes af en virkelig Tækkemand. Det havde 2 Etager; i den nederste boede Hønsene; i den øverste Alliken. Jeg havde, ligesom mine Fætttere i Nabohuset, altid en tam Allike, af hvilken jeg havde usigelig Glæde, men ogsaa bitre Sorger, naar den stjal glinsende Værdisager fra Naboerne, naar den fløj bort eller blev taget af en Kat eller en Rovfugl.

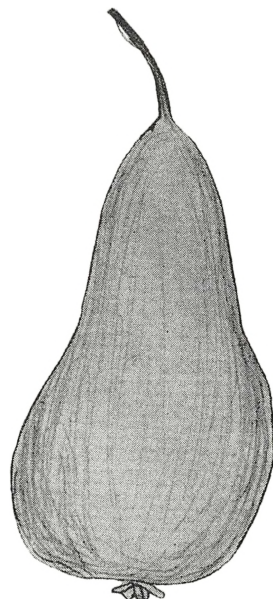
Lidt afsondret fra Huset, ved Gødningpladsen Nordøst for dette, laa Grisehuset. Det var lille og daarligt, men havde i Reglen ogsaa kun 1 a 2 Beboere. Brændehuset eller »Skjulet«, laa ved Husets sydvestre Hjørne; det var ikke andet end et Tag, opført paa den bare Jord, og aaben fortil. Udenfor dets Nordside var »Vedkassen«, en aaben Plads, paa hvilken der sædvanlig laa noget Grenebrænde.

Nord for Huset, mellem dette og Jordlodden, var en uindhegnet Frugthave med omtrent 14 meget store og meget gamle Æble- og Pæretæer. Disse gave en betydelig Del Frugt, og der blev desaarsag produceret en betydelig Del Most, som om Efteraaret og Vinteren for en Del traadte i Stedet for Øl. Mosten tilberedtes paa følgende Maade: Æblerne (og Pærrerne) lagdes i et dybt Trætrug, Mostetruget, (der var udhugget af en tyk Træstamme) i hvilket de med nogle store Træstødere knustes til en grødagtig Masse. Denne fyldtes i en Lærredspose, som blev tilbunden og lagt ned i Truget, ovenpaa den lagdes nogle Bræstumper og Trækiler; en lang Trætang blev stukket med den ene Ende ind i et Hul, der var anbragt foroven tæt bagved Truget (f. Ex. i Stammen af et Træ, som Truget støttede sig til) og nu trykkede man nedad paa den anden Ende af Stangen, der ved Reb fastsurredes til Pæle i Jorden. Saften af Frugten trykkes da ud i Truget og løb gennem en Afløbstud ned i en Spand. Naar man ikke kunde faa mere ud, blev der stundom heldt noget Vand paa Levningerne; disse stødtes deri endnu finere, og man fik derved en ringere Slags Most. Levningerne gaves Koen eller Grisen. Den udpressede Frugtmos hensattes til Gæring eller fyldtes strax i Ankeret, og afgav, naar den var vel tilberedt og tilstrækkelig afgæret, en velsmagende og sund Drik, der i Reglen var bedre end Øllet. »At støde Most« var en af mine almindelige Beskæftigelser om Efteraaret. En Del af Frugten tørredes, og benyttedes senere i Køkkenet, en anden Del gjemtes i frisk Tilstand paa Loftet til om Vinteren, og det ansaas da for noget meget respektabelt, naar man endnu i Paasken næste Aar havde Æbler paa Loftet. I Førstningen ødsledes en Del med Frugten; senere maatte man begynde at spare, og det hed derom:

Hen paa Vinteren tog man altid først de Æbler, der begyndte at faa Raadpletter, afskar de fordærvede Steder, og nød med Velbehag det øvrige, enten frisk eller stegt paa Kakkellovnen eller kogt i Middagsmaden.

De fleste af Træerne erindrer jeg endnu meget nøje; i ethvert af dem har jeg mangfoldige Gange øvet mig i Klatring, der især kom til Anvendelse, naar den modne Frugt skulde rystes ned paa Jorden; (om Afplukning paa Gartnermanerer kunde der paa grund af Træernes enorme Størrelse ikke være Tale). De mærkeligste af Træerne vare følgende:

- 1) Degnæbletræet, i det nordvestligste Hjørne. Det var ikke meget højt, men overordentlig bredt forgrenet, helt nede fra Jorden, og derfor let at komme op i. Vi havde en Gynge i en af dets Grene. Dette Træ bar hvert Aar rigeligt, og var det eneste med søde Æbler; disse »Degnæbler« vare store, graabrune, omtrent kugleformede, og hørte til de mest yndede af Frugthavens Produkter.
- 2) Bredæbletræet, nærmere ved Husets Vestende. Det var endnu bredere, og tillige højere; det gav hvert Aar flere Tønder Frugt, og var egentlig det bedste Træ i Haven; men »Bredæblerne« egnede sig ikke til at spises i frisk Tilstand; de benyttedes mest til Most og til Tørring.
- 3) Et af de midterste Træer i Haven var et uhyre Pæretre, hvis Frugter vare temmelig smaa, rødlige paa den ene Side, sødagtige og benyttedes mest til at tørre. Jeg har glemt dets Navn. Det stod paa Randen af en Skraaning, paa hvilken jeg, 3-4 Aar gammel, faldt og brækkede min venstre Arm (en Hovedgivenhed i min Barndomshistorie).
- 4) Langpæretre (Kejserindepærer) stod lidt N. O. for det forrige, nedenfor Skænten. Det var meget højt, men ikke bredt; Stammen var forneden grenløs paa et langt Stykke, saa det var ikke let at klatre op i. Det bar ikke ret mange Pærer, men disse vare til Gengæld af en kæmpemæssig Størrelse, overordentlig langstrakte henimod Stilken, og yderst delikate. De modnedes tidligt og vare naturligvis stærkt efterstræbte; men paa Grund af Træets Form meget vanskelige at faa fat paa. Man maatte derfor, efter en god Blæst om Natten, tidlig om Morgenen ud for at se, om ikke en eller anden af disse paradisiske Frugter skulle være nedblæst; den blev da i saa Fald selvfølgelig betragtet som en god Prise. Kejserinderne maatte forbruges strax, da de ikke kunde taale at gemmes ret længe.
- 5) Kriskæbletræet. Et lavere, bredt, man-

Pærefrugt

gegrenet Træ, omtrent som Degneæbletræet. Det havde store, mørkebrune, meget haarde Frugter (maaske »Jernæbler«), der kunde gemmes hele Vinteren, det var sædvanligvis dem, man havde som »Paaskeæbler«.

- 6) Haardæbletræet var et meget stort, vidtforgrenet Træ ved Vestenden af Huset. Dets Frugter vare smaa og daarlige, og benyttedes kun til Most.

Lidt S. O. for Degneæbletræet var en gammel Brønd med Risgærde omkring. Den benyttedes ikke — jeg ved ikke hvorfor — undtagen til Vask. Alt Vandet til Husholdningen hentes fra Morbroders Brønd. Man hængte Spanden paa en med Krog forsynet lang Stage, og sænkede den saaledes ned i den ikke synderligt dybe Brønd.

Ved Husets Sydside var Urte- og Blomsterhave, som dog ogsaa indeholdt adskillige Frugttræer og Frugtbuske. Den var ved Nedgangen til Stranden delt i 2 Partier. I det vestlige — lige ud for Dagligstuen, Øverstestuen og Bryggerset, var Blomsteranlæg, Ribs, Stikkelsbær, Solbær, Grønkaal, Gulerødder, Persille, Selleri, Løg, Rødbeder, Pastinakker, Timian, Merian og andre Køkkenurter, ligeledes var der nogle Frugttræer, blandt hvilke et Svedsketræ, et Spillingetræ (gule Blommer), et Kejserindepæretræ, nogle Træer med Kød-blommer (store sort-blaaduggede faste Blommer, ved Jens Skippers Grænseskel) og en hel lang Række af Vinterblommetræer (Prunus insititia) langsmed Havskrænten. Vinterblommerne, af hvilke der gerne hvert Aar var en god Del, vare temmelig smaa, kuglerunde, sortblaaduggede; de vare fortræffelige til at spise i frisk Tilstand (naar de vare helt modne), men de vare tit angrebne af hæsle Insektlarver, de bleve ogsaa tørrede til Husholdningsbrug. Adskillige Rifter i Klæderne og Huden erhvervedes, naar man klatrede rundt i de tornede Vinterblommetræer, der stode saa nær sammen, at man kunde kravle fra det ene over til det andet; nogle af dem vare ved Bølgeslagets Nedskylling under Nordoststormene saaledes undergravede, at de truede med at styrte ned paa Strandbredden, naar man færdedes i deres Toppe. Ved Nedgangen til Stranden stod et lille Valnødtræ, men det kunde ikke ret trives, formodentlig paa Grund af Søens Nærhed. Af Blomster var der Akelejer, Nelliker, Fialer (Agrostemma coronaria), Kodrivere i forskellige Varieteter, der gik under Navnet Kraglæk, Knapurt (fyldte Ranunkler), Pæoner, Roser, Tulipaner, Hyacinter, Sommergæk (Galanthus), hvide og røde Lillier, desuden Lavendel, Salvie, Krusemynte, Sisenbrand (Mentha viridis), Hjertensfryd o. fl. Den hvide Lillie var en af mine Yndlingsblomster, dens rene hvide Farve, dens Størrelse og skønne Form, dens herlige Vellugt frydede Sindet, desuden blev man gul paa Næsen (af Blomsterstøvet) ved at lugte til den, dernæst fandt man ikke sjælden Guldbasser paa den, og endelig var det jo den, der menes, naar der læses om Lillierne, som staa idag og imorgen kastes i Ovn. Endnu elsker jeg den hvide Lillie over alle andre Planter, og hver Gang jeg fornemmer dens milde Duft, kommer Minderne fra min Moders Blomsterhave tilbage, og hensætter mig for et Øjeblik i mit tabte Paradis. Ogsaa Akelejerne yndede jeg meget,

paa Grund af deres sirlige Former. Af Rosenblomsterblade og Lavendler fabrikeredes Røgelse, idet disse Ingredientser, bestrøedes med Salt, sammenpakkedes i en Krukke; naar nu en eller anden festlig Lejlighed gjorde Røgning nødvendig, tog man en Haandfuld Røgelse op af Krukken og strøede den paa Gløder eller (om Vinteren) lagde den paa Kakkelovnen.

I det Østre Parti af Urtehaven, udenfor den gamle Stue og henimod Humlehaven, var ogsaa Køkkenurter, navnlig Kartofler, desuden fandtes 3 ypperlige Pæretæer, nemlig et lille Kejserrindetræ tæt udenfor Forstuedøren — et stort Pæretæ længere mod Øst, og et lidt mindre helt henne ved Humlehaven; dette sidste begyndte først i mine senere Drengear at bære Frugt, uagtet det da var stort og mange Aar gammelt, men til Gengæld vare disse Pærer («Sukkerpærer») saa udmærket vel-smagende, at jeg aldrig senere har truffet Mage til dem; de vare af Mid-delstørrelse, saftfulde og søde.

Imellem Husets Østende og Morbroders Nedgang til Stranden var Humlehaven. Den var om Eftersommeren, naar Humlen var fuldvoksen, næsten som en lille vildsom Skov. At tage den modne Humle af Stagerne og afpille Knopperne var en Efteraarsbeskæftigelse, der har efterladt et dybt Indtryk hos mig; ved dette Arbejde forulempedes vi gerne af en Mængde »Tverhaler«, d. e. Ørentvister, der havde deres Tilhold i Humleløvvet, og muligvis fandt Næring i Humlen.

Paa Grænsen mellem mine Forældres og Morbroders Jordlod gik en Vej op til Skovgrøften, bøjede her tilvenstre hen forbi Jens Skippers, Hemming Drejsens og Grete Frederiks Lodder til »Ledet«, Udgangen gennem den hele Byen omgivende Vold. Herfra gik en Kørevej ad Bønnet til, en anden til »Marken«, en tredie op forbi Petersminde ad Moseby til og en fjerde tilhøjre udenfor Volden ud gennem Skoven forbi »Agernvænget«. Desuden mellem Markvejen og Petersmindevejen en Gangsti gennem Skoven til Moseby, vor Skole- og Kirkevej.

Gangen mellem begge Haverne Syd for Huset førte ned til »Gaden«, — der var uregelmæssige Trappetrin nedover Skrænten — og nu stod man paa den sandede, ofte med Tangbrinker belagte Strandbred, fra hvilken Blikket strejfede vidt udover det dejlige Hav mod de pommerske Kyster, der dog aldrig kunde ses, end ikke naar man paa Fisketourene kom langt ud fra Land. Tilhøjre bugtede den skovklædte Kyst sig ud til »Pomle Nakke« (S. V. for Byen), tilvenstre gik den ud til Stubshage. Hvor ofte har min barnlige Fantasi boltret sig paa den gyngende Havflade, ligesom Skibene, der saas i det fjerne, ofte blot som mikroskopiske Taagepunkter. Du dejlige Kyst! du herlige Hav! O kunde jeg drage tilbage til min Barndoms dyrebare Hjem, og opslaa mit fattige Paulun i de gamle Træers Skygge! O maatte det forundes mig at dø paa det Sted, hvor jeg er født, og hvile mine trætte Ben ved Siden af min hengangne Moders!

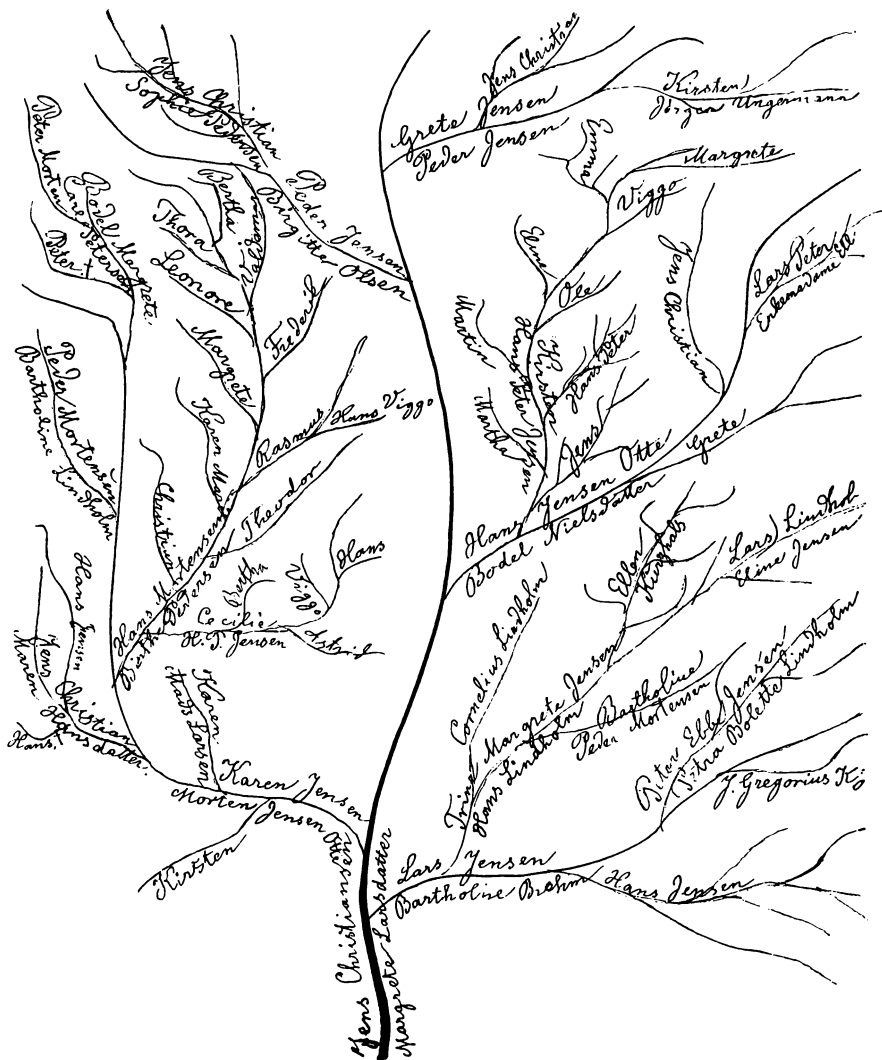
Min Familie

MIN FADER, Morten Jensen, var fra den lille By Hjelm paa Møens Sydkyst kommet over til Falster i sin Ungdom, og blev, 32 Aar gammel, gift med min Moder (1814), og fik derved, efter Huset, Tilnavnet Otte. Hans møenske Slægtninge have altid været fremmede for mig, og den eneste af dem, med hvem jeg er kommet i nogen Forbindelse, er hans yngre Søster Kirstine, der blev gift med Skrædermester H. J. Stockfisch i Kjøbenhavn. I deres Hus kom jeg nogle Gange i mine Drengenaar, og senere hyppigt under mit Ophold som Elev paa Jonstrup Seminarium. Samme Hr. Stockfisch var en indvandret Tysker, en ret gemytlig, men temmelig nøjeregnende Person, der rigtig nok havde hjulpet mig lidt tilrette paa en Tid, da jeg højlig trængte dertil, men ogsaa paa flere Maader har ladet mig det føle. Konen var i sine yngre Aar ganske godmodig, noget indskrænket, stolt af sin tyske Mand og af deres eneste Barn, Eduard, der var lidt yngre end jeg, en hel Del forkjælet, dertil temmelig svagt udstyret baade i legemlig og aandelig Henseende, men selvbevidst af sin kjøbenhavnske Education, der vistnok efter hans Mening hævede ham højt over et saadant Landsbybarn som jeg. Han havde en Smule Anlæg til Tegning, og det var vistnok en af Forældrenes skønneste Drømme at se hans Kunstværker engang i Tiden tage Plads paa Charlottenborg ved Siden af de berømteste Mesteres. Den kære Fætter blev imidlertid aldrig Maler, men drev det til at tage Examen i den meget hæderlige Beklædningskunst; han døde, nogle og tyve Aar gammel, efter at han nok som Soldat havde paadraget sig en ulægelig Brystsyge.

En anden af min Faders Søstre, »Tante Maren«, var gift med en Læderhandler i Kjøbenhavn. De have en Søn, som jeg har set for mange Aar siden, men som senere tilligemed Forældrene gled ud af min Synskreds.

Den 18. Juli 1873 fulgte jeg Tante Stockfisch til Graven paa Assistentskirkegaarden. Der blev holdt en tysk Ligtale over hende, og her taledede jeg sidste Gang med hendes Mand; han døde nogle Aar senere (6. maj 1880).

Min Faders Minde staar desværre ikke for mig som lyst og venligt. Jeg har aldrig ret elsket ham — enten det nu var paa Grund af hans ufornuftige Fremfærd mod mig, eller en Følge af min stridige og stolte

Natur. Da jeg sidste Gange saa ham (1844), forlod jeg ham uden Sorg, og dog, — da det uventede Budskab om hans Død naede mig — det var i Slutningen af min Læretid paa Jonstrup — blev jeg grebet af en voldsom næsten fortvivlet Smerte, der i længere Tid forhindrede mig i at udføre min daglige Gjerning, maaske var det Følelsen af min Uret imod ham, maaske dog snarere Bevidstheden om, at jeg aldrig havde kunnet elske ham, der nu, da Døden havde forsonet alt, bragte mig i en Tilstand, hvis Frygtelighed endnu staar levende for mig.

Min Fader døde i Foraaret 1845, i en Alder af 64 Aar. Fred med hans Støv!

Min Moder, Karen Jensdatter, var ældste Datter af Jens Chri-

stiansen (Søn af Christian Olsen), han druknede i November 1801, da han var sejlet ud fra Grønsund. Min Mormoder, Margrethe Larssatter, var Datter af Lars Hansen, der ogsaa omkom paa Søen. Paa Bjælken under Loftet i min Mormoders Dagligstue havde min Morfader indskaaret med store zirlige Træk Bogstaverne:

J. C. S.
M. G. L. D.

Om min Morfader har jeg kun hørt meget lidt — vel fordi han havde været død i 24 Aar før jeg blev født. Derimod har min Mormoder været en af Hovedpersonerne i min Barndomshistorie. Hun overlevede baade begge mine Forældre og sin Søn Hans Jensen samt dennes Kone og deres Søn Jens Christian, hun døde omtrent 1851, under mit Ophold paa Næsgaard, i en meget høj Alder, halv blind og helt affældig; jeg honorerede Præsten (Heineth) med 10 Rbdl. for at »gjøre Ligtale« over hende. — Hun boede, som før anført, i Huset hos min Morbroder, men i min Barndom kom hun jævnlig, vistnok daglig, hos mine Forældre. Hun sang gamle Viser i Tusmørket, f. Ex. »Ridder Brynning«; hun blandede sig i Børnenes pædagogiske Behandling, og havde meget at sige i denne Henseende. En lille Begivenhed fra den Tid mindes jeg med en vis Munterhed. Jeg var tillige med min Broder Peder og vore to Fætttere Jens Christian og Lars Peter ude at svømme; det blæste stærkt, og vi betragtede det som en udmærket Nydelse at lade Bølgerne bruse hen over os, og hvert Øjeblik kaste os omkuld — medens Mormoder stod inde paa Strandbredden med et Ris, for at tildele os en alvorlig Tugtelse — noget som vi dog sikkert snildelig undgik.

Mormoder havde 2 Søstre, nemlig Sidsel Væver, der var gift med Hans Væver, som boede ved Foden af Bringsere Bakke, ved Landevejen mellem Aastrup og Næs. De havde en Datter, Karen, der blev gift med en Mand ved Navn Mikkell; — og Maren Hjulmands, hvis Mand Ole Hjulmand, beboede den Gaard i Aastrup, der ligger ved Kirken, og som var »Annexgaard« til Præste-Embedet (i Moseby), hvorfor Præsten altid tog herind, naar han kom til Kirke. Ole Hjulmand var Morbroders »Plovmand«, han havde en Datter, Ane, der siden fik Gaarden og blev gift med Niels Hjulmand.

Mine Bedsteforældre havde 5 Børn, nemlig: I. Lars Jensen, Skolelærer i Sdr. Kirkeby, II. Karen Jensen, min Moder, III. Hans Jensen Otto, Skipperen, IV. Peder Jensen, Færgemand i Grønsund — og V. »Moster Grete«, gift med en Husmand, »Svoger Peder«, paa Kongsnæs ved Stubbekjøbing.

I. L. Jensen, Skolelæreren, var en høj mager Mand, hvis mest iøjnefaldende Egenskab var en overdreven Tilbøjelighed til at snuse Tobak. (Jeg har kun set een Mand overgaa ham i denne Henseende, nemlig den berømte Botaniker Elias Fries i Upsala). Han kunde timevis sidde med Daasen i Haanden, og med rystende Fingre, men kjendeligt Velbehag rode i det sorte Pulver, medens en dygtig Dosis deraf en Gang imellem transporteredes op i Næseborerne. Han var vist en dygtig Lærer og i det mindste var han mageløst flittig, og var dimitteret fra Vesterborg (1812) med »Udmærket duelig«. Jeg antager for Resten, at hans

Undervisning var temmelig tør og mekanisk. Han var meget godmodig, grundærlig og retskaffen.

Hans Kone, en Jomfru Brehm fra Møen (hun var vist Datter af en Skovfoged paa Marienborg, og havde et Par Brødre, der vare Skovridere paa Sjælland, og en, der var Købmand i Nykjøbing) var en dytig Husmoder, men haardhjertet og upaalidelig, hun beherskede ganske sin Mand, hvad der vist nok i det hele var til Baade for Husets Velstand, men rigtignok ogsaa undertiden gav Familielivet et mindre tiltalende Udseende. Jeg kom i mine Drengaar en Gang imellem til Kirkeby; Morbroder forærede mig engang en gammel brun Fløjte (med een Klap); paa dette simple Instrument har jeg gjort de første Forsøg i den praktiske Tonekunst; jeg lærte efterhaanden at blæse Fløjte med betydelig Færdighed, og gemmer endnu med Kærlighed den gamle tarvelige Fløjte som et Minde om min lykkelige Barndom.

I Kirkeby havde jeg 3 Fætttere, nemlig Hans, Peter Ebbe og Gregorius; de 2 første vare ældre end jeg, den sidste yngre, — desuden havde Morbroders en Datter, Trine, der var 8-9 Aar ældre end jeg, og hvem jeg først senere, da hun var bleven gift med Skolelærer H. Lindholm, lærte at kjende. Hun har haft en dybt indgribende Indflydelse paa mit Liv.

Beboelseslejligheden hos Morbroders vare temmelig daarlig. I den lille Dagligstue fandtes tillige Senge (der stode rykkede tilbage i en Art Niche bagved Forstuen); der var desuden et maadelig Klaveer; Morbroder var meget musikalsk, og oplærte sine Sønner til Musikens Dyrkelse. Over Klaveret hang nogle Prospekter af Møens Klint. Ved Siden af Dagligstuen var et lille Kammer. Gjennem Køkkenet kom man op i Stadsstuen, hvor de bedste Møbler fandtes, og hvor jeg senere deltog i mangt et lystigt Drikkelag. Paa Loftet var et Gæstekammer, i hvilket jeg ofte har sovet. I Haven fandtes gode Frugter af alle Slags, udenfor Haven var en frugtbar Jordlod.

Sønnen Hans var Snedker, han havde nok som Dreng været temmelig balstyrig; i sin ældre Livsperiode boede han paa Ourupgaard, og var meget ordentlig. Hans Kone var fra Kjøbenhavn; de fik en hel Del Børn; den ældste Datter Laura, kom i Huset hos Bedsteforældrene, hun blev senere gift med en Lærer Hansen paa Lolland, en Menneskealder senere havde hendes 3 Børn Cecilia, Marius og Johannes, efter Forældrenes Død haft lidt Tilflugt her paa Jonstrup. Cecilia har taget Lærerindeexamen, Marius er cand. theol. og Johannes Gartner. Til en anden af min Fætters Døtre har jeg staaet Fadder, men hun er nok ogsaa død.

Peter Ebbe var 3 Aar ældre end jeg. Han var en Del indbildsk og storagtig, samt noget naragtig. Senere, da vi som Seminarister og Børnelærere jævnlig kom sammen blandt vore fælles Venner og Bekendte, forbitrede han mig ofte Livet ved sin Arrogance, i Grunden var han vist ganske godmodig, men han troede nu altid at han burde og kunde hævde sig over mig; Moderen forkælede ham, og bestyrkede ham i hans Uvaner. Han blev først Lærer i Nykjøbing, senere i N. Ørsløv. Han blev gift med Petra Lindholm, en Datter af min uforglemmelige, højtelskede Lærer K. Lindholm i Moseby, baade han og hun ere for mange Aar siden døde; de efterlode 2 Sønner, Kornelius og Lars. Efter Petras tidli-

ge Bortgang ægtede han Frk. Laurence Koch, Søster til Provst Koch i Riserup. Mangfoldige Gange har jeg i P. Ebbes Selskab deltaget i Aften-glæderne hos fælles Bekendte i Moseby, Bregninge, Karleby, Kirkeby, Nykjøbing o. s. v. Til vore Underholdningsbeskæftigelser hørte ogsaa Musik; han bildte sig ind at være en ret fremragende Violoncellist; i Virkeligheden var hans musikalske Begavelse ubetydelig.

Gregorius (Jens Gregorius Kiil Jensen) var nogle Aar yngre end jeg. Han var en mærkelig barnlig, men godmodig lille Fyr, der senere ligesom Broderen er blevet Seminarist her fra Jonstrup, og Landsbylærer i Lillebrænde, hvor han endnu (1893) fungerer som saadan. Ogsaa han deltog senere i vore musikalske Soireer, og havde langt mere Talent dertil end Broderen. Han er gift med en Bondepige fra Vaalse; de have en Søn, Peter Ebbe, der nok er ved Landvæsenet.

Trine (Catharine Margrete) var den eneste Datter i Morbroders Hus. Til hendes Barndom kjender jeg intet; hun var ældre end P. Ebbe. Meget ung blev hun gift med Skolelærer Hans Lindholm, Petra L.'s ældre Broder. De boede først i Hulle bæk, hvor jeg som ældre Dreng en Gang besøgte dem (i Selskab med hendes Moder); senere kom de til Rødby, og derfra til Karleby. Her — i Karleby — gensaa jeg hende, efter at jeg var blevet Seminarist og Huslærer paa Corselitse. I Førstningen gjorde hun intet Indtryk paa mig; — lidt efter lidt, mig selv ubevidst, fremvoxede i min Sjæl en Følelse for hende, der ganske berøvede mig al Eftertanke og Sindsro. Langsomt droges jeg, som af en hemmelig, men uimodstaaelig Magt, til Afgrundens Rand, Gud veed, at det var i fuldkommen Renhed og Uskyld — pludselig vaktet jeg af min Drømmetilstand og fandt mig omgivet af Fortvivlelsens Furier, der fra alle Sider styrtede ind over mig, knuste min englerene Fryd, og sønderrev min Sjæl. Som en blinkende, men uendelig fjern Stjerne staar nu det hulde Billede i Baggrunden af min Forestillingskreds, og vil ikke forsvinde, saa længe det forundes mig at vandre paa denne Klode. (Hun var født 17. December 1816, gift 3. November 1834, og døde 30. September 1882). Trine er i sit Ægteskab blevet Moder til 4 Børn, nemlig Kornelius, der først kom til Handelen, siden tilsøs, og nu er Toldcontrolleur i Gilleleje, Line, der er gift med min Broder Peder, Lodsformand og Fyrtilsynsførende ved Grønsund, Ellen, gift med Skolelærer Kurzhols paa Sjælland (hun har en hel Flok Børn) og Lars, der senere blev gift med Eline Jensen, Søster til min Svigersøn H. P. Jensen i Nakskov; efter hendes Død har han faaet en mig ubekjendt Hustru; han boer i Stubbe-kjøbing.

Morbroder døde den 11. Oktober 1864, hans Enke nogle Aar senere.

Sønner Hans J. Jensen død paa Ourupgaard 7. Februar 1889 og Laura (Hansen) død 15. Juni 1887.

Tante Laurence (P. Ebbes 2. Hustru) død 1875.

2. Karen Jensen, min Moder. Af alle min Families Medlemmer er min Moder, som naturligt, den der staar mit Hjerter nærmest. Lige fra de allerførste dunkle Minder fra min Barndomstid til det nuværende Øjeblik har min Moders Navn og Billede været mig helligt, og medens andre Børn maaske kunne elske begge deres Forældre lige højt, saa concentreredes hele min barnlige Kærlighed hos min Moder. Sikkert har jeg mangen

Gang forvoldt hende Sorg, men aldrig med Forsæt. Af min Moder lærte jeg at bede min første Takkebøn til min Skaber; hun aabnede mit Øje for Naturens Rigdom og Skønhed, hun fortalte mig Historier og sang Viser for mig i Tasmørket; hendes bløde rene Stemme gjenklinger endnu i mit Hjerte, og jeg følger med paa den bølgende Tonestrøm:

Bag grønklædte Bakker der ligger et Hus, langt borte fra Stadens for-
 førende Sus; de Stuer er lave, de Ruder er smaa, og Væggen er klinet og
 Taget er Straa, og Væggen er klinet og Taget er Straa.

Bag grønklædte Bakker der ligger et Hus,
 Langt borte fra Stadens forførende Sus,
 De Stuer er lave, de Ruder er smaa,
 Og Væggen er klinet og Taget er Straa,
 Og Væggen er klinet og Taget er Straa.

Og her blev jeg født i det fattige Hus
 Langt bort fra Stadens forførende Sus,
 I Skove og Enge jeg lystelig foer,
 og voxte saa op og blev fager og stor.

Jeg kendte Naturen og elskede Gud,
 Og tilbad hans Visdom og frygted' hans Bud;
 Min Fader og Moder dem var jeg en Trøst,
 Og Landsbyens Piger en Glæde og Lyst.

Især var mig Lise saa venlig og huld,
 Hun ejed' et Hjerte som reneste Guld,
 Og naar hun tilsmilte mig yndig og mild,
 Da brændte mit Øje af Kærligheds Ild.

Og naar nu om Vaaren vi vare til Dans,
 Da bandt jeg til hende den smukkeste Krans;
 Og bævende kærligt hun trykte min Haand,
 Og pryded' min Hat med et flagrende Baand.

En Aften vi ginge i Skoven saa grøn,
 Da smilte hun nu saa usigelig skøn;

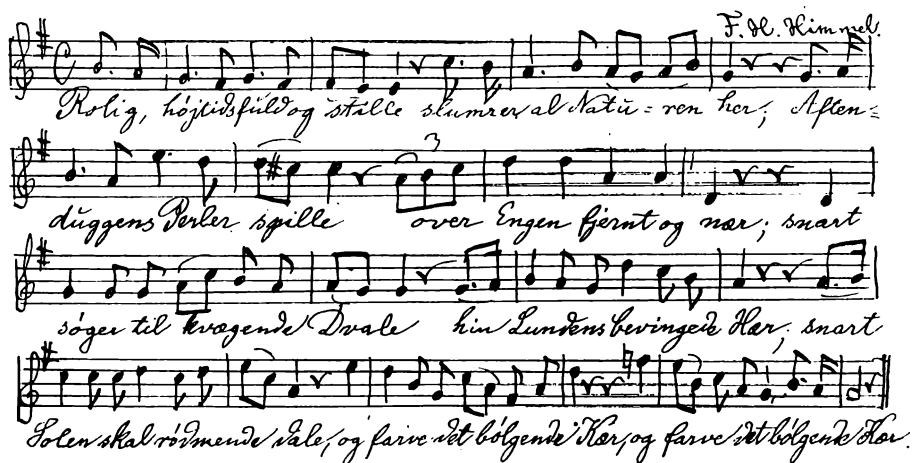
Jeg favnede hende med skælvende Arm,
Hun trykte mig ømt til sin bølgende Barm.

Og hævede langsomt de Øjne saa blaa,
Og ret som en Engel hun op til mig saa,
Og stammede sagte: »Jeg evigt er din!«
»O — raabte jeg henrykt — »o, Lise er min».

— — — — —

Denne sang er jo noget sødladen — sentimental; men den minder mig saa vemodigt om min Barndom; jeg kender ikke Forfatteren, men ligner Frankenaus Maneer.

Af min Moder har jeg arvet Sans for Musiken og Sangen. Hun kunde altid Sangene helt udenad, hvor mange Vers de indeholdt. En anden af hendes Sange var:

F. d. Himmel.
Rolig, højtidsfuld og stille slumrer al Naturen her; Aften =
duggens Perler spille over Engen fjernt og nær; snart
søger til kvægende Dvale hin Lundens bevingede Hær; snart
Solen skal rødmende dale, og farve det bølgende Kær, og farve det bølgende Kær.

Rolig, højtidsfuld og stille,
slumrer al Naturen her;
Aftenduggens Perler spille
over Engen fjernt og nær;
Snart søger til kvægende Dvale
hin Lundens bevingede Hær;
snart Solen skal rødmende dale,
og farve det bølgende Kær,
og farve det bølgende Kær.

Saa skal mine Dages Stjerne
Snart forgæves dale ned;
Snart jeg iler — ak, saa gerne —
Ind til Gravens tavse Fred.
Ja, siden dit Savn jeg begræder!

Jeg vandrer urolig, forladt!
Vemodig min Bane jeg træder
Omhyllet af Kummer og Nat.

Jeg en Rose vilde bryde
Jeg bestemte den for dig,
Dit det favre Haar at pryde;
Men dens Torne saared' mig,
O, gjerne maa Skæbnen beskikke
De mørkeste Dage for mig,
Mig Tornene gerne maa stikke,
Naar Roser kun blomstre for Dig.

(Efter det Tyske af R. Frankenau 1810).

Berggreen har denne Sang i sine »Sange fra det danske Huus- og Selskabsliv, No. 29« i en lidt forskellig Skikkelse, hvad Melodien angaar.

Det er øjensynligt, at der ved Valget af min Moders Sange viser sig en ædlere og renere Smag end hos min Fødeby's før omtalte Sangere og Sangerinder. Muligt har ogsaa hendes Ophold hos Skolelærer Lindholm i Moseby i hendes Pige dage bidraget hertil.

Endvidere:

Der var en Konning i Lejre,
helt trofast til sin Grav;
hans Fæstemø hin fejre
ham i Døden et Guldhorn gav;
det elskte han saa saare,
ved hvert et Gæstebud hans Øjne
svømmed' i Taare,
saa ofte han drak det ud.

— — — — —
(A. G. Oehlenschläger. Efter Goethe).

I Pragtudgaven af hans »Digterværker« 17. Bind, S. 29 findes dette Digt i en forandret, men ikke forbedret Form.

Der var en Tid da jeg var meget lille;
min hele Krop var kun en Alen lang;
sødt naar jeg denne tænker, Taarer trille,
og derfor tænker jeg den mangan Gang.

— — — — —
J. Baggesen.

Midnatstimen i Taarnet slaar;
hult toner Malmets Klang;
Nattevægteren ene gaar,
synger en gudelig Sang.
Hov, Vægter, hov! Klokken er slagen tolv.

Hanen galer nu tredie Gang
Alt i den store By;
Vægteren sjunger sin Morgensang,
Og de Døde maa fly.

B. S. Ingemann.

Af gamle danske Viser mindes jeg »Agnete«, »Dankonning lader en Havfrue gribe«, »Jeg en Bondedreng«, »Kong Frederik han sidder paa Koldinghus« etc. Ogsaa nyere Fædrelandssange, som »Kong Christian stod ved højen Mast«, »Vort Fødeland var altid rigt«, »Zinklars Vise«, »Danevang ved grønne Bred« o. fl., hørte jeg første Gang af min Moder. Ligeledes sang hun gerne den bekendte Arie af Jægerbruden: »Vi binde dig din Jomfrukrans — Silke som blaa Violer«. En af de Sange, om hvilke Erindringen gaar længst tilbage, var denne:

Tilgiv, ærværdige Herr Eremit,
at jeg forstyrrer Jer Ro!
I vented' vel næppe saa tidlig Visit
:/: udaf den lille Pedro. :/:
Det er ham, som synger fra Morgenens Gry,
til Solen daler ned;
saa fattig paa Penge som Nogen i By,
men rig paa Munterhed.
Ærværdige Fader, luk op, luk op!
Alt Solen forgylder St. Gotthards Top.
Luk op, luk op, luk op for den lille Pedro!

— — — — —

Min Moder vaagede med Kærlighed over min Barndoms Hændelser. Hun plejede og trøstede mig, naar jeg var syg, og skaffede mig efter Evne Barnets uskyldige Glæder og Nydelser, naar jeg var rask. Hun glædede sig ved min Fremgang i Skolen, og haabede sikkert, at jeg engang vilde kunne opnaa en Livsstilling, der svarede til hendes Mening om mine aandelige Evner. Da jeg engang græd over at mit Haar, i Modsætning til alle mine Søskendes, var sort, trøstede hun mig med, at det netop var »fornemt«. Hun tog mig tidlig med paa lange Vandringer, til Kirkeby, Stubbekjøbing, Grønsund o. s. v. Paa en af vore Toure til Grønsund fortalte jeg hende hele Indholdet af »Don Jørgen Ulrik« en af Joh. Wildts skrækkelige »historiske Romaner«, der fandtes i Morbroders Bogsamling og af mig blev betragtet som et Mesterværk. (Ingemanns herlige Romaner kjendte jeg endnu ikke: Valdemar Sejer var udkommet 1826, Erik Menveds Barndom 1828, Kong Erik og de Fredløse 1833, Prinds Otto af Danmark 1835). Paa en Tour til Bregninge Mølle glemte hun, da vi engang hvilede undervejs, et lille Reb, og jeg maatte løbe en lille Fjerdingvej tilbage for at finde det, hvad der da ogsaa lykkedes. Til Stubbekjøbing vilde jeg gerne med hende, thi her fik man Rosiner, Svedsker og andre Herligheder; paa Touren til Stubbekjøbing var man kommet Halvvejen ved Vejringe Mølle; paa Tilbagevejen betragtedes der-

imod Aastrup som Midtpunktet. Ved Vejringe Mølle var en Brønd paa en Sned Alens Dybde, der ansaas som et af den nyere Verdens Underværker. For min Moder hentede jeg Brænde fra Skoven og Vand fra Brønden, skurede Aal eller stødte Most eller plukkede Frugt i Have og Skov eller gik Ærinder i Byen o. s. v. Et af mine tidligste Minder er, at jeg ved et Fald sønder slog et lille Trækrus, hvilken Begivenhed min Moder tog sig temmelig nær; en anden Gang ytrede hun sin Misfornøjelse over, at hun ikke fik et Ligfølge at se, som udgik fra vor Nabo Jens Skippers Hus, og jeg blev saa bevæget over den milde Bebrejdelse, der laa i hendes Ord, at jeg aldrig glemmer det.

Flere Sygdomme maatte min stakkels Moder bære paa, uden Haab om Helbredelse. Allerede fra hendes yngre Aar var hendes ene Ben blevet unaturlig opsvulmet og uformeligt, saa at hendes ene Sko var meget støvrene end den anden. Og efter min yngste Søsters Fødsel kom hertil Kræft i Ansigtet, der gjorde de sidste 12-14 Aar af hendes Liv sørgelige og tunge for os Alle. Den frygtelige Sygdom greb mere og mere om sig, og det var vel nærmest den, der hidførte hendes Død. Da jeg sidste Gang saa hende under et Besøg i Hjemmet 1844, var hun svag og lidende og sagde mig, at hun ikke oftere ville faa mig at se; — jeg forlod hende med blødende og bristefærdigt Hjerte. Hun døde i Foraaret 1845, et Par Uger efter min Fader, omtrent 56 Aar gammel. Efterretningen om hendes Bortgang virkede ikke nær saa voldsomt paa mig, som den nylig modtagne om min Faders Død; vistnok baade fordi min naturlige Kærlighed til hende gennem min hele Levetid havde faaet sit frie Løb, og fordi jeg maatte betragte hendes Forløsning som en Velgerning mod hende selv og alle dem, der elskede hende. Hendes Minde vil leve i min Erindring og opfylde mit Hjerte med vemodig Fryd, saalænge det forundes mig at vandre paa Jorden. Gud skænke hende i sit Paradis Lønningen for al hendes Kærlighed mod mig! Han give mig Naade til at samles med hende der, hvor ingen Adskillelse mere skal finde Sted!

Mine Forældre havde 6 Børn, nemlig:

1. Kirsten, født 1815. (Død 1846).
2. Karen, født 1816. (Død 24. Maj 1893).
3. Jens Christian, født 1821. (Død 1901).
4. Hans, født 1825. (Død 12. November 1908).
5. Peder, født 1827. (Død 3. Oktober 1911).
6. Bodil Margrete, født 23. December 1830. (Død 14. Februar 1908).

1. Kirsten blev i sin Opvæxt skæv i Ryggen, hvilken Misdannelse tog mere og mere Overhaand. Hun maatte tidlig ud at tjene, og var først hos Gaardmand Peder Ravn i Bønnet, siden hos Peder Skytte i Bregninge. Jeg kan erindre, at jeg tilligemed min Søster Karen stundom ved Aftentid traf sammen med hende paa Engen nede i »Marken«, da Peder Ravns Eng var paa den anden Side af Bækken. Vi samtalede da, og kunde kaste Strikkegarns-Nøgler og andre Smaating over til hinanden. I mine senere Drengaar var hun bestandig hjemme, og i denne Periode falder vort Samliv under Skovarbejdet med Plantning af unge Træer, en Periode, der er rig paa Minder for mig. Plantearbejdet foretoges hvert Aar i betydelig Udstrækning; vi plantede Gran, Fyr, Weymouthsfyr, Birk,

Elle, Ask o. s. v., og mangelen trælsom Arbejdsdag er henrunden for mig paa denne Maade under Skovens idylliske Fred. Foruden os deltog flere andre Hesnæssere i dette Arbejde, saaledes Klaus, Amagers Kirsten, min Cousine Grete, Johanne Jeppens, Trine Drejse, Frederiks Marie, Jørgens Karen, Johanne Dals, Grete Christensen og maaske flere; desuden Folk fra Moseby, som Grete Hans Poulse, Ane Skippers, Grete Bødkers etc. Vor Opsynsmand var den færdigtalte Skovfoged Peter Mortensen, der stundom med barsk Strængthed holdt os til Arbejdet, stundom gav os fri længe før Aften.

Mange Hundrede Træer har jeg plantet i Østerskoven paa Falster, især paa Strækningen N. O. for Petersminde, hvor der tidligere var store aabne Sletter rundt om i Skoven. Det er en Selvfølge, at Tiden, især Hviletiden, forkortedes ved Sang og Skæmt; foruden »Peter« selv var det navnlig Klaus, der bidrog til Underholdningen.

Plantningen foretoges saaledes: I lige Linier og Afstande var i Forvejen gravet firkantede Huller af omtrent 1 Kvadrat Fods Overflade og et godt Kvarters Dybde; den opkastede Jord laa som en firkantet Klump ved Siden af Hullet med Græstørven nedadvendt. Efter at Planten var nedsat midt i Hullet, blev først den løse Jord afskrabet med Spaden, og omhyggelig anbragt omkring Plantens Rod (man bevægede lempeligt Planten op og ned, for at Jorden desbedre kunde drysse ind mellem Rodgrenene); Græstørven deltes med Spaden i 2 Halvdele, et lille Hak dannedes paa Midten af hver, og de nedlagdes da ovenpaa den løse Jord, hvorefter det hele traadtes lempeligt sammen med Foden.

To og to udførte Arbejdet: den ene haandterede Spaden, den anden holdt paa Planten og fordelte Jorden omkring den med Hænderne og en »Plantepind«.

Betalingen for Plantearbejdet var yderst tarvelig. Vi fik — paa egen Kost — 1 Mark a 20 Skilling i Dagløn.

Min Søster Kirsten var overordentlig sparsommelig, hartad gjerrig. Hun havde et heftigt og vredagtigt Sind, og var i min Moders sidste Leveaar en stor Byrde og Plage. Maaske hendes Sygdom og Vanførhed i Forbindelse med min Faders uforstandige Haardhed mod hende, noget kan undskylde hendes Ufordragelighed. Hun har forvoldt mig megen Sorg, især ved sin slette Opførsel mod min stakkels Moder. Engang forfulgte hun mig ude i Haven for at tugte mig i Anledning af en Uartighed fra min Side; ulykkeligvis faldt jeg og stødte mit højre Øje saa slemt, at jeg længe ikke forvandt det; endnu den Dag i Dag er Synet med dette Øje meget ringe, uden at jeg dog tør anse hin Begivenhed som Aarsag dertil. At hun dog ogsaa kunde bevæges af ædlere Følelser, viste sig en Gang, da jeg led af Øjenbetændelse, og Line Lindholm havde anbragt 6 Iglar under hvert Øje; ved dette Syn blev Kirsten saa forfærdet, at hun begyndte at skrigte højt. Efter mine Forældres Død kom hun i Huset hos den nysnævnte Skovfoged P. Mortensen, hvor hun snart efter døde, 1846.

2. Karen min næstældste Søster, var ganske forskellig fra Kirsten, saavel i legemlig som i aandelig Henseende. Hun var godmodig og retskaffen og lignede min Moder. Ogsaa hun maatte ud at tjene, og hun var i mange

Aar hos Peder Hare i Moseby, min Gudfader. Jeg har derfor ikke levet ret meget sammen med hende, og kun i min første Barndom. Jeg kan saaledes erindre, at jeg fulgtes med hende ud i Skoven, hvor min Fader arbejdede, maaske en halv Fjerdingsvej borte, men denne Vej forekom mig uendelig lang; jeg har altsaa vistnok ikke været uden 3—4 Aar gammel; ligeledes gik jeg med hende ud at samle Jordbær og Brænde i Skoven. Hun sang ligesom min Moder, f. Ex.:

Din Graad forøger kun min Smerte,
sov, søde Barn, sov hen i Fred!
Sov hen i Fred, og saar mit Hjerte ej mer
med din Urolighed.
Sov søde Barn, sov hen i Fred,
du Straf for al min Kærlighed!

Min Sjæl tilbad din utro Fader;
Trygt slumrede jeg ved hans Barm;
Jeg var ham tro, men han forlader
Mig i min Uskylds bitre Harm.
Sov, søde Barn! etc.

Du lovede jo dog at være
mig stedse tro, du min Tyran!
Du gav mig Løfter for min Ære,
Men Løfterne randt hen som Vand.
Sov, søde Barn! etc.

Jeg ser i dig din smukke Fader,
Hans søde Smil, hans Yndighed;
Gid du og arve maa hans Lader,
Men ej hans Ubestandighed!
Sov, søde Barn! etc.

— — — — —

(Af »Eneboeren i Egedalen«, oversat af N. F. Sørensen).

Manden og Konen satte sig ned,
talte om Spøg og Gammen:
»Altid saa troede jeg, du var rig,
den Tid vi kom tilsammen.«
»Var jeg ikke rig, saa var jeg som jeg kan,
ligesaa god Kone som du er Mand.
Hu hej for mig, og dig siger jeg,
den Dag forglemmes aldrig.«

— — — — —

Den Sang fandtes i en Visebog, som tilhørte Grete Frederiks; den var almindelig bekendt i Byen; ogsaa min Fader sang den.

I Skolen havde hun lært mange Sange, f. Ex:

Niels Ebbesen sidder med Sorg i Sind
og Haand paa Kind;
han sørger i Nætter og Dage;
thi Dansker han var,
og hans Fædreland blev blodigt udsuget
af grusom Tyran,
Grev Geert var de Danemænds Plage.

J. H. Smidth.

Denne Sang (23 Vers) havde i sin Tid vakt en Del Opmærksomhed, saa at f. Ex. Oehlenschläger kendte den og endog skal have komponeret Melodien (Se Berggreens Sange 11, H. No. 17), men den er i Grunden tarvelig. (Se Lützens Sangbog No. 165).

Det er en Selvfølge, at man i mine Fødeby elskede Sømandsviser, af saadanne hørtes mange, f. Ex.

Jeg vil synge om en Helt,
som var af den ægte Velt,
om en Herre kæk og bold,
om den tapre Tordenskjold.

(Optagen blandt Berggreens Folkesange (No. 60), men med en anden Melodi).

Her vajer du, vort danske Flag,
og spejler dig i Havets Bølge;
gid Held og Lykke dig i Slag,
i Storm og mellem Klipper følge!
Til fremmed Havn og til dit Hjem
du stedse gaa med Hæder frem!

P. A. Heiberg.

(Se Lützens Sangbog No. 173).

En lang Vise, som jeg næsten har glemt, gik paa den Bellmannske:

Nu har vi pløjet Søen den lange,
været i China, været i Gange o. s. v.

Karen havde et muntert og venligt Sind, og det var som en Festdag, naar hun en Gang imellem besøgte Hjemmet. Hun havde hos Peder Hares et lille Kammer fælles med sin Medtjenerinde Kirstine (Datter af Lødsen Hans Davidsen paa Batteriet), i hvilket Locale jeg tilligemed flere af mine Skolekammerater havde vore Tavler hængende, som vi brugte i Skolen.

Efter mine Forældres Død fik Karen deres Hus, og blev gift med en

Færgekarr, der tjente hos min Morbroder P. Jensen i Grønsund, og hed Mads Larsen. Han var en Møenbo, og en skikkelig, men udygtig Person, der snart maatte forlade mit Fædrehus, som nu kom i Fremmedes Hænder og blev rent omkalfatret. Han flyttede saa med min Søster til Havnsø i Gunsløv Sogn, hvor jeg senere har besøgt dem et Par Gange; deres Stilling blev nok efterhaanden mere og mere daarlig; de have ingen Børn. Karen besøgte mig en Gang, mens jeg boede i Øverup. Nu (1893) er hun Enke, og jeg har ikke set hende i mange Aar; derimod har min yngste Søn Valdemar besøgt hende og vist mig et Fotografibillede af hende. Den 24de Maj 1893 indgik Søster Karen til den evige Hvile.

3. Min ældste Broder, Jens Christian, maatte ligeledes tidlig ud at tjene; han kom op hos vor »Plovmand«, Rasmus Bruun i Moseby (i en Udflyttergaard langt ned mod Østerskov), og var der i mange Aar; siden tjente han sammen med Karen (og min yngre Broder Peder) hos Peder Hare. Han kom gerne hjem om Søndagen, og jeg fulgte ham da altid paa Vej, naar han skulde bort igen, i Reglen gik jeg altid med helt op imod Skovfogedhuset, og naar vi saa skiltes, vendte jeg mig ofte og saa efter ham, og vist og sandt er det, at jeg hver Gang var dybt bedrøvet ved Tanken om, at han maatte leve blandt Fremmede, der sagtens ikke altid behandlede ham godt, medens jeg havde min Frihed, og kunde blive hos min kjære Moder. Jens var en dygtig og flink Dreng, der sikkert overalt har maattet erhverve sig alle Retskafnes Velvillie. Han hørte blandt de bedste i Skolen, men var ellers meget forskellig fra mig; bl. a. manglede han musikalsk Begavelse. Jeg maatte et Par Gange være hos Rasmus Brunns sammen med ham i Pløje- og Høsttiden; min Bestilling var da at vogte Gæs eller køre Plov; det sidste Arbejde forekom mig som en sand Trældom. Engang kørte jeg for Jens; man brugte den Gang Hjulpløve, forspændte med 4 Heste, og det gjaldt om, at faa de to af dem til at gaa nøjagtig i den yderste Fure; men hundrede Gange vanskeligere blev det, naar den skulde vendes; der lød de høje Tilraab som »Ad dig!«, »Fra dig!« og stundom begyndte man at tale om »Plovkage« d.v.s. Tugtelse med Plovkæppen; jeg kan dog ikke mindes, at denne nedværdigende Behandling nogensinde er overgaaet mig. Jeg kørte som sagt en Gang for Jens, og jeg var meget syg; en frygtelig Hovedpine plagede mig; men jeg turde ikke sige det, tilsidst blev jeg dog saa elendig, at jeg med et fortvivlet Skrig udraabte det; jeg blev da fri, og min Madmoder Ane Bruuns kurerede mig fortræffeligt med Kaffe. En anden Gang red jeg med Jens og Flere »til Smede« med Hestene (der skulde skoos); vi havde en lille Fjerdingvej til Byen, og rask skulde det gaa; det var en sand Tortur at sidde paa den magre usadlede, travende Ganger; jeg skreg højt, og truede med at faa af; men ingen havde mindste Medlidenhed med mig; hvorledes ellers Rejsen løb af, har jeg glemmt. Med Jens gik jeg i Fritimerne til »Vinget« (Vænget), en lille Skov paa R. Bruuns Jordlod, tæt ved den store Østerskov, her var en stor Mængde Nødder og Æbler, og min Færdighed i Klatring blev mig her til saare megen Nytte. Engang, da Jens var i Skole, kom en anden Dreng under Legen til at slaa ham saaledes i Panden med en Jernstang, som han svingede rundt, at min Broder styrtede besvimmeligt til Jorden, og antoges for død; lykkeligvis kom han sig igen, og Sla-

get havde ingen andre Følger end et Ar, der vist kan ses den Dag i Dag (14de Marts 1893).

Da min Broder senere blev Soldat, besøgte jeg ham en Gang paa Kronborg. Senere blev han gift med Maren Hansen, Datter af Gaardmand Hans Kjheling (R. Bruuns Nabo) og søster til Ane Bruun. Med hende fik han et Hus og en lille Jordlod i Moseby (ved Siden af Harens Gaard). Der boede han i mange Aar og var en i sin Stilling vel anset Mand, i længere Tid Sogneraadsformand i Aastrup Sogn. Sin første Søn mistede han; en anden, ved Navn Hans Peter Jensen, er ansat ved Maglemlølle Papirfabrik. Jens blev Enkemand for et Par Aar siden. Han solgte da sit Hus og boer nu afvexlende hos sin Søn i Næstved og hos Broder Peder paa Batteriet. En Gang har han besøgt mig her paa Jonstrup.

5. Min yngre Broder Peder har jeg levet mere sammen med, skønt ogsaa han maatte ud at tjene. Til mine allertidligste Erindringer hører, at jeg saa min Broder pyntet med »Christentøjtet«, formodentlig den Dag han blev døbt; jeg kan den Gang neppe have været 3 Aar gammel. Hos min lille Broder sov jeg i Slagbænken; med ham legede jeg og plukkede Frugt, gik i Vandet og løb paa Is. Han var en Gang krøbet op paa Taget; uheldigvis slap han det, og gled rask ned ad det fra en betydelig Højde; min stakkels Moder stod og saa derpaa; hun kom løbende til Stedet, hvor han faldt ned, men kunde af Skræk ikke fremføre et Ord; mærkværdigt nok kom Drengen ikke videre til Skade. Jeg var ikke altid saa god mod min lille Broder, som jeg burde været, og føler endnu Samvittighedsnag, hver Gang jeg tænker paa det Øjeblik, da en af os maatte ud at tjene; uagtet jeg var den ældre, slap jeg dog (maaske ved min fortvivlede Modstand, maaske dog ogsaa paa Grund af min Moders Fremtidsplaner med mig) for Trældomsaaget; jeg blev hjemme lige til mit fyldte 18de Aar, paa nogle Smaa-Afbrydelser nær.

Peder kom til at tjene hos Peder Hare, sammen med Karen og Jens. Han var en god og paalidelig Dreng, men har sagtens ikke havt det synderlig godt hos P. Hares Eftermand Anders Hare, en noget selvoptaget Mand. 1848 kom han til Orlogs, og var ombord paa »Christian den 8de« under den ulykkelige Katastrofe i Eckernførdefjord 1849. Han blev dog frelst, og sad i nogen Tid i det forsmædelige tyske Fangenskab. Senere blev han gift med Line Lindholm, Trines før omtalte Datter; han førte i nogen Tid et Skib, og boede i Stubbekjøbing; senere blev han Lods paa Batteriet efter Fr. Petersen, P. Hofmands Søn, der omkom paa Havet, og der boer han endnu med Line i et smukt lille Hus, som Lodsformand og Fyropsynsmand. Der har jeg ofte besøgt ham, og 2 af mine Børn, Cecilie og Margrete, have tilbragt nogle Aar af deres Barndom i hans Hus; Cecilie blev konfirmeret derfra den 3die October 1869. Den 23de Juli 1865 besøgte min Broder og hans Kone mig her paa Jonstrup; han afrejste allerede den næste Dag, men Line blev her til den 30te, da hun var Gudmoder til den lille Margrete; den næste Dag rejste hun. De havde ingen Børn.

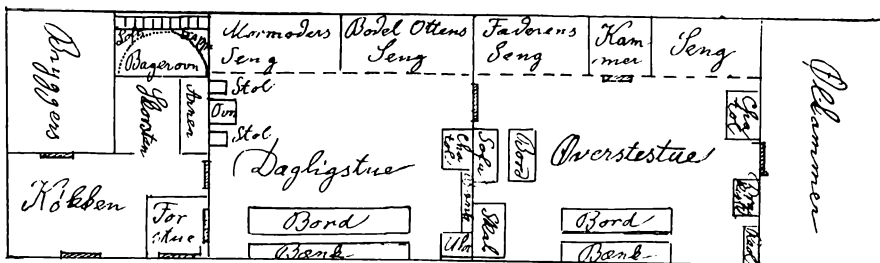
6. Min yngste Søster Bodel Margrete, levede jeg sammen med fra mit 5te til mit 18de Aar, og hun har derfor optaget en betydelig Plads i min Barndoms Liv og Levnet. Da hun var den yngste, blev hun en Del forkæ-

let, dog maaske ikke mere end jeg. Jeg kan tydelig erindre hendes ankomst; det var om Natten den 23de December 1830. Jeg og min lille Broder blev af mig ubegribelige Grunde førte ind til Morbroders, hvor vi sov hos Mormoder. Ligeledes erindrer jeg, at da den lille Søster skulde i Kirke, var jeg meget misfornøjet med, at hun skulde hedde Bodel; jeg foreslog Navnet Kirsten, men det hjalp ikke. Da hun endnu var et Pattedbarn, trillede hun engang ned fra Moders høje Seng paa det haarde Lergulv, uden at komme til Skade. Hun pattede for Resten indtil hun var et Par Aar gammel eller mere, saa at hun ofte løb bagefter Moder ud i Køkkenet for at faa sin vante Næring, uden at vi andre skulde se det. Det var ellers Skik, at indgnide Brystet med Malurt, naar Børnene skulde vænnes fra. Da jeg var halvsjette Aar ældre end min Lillesøster, deltog jeg en hel Del i hendes Opdragelse og Undervisning, og hun blev ligesom mine andre Søskende blandt de allerbedste i Skolen.

Hun har ganske sikkert deltaget i mange af mine Barndomsbedrifter, men mærkeligt nok erindrer jeg ikke meget med Sikkerhed derom; jeg kan saaledes ikke huske noget om vor Skolegang i Forening, vel nærmest af den Grund, at vi ikke hørte til samme Klasse i Skolen, og at hendes meste Skolegang faldt efter min Konfirmation. Da jeg forlod Hjemmet 1ste Juli 1843, var hun kun 12½ Aar gl.

Efter mine Forældres Død kom hun i Tjeneste hos en Garver-Enke (Mdm. Pfoff) i Stubbekjøbing, hvor hun var i lang Tid. Da jeg 1853 var bleven Skolelærer i Øverup, var hun hos mig et Aars Tid; senere blev hun gift med en Slagter C. Petersen i Stubbekjøbing. De have en Søn Peter, som nu er voxen. Hun har engang besøgt mig her paa Jonstrup for at være Gudmoder til Rasmus, der blev døbt den 26de Juli 1863.

III. Hans Jensen (Otte). Som før omtalt var denne Morbroder Skipper og vor Nabo tilhøjre. Han førte først en Jagt, »den unge Tobias«, senere en Slup »Johannes«, og tilsidst blev der i Stege for hans Regning bygget et nyt Skib, Jagten »Familiens Haab«, der — kan jeg huske — kostede 3000 Rbd. Med disse Skibe foretog han om Sommeren en Del Rejser til Kjøbenhavn, oftest med Brændeladning, og naar han da kom hjem, skulde jeg altid ind og ønske ham »Velkommen!« Der kunde da stundom ventes en Otteskilling ell. dsl. Med ham har jeg i mine Drengaar foretaget flere Sørejser til Kjøbenhavn; en saadan Rejse kunde, naar Vinden var ugunstig, gerne vare 2-3 Uger. Morbroders Hus, paa hvilket der jevnlige foretoges Reparationer, var det bedste i Byen. Igennem en ganske lille Forstue kom man ind i Dagligstuen. Her var Brædegulv, og Vinduer med klare Ruder. Lige for Døren stod, langs med Vinduerne, et langt Bord af Fyrretræ, hvis Kanter en af mine Fætttere med en Bordkniv havde afskaaret; mellem Bordet og Vinduerne stod en lang, ret pyntelig Træbænk, og bag den øverste Bordende Stueuhret, der var et prægtigt Kunstværk, idet en Gøg, hver Gang Klokken slog, kom frem af en lille Dør, som den selv aabnede, og kikkede lige saa mange Gange, som Uhrhammeren slog, hvorpaa den hastig trak sig tilbage og smækkede Døren i efter sig. Til venstre for Uhret hang paa Væggen en Mængde lithograferede Portraiter af berømte Personer; de vare temmelig daarlige,

Grundplan af Morbroders Hus

og tagne af »Magazin for Natur- og Menneskekundskab«, hvilket Tidskrift Morbroder holdt. Midt paa den østre Væg stod et Chatol med Opsats; tilvenstre for det var Døren til den øverste Stue. Den nordre Sidevæg optoges af 2 Senge, der i mine første Drengaar bleve indklædte med Døre for (»Dørsenge«, Alkover) saa at man om Dagen ikke saa noget til dem. Paa den vestre Sidevæg var Kakkellovne, en Bilægger med Kakkellovnskrogstole, samt Dørene til Køkkenet og Forstuen. I den øverste Stue var en Sopha med Bord, et Klædeskab, et Bord med Bænk langs Vinduerne; ved Østvæggen nærmest Vinduerne stod en Reol med Morbroders Bogsamling, der vel bestod af et Par Hundrede Bind; af dens Indhold mindes jeg Riises Archiv for Historie og Geografi, 1ste Bind af Pontoppidans danske Atlas, Peder Paars, Holbergs Danmarks Historie, Boileaus Satirer, Don Jørgen Ulrik, Poul Egedes Beskrivelse af Grønland, Rousseaus Bekendelser, nogle af P. O. Boisens religiøse Skrifter, Historie om en Grækerinde i de nyere Tider, T. C. Bruuns Fritimer, nogle Hefter af Overskouens »Maanedssoser« og nogle andre Smaating. Til venstre for Reolen stod en Dragkiste, over hvilken hang et stort Kompas, der var indrettet saaledes, at det skulde iagttages nedenfra. Saa kom man forbi Døren op til Ølkammeret, og derefter til et prægtigt Mahogni-Chatol, der formentlig var det kostbareste Stykke Bohave i Huset. Paa Stuens Nordside var 2 Senge, og mellem dem et lille Spisekammer. Ogsaa i dette Værelse hang en Mængde Smaaportraiter langs hen ad Væggene. Øst for Ølkammeret var Lo, Lade, Ko- og Faarestald, og allerøstligst Grisehus. I Husets vestlige Ende var Køkken, Ildstedet med Bagerovn, og Bryggers, fra hvilket sidste en Trappe førte op til Loftet.

Nord for Huset begyndte strax Jordlodden, men Syd og Sydøst for det var en stor Urte- og Frugthave, hvori fandtes en Række udmærkede Svedsketræer langs med Vinduerne, en Mængde Stikkelsbærbuske, 2 Valnødtræer, et stort meget gammelt Træ med søde Æbler (i en Huling i dette Træ var engang en Musvitrede med en halv Snes Æg), et lille Træ med dejlige »Vinæbler«, et lille Pigeontræ, et Benvedtræ, hvis skønne røde Frugter tidlig tildroge sig min Opmærksomhed, en Række Vinterblometræer langs Sydranden ud mod Stranden, et Træ med herlige »Sommerblommer« (Prunus Myrobalana), der desværre stod lige ved Gjødningsspladsen, saa at de nedfaldende Frugter ikke altid vare saa meget appetitlige. Udenfor Havelaagen var en Brønd, som mine For-

ældre ogsaa benyttede. Ved Nedgangen til Stranden laa Brændehuset, sammenbygget med vort Svinehus; under dets Tag var engang en Gærdesmutterede, bygget af fin Bændeltang. Ovenpaa Husets vestre Gavlknejsede en Vindfløj af Træ paa en høj Stand; den var zirlig udskaaret af Morbroders egen Haand, med gennembrudte Bogstaver (H. J.) og Aarstal. Langs ned ad Gavlsiderne under Lægterne var altid en Mængde Spurvereder, som mine Fætttere og jeg hyppigt gjennem søgte. Jeg iagttog allerede den Gang, at Graasurveæg kunne være meget forskellige i Farvetegning. Langsmed Hegnet mellem Morbroders og Lars Nielsens Jordlodder var en Mængde Blommetræer (P. insititia), og i min første Barndom tillige langs Nordsiden oppe ved Skoven; men disse sidste gik tilgrunde, da den før omtalte Grøft omkring hele Byen blev anlagt.

Morbroder betragtedes altid som en højtstaaende Personlighed, for hvem vi Drenge havde stor Respekt. Han nedlod sig forresten undertiden til at klippe vort Haar, naar det var blevet for langt. Han holdt af at leve godt, og jeg har mangen Gang glædet mig ved »de Smuler, der falder fra hans Bord«. Han saa forøvrigt bedre end de fleste, at jeg var i Besiddelse af gode Evner, og jeg forbausede ham engang ved at give ham en rigtig Definition af Begrebet »Revolution«; paa Spørgsmaalet der om svarede jeg strax: »En pludselig og gennemgribende Forandring i Statsstyrelsen«. En anden Gang kunde jeg paa min første Sørejse til Kjøbenhavn sige ham, hvad Cours vi maatte styre, naar vi kom forbi Møens Klint, hvilket syntes at undre ham. Engang imellem havde han Selskab om Aftenen, enten nogle af hans Bekendte fra Stubbekjøbing, eller Morbroders fra Kirkeby eller Lindholm fra Moseby; hos ham har jeg saaledes gjort det første Bekendtskab med min uforglemmelige Lærer K. Lindholm; jeg erindrer, at denne engang, da jeg blev fremstillet for ham med den Bemærkning, at jeg ikke vilde læse, udbrød: »Ja, saa skal han have No. 0, naar han kommer derop«; (det maa have været omtrent 1831). En anden Gang var ogsaa Morbroder fra Kirkeby tilstede; der blev talt om Bibelen, og Skipperen raabte i Overgivenhed til sin Broder: »Aa, du skal F. g. m. brænde Bibelen!« hvilket foranledigede gamle Lindholm til at sige, at han var »en ugudelig Knegt«. Ogsaa hans Svoger R. Nielsen (Capitainen) var en af Stangæsterne; han underviste en Tid lang Morbroder i den theoretiske Del af Styrmandsvidenskaben; den anden Svoger, Hans Nielsen, syntes at være mindre vel set; stundom kom Jens Skipper eller en anden af Bymændene derhen om Aftenen; der blev da gerne spillet »Bruus«, et Spil, som jeg ogsaa snart lærte og yndede. »Spids« (Hjerterkonge) og saa Spader 8, hvorpaa fulgte de 4 Nier, dernæst de 3 Knægte og endelig 4 Sexer. Jeg troer, at man et helt Aar benyttede det samme Spil Kort, saa at det tilsidst var alt andet end propert. Ved et Tilfælde var der ogsaa kommet et Spil Tarok-Kort i Huset, som dog ingen forstod at benytte. Morbroder læste meget, og havde jevnlig Bøger til Laans fra sine Bekendte. Han talede og skrev godt for sig, og var uden Sammenligning den mest oplyste Person i Byen. Han døde 1848.

Hans Kone, Bodel Nielsdatter, Søster til Capitain R. Nielsen og Hans Nielsen Skovløber, var en rask og dygtig, men noget haard og uvenlig Kvinde, der i Oplysning og Dannelse stod langt tilbage for sin Mand.

Hun havde den mærkelige Skik at fordreje sit Talesprog paa en naragtig Maade, naar der kom Fremmede, idet hun formodentlig antog, at man derved snarere skulde ansee hende for fin og fornem — en Svagthed, som ogsaa Mormoder havde opdaget, og lo ad. Hun kunde blive meget opbragt, og lod da ofte sin Forbitrelse gaa ud over Børnene. »Jeg skal slaa dig, saa Sjælen skal skringe i Livet« — kunde man høre hende sige. Jeg kan ikke mindes, at hun har lagt Haand paa mig — skønt dette ikke er usandsynligt. Ved Siden af sine mindre priselige Egenskaber havde hun adskillige gode: hun viste sig ofte hjælpsom mod sine fattigere Slægtninge, og jeg har saaledes nydt meget Godt i hendes Hus, paa mere end een Maade. Hun var rask og dygtig til legemligt Arbejde, og maatte ofte i Mandens Fraværelse paatage sig Adskilligt, som ellers plejer at være hans Sag. Hun døde et Par Aar efter Manden.

De havde 4 Børn: 1. Kirsten, lidt ældre end jeg, 2. Grete, paa min Alder, 3. Jens Christian, halvandet Aar yngre end jeg, og 4. Lars Peter, atter et Par Aar yngre.

Kirsten opholdt sig mest hos sin Mormoder Karen Skovløbers; hun var en rask og kjøn Pige, og hørte til de bedste i Skolen. Senere var hun i nogle Aar hos Morbroder Peder i Grønsund, og har formodentlig der gjort Bekendtskab med sin tilkommende Mand, »Marthes Peter«, en rask og munter Styrmand (hvis Fader var omkommet paa Havet, og hvis Moder beboede et af Lodshusene i Grønsund). Han foer i mange Aar tilsøs, og blev siden Havnefoged i Stubbekjøbing, hvor han døde 7de Novbr. 1892, 74 Aar gl. De have en hel Flok Børn; den næstældste Søn, Hans Peter, er Kjøbmand i Nakskov, og gift med min ældste Datter Cecilie. Datteren Eline var en livlig og elskværdig Pige; hun kom af og til her til Jonstrup, blev senere gift med Lars Lindholm Trines yngste Søn, men døde ung.

Grete var en af mine nærmeste Legekammerater. Med hende har jeg samlevet og samvirket i mange Aar, og det var derfor intet Under, at vi nær vare kommet til at følges ad hele Livet igennem. Utallige ere de Minder, der fremdukke hos mig ved Tanken om denne min Slægtning. Med hende legede vi »Fange« (Tagfat), spillede Bold, legede »Skjul«; med hende har jeg utallige Gange, sanket Jordbær paa Strandklinerne og Hindbær i Skoven, endnu oftere fulgtes vi ad, naar vi samlede Brænde i Skoven, og naar vi gik til Skole i Moseby, og vor Barndom var i det hele taget saaledes sammenslynget, at jeg neppe kan gjenkalde mig Mindet om mit kære Fædrenejhem, uden at hun træder frem som en af Hovedpersonerne i det lille Drama. Vi gik sammen til »Ellemosen«, hvor engang en tør Gren, som vi trak ned med en lang Krog, slog mig saa stærkt i Hovedet, at jeg nær var blevet dræbt derved — til »Stimosen«, til »Trapperenden«, til »Skovriderens Hjørne«, til »Agernvænget«, »Ørnehøjen«, »Smørrenden«, »Stubshage« o. s. v. - o. s. v. Vi kunde altid se paa en tør Gren, naar den var til at trække ned, eller paa et udgaaet Elletræ, naar det lod sig fælde; vi opdagede i Skoven Æble- og Pæretreer, Ribs og Stikkelsbær, Fuglereder og smukke Blomster i Skov, Mark og Eng; vor botaniske Nomenclatur var noget særegen; saaledes kendte vi Snogeurter (Anemone nemorosa), Hesteurter (Lychnis flos Cuculi), Kraglæg (Primula elatior og P. officinalis), Svirk (Hippochae

chamnoides), Gamer (Polyporus fomentarius), Grinetilmiddag, (Gagea lutea), Griseæde (Atriplex-Arter ved Strandbredden), Ravskind (Laminaria saccharina paa Strandbredden) o. s. v. Vi søgte efter Rav, og fandt ofte Smaastykker af dette smukke og interessante Mineral, hvoraf hendes Morbroder Hans saa forfærdigede de nydeligste Ravhjerter og Perlekranse, jeg troer, at der var ikke en Pige i Byen, uden at hun havde sin Perlekrans om Halsen, med Ravhjertet foran paa Brystet; nogle havde brune Glasperler i Stedet for Rav, men dette ansaas med Rette for simpelt. (Afbildet s. 67).

I Skolen var Grete en Sangerinde af første Rang, men gamle Lindholm bebrejdede hende, at hun saa surt, naar hun sang. Hun deltog ogsaa senere i det før omtalte Plantningsarbejde i Skoven, og benævntes gerne af »Peter« »Den lille Grete«, ligesom jeg »Den lille Hans«. Hun var en godmodig og flink Pige, men hendes Fader holdt meget mere af Kirsten, ligesom han af Sønnen tydeligt nok foretrak Jens Christian. — Da vi vare blevne voxne, bleve vi forlovede; men dette blev Kilde til stor Bedrøvelse for os begge, thi en virkelig Kjærlighed var ikke tilstede, i det mindste ikke fra min Side, og det varede derfor ikke længe, inden Forbindelsen hævedes; jeg maatte da bære hele Skylden derfor, — og maaske med Rette; senere blev jeg dog forsonet med Grete og med hendes hele Familie. Hun blev senere gift med en Mand fra Horbeløv (en Brodersøn af Niels Jacobsen i Skjoldrup); de have en Søn, der formodentlig hedder Hans. Manden er senere død, og hun var været gift 2den Gang, men er nu atter Enke, og boer i Karleby hos Sønnen (død 4. September 1897).

Jens Christian er af mine Legekammerater den, der har deltaget allermost i mine barnlige Beskæftigelser. Uagtet vi utallige Gange skiltes ad som dødelige Uvenner, varede det dog ikke længere end i det højeste til næste Morgen, inden vi atter vare samlede, og der forløb neppe nogen Dag, paa hvilken vi ikke levede og virkede i Forening. »Gaden«, d. v. s. Strandbredden, var vor bedste Tumbleplads; her legede vi med Byens andre Børn, her fandt vi flade Stene, som vi kunde kaste henad Havfladen med en saadan Kunstfærdighed, at de sprang 4-6 Gange tilbage fra den; her observerede vi og stillede Betragtninger over de forbisejlende Skibe, her betragtede vi det mægtige og frygtelige Hav, naar det, oprørt af Nordoststormen, væltede sine skumklædte Bølger ind over Kysten, eller vi løb ud paa de store Sandrevler, som blottedes, naar en stærk Vestenvind drev Vandet over mod de russiske Kyster. Herfra foretoge vi vore Sejltoure og Svømmetoure; stundom vare vi om Sommeren 6-8 Gange i Vandet hver Dag; — Ulejligheden var ikke stor, thi et Par Lærreds-Benklæder udgjorde sædvanligt foruden Skjorten, den hele Dragt; barfodet og barhovedet var man næsten altid. Vi opsøgte alle Spurve-, Bogfinke-, Drossel-, Stær-, Krage- og Allikereder i vid Omegn, og betragtede os selv som de retmæssige Herskere i den hele lille Verden, der aabnede sig for os. Fra den gamle Bøgehøjskov Øst for Byen hentede vi vore Alliker; vi havde hvert Aar hver en af disse smukke og kloge Fugle i tam Tilstand, og vi anvendte umaadelig Tid og Flid paa deres Opelskning og Afretning; de bleve da i Reglen ogsaa meget snart saa tamme og hengivne, at de fulgtes med os overalt, ligesom en Hund følger sin Herre. Og uagtet vi stundom havde Ulejlighed og Fortred af dem, naar deres besyn-

derlige Tilbøjeligheder til at bemægtige sig skinnende Ting foranledigede Klager fra Naboerne, saa elskede vi dem saa højt, at jeg for mit Vedkommende kun ved enkelte af de kummerfuldeste Begivenheder i mit Liv har følt større virkelig Hjertesorg, end dengang en af mine haabefuldeste Alliker pludselig forsvandt, formodentlig taget af en Kat eller en Maar. Da en anden en Gang var bleven dræbt af Grete Jeppens store Hankat, bemægtigede jeg mig ved List og Magt denne, og dunkede den saalænge i Hovedet med en stor Sten, indtil den laa død for mine Fødder, og jeg gav ikke Slip, uagtet det ulykkelige Dyr frygteligt sønderrev baade mine Benklæder og mine Ben, saa at mit eget Blod flød i Strømme tilligemed Kattens. Jens Christian var meget fingernem; han udskar smukke Fartøjer af Flodholt, og tiltaklede dem som Jagter, Slupper, Galeaser, Skonnerter og Brigger; Ankeret til et saadant Skib støbtes af Bly i en ligeledes i Flodholt udskaaret Form. Han forfærdigede ypperlige Buer og Pile; bl. a. havde han engang konstrueret en Armbrystbue med en fordybet Rende, hvori Pilen lagdes og med en sindrig Aftrækker. Pilene dannedes af Rør (*Phragmites communis*) med en Beg- eller Blyklump i Enden; stundom anbragtes ogsaa en Metalspids paa dem. Senere gave vi os meget af med Tegning; vi copierede Portraiter ved at tage dem ud af Rammerne, lægge dem imod en Vinduesrude, et Stykke Papir ovenpaa, og nu følge Omridsene med en Blyant; at disse Billeder kun i de groveste Omrids kom til at ligne Originalerne, er en Selvfølge; de ziredes forøvrigt altid med tykke Lag af grelle Farver (vi vare altid forsynede med Farvelader og Smaapensler), der gjorde dem som Portraiter betragtede endnu mere ukendelige; vor Fætter Christian i Grønsund var under Udøvelsen af denne Kunst vort Forbillede. Vi tegnede ogsaa en Mængde Landkort, og jeg har flere Gange dannet Copier af Kort over alle Verdensdele og deres enkelte Lande, hvilket senere er kommet mig til udmærket Nytte ved mine geografiske Studier. Vor Landkorttegning foretoges efter fornuftigere Principper end Portraitmaleriet, idet vi først dannede et Næt af Bredde- og Længdegrader, og i dette paa fri Haand udførte Figureerne. Men ogsaa her benyttedes alt for stærke Farver, saa at Navnene stundom knap kunde ses. Vor fortræffelige Lærer, Lindholm, gav os Vejledning i Korttegning, og hans egen Søn »Lindholm Peter« deltog ogsaa i Udøvelsen af denne Kunst. — Jeg lærte min Fætter at blæse Fløjte, hvortil han havde meget Anlæg; hans Fader købte ham en sort Fløjte med 2 Klapper, og saa samtidig en gul med 1 Klap til den yngre Broder. Som trofaste Skolekammerater have vi mange Hundrede Gange fulgtes ad den lange Vej gennem Skoven og over Markerne til Moseby, og i Skolen havde vi begge en høj Stjerne.

Da Jens Christian var konfirmeret, skulde han — efter eget Ønske — til Søs. Han gjorde nogle Rejser til England, men kunde ikke vænnes til at taale Søen. Jeg erindrer, at jeg en Gang var ombord hos ham (paa hans Morbroders Skib, hvor han var ansat som Kok) i Stubbekjøbing Havn, og blev næsten forfærdet, da jeg saa ham komme frem fra Kabysen, ganske sort i Ansigtet og paa Hænderne. Tilsidst maatte han opgive Svøvesenet, og blev da sat i Guldsmedelære i Kjøbenhavn; han fik da ogsaa efter adskillige Aars uhyggelige Slid udlært; under mit Ophold

i Kjøbenhavn 1847-49 kom han næsten daglig hos mig; siden saa jeg ham kun enkelte Gange. Han endte sin jordiske Tilværelse et Par Aar efter Faderen; desværre havde vist Opholdet i Kjøbenhavn ødelagt hans Sundhed.

Lars Peter har aldrig havt saa stor Betydning for mig, som Broderen — mest af den Grund, at han var flere Aar yngre end jeg. Imidlertid har han dog været en virksom Deltager i mange af vore Bedrifter i Fædre-hjemmet; ogsaa ham lærte jeg at spille Fløjte, og han havde som hele Familien noget musikalsk Anlæg. Ogsaa han kom tilsøs, og da han laa i Kjøbenhavn for at tage Styrmandsexamen, logerede han en Tidlang hos mig paa Christianshavn. Han flakkede siden viden om i Verden, bl. a. kom han ogsaa til Australien som Guldgraver; senere blev han Havnefoged i Stubbekjøbing, og gift med den forrige Havnefogeds Enke, Mdm. Ell. Han er død for en Del Aar siden, 1879, og succederedes i Embedet af sin Svoger P. Jensen, der som før omtalt nu ogsaa er gaaet til sine Fædre.

IV. Peder Jensen (Otte). Denne min yngste Morbroder var Færgemand i Grønsund, og hans Hus har ligesom Skipperens været mig et godt Tilflugtssted i gode og onde Dage! Han lignede ikke meget sine 2 ældre Brødre, mindst den ældste. Han kunde godt lide Musik, og har ofte glædet sig ved mine musikalske Præstationer, og uagtet hans egen Søn ogsaa opnaaede nogen Færdighed i at blæse Fløjte, var han dog neppe blind for min Overlegenhed i denne Retning. Med ham har jeg ofte i mine Drengaar sejlet over til Møen og ud til Dampskibet »Frederik den Sjette«; han hørte engang tilfældigt en mindre skøn Improvisation af Sønnen, der begyndte saaledes: »Til Helvede med . . . Hurra!« — og jeg kan endnu høre ham sige paa sin ejendommelige Maade: »Christian! hvad er det for en Sang« — En anden Gang beregnede han for os, at vi havde sovet ti Timer om Natten. Han var tillige Magasinførvalter ved Fideicommissets Korn-Oplag i Grønsund. Han døde 1869.

Hans Hustru »Gitte« (Birgitte) var eneste Datter af Færgemand Ole Sandvig, hvem jeg kun dunkelt kan erindre, og til hvis Begravelse jeg var med; hendes Moder husker jeg derimod godt; hun var gammel og vranten, og fornærmede mig engang groveligt, fordi jeg havde leet — vistnok ikke af hende. Jeg husker endnu tydeligt, hvorledes jeg en Aftenstund skyndte mig forbi hende, da hun laa Lig i Sideværelset, og jeg var sendt et Ærinde derind. — Gitte var temmelig til Aars, vistnok ældre end Morbroder; hun var meget koparret og ikke smuk, men hun var god imod mig; jeg mindes hende især paa Grund af den morsomme Maade, paa hvilken hun udtalte Ordene »Damskibet« (ikke Dampskibet), »Konjak« og »Smørkrummer«. Hun kom engang imellem til Hesnæs; Morbroder forlod derimod sjelden Hjemmet. Hun døde omtrent 1850.

Huset, hvori disse mine Slægtninge boede, blev i mine Drengaar ombygget, og var nu meget net og komfortabelt indrettet. Der var 2 større Værelser og 3 mindre; det ene af de sidste hed »Rosenkrantz's Værelse«, det andet »Førvalter Andersen's«. Paa Væggen i Dagligstuen hang et Barometer og et Portrait af Thorvaldsen. Da hele Egnen bestaar af Flyve-

sand, var der ingen egentlig Have til Huset; Trævæxt var højst sparsom, og bestod væsentlig kun af nogle Bævrepopler.

Sønnen, Jens Christian, Husets eneste Barn, var paa min Alder, og har spillet en af Hovedrollerne i min Barndomshistorie. Jeg kom ofte til Grønsund for hans Skyld, og han var i det hele en flink og rask Dreng. Han fik — som eneste Barn — alle sine Ønsker opfyldte; han havde dejlige brogede Billeder og Farvelader, og af ham lærte jeg at »tegne«, d. v. s. copiere Portraiter og Dyrebilleder, og oversmøre dem med tykke Lag af de mest skrigende Farver. Med ham og de andre grønsundske Drengene (»Skyttens Christian«, »Grete Daniels Jan« o. fl.) legede jeg paa Engene, ved Brede Sø, ved Stranden og paa »Magazinet«, et 4-Etages Kornmagasin, tilhørende Fideicommisset og opført 1830 (det er senere nedrevet); denne store Bygning var opført af »Kridtsten« fra Stevns. En af vore mærkeligste Bedrifter var Bygningen af en Slags Reder eller Løvhytter i 2 Træer, en halv Fjerdingsvej Syd for Færgestedet. Vi havde hver sit Træ, og altsaa hver sin luftige Bolig; begge vare saa nær sammen, at vi godt kunde samtale med hinanden, tronende hver i sin; fra dette imponerende Stade kunde vi bekvemt have Tilsyn med Morbroders Køer, der gik løse paa det magre Strandoverdrev; vi læste ogsaa der: Fætter Christian var vel bevandret i boglig Kunst og Færd. Ubetalelig var Commercen paa »Magazinet«. Dette laa tæt Syd for Lodshusene, og prangede paa Gavlen, der vendte ud mod Vejen, med Navnetrækket CFC og Aarstallet 1830. Det havde en anseelig Brede, og 4 Lofter, forskellige Kornrensemaskiner, Trillevogne, et mekanisk Hejseapparat, Tønder og mindre Kornmaal, Strygebolte m. m., og da Morbroder som Magazinformaler havde Nøglerne i sin Varetægt, fik vi let Adgang til denne fortræffelige Legeplads. Fætter Christian plejede da at løbe foran op paa et af de øverste Lofter, hvor han med Trillevogne, Strygestokke o. dl. gjorde et saa helvedagtigt Spektakel, at den Uindviede maatte grue derved, og Huset rystede under de mægtige Drøn.

Ved Nordøstpynten af Landet (»Hagen«) laa en gammel Kanon; her var ogsaa oprejst en Flagstang. Ved Færgebroen, et lille Stykke længer mod Vest, gik vi i Vandet; herfra udgik ogsaa Sejltourene. Christian kom engang imellem til Hesnæs, men længtes da gjerne, som alle forkælede Børn, efter at komme hjem igen; en Gang stod han udenfor Morbroders Hus og græd; han foregav Ørepine som Grund hertil; en anden Gang forærede Morbroders Jens Christian ham en herlig Armbrøstbue, som han dog snart ødelagde.

Efter sin Konfirmation kom han til Søen. I den ulykkelige Træfning i Eckernførdefjord var han ligesom min Broder Peder ombord paa »Christian den 8de«, og kom ligesom han i tysk Fangenskab. Senere maledede han et gruopvækkende Billede af Begivenheden, som i nogle Aar prydede en Væg i hans Fædrehus. Han blev sin Faders Eftermand som Færgemand og gift med Skovfoged P. Mortensens Datter Sophie; jeg var med til hans Bryllup (omtrent 1851) og dansede der mangen god »Mazurka«, som i den Tid var en Yndlingsdans. De fik en hel Flok Børn, af hvilke en Søn senere er bleven Lods paa »Batteriet«. Efter Sophies Død giftede Christian sig med et Fruentimmer fra Kjøbenhavn, et uheldigt Valg, som vist ikke har bragt ham Lykke; han sygnede efterhaanden, kom bort

fra Grønsund, og tilbragte en bedrøvelig Rest af sit Liv i Stubbekjøbing, hvor han døde for nogle Aar siden. Ak! — du raske, lykkelige Christian. Hvem skulde troet, at din Skæbne skulde blive saa sørgelig!

V. Grete Jensen («Moster Grete»). Hun var gift med en Mand »Svo-ger Peder«, der havde et ganske smukt Hus paa Kongsnæs ved Stubbe-kjøbing; han var vist ret dygtig, noget stille og alvorlig; hun var mere talende, mild og venlig; men jeg har kun havt liden Omgang med denne Familie. De havde en Søn Jens, der var en velbegavet og energisk Fyr; han blev senere Møllersvend paa Blæsebjerg Mølle, og atter senere, for- modentlig ved Giftermaal, Ejer af den smukke Mølle ved N. Alsløv, hvor jeg en Gang (1861) har besøgt ham, og hvor han endnu boer. End- videre en Datter Kirsten, en livlig og kjøn Pige, der senere blev gift med Jørgen Ungermand fra Skjoldrup, og arvede Forældrenes Hus. Baade hun og Broderen have nok en Del Børn.

Moster Grete skaffede mig engang en ny Vaccinations-Attest til P. Mortensens Datter Ane i Hesnæs fra Doctor Klein i Stubbekjøbing; jeg havde tabt den gamle Attest paa Vejen fra Moseby, og var i stor Angst for Følgerne, inden jeg fik den nye. Hun kom en Gang imellem til Hes- næs, men da Vejen var saa lang, og hendes Hjem laa saa afsides, var der kun lidet Samkvem mellem os.

Halskæde af Rav
(jfr. S. 63)

Min første Barndom

(1825-1832)

Den 28de April 1825 saa jeg første Gang denne Verdens Lys.

Mine 3 ældre Søskende Kirsten, Karen og Jens vare dengang henholdsvis 10, 8 og 4 Aar, min Fader 44, min Moder 35 Aar.

De 3 første Aar af mit Liv ere for mig indhyllede i et uigennemtrængeligt Mørke. Af min Moders Beretning ved jeg kun, at jeg i nogen Tid led af Øjensvagthed, sandsynligvis Kirtelsyge, og at mine Øjne engang vare lukkede i flere Uger; muligt har allerede dengang den Plet dannet sig paa mit højre Øje, som først opdagedes i mine senere Drengaar, og som i høj Grad har svækket Synet dermed, medens jeg derimod endnu — i mit 68de Aar — ser meget godt og langt med det venstre, skønt jeg nu i mange har maattet bruge Convexbriller. Ogsaa i mine senere Drengaar led jeg stundom af Øjensyge; navnlig var jeg engang saa daarlig, at jeg ikke kunde aabne Øjnene; Jomfru Line Lindholm, H. Lindholms ældste Søster, satte da 6 Iglar under Øjnene, og — det forekom mig som et halvt Mirakel — saa snart de begyndte at suge, blev det bedre med mig, og efter faa Øjeblikke kunde jeg aabne Øjnene. Men Pletten beholdt jeg, og jeg har den endnu.

At jeg har havt Anlæg til Kirtelsyge, slutter jeg ogsaa deraf, at jeg som lille Dreng kaldtes en rigtig Tyksak. Da jeg engang tiltalte Hans Tykkepeder ved sit vulgære Navn, bemærkede han godmodigt, at det nok snarere var mig, der hed saaledes. Jeg har vist som 4-5 aarig Dreng lignet min bortgange uforglemmelige Theodor.

Til mine allertidligste Erindringer hører en dunkel Forestilling om min 3 Aar yngre Broder Peder, der iført Christentøj — forevistes for nogle Fremmede, formodentlig den Dag han blev døbt. Meget bestemt husker jeg Søster Bodels Ankomst (se Side 59). Det hende givne Navn (efter »Gamlemoer«, af hvem min Moder havde arvet Huset), var mig som bemærket højlig imod. Min ældste Søster Kirsten, var alt dengang kommen ud at tjene; hun var misfornøjet med, at vi endnu skulde have flere Smaasøskende, og nedlagde en Slags Protest mod Bodels uformodede Ankomst; ved Barselgildet var hun med at ordne Bordet, ved hvilken Lejlighed hun — med sin finere Smag — ombyttede en sort Brændevinsflaske med en hvid og mere zirlig.

Meget tidligt begyndte jeg at læse. Jeg blev vist nok heri vejledet baa-
 de af mine ældre Søkende og af mine Forældre; i ethvert Tilfælde bar
 Undervisningen god Frugt, thi den 28de April 1829 — da jeg var 4 Aar
 gammel, kunde jeg aflægge en tilfredsstillende Prøve i at stave, og jeg
 overgik snart de fleste af mine Byesbørn i boglig Kunst og Færd. Det
 Værk, som lagdes til Grund ved mine første Studier, var — som før
 omtalt (side 36) Skibsbogen; dens Indhold var i høj Grad ensformigt
 og kedsommeligt, de fleste Bønner begyndte med et uhyre stort O; men
 Flid og Nemme bødede paa Apparatusens Ufuldkommenhed. Senere fik jeg
 en lille Læsebog, udgivet af J. C. Fester, Skolelærer i Vejringe; i den
 fandtes bl. a. Fortællingen om »den tørstige Stær«, der interesserede mig
 overordentligt, og en anden, der begyndte saaledes: »Da den lille Knud
 var 7 Aar gammel, kunde han læse, saa det var en Lyst at høre paa«.
 Snart begyndte jeg ogsaa at læse andre Bøger, saaledes »Nød- og Hjæl-
 pebog«, der var en Oversættelse og Omarbejdelse af en temmelig maade-
 lig tysk Skole-Læsebog, og prydet med en Del naive Træsnit. Ogsaa med
 Catechismen, Bibelhistorie og Psalmebog blev jeg snart bekendt.
 Balles Lærebog var under min senere Skolegang en Skræk for mig, men
 jeg lærte den pligtmæssigt udenad, og ville endnu kunne opramse Største-
 delen af dens Indhold ordret. Ligeledes begyndte jeg tidlig paa den ædle
 Skrivekunst; de første Elementer af Regningen indprentedes ved
 mundtlige Øvelser om Aftenen i Tusmørket; meget hurtigt lærte jeg den
 lille Multiplicationstabel, af hvilken kun $7 \times 5 = 35$ var svært at huske.

Jeg troer, at man ved Børns Undervisning gjør vel i at begynde tid-
 ligt paa de mekaniske Færdigheders Indøvelse, baade Læsning, Skriv-
 ning og den elementære Talbehandling; dette Princip har jeg fulgt ved
 mine 3 ældste Børns Undervisning; baade Cecilie og Christian kunde
 læse rent og med ikke ringe Færdighed, da de vare 4 Aar, og den salige
 Theodor havde gennemgaaet hele Frølund's A. B. C., og kunde skrive
 meget smukke Bogstaver, da han, $4\frac{1}{2}$ Aar gammel, forlod mig.

Min Moder synes at have haft nogen Forkærlighed for mig fremfor
 sine øvrige Børn, og forkælede mig sagtens en Del; til Gengæld fyldtes
 mit bløde Hjerte med inderlig Kærlighed til hende, en Følelse, som jeg
 bevarede gennem vort hele Samliv; og som endnu staar for mig som
 det helligste og ærværdigste fra min lykkelige Barndom. Maaske mine
 gode Evner, maaske ogsaa mit svage Helbred har bidraget til hendes
 store Omhyggelighed for mig.

En meget alvorlig Begivenhed i mit Barndomsliv indtraf i mit 4de
 og 5te Aar. Jeg legede med mine Søkende og andre Børn under de store
 Frugttræer Nord for Huset; under det hurtige Løb faldt jeg paa en lille
 Skraaning, — mangen Gang var jeg vistnok tidligere faldet paa en langt
 farligere Maade; men her var min gode Lykke veget fra mig; — jeg var
 saa uheldig at brække den venstre Arm lige ovenfor Albueledet. Jeg
 har forglemt Smerten og min Moders Jammer, og kan kun erindre, at
 jeg i 4 Uger maatte ligge tilsengs med stive Skinner om Armen; en Lands-
 bylæge, Schernicker fra Horbeløv, kom ofte til mig, og medbragte un-
 dertiden et Par Tvebakker o. dl., der i mit fattige Hjem var en stor Rari-
 tet. Jeg kan ogsaa endnu mindes en stærk Kamferlugt, maaske af Kam-
 ferdraaber, og endelig glemmer jeg aldrig det skrækkelige Øjeblik, da

Doctoren ved flere stærke Mænds Hjælp trak Armen i Lave; jeg troede virkelig, at de vilde rive Armen af mig, og jeg vaandede mig, som Lammet under Slagterkniven, medens jeg ønskede Hævn og Død over den skændige Doktor. Nu takker jeg ham i hans Grav for hans Dygtighed og Omhyggelighed; han kurerede Armen saa godt, at jeg aldrig siden har følt Men af Beskadigelsen. Maaske er den lidt svagere end den anden, men dette er vel sædvanligt, paa Grund af den mindre Øvelse.

Flere Gange har jeg i min Barndom været i virkelig Livsfare. En gang kørte jeg tilligemed et Par af Skovfoged P. Mortensens Sønner over en Bakke ved Østsiden af »Agernvænget«; Hestene løb løbsk, og vi blev Alle kastede ned af den søndersplittede Vogn; jeg faldt efter Øjenvidners Udsagn ned paa Hjulene, og et Under var det, at jeg slap med nogle ubetydelige Contusioner; jeg blev imidlertid heftigt bevæget, og takkede af rørt og fuldt Hjerte Gud for min Redning. En anden Gang faldt jeg som før fortalt (Side 39) paa Hovedet ned fra Høladen paa det haarde Loguly, og maatte bæres i halvdød Tilstand til Sengs. En tredie Gang kørte jeg med min Fader hjem fra Bregninge Mølle; efter at jeg havde lukket et Led, og lige var kommen til Sæde paa en Møllensæk, gled jeg, idet Vognen sattes i Bevægelse, ned under den saaledes at et af Hjulene gik over min Arm — men gjorde ingen videre Skade. Den største Livsfare kom jeg dog i, da jeg vilde frelse en af mine Alliker. En Rovfugl (Glente eller Høg) slog ned og tog den i sine Kløer; skræmmed af mine og mine Kammeraters Skrig fløj den langt udover Havet, som var belagt med Is, der ikke rigtig kunde bære; i min rasende Forbitrelse foer jeg efter Rovfuglen ud paa Isen, og det lykkedes mig at faa den til at slippe den ulykkelige Allike, der faldt ned paa en af de gyngende Isflager; uden mindste Betænkning løb jeg ud paa disse, og faldt da ogsaa i det iskolde Vand; hvorledes jeg slap op igen, begriber jeg ikke; men Alliken frelstes, og bragtes iland i Triumf; destoværre overlevede den kun en Times Tid denne Begivenhed, hvormeget jeg end plejede den og kælede for den. Min Fætter Jens Christian og hans Fader Skipperen kom begge ind for at se til mig og Alliken, og jeg troer næsten, at Morbroder trods sit barkedede Sømmandshjerte halvvejs beundrede mit Mod (der dog egentlig mere var Dumdristighed) og beklagede min Yndlingsfugls tragiske Endeligt.

En af de mærkeligste Begivenheder i min Barndom var Strandingen af et stort svensk Skib »Ulrika Charlotte från Gefle«. Det var maaske under Stormen den 4de April 1830, at denne Begivenhed fandt Sted. Det prægtige Skib blev kastet ind mod Kysten og strandede midt for Byen; Højvandet var saa betydeligt (det har altsaa været en Nordost-Storm) at Skibet siden laa næsten tørt paa Land, saa at vi Smaadrenge kunde gaa ud til det store Skrog, og kravle op ad den lange Falderebsstige. Det var totalt Vrag, og blev ophugget; Besætningen vare bleven frelst og indkvarteret i Byen; saavidt jeg ved, var dog ingen af dem hos os.

Nogle Aar senere strandede et andet svensk Skib ladet med Jern, i Nærheden af Byen op imod Pomle. Det meste af Ladningen blev bjerget og stillet til Auction i min Fødeby; ved denne Lejlighed gjorde jeg det første (ikke behagelige) Bekendtskab med en Mand, der i en lang

Aarrække har spillet en betydelig Rolle paa Falster, Fuldmægtig Wilcken fra Birkedommerkontoret i Nykjøbing. Han var Auctionarius, og da jeg tillige med andre Drengene gik omkring og saa paa de smukke fir-kantede og runde Jernstænger af forskellig Størrelse, gav han mig et Rap med sin Stok — en Fornærmelse, over hvilken jeg blev dybt indigneret.

Jeg husker ogsaa tydeligt Stormen den 4de April 1830. Om det var ved denne eller ved en anden Lejlighed, at en stor Del af Skrænten Syd for mit Fædrehus bortskylledes af det graadige og rasende Hav, ved jeg ikke; derimod mindes jeg tydeligt, at jeg om Morgenen neppe kunde trænge mig frem i den voldsomme Blæst, da jeg vilde over til Morbroders, samt at der ilanddrev en Mængde Gods fra Skibe, f. Ex. Stykker af Skanseklædninger, Kahytsdøre m. m. Morbroder samlede en Del deraf.

Hvor herligt var det dog at løbe nede ved Havet, naar Nordosten begyndte at oprøre dette fra Grunden! Naar det mægtige Bølgeslag løb tilbage, var det min største Lyst at løbe bag efter det, saa yderligt som muligt, stille mig udfordrende lige mod den næste Bølge, og derpaa skyndsomt tage Flugten, naar denne, brusende og brølende, væltede sig ind efter mig. Denne Leg kunde naturligvis ikke gaa af uden vaade Fødder og Klæder; men saadanne Smaating tog man sig den Gang ikke videre nær. At Naturen bidrager væsentligt til at udvikle og styrke et Menneskes Kræfter, er mig nu ganske tydeligt; det er ogsaa en Kendsgerning, at vi Hesnæs-Drengene i Skolen i det hele stode over Landsby-Drengene. — Ikke mindre prægtigt var det, at følge bag efter Havet, naar dette under en Vestenstorm trak sig nogle Hundrede Alen tilbage, vi kunde da stundom løbe helt ud paa »Øen«, en Sandrevle, der løber parallelt med Kysten i et Par Bøsseskuds Afstand. Paa den tørre Havbund fandtes da Flyndere, Tangbuske med »Malfrøer«, d. e. Tanglopper, Vandmænd (Meduser) og mange andre Herligheder.

Og nu Skoven, den dejlige Skov, der paa 3 Sider omgav min venlige Fødeby! Allerede fra mit 5te-6te Aar var jeg nøje bekendt med Skoven i en vid Omkreds ligefra Stimosen og Ellemosen over til Agernvænget og Ørnehøjen og videre frem til Smørrenden og den gamle Bøgeskov paa Strandbakken Øst for Byen. I Skoven samledes Jordbær, Hindbær, Brombær og Nødder, der opdagedes vildtvoxende Æble- og Pæretreer, Stikkelsbær, Ribs og Solbær, videre smukke Blomster og Fuglereder; i mine ældre Drengenaar maatte jeg ogsaa tilbringe en god Del af min Tid med at samle Brænde (nedfaldne, visnede Grene) i Skoven. At finde en Kragerede var en lykkelig Begivenhed; den blev i Reglen plyndret, og Æggene, hvis det vare friske, kogte og spiste; men langt morsommere var det dog, naar der var voxne Unger. Engang fandt jeg en flyvefærdig Krageunge i noget vild Kløver (*Trifolium mediund*) tæt ved Agernvænget; den var bleven vaad af Regn, og kunde derfor ikke undslippe. En anden Gang — nogle Aar senere — opdagede jeg en Kragerede i Toppen af et Elletræ; Fuglen blev liggende paa den, indtil jeg kom helt hen til Træet; — med den yderste Forsigtighed og højt bankende Hjerter krøb jeg op i dette, — Kragen vedblev at ligge ganske stille, tilsidst var jeg lige under Reden; min Sindsbevægelse var saa stærk, at jeg knap kunde holde mig fast. — Med krampagtig Skælven greb jeg den stakkels Krage;

-- men o ve! den var kold og død, og havde vistnok ligget død paa Æggene i flere Dage, maaske sultet ihjel, maaske anskudt. I de gamle hule Bøgetræer Øst for Byen var der hvert Aar en Mængde Allikereder, og hvert Aar havde jeg en tam Allike, der som Unge var hentet derfra. Mange af mine uskyldigste og højeste Glæder har jeg nydt i Omgangen med disse herlige Fugle; det lykkedes os, saavidt jeg mindes, aldrig at overvintre dem; de havde alt for mange Fjender, som Rovfugle, Maare, Katte og voxne Mennesker, hvilke sidste forfulgte dem paa Grund af deres totale Ubekendtskab med det 7de Buds Fordringer. En af mine Alliker stjal saaledes engang et Fingerbøl fra Bodel Ottens; hun var rasende forbitret herover, og vilde paa ingen Maade lade sig stille tilfreds med Tilbud om Penge-Erstatning, men truede med at kvæle den arme Tyv, saa snart hun kunde faa fat paa den. Spurvereder var der altid nok af i Straataget paa Morbroders Gavl; under Taget i hans Brændehus var en Gang en Gærdesmutterede, i et hult Æbletræ i hans Have en Musvitrede, i et lille Pæretre i Jens Skippers Have en Bogfinkerede; Drosselreder med skønne blaa Æg, og desuden mærkelige ved den glatte, faste, halvkugleformede Inderflade, fandtes stundom i Skoven, f. Ex. i Agernvænget. En dejlig stor Grønspet blev engang hængende i et til Tørring ophængt Sildegarn udenfor vor Frugthave; jeg havde den ubeskrivelige Fryd at fange den, holde den i Hænderne et Øjeblik, og derpaa give den sin Frihed. Svalereder var der i Mængde under Tagene; af og til kunde man i Skoven, i et hult Træ finde en Skrokke = (Skallesluger) Rede; Stærereder vare hyppige i hule Træer, f. Ex. i Bøgehøjskoven blandt Allikerederne, det mærkeligste ved dem var den nøjagtige vinkelformede Indgang, der ikke var større end høist nødvendigt, saa at man ikke kunde faa Haanden igennem.

Med mine Søskende og Søskendebørn levede jeg et muntert og frit Liv. Vi legede omkring Husene og i Haverne, samt ved den dejlige Strandbred; til vore Yndlingslege hørte det at løbe omkring et stort firkantet Høhæs, der hvert Aar havde Plads udenfor Morbroders Lodør. Vi spillede ogsaa Bold; af denne Leg havde vi en særegen Variation, som kaldtes »Tagbold«, den bestod i at slaa Bolden op ad et Tag, og gribe den under Nedfaldet; ofte fløj den da helt over Huset, og maatte opsøges paa den anden Side af dette. Paa Boldens Udsmykkelse anvendtes meget; den danndes gerne af et lille Traadnøgle, omkring hvilket vikledes nogle Tøjstumper; det hele oversyedes og broderedes med ulden Traad af flere Farver, saa at der dannedes smukke Figurer paa Boldens Overflade; stundom anbragtes indeni den et tørret og til en Ring sammenbøjjet Luftrør af en Gaas, hvori var kommet nogle Ærter; Bolden kunde da rasle, hvilket jo var en herlig Ting. En anden Leg var den, at spille Vip. Den udførtes ved Hjælp af en Vippekæp (der var som en kort Spadserestok) og en Vippepind (omtrent kvarterlang), og var meget underholdende. Man deler sig ligesom ved Boldspil i 2 Hold, af hvilke det ene har Leg, det andet Uleg. Paa en Bane, hvis Begyndelsespunkt kaldes Maalet, stiller man sig op, de som have Leg, ved Maalet, de andre udenfor dette i forskellige Afstande. No. 1 af de Leghavende lægger Vippepinden tværs over en i Jorden anbragt Fure, sætter Vippekæppen tæt bagved den, og kaster den saaledes ud mod de Fjendtlige. Denne Operation kaldes at hytte. Gribes Pin-

den i Flugten, er Nummer 1 færdig, og en anden begynder; men ellers tager en af Modpartiet den nedfaldne Pind og kaster den ind igen saaledes, at han om muligt kan træffe den over Ridsen lagte Vippekæp med den; sker dette, er No. 1 færdig, hvis ikke, skal han til at slaa, hvilket bestaar deri, at han med venstre Haand tager fat paa Pinden og slaar denne med saalangt ud som muligt; den er da atter udsat for at gribes i Flugten; sker dette ikke, kastes den ind igen, saa nær Hullet som muligt; kommer den saa nær »Viphullet«, at Afstanden er mindre end Kæppens Længde, er No. 1 »stukket af«, hvis ikke, maales Afstanden med Kæppen (dette sker stundom ogsaa ved Hytningen), og Antallet af disse »Maal« beregnes Partiet til Indtægt. Derpaa skal han vippe: han kaster Pinden lidt i Vejret med Stokken, og slaar den under Nedfaldet udad, mislykkes dette, er han færdig; ellers maales fra det Sted, hvor Pinden falder, tilbage til Viphullet; er Pinden under Vipningen berørt mere end 2 Gange af Stokken, tælles enten 5-10-15-20-25 o. s. v. eller 10-20-30-40 o. s. v. Undertiden maales ogsaa i sidste Tilfælde med Pinden! Saaledes fortfares, indtil enten en Operation mislykkes, eller Vedkommende bliver stukket af, eller Pinden grebet i Luften af en blandt Modstanderne, og saaledes gennemgaas hele Rækken af det ene Parti, hvorefter det andet faar Leg. Undertiden udføres Legen af kun 2 Personer. Her paa Sjælland spiller Børnene »Nips«, der synes at være noget lignende.

En anden Leg, der dog mest bruges af Voxne, var »at lege Enke«. Man stiller sig op paa en Gade eller Vej, parvis bag hinanden; Enken eller Enkemanden stilles foran hele Rækken. Det bageste Par, en Karl og en Pige løber nu, hver paa sin Side af Rækken, ud forbi Enken, og nu gælder det for denne om at fange den af Parret, der kunde være hans Mage. Lykkes dette ikke, stiller det atter forenede Par sig umiddelbart bag Enken, hvorpaa det nu bageste Par løber ud, o. s. v. indtil Enken har fanget sig en Mage; dennes forrige Mage er nu Enke. Ved denne Leg avancerer man selvfølgelig bestandig fremad; en saadan Leg kan det altsaa have været, at Skolemesteren i Falerii lod Børnene udføre, da han bragte dem ud til den romerske Lejr.

Keglespil brugtes ogsaa, men var ikke meget udviklet. Om Keglebane var der ikke Tale; man stillede Keglerne paa den bare Jord, og stod tæt ved dem, naar man slog med Kuglen. Midterkeglen kaldtes Nix, ogsaa Benævnelserne Forhjørnen og Baghjørnen kendtes. Ofte legede vi Skjul, Fange (Tagfat), trillede Hjul (men ikke Tøndebaand) m. m.

Da mine 3 ældste Søskende tidlig maatte ud at tjene, blev jeg snart den ældste af de hjemmeværende, og tilsidst den eneste, der ikke kom bort før jeg som 18aarig drog hid til det Sted, der nu har været mit 2det Hjem i mere end Halvdelen af mit Liv.

Det varede ikke længe, inden jeg havde besøgt enhver Familie i Byen. Tidligt kom jeg ogsaa (med Morbroders Børn) til Stubshage; Vejen dertil gik langsmed Kysten igennem den dejlige Skov og ovenover den temmelig høje Klint. Hos Niels Clausen paa Stubshage var der godt at være; der fik man Pandekager og andre gode Ting. Et andet Hus, i hvilket jeg har tilbragt lykkelige Dage, var Ole Hemmingsens. Her var ofte Barselgilde; vi vare da altid med, og det gik temmelig flot til med Spise og Drikke, med Musik og Dans. Da man der engang begyndte

at synge en Bordpsalme efter Maaltidet, traadte jeg frem og stemmede i med — »ligesom en Degn« — sagde nogle af de Tilstedeværende. En anden Gang foer en af Gæsterne (han var gift med Konens Søster Maren) under Dansen hen imod Kakkelovnen og slog et stort Hul i Hovedet, saa at han blev ganske blodig. Den gamle Henning Foged havde mange dejlige Ting i sit Værksted (han var en Slags Snedker). Ogsaa i vor Nabo Jens Skippers Hus har jeg tilbragt mangen lykkelig Time, hans Øverstestue, der havde Brædegulv, var Byens almindeligste og bedste Danse-Local, og han selv var (førend jeg voxede til) Byens eneste »Musikanter«. (Thi Hans Nielsen paa Stubshage hørte jo ikke med til den egentlige By). Hvor ofte har jeg dog der glædet mig ved at se Amagers Kirsten og Leire-Jens, Kyllinge-Ane og Nielse-Jens, Frederiks Marie og hendes forskellige Tilbedere, Jørgens Karen og hvem der vilde danse med hende, Lejre-Johanne og Klaus og adskillige flere svinge sig rundt i lystige Valse og Skotske (Galopade) og Hamburgere under Jens Skippers tarvelige musikalske Præstationer. Stundom vovede jeg mig ogsaa »ud paa Gulvet«, og Morbroders Grete var da min sædvanlige Dame; dog blev jeg heller ikke forsmaaet af de store Piger; kun Amagers Kirsten og Frederiks Marie stode mig for højt til at jeg turde nedlægge min Hyldest for deres Fødder. Naar H. Nielsen fra Stubshage (Bodel Ottens Broder) var hjemme, spillede han ofte, afvexlende med Jens Skipper; han betragtedes som en langt større Kunstner end denne, og det var ham, der fra Kjøbenhavn hjembragte den nymodens Dans »Hamburger«, der spillede en vigtig Rolle i mine Byesbørns terpsichoriske Nydelser i mine Drengenaar. Selv dansede H. Nielsen paa en løjerlig trippende Maade; han spillede alting udenad, og kendte ikke engang Noder. Da jeg blev lidt ældre, blandede mine Fløjtetoner sig ofte med Violinernes og H. Nielsen satte megen Pris paa denne Medhjælp.

Som Prøver paa Dansemusiken i min Fødeby for noget over et halvt Aarhundrede siden anføres følgende:

3. Op og ned (Engelskvis) (H. N.)

Cresc.

En af de interessanteste Danse for mig var »Firtur«. Den udføres af mange Par, der snart Allesammen tage hinanden i Hænderne og danne »stor Kreds«, snart parvis svinge rundt, snart dele sig i 2 Hold, Karle og Piger, der hver for sig løbe rundt, snart endelig udføre den saakaldte »Kjæde«, saaledes at Herrerne gaa rundt til den ene Side, Damerne i modsat Retning, idet de afvejlende tage hinanden i Haanden i den ydre eller indre Kreds, i Takt efter Musiken. Lignende — mindre sammensatte Danse var Totour og Tretour, hvorimod Sextour var mere kunstig. Musiken til Firtour var i $\frac{3}{4}$ Takt, og bestod af 4 Sæts, der alle repeteredes. En anden munter Dans var Hopsa, der spilledes meget hurtigt, i $\frac{3}{4}$ Takt. Den første Dans, jeg lærte, var Skotsk (Galopade), der senere for det meste afløstes af »Hamburger«.

2. Hamburger (J. S. B.)

Musical score for '2. Hamburger (J. S. B.)'. The score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 2/4. It consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a sharp sign, and a 2/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some rests and a final quarter note with a fermata. The second staff continues the melody with similar rhythmic patterns. The third staff shows a continuation of the piece with some rests. The fourth staff concludes the piece with a double bar line and a fermata.

16. Vals

Musical score for '16. Vals'. The score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 3/4. It consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a sharp sign, and a 3/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some rests and a final quarter note with a fermata. The second staff continues the melody with similar rhythmic patterns. The third staff shows a continuation of the piece with some rests. The fourth staff concludes the piece with a double bar line and a fermata.

Den almindelige Vals, »Langsom-Vals« eller »Sagte Vals«, stod af alle Danse i højest Anseelse; med den begyndtes ethvert Dansegilde, ligesom ogsaa Brudedansen altid var en Langsom-Vals. Wiener-Vals (»Gevindt-Vals«, som den altid kaldtes) er den samme Dans i hurtigere Tempo. En ganske mærkelig Dans, der dog kun sjelden brugtes, var Syvspring. Den danses af eet Par; Musikken bestaar af 3 Satsers i $\frac{3}{4}$ Takt; de 2 første repeteres paa sædvanlig Maade; den 3die er helt ejendommeligt, idet den 1ste Gang kun bestaar af 1 Takt, 2den Gang af 2, 3die Gang af 3 o. s. v. indtil 7; hele Stykket spilles nemlig syv Gange:

Til den 1ste Sats dances rundt; til den 2den gjøres de hurtige Hop, som bruges i flere Almuedanse, og som kaldes »at balancere«; til den 3die trædes første Gang haardt i Gulvet med højre Fod, 2den Gang tillige med venstre, 3die Gang maa tillige det højre Knæ berøre Gulvet, 4de Gang ogsaa det venstre, 5te Gang maa foruden alt dette den højre Haandflade slaas imod Gulvet, 6te Gang tillige den venstre, og 7de Gang tillige Panden, hvorpaa Dansen endes med en Snurren rundt til 1ste Sats. Syvspring kendes vistnok ogsaa i Jylland (vide St. Blicher).

En ganske mærkværdig, vild og støjende Dans, som jeg kun har set nogle faa Gange, var den »at rende Lang rumpe«. Den brugtes ved Brylluper, førend Bruden om Natten havde faaet Konehuen paa. Man tager hinanden i Hænderne og danner saaledes en lang Række, der løber frem og tilbage og rundt om i alle Værelser, stundom ogsaa udenfor Huset, og i al denne Hurlumhej skal Bruden nu fange Brudgommen, der ved Forklædning er gjort ukendelig. (Efter Ingemann bruges ogsaa i det sydvestlige Sjælland denne Dans, og bestaar der af flere Afdelinger).

Store Fordringer til Musikken gjorde man ikke. En enkelt Violin, tilmed en maadelig, var gjerne tilstrækkelig; senere, da jeg lærte at blæse Fløjte, understøttede jeg ofte J. Skipper med den; stundom spillede H. Nielsen ogsaa en Slags Violino-Secundo. En sjelden Gang optraadte ogsaa en eller anden udenbyes Virtous, saasom Rasmus Olsen fra Skjoldrup (senere bekendt som Rigsdagsmand), og Hans Belling fra Bønnet. Den førstnævnte komponerede selv de fleste af sine Danse; den sidste spillede bl. a. en Vals, betitlet »Klinkevalsen«.

fordi Kunstneren frembragte de 8 med x betegnede Toner i den første Reprise ved at klinge (klimpre) med Fingrene paa E-Strængen (en Art pizzicato).

Traktementet var simpelt. Øl, Brændevin, stundom ogsaa Punsch — det var det hele. Spisevarer brugtes ikke ved de almindelige Aftenballer. Det var ikke de Dansende, der bestemte, naar Musikken skulde standse; dette beroede ganske paa Musikantens Godtbefindende. Naar en Dans ophørte, lød stundom Raabet: »Er den allerede forbi?« — hvorpaa en anden Person vittigt svarede: »Ja, saadanne korte er aldrig længere«. Derimod var Musikanten dog saa forekommende at spille den Slags Dans, der forlangtes.

I Hemming Drejsens Hus var jeg med til et af de allerførste Selskaber, jeg kan mindes; jeg har neppe været over 4 Aar dengang. Det var, da den gamle Hemming Drejsen var død, og der skulde drikkes »Æreøl« efter ham. Denne Skik havde tidligere været almindelig i Byen, og maa sikkert betragtes som en Rest af vore hedenske Forfædres Gravøl; men Hemming Drejsens var netop det sidste, der blev holdt. Det holdtes altid nogen Tid efter Begravelsesgildet. Hos Tønnes Carlsen var jeg ogsaa i mine tidlige Drengaar med til en virkelig Begravelse; det var maaske ved hans Kones Død.

Men det Hus, der havde størst Betydning for mig næst efter mine Forældres, var dog Morbroders. Her følte jeg mig næsten ligesaa meget hjemme som i mit Fædrehus, og da her var mere Velstand og mere Udvikling, var det af stor Betydning for mig. Med mine Søskenbørn levede jeg dagligt sammen, og vort Fællesskab i Alting gik saa vidt, at begge Familier i Forening havde een Hund, der stadig vandrede fra det ene Hus over til det andet, og havde sin ubestridte Plads under begge Huses Kakkellovne. Denne mærkværdige Hund hed Prising (formodentlig »Presant«), den var af Middelstørrelse, lang- og grovhaaret, graaliggul; den fandt sig med stoisk Rolighed i mangen en Mishandling, som vor Uvornhed og vore Luner paaførte den. I Morbroders Hus nød jeg i alle Henseender meget godt, og om end Bodil Ottens stundom var gnaven og hidsig, var hun dog oftest godmodig og gavmild. Om Aftenen sad jeg her med hendes egne Børn i Tasmørket omkring Kakkellovnen, medens Æblerne snurrede paa denne, og Mormoder fortalte Historier eller sang gamle Viser for os; en Aften sad Bodil Ottens usædvanlig stille i lang Tid, og da man endelig blev opmærksom derpaa, viste hun os med

Skræk og Rædsel, at der bevægede sig noget lysende paa hendes Forklæde; — jeg som det kloge Hoved i Familien erklærede strax, at det ikke var andet end en St. Hansorm, hvilken Formodning da ogsaa viste sig ganske rigtig.

Foruden Hunden havde hver Familie sin særegne Kat. Vi havde i mange Aar en gammel graa Hunkat, der hvert Aar fik en hel Flok yndige Killinger. Den havde da gjerne redet sit Leje i en Krog oven over Bagerovnen under Loftstrappen, og naar nu de fleste Unger skulde druknes (i Reglen paa een nær), tog vi dem allesammen ned i »den gamle Stue«, og lod Katten selv vælge den, der skulde leve; den tog nemlig en af dem i Munden, og bar den op til sit Leje, og nu transporteredes de øvrige hurtigt ned til Stranden. Naar saa den stakkels Kat kom tilbage for at afhente et andet af sine Børn, jamrede og klagede den ynkeligt over at finde Pladsen tom.

Morbroders »Plovmand« var Niels Hjulmand i Aastrup (gift med Ane Hjulmands, en Datter af Maren Hjulmand, altsaa Cousine til Morbroder og min Moder). Naar han var der for at pløje eller saa, var der altid et lille Gilde, ved hvilket jeg sjelden manglede. Ogsaa i Høstens Tid, og naar der flyttedes Hø ind, var jeg en hyppig Gæst. Hos mine Forældre var der ogsaa et lille Gæstebud, naar Rasmus Brun, vor Plovmand, var der. Niels Hjulmand fik et sørgeligt Endeligt, idet han blev Selvmorder, af Fortvivlelse over sit økonomiske Mellemværende med Pastor Heine i Moseby (hans Gaard var Mensalgods til Præstekaldet).

Sidste Gang saa jeg Morbroders Hus 1858. Da var Mormoder, Morbroder og hans Kone, samt Fætter Jens Christian, døde; Grete beboede Huset med sin Mand; — men ak, hvor forandret! Hun var bleven til en lille tyk og uskøn og vranten Kvinde, og al den Poesi, der tidligere hvilede over Huset, var som bortblæst; hun jamrede og græd over at Kammerherre Classen vilde lade Huset nedrive, og drive hende bort fra sin Fødeby. I August 1861 besøgte jeg atter mit kjære Hjem, — og nu var Ødelæggelsens Vederstyggelighed fuldført: i Stedet for min Morbroders stavelige og venlige Hus, traf jeg en ussel Grushob; — jeg satte mig paa en Sten og græd, paa det Sted, der havde været Skuepladsen for min Ungdoms lystige Bedrifter, og Vidne til mit Livs uskyldigste Glæder.

Foruden de Nydelser, der vare forbundne med Musik og Dans, skaffede Ungdommen i min Fødeby sig andre ved at arrangere »Legestuer«. Disse Forlystelser vare en Art Skueplads, om end af den mest lav-comiske Art. Ikke sjelden foranstaltedes om Vinteren, naar det søfarende Mandskab var hjemme, saadanne Sammenkomster; de driftigste Karle satte sig i Spidsen derfor, og underhandlede med de forskellige Beboere om Lokale, der naturligvis leveredes frit. Man hørte da i Tusmørket en Udraaber løbe igennem Byen og raabe udenfor alle Vinduer: »Til Legs, til Legs! hos N. N.« Ogsaa hos mine Forældre var der stundom Legestue. Lejrens Jens, hans Brødre Lars og Ole, Klaus, Frederiks Marie, Jørgens Karen og Kyllinge-Grete vare de vigtigste »Personer« i disse Farcer. Jeg har glemt Navnene paa dem; kun erindrer jeg, at den ene havde den drastiske Titel »den lusede Skræder«, der blev opført i Lars Nielsens Hus (før dette blev flyttet op til Skoven). De optrædende Aktører holdt sig ingenlunde

strængt til deres Roller, men improviserede stadigt nye Indfald og Situationer, saa at deres Kunst i Grunden ikke var ganske at foragte.

Som før bemærket, saa jeg før min Skolegang stundom min tilkommende Lærer, den hæderværdige gamle K. Lindholm i Morbroders Hus. Engang havde jeg forfærdiget mig en Hat af Pap; den var prægtigt forsynet med farvet Papir, og jeg vandrede stolt omkring med den — da jeg paa een Gang fik Øje paa Line Lindholm og en af hendes Søstre. Jeg blev over al Maade skamfuld, løb bort, og skjulte mig i en Kornager. I det hele var jeg yderst undseelig, naar jeg havde fundet paa noget ualmindeligt; engang havde Niels Jacobsen forfærdiget mig en Lineal, da jeg mente, at lidt Farve vilde klæde den godt, fik jeg noget Lakmus af min Moder, udrørte det i Vand, og indgned Linealen dermed, da nu Broder Jens en Søndag kom hjem (fra sin Tjeneste hos R. Brun) og fik den at se, turde jeg ikke være bekendt at sige ham, at jeg selv havde farvet den, men fandt paa en Usandhed for at dølge det.

Naar vi skulde udvælge Deltagerne i de 2 modsatte Partier i Boldspil og andre Lege, skete dette gerne efter en eller anden Remse. Af saadanne erindrer jeg et Par:

1. *»Ullen dullen doff,
Ingen fingen fangen foß
Fofferanne
Markedanne,
Eerk peerk park skrat,
Skærvippen,
Skærvappen,
Der slap en!«*
2. *»Ullen dullen hersmisagen,
Sølver-krigen-meriagen,
Ofte lin,
Peder nelliken sin
I, a,
Pi, pa,
Puff!«*

Min Skolegang

(1832-1839)

DENNE PERIODE af mit Liv begyndte først efter at jeg var fyldt 7 Aar. Aarsagen hertil var sagtens den lange Skolevej (næsten $\frac{1}{2}$ Mil), der om Vinteren kunde være temmelig ufremkommelig.

Men jeg var ikke daarligt forberedt til Skolen, thi jeg troer, at jeg læste med mere Færdighed end mangen Konfirmand, og tilsvarende Fremskridt havde jeg gjort i Skrivning og Regning. Saa langt min Erindring naaer tilbage, finder jeg ingen væsentlige Fejl mod Ret-skrivningen i mine skriftlige Arbejder.

Skolevejen gik opad Stien mellem vor og Morbroders Jordlod op til Skovhegnet, langs med dette hen til »Ledet«, den fælles Udgang for hele Byen, og op igennem Skoven. Ad Kørevejen forbi Petersminde og Skovfogedhuset gik vi aldrig, da der var en Del længere end Stien op til P. Tærskers Mark. Først kom man igennem et lille Parti af en tæt mørk Bøge-Underskov; derpaa fulgte en mere aaben Strækning med Ege-Opvæxt, hvor jeg en Gang stod længe og beundrede en Bogfinkes lystige Kvidren. Derpaa kom atter lidt tæt Bøgekrat, hvor Vejen i fugtigt Vejr var temmelig daarlig, og saa en aaben Plads lige ved »Ellemosens« Vestside. Paa et lavt purlet Bøgetræ fandtes her en prægtig Gedeblad, hvis smukke Blomster duftede sødt, naar man gik dem forbi. Atter lidt Bøgeskov langsmed Ellemosen, hvorpaa man kom til et lille Vandløb; Broen over dette bestod sædvanligt kun af et Par tynde Træstumper; stundom var der vel slet ingen. Derpaa kom en Strækning af mere aaben Bøgeskov; paa venstre Side af Stien fandtes lidt højere oppe, ved en Korsvej, en Vandbeholdning, hvis Is om Vinteren ofte blev prøvet. Derefter fulgte en længere Strækning af højere og temmelig tæt Skov, hvor det om Vinteraftenerne, naar vi gik hjem fra Skole, kunde være uhyggelig mørkt; omtrent midt paa denne Strækning kom en Sidevej til, fra Petersminde, ad hvilken »Skovriderens Sine« vandrede, naar hun forlod os andre. Nu kom en lille aaben Plads tilvenstre, foran »Stimosen«, og strax derefter kom man til »Trapperenden«, et ubetydeligt Vandløb, der flød nede i et bredt og dybt Leje med temmelig stejle Skrænter. Nord herfor atter lidt Bøge-Underskov, hvorpaa man kom til »Tunderholm«, en

større med ganske unge Bøgetræer beplantet Slette, hvor Stien slyngede sig smukt mellem de tætløvede Smaatræer hen til »Syvstætt«n, der førte over Skovgrøften til Mosebyes Udmarker. Her var først et Vandløb, over hvilket det ikke altid var let at komme med tørre Fødder, og nu gik Stien opover en høj Bakke, »Syvbakken«, hvis øverste Del, der laa lidt tilhøjre for Vejen, aldrig blev opløjet, fordi der efter uforkastelige Vidnesbyrd boede Troldfolk i Højen, og de syntes ikke om, at man rørte ved deres Tag; et Aar, da Ejeren Peder Tærsker havde været ubesindig nok til at overhøre fornuftige Folks Advarsler i denne Henseende, døde hans bedste Hest — og siden den Tid lod han Højfolkene være i Fred. Fra Syvbakken gik Stien nu langsmed Præstegaards-Jordloddens Grænse, dog inde paa Bøndernes Marker, lige til Moseby. Efter at have passeret et lille Vandløb kom man tæt forbi P. Tærskers Gaard og store Frugthave; hvilken sidste vilde have frembudt uimodstaelige Fristelser, hvis den ikke havde været beskyttet ved et uhyre højt Tjørnegærde. Over denne Gaardmands og Rasmus Albretsens Marker naede man endelig helt op mod Moseby, der ligger nede i en Lavning, saa at man fra Skolestien har et godt Overblik over den; min Cousine Kirsten sagde engang, at naar man saa Byen fra denne Side, var det som om den ingen Gade havde — en Bemærkning, der forekom mig særdeles genial og træffende. Tæt foran Byen forenede vor Skolesti sig med Kørevejen, og her traf vi jevnlig sammen med vore Kammerater fra »Batteriet« og P. Mortensens.

Gaden i Moseby var i Sjølefore næsten ufremkommelig. Stundom kunde vi nogenlunde tørskoede slippe om ad »Lejrehaven«, langs med Nordsi-

Moseby Skole
 (set fra Nordsiden)

Moseby Skole

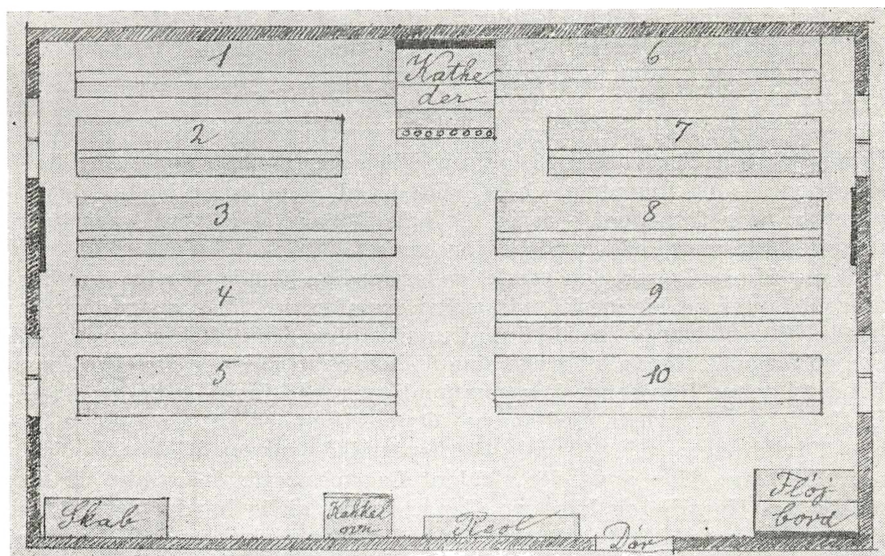

den af Byen; en sjelden Gang kunde det ogsaa lade sig gjøre at gaa igennem Præstens (meget store og smukke) Have. Ellers arbejdede man sig forbi »den døde Hans' Hus«, Præstegaarden (tilvenstre), Hans Skræders og P. Tønnesens Hus (tilhøjre), Lars Skyttes Gaard (tilvenstre), R. Albretsens (tilhøjre), Karen Ammes Hus (tilvenstre), Niels Christoffersens Gaard (tilhøjre), Rasmus Tambours Hus (tilvenstre) og Anders Skippers (senere min Broder Jens' Hus, tilhøjre) og nu var man ved Skolen, der ligger midt i Byen, paa Gadens Sydside, lige overfor Peder Hares Gaard; udenfor begge disse Steder var der anseelige Haver ud til Gaden, adskilte fra denne ved solide Stengærder.

Moseby Skole var ret smuk og anseelig. Foran Huset er en brolagt Plads, adskilt fra Gaden ved et Stakit; Laagen var forsynet med en Jærnkæde, hvori hang en tung Sten, for at den kunde holdes lukket. Øst og Syd for Huset var en temmelig stor og smuk Have med mange Frugttræer, Ribs og Stikkelbær, samt nogle misundelsesværdige Jordbærbede. Syd for Udhuset var Gymnastikpladsen, der ikke kan ses fra Gaden, som ved de fleste andre Landsbyskoler. Bygningen er af Frederik den 4des fra 1721 og den velbekendte Mindesteen pranger over Indgangsdøren.

Forstuens Gulv bestod af kubiske Egeklodser (tidl. havde der været Murstengulv); tilhøjre var Skolen, tilvenstre Beboelseslejligheden. Denne sidste bestod af et større Værelse med Vinduer mod Nord; (mellem disse og Gaden strakte en blomsterbeplantet Del af Haven sig ind), et lille Dagligværelse med Vinduer mod Syd (ud til Haven) og et Sovekammer med et lille Sideværelse dannet i en lavere Tilbygning paa Sydsiden af Hovedbygningen. Fra Dagligstuen var Udgang til Køkkenet, og fra Forstuen Indgang til samme; i Forstuen var tillige Opgangsdøren til Loftet; deroppe var i den østre Gavl et smukt 2-Fags Værelse, og i den vestre 2 Smaakamre. I »den store Stue« fornedet stod om Sommeren et Fortepiano — et Kunstværk, som jeg betragtede med umaadelig Ærbødighed; — om Vinteren flyttedes det ind i »den lille Stue«, som rigtig nok derved blev endnu mindre. Ofte, naar vi skulde lære en eller anden Sang, kom vi ind til »Klaveret« som Lindholms Datter Marie haandterede med Lethed og Kunstfærdighed, senere lærte jeg selv at gennemhakke de letteste Choraler i Weyses Choralbog paa dette Instrument. I den store Stue hang Portraiter af Stiftamtmanden R. v. Jessen og Biskopperne P. O. Boisen og R. Møller, i den lille Stue nogle Tegninger af Lindholms ældste Datter Line (Cleopatra, Helene). I Sovekammeret udførte Peter Lindholm og jeg oftest vore musikalske Øvelser paa Fløjte; det varede længe inden jeg kom til at spille nogenlunde ordentligt efter Noder; ofte stemte Fløjterne ikke synderlig godt sammen. saa at en fæl Skurren fremkom, især naar vi spillede unisont. Undertiden spillede vi et »Thema« med »Variationer«, undertiden tostemmige Satser.

Skolestuen er rummelig, lys og venlig. Der var 10 Borde, stillede i 2 Rækker, med en Gang i Midten op til Katedret. Det 2det Bord i hver Række var kortere end de øvrige, for at der kunde blive Plads nok paa begge Sider af Katedret, der var ogsaa en bred Gang nedenfor alle Bordene langs den østre Væg, samt smalle Sidegange langs Vinduerne paa begge Sider (mod Syd og Nord).

Skolestuen

Naar man træder fra Forstuen (i hvilken alle træskobenede Børn maa efterlade Fodbeklædningen) ind i Skolestuen, har man tilvenstre først en Reol, hvori Skrivebøger, Stilebøger o. dsl. er anbragt, dernæst Kakkelovnen, og længst henne i Krogen et stort Skab, til Gemme for forskellige Skolerekvisiter; — tilhøjre for Døren staar et Fløjbord, bag hvilket en anden Reol; foran denne, paa selve Bordet, staar en sort Vægtavle. Skolens Læsebøger staar paa den førstnævnte Reol tilvenstre for Døren; i min Skoletid brugtes D. S. Birchs »Naturen, Mennesket og Borgeren«, hvis tørre kedsommelige Indhold jeg mange Gange har gennemtygget; senere anskaffedes P. Hjorts »Den danske Børneven«, der var langt mere indholdsrig og underholdende. Tidligere havde man brugt »Nød- og Hjelpobog for Bondestanden«, »Godmands Bog«, »Rasmussens Læsebog«, Rochows »Børneven« og vist flere.

Midten af Localet optages af de 10 Borde; til begge Sider findes store Vinduer (med 8 Ruder i hvert), 2 Fag paa hver Side; Ruderne ere store og klare. Paa Væggen mellem Vinduerne hænger paa hver Side en sort Vægtavle. Værelsets Bagvæg optages dels af det 1ste og 6te Bord (Bordene have bestemte Nummere, saa at man kan tale om En, der sidder ved det 4de, 7de o. s. v.); Drengene sidder ved Bordene 1-5, Pigerne ved de andre; — dels af Kathedret, der indtager Midterpladsen. Det er meget net forarbejdet, i Modsætning til det hæslige Skrummel, man ellers sædvanligt finder under dette Navn i Landbyskolerne. Paa Væggen bag og over Kathedret hænger den store sorte Tavle; i Kathedrets Rum opbevares desuden Kridt, Pegestokke m. m., desuden et Strafferedskab, der dog yderst sjelden benyttedes. Paa Væggene over Bordene 1 og 6 hænge store Landkort over Danmark og Europa, tegnede med gamle Lindholms egen Haand. Den store Vægtavle er paa den ene Side forsynet med røde

Nodelinier. Gulvet er Bræddegulv; i Loftet findes 2 firkantede Luftventiler. Nærmest under Loftet hænger hele Skolen rundt 80 Nummertavler, der benyttes ved »den indbyrdes Undervisning«; hvert Barn (i yngste Klasse) har sit Nummer, og stiller sig, naar et nyt Arbejde skal begynde, i Overensstemmelse med denne Methodes mærkværdige Regler, under sit Nummerbrædt. Jeg var No. 8, og min Plads var mellem Skabet og Kakkelovnen. — Alt Inventariet blev holdt i god Stand, med Maling og Reparation naar fornødent gjordes, og hele Lokalet var langt hyggeligere end de fleste andre af den Slags, jeg har set.

Denne Skoles Lærer, den gamle hæderværdige K. Lindholm, var baa-
de som Lærer og Menneske udmærket fremfor de fleste andre, jeg har
kendt. Uden at være i Besiddelse af usædvanlige Kundskaber forstod han
paa en mageløs Maade at drage sine Tilhørere til sig; jeg har kun kendt
En der i denne Henseende kan sammenlignes med ham, og denne Ene er
H. C. Ørsted. Vi lyttede med spændt Opmærksomhed til vor elskede Læ-
rers Udviklinger, og jeg for min Part opsamlede enhver af hans Ytringer
som Guldkorn. Han anvendte sjældent Legemsstraffe (paa mig har han
aldrig lagt Haand), og kun een Gang, da jeg ærlig havde fortjent det,
modtog jeg en mild Irettesættelse. En anden Gang udraabte jeg i Kaadhed
da Blækket var altfor fortyndet: »Det er noget sk . . . Blæk!« — hvorpaa
den Gamle med humoristisk Alvor erklærede: »Det er en sk . . . Dreng,
der siger saadant noget«. Han benyttede meget Dobbelt-Undervisning,
stundom deltes Børnene i 3-4 Hold, under hver sin Præceptor; det rum-
melige Locale og de gode Apparater (f. Ex. 4 Vægttavler), lettede her
Arbejdet. Stundom satte han sig paa sin Stol midt paa Gulvet, og samlede
en Kreds af Børn omkring sig, med hvem han da regnede, samtalede o. dl.

Kornelius Lindholm var en Sønderjyde, født i Møgeltønder-Eggen.
Han var dimitteret fra Vesterborg Seminarium 1805 med 1ste Karakter
(han er No. 1 blandt de i D. Smiths Beskrivelse af dette Seminarium
nævnte Elever), og han maa ved min Skoletids Begyndelse have været
henved 50 Aar. Han var en flittig og virksom Mand; foruden Skolen pas-
sede han ogsaa Haven og Marken, og deltog egenhændigt i alt Havear-
bejdet; han lod opføre et Havehus af Kampesten tæt Syd for Skolehuset,
og havde et rigeligt Udvalg af Havedyrknings-Redskaber. Han røg meget
Tobak — ogsaa i Skolen — og havde flere Piber, een Meerskums med
Sølvbeslag, en anden meget lang med Porcelainshoved, paa hvilket fand-
tes farvede Sommerfugle-Billeder, f. Ex. den alm. Nældesværmer. Uag-
tet han ikke var meget musikalsk begavet, elskede han dog Sang og Mu-
sik overmaade, og lærte os en Mængde Psalmer og Sange, ikke alene
Text og Melodi, men ofte 2-3 stemmigt. I Begyndelsen af min Skoletid
lagdes der megen Vægt paa »den indbyrdes Undervisning«, med Skilte og
Conceptbog og Fløjtesignaler o. s. v.; maaske var Sognepræstens (Prof.
J. Smiths) Iver for denne Sag en af Grundene hertil; — senere faldt
dette Væsen lidt efter lidt bort. Lindholm blev (28. Oct. 1836) hædret med
Danebrogskorset; der var da stor Fest i Skolen, og den fornemste
Mand paa Falster, Stiftamtmand R. v. Jessen, var tilstede og hængte
med højstegen Haand Hæderstegnet paa den gamle Mands Bryst. Det
hele var meget højtideligt og gjorde et stærkt Indtryk paa os Elever.

Lindholm var ikke alene min første og omtrent bedste Lærer; senere

sørgede han med faderlig Velvillie for min yderligere Uddannelse, og ham maa jeg først og fremmest takke for, at jeg kom til Seminariet. Endnu i 12 Aar efter min Konfirmation virkede denne Herrens tro Tjener med uskrømtet Iver i sit Kald; — da rantes han pludselig af et apoplektisk Anfald, der efter faa Dages Forløb gjorde Ende paa hans jordiske Tilværelse i Foraaret 1851. Fred og Velsignelse med hans Minde! For mig vil hans Navn, til mit Livs sidste Stund, være kært og dyrebart, min ældste Søn bærer det.

Lindholm var Enkemand. Han havde følgende Børn:

1. Line, en meget forstandig og dygtig Kvinde, der bestyrede Huset efter Moderens Død, og opdrog sine yngre Søskende. Ogsaa mig har hun bevist meget godt, og navnlig taget virksom Del i min første musikalske Undervisning. Hun syntes en Gang at være kommet i et saadant Forhold til Capt. R. Nielsen fra Stubshage, at en ægteskabelig Forbindelse kunde ventes; men han skuffede hende og giftede sig med en purung Tøs, Marie Freuchen, der var i Huset hos Præstens, men kom meget hos Lindholms, hvor hun deltog i Skoleundervisningen blandt os andre, og fik privat Vejledning i Musik og Haandarbejde. Captain Nielsen druknede forresten faa Aar efter sit Giftermaal, efterladende sig et Par Børn; hans Enke lever endnu (1893). Line Lindholm forblev efter sin Faders Død endnu længere Tid i sit Hjem hos Broderen Hans, der blev Faderens Eftermand i Moseby; senere er hun flyttet til Roskilde, hvor hun ernærer sig ved at have Latinskoledisciple i Huset. Nu er hun gammel og aflægs og har det vist temmelig daarligt; jeg har flere Gange besøgt hende der, ligesom hun ogsaa har været her paa Jonstrup. Hun havde i Moseby, i længere Tid, en Dreng (uægte Barn) til Undervisning og Opdragelse, ved Navn Laurits Rathje; med ham spillede jeg Fløjte, under mit Ophold paa Næsgaard. Han kom siden her til Jonstrup som Elev, og er nu Lærer i Kalundborg-Eggen. Om ham handler det vedhæftede Brev (ikke medtaget her) fra Line Lindholm, som jeg har opbevaret tilligemed nogle andre.

Line Lindholm havde noget for høje Tanker om sin egen Dygtighed og Betydning. Jeg har aldrig kunnet tilgive hende, at hun betragtede min kjære Cousine Trine som et Væsen af ringere Art, og sin egen Broders Giftermaal som en skrækkelig Mesalliance. Ogsaa med sine yngre Søstres Forlovelse og Ægteskab var hun højst misfornøjet.

Hun tegnede og malede noget, men det var, hvad jeg senere har kunnet skønne — ganske diletantmæssigt. Uagtet hun ikke selv spillede, gav hun dog sine Søskende — og mig med — Undervisning i Musik, og det gjaldt om at holde nøjagtig Takt, naar man spillede for hende, og hun begyndte at tælle: »En, to, tred — en, to, tred« o. s. v.

(Hun døde i Roskilde den 31te Januar 1896, 88 aar gammel).

2. Rikke. Hende har jeg kun kendt lidet til, da hun tidlig var kommen bort fra Hjemmet. Hun var i mange Aar hos Consul B. Benzon i Stubbekjøbing, og skal ligeledes have været dygtig og flink, men uden Fordringer paa højere Intelligens. Heller ikke hun blev gift; hun er død for nogle Aar siden.
3. Hans. Med ham gjorde jeg først senere Bekendtskab, da jeg var ble-

ven Seminarist og Huslærer paa Korselitze. Ligesom hans Fader var blandt de allerførste, der udgik fra Vesterborg Seminarium, saa var han blandt de allersidste, idet Seminariet 1833 blev nedlagt. Han fik, ligesom Faderen, 1ste Karakter, blev Lærer i Hullebæk og gift med Trine 1834, kom siden til Rødby, derfra efter Thellemanns Død til Karleby, hvor jeg første ret lærte ham at kjende, og han blev i denne Periode en af mine fortroligste og bedste Venner. Han hører blandt Hovedpersonerne i min favreste Ungdomstids vemodige rige Drama, og vil senere ofte blive omtalt.

Efter sin Faders Død kom han til Moseby, og i denne Periode var han i 1853 Folketingsmand; jeg var den Gang paa Næsgaard. Tiltagende Tunghørighed foranledigede ham til at søge sin Afsked; han var Bogholder i en Sogne-Sparekasse, og kjøbte nu et Hus i Aastrup, hvor han endnu boede en Del Aar. Efter Trines Død drog han til Stubbekjøbing, hvor han siden har opholdt sig. I den allersidste Tid er han nok blevet saa affældig, at hans Bortgang fra denne Verden kan ventes hver Dag. (Død 1893).

4. Stine. Hende har jeg kun kendt lidet til, og egentlig først da jeg var blevet Skolelærer i Øverup 1853. Hun var gift med en Teglbrænder Løye, og boede i et ret pænt Hus S. for Kraghave. Hun havde flere Børn, bl. a. en Datter Marie, som hun havde tiltænkt mig. Hun er død for mange Aar siden; Marie Løyes Skæbne er mig ubekendt.
5. Jane, en stakkels halvt aandssvag Skabning, der desværre ikke sjelden maatte tjene til Skive for vore kaade Drillerier. Hun var naturligvis hjemme; efter Faderens Død skaffede Monrad hende en Plads i Klosteret i Nykjøbing, hvor hun kort efter døde.
6. Petra (Bolette), en fin lyshaaret Pige, der vistnok var Faderens Yndlingsbarn. Hun var lidt ældre end jeg og naturligvis en af Skolens allerførste Disciple. Hun sang og spillede og tegnede; senere blev hun sendt til Kjøbenhavn for at uddannes yderligere i Retning af det Fine; der besøgte jeg hende engang; hun var i Huset hos en Instrumentmager Hashagen, der boede paa 4de Sal i den store smukke Gaard ved Holmens Kanal. Efter sin Hjemkomst blev hun forlovet og senere gift med min Fætter Peter Ebbe Jensen, da han var bleven Skolelærer i N. Ørsløv. De fik 2 Sønner; men hun døde allerede omtrent 1854, — (han omtrent 1857).
7. Marie (Vilhelmine), en livlig og kraftig Tøs med brune spillende Øjne. Hun var paa min Alder, og det var jo naturligt, at jeg senere blev dødeligt forelsket i hende. Jeg gjorde mig virkelig i flere Aar Forhaabninger om at vinde hende; men hendes Hu var vendt andensheds hen, og endskønt min Følelse for hende vistnok mere var Forelskelse end Kærlighed, var det mig dog en stor og virkelig Sorg, da hun forlovede og giftede sig med en forfløjen Krydstoldbetjent Berg. Hun kom til at bo i Stubbekjøbing, senere i Helsingør, atter senere i Hellebæk; Manden blev nok mere og mere svagelig. De mistede flere Børn; hendes Sorg derover var saa stor, at hun solgte sit Klaver, og blev tidlig gammel. Baade hun og Manden er døde for mange Aar siden. En efterladt Søn er nok bleven Smed.

I Skolen var hun Forsangerinde, og i det hele en af de allerdygtigste Elever. Hun dikterede gjerne de Sange for os, som skulde læres, saaledes f. Ex. Ingemanns »Op sjung og glæd dig, Danmarks Søn«! Jeg har besøgt hende baade i Stubbekjøbing (hvor hun en Tidlang var Modehandlerinde), i Helsingør (i Selskab med R. Hansen fra Bregninge) og i Hellebæk (paa en botanisk Excursion). Hun hører til min Ungdoms lyse og kjære Minder, et Brev fra hende foreligger. (Død 21. Januar 1883 i Frederiksværk).

8. Peter (Andreas), et Aarstid yngre end jeg. Med ham har jeg havt særdeles meget at gjøre; men han har i det hele ikke efterladt noget godt Indtryk hos mig. I Skolen plagede han mig ofte med Drillerier og Kaadhed, skønt jeg mangan Gang hjalp ham med hans forsømte Sager, da han var noget doven. For Resten arbejdede vi ofte sammen: vi tegnede Landkort, blæste Fløjte og læste Tysk, og stundom kunde han være ganske manerlig. Da han senere blev Elev her paa Jonstrup (han kom hertil et Aar efter mig), havde jeg mange Bryderier med ham; han plagede mig jevnlig om Hjælp, truede med at han vilde drukne sig o. s. v., og jeg var glad ved at slippe fra Seminariet et Aar før ham. Senere skal han have forandret sig meget til sin Fordel; jeg antager, at hans Kone, en Søster til Forpagter Petersen i Moseby Præstegaard, har havt en god Indflydelse paa ham. Han blev efter P. Ebbe Jensens Død Skolelærer i N. Ørsløv, har nu taget sin afsked, og boer i Stubbekjøbing. Han har 3 Sønner, der alle ere særdeles dygtige: Kornelius er Gaardejer paa Lolland, Landbrugskonsulent o. m., Marius, som har været Elev her, og fik en rigtig god Examen, er Kæmner i Stubbekjøbing og meget anseet, Vilhelm, ogsaa en af vore flinke Elever (han var en Tidlang forlovet med Amalie Mortensen) er Lærer ved Døvstummeinstituttet i Kjøbenhavn. En Datter, Petra, tog Lærerindeexamen, var ansat ved Kjøbenhavns Skolevæsen, men døde af Brystsyge for nogle Aar siden. Min ældste Datter Cecilie var 1874 i noget over et halvt Aar i Huset hos Lindholms i N. Ørsløv, som Lærerinde for Datteren, og hun befandt sig i det hele vel der.

Foruden sine egne Børn, havde Lindholm en Plejedatter, Marie Strange, hun var ligealdrende med den anden Marie, og berømt i Skolen paa Grund af sine gode Evner og forstandige Svar; hun manglede dog musikalsk Gave. Hun broderede min Konfirmationskrave. Hun blev senere gift med en Boghandler Schouboe i Nysted, der nogle Aar efter døde; hendes senere Skæbne er mig ubekendt.

Da Marie Freuchen levede meget sammen med Lindholms Børn, hørtes stundom gamle Lindholm at tale om »de 3 Marier«.

I Moseby Skole herskede ikke den Uskik som saa mange andre Steder, at Børnene førte deres Spisevarer med til Skolelocalet. De Børn, der ikke var fra selve Byen (f. Ex. vi Hesnæssere), gik hen hos en eller anden Familie med deres Sager før og efter Skoletiden, samt om Middagen (vi havde tør Mad med hjemme fra). Saaledes havde jeg og mine Søskende, samt Morbroders Børn vort Stade hos Peder Hare, hvis Gaard laa lige overfor Skolen. Vore Tavler, Spisevarer m. m. deponeredes der i Pige-

kammeret (min Søster Karen tjente der i mange Aar, og begge mine Brødre en Tidlang sammen med hende). Peder Hare var en jevn og skikkelig Mand; han havde engang ved at sprænge Sten mistet et Par Fingre paa den ene Haand, hvorfor han altid bar en Handske paa denne. Hans Kone, Grete Hares, var min Gudmoder, og hun var nok egentlig Manden i Huset, hun var forresten ret flink, og trakterede os stundom med Pandekager af fabelagtige Dimensioner. I Porten boede en Lænkehund, et sandt Uhyre, jeg var meget bange for den, og fik en særegen Grund dertil ved en Begivenhed, der let kunde have medført sørgelige Følger. En Dag, Pigerne vaskede Tøj ude ved Brønden, og vi som sædvanligt kom med vore Skolesager, fik nogle af os det ulykkelige Indfald at yppe Strid med dem, kalde dem »Tørvaskere« m. m. De løb da efter os med det vaade Tøj for at overbevise os om det Ugrundede i vore Beskyldninger; jeg kom derved for nær til den frygtelige Hund, der rev mig omkuld og sønderflængede min venstre Haand saaledes, at der maatte hentes Læge (noget som ellers kun skete ved ganske overordentlige Lejligheder), og jeg var i længere Tid ude af Stand til at røre Haanden. Lykkeligvis blev den fuldstændigt helbredt, men jeg bærer endnu — efter mere end et halvt Aarhundredes Forløb, Mærker paa den af Rovdyrets Tænder.

En anden Gang kom jeg ved at løfte en Sten i Gærdet mellem Præstens Mark og Skolestien til Skade med den højre Haand, idet den skarpkantede Sten faldt tilbage paa Lillefingeren, og næsten knuste dens yderste Led; ogsaa denne Begivenhed har efterladt sig et uudsletteligt og stort Ar paa Fingeren.

Hos Peder Hares var jeg stundom til »Møggilde«. Det var nemlig den Gang Skik hos de falsterske Bønder, at de, naar Gødningen skulde føres ud paa Marken, samlede alle Naboer og gode Venner til at hjælpe sig med Arbejdet, for at dette kunde blive færdigt paa een Dag, og i den Anledning var der stort Gæstebud. Min Bestilling var da gerne at vogte de løsgaaende Kreaturer (Kvæg, Faar, Gæs); den Dag maatte nemlig alle Markledene staa aabne, og nu gjaldt det om at holde de nævnte Dyr indenfor deres lovbestemte Grænser. Ogsaa hos R. Bruuns har jeg været tilstede ved slige Lejligheder.

Fra Moseby Skole var ogsaa den Skik bandlyst, at gaae med Træsko inde i Skolestuen. Alle de Børn, der benyttede den nævnte Fodbeklædning (og det var de allerfleste) maatte lade den blive ude i Forstuen; denne var derfor under Skoletiden helt opfyldt af Træsko, og en Del Uorden og Spektakel kunde ikke undgaas, naar Enhver ved Undervisningens Ophør skulde have fat paa sine. Men Skolestuen holdtes derved ren og anstændig, og man var fri for den utaalelige Træskobulder derinde. — Da jeg senere blev Lærer i Øverup, søgte jeg at faa denne Ordning indført der, men Beboerne modsatte sig dette med en saadan Halsstarrighed, at jeg maatte opgve Forsøget. Ikke engang her paa Jonstrup har Reformen ladet sig gennemføre (i Børneskolen), men dette er rigtig nok Forstanderens Skyld.

Undervisningen i Skolen gik, for de allerfleste Børns Vedkommende ikke ud over de sædvanlige Elementærfag, Læsning, Skrivning, Regning, Stil, Geografi, Sang, Religion og Gymnastik. Men enkel-

te, f. Ex. jeg, fik desuden Undervisning i Musik (Fløjte, Fortepiano), Tysk, Historie (ogsaa Verdenshistorie), Korttegning.

Jeg var kun et Par Aar i yngste Klasse. Her blev jeg ved den indbyrdes Undervisning stadig brugt som Bihjælper, og jeg har paa denne Maade gennemstuderet Læse-, Skrive- og Regnetabellerne saaledes, at jeg engang kunde dem helt udenad. Naar jeg havde 3 Elever for mig, A, B, og C, examinerede jeg dem i Førstningen altid saaledes, at Rækken blev gennemgaaet frem og tilbage, hvorved B altsaa nød dobbelt saa megen Undervisning som enhver af de andre, noget, jeg først senere opdagede. Det var ellers lystigt nok med den Piben og Opmarcheren, og med det djævelske Spektakel, der brød løs, naar alle Hold paa det givne Signal begyndte at kraale og stave efter Tabellerne. Naar man »kunde« Læsetabellerne, kom man til at læse i Bog; der var mange Læsebøger i Skolen, baade T. Rasmussens »Indledning til flere Kundskaber«, Thiemes »Godmand eller den danske Børneven«, »Nød- og Hjælpebog for Bondestanden«, Birchs »Naturen, Mennesket og Borgeren«, senere anskaffedes ogsaa P. Hjorts »Børneven«, men Birchs Læsebog var dog den, der næsten udelukkende brugtes før min Konfirmation, og jeg mindes endnu det meste af dens Indhold, ligefra »Fader Anton, der var fattig paa Penge og Gods, men rig paa gode, haabefulde Børn« — »den gamle Konrads Historie« — »En Bonde i K.« (ved en sindrig Conjectur udfandt en Gang en af Pigerne, at dette K. maatte betyde Kjøbenhavn), »der var hengiven til Brændevin« — til »Stillidsen og Nattergalen, der vare udhængte udenfor Philemons Vindue« — til »Huden paa det menneskelige Legeme, der er et Slags fint Læder«, — til »Historien om Hans Madsen fra Svanninge« o. s. v., o. s. v. I Skrivning benyttedes først Skrivetabellerne, hvis store, stive, kantede Bogstavtræk efterlignedes ved Hjælp af Griffel og Tavle; derefter fik man Skrivebog, og skulde nu benytte Pen og Blæk. Lindholm skrev da selv Forskrifter paa Papirstrimler; han lagde megen Vægt paa »M-Streger« (Eksempler med gotisk skrift udeladt her). Stundom bestod Forskriften af en lang smal Strimmel, der lagdes ved venstre Side af Skrivebogen, og paa hvilken en eller anden Sentens var anført; jeg erindrer, at L. engang bemærkede om Skriftsteder, at de vare for gode til at bruges paa denne Maade. Maaske var det af en lignende Grund, at P. O. Boisens »Vor Herre Jesu Christi Levnetshistorie«, der benyttedes som Læsebog i mange Skoler, slet ikke brugtes i Moseby.

I ældste Klasse skrev man engang imellem en lille Stil, som da indførtes i Stilebogen; snart bestod en saadan Afhandling af en Beskrivelse (f. Ex. »Rensdyret«), snart af en lille Fortælling, et Brev eller dsl.

Regning var baade Hoved- og Tavleregning; ved den sidste benyttedes i Førstningen Cramers, senere Ursins Regnebog, som jeg har gennemarbejdet lige til »Vexelregningen«. Tavleregningen dreves især efter udenadlærte Regler, navnlig var dette (efter Ursins Methode) Tilfældet med Brøkrekning. »Vend Divisor om og multiplicer!« hed det, naar man skulde dividere med en Brøk. Saa snart man kom til Reguladetri, bleve de udregnede Opgaver indførte i en »Zifferbog«. Foruden Skrive- og Stile- og Zifferbøger havde man en »Maanedsbog«, hvori der en Gang maanedlig indførtes en Prøve-Haandskrift for at man, f. Ex. ved Eksamen, lettere kunde overse Fremgangen; — endvidere en Sangbog, hvori indførtes

alle de i Skolen læste Sange. Sangen gik i Moseby Skole med Liv og Lyst, og bidrog meget til at gjøre Undervisningen frugtbringende og tiltrækkende. Vi havde ikke trykte Sangbøger; men der var et Expl. af O. D. Lützens »Hus- og Skole-Sangbog«, som benyttedes til Dictat af Sange, der først nedskreves paa Tavle. Den første Sang, jeg lærte i Skolen, var P. H. Hastes Balvise:

Luftig og lys var hele Jorden;
pyntet som Dansesal den laa,
Alt var Musik fra Syd til Norden;
dog var der ingen Dans derpaa.

— — — — —

Af de mange andre erindres følgende:

Fryd dig ved Livet, i dine Dages Vaar!
Pluk Glædens Rose, før den forgaar!
Man skaber sig saa gerne Kval,
og søger Torne uden Tal,
men vandrer Lilien kold forbi,
som blomstrer for vor Fod.

— — — — —

Efter M. Usteri af R. Frankenau.

I 4de Hefte af Berggreens Sange (No. 17) findes en anden og bedre Oversættelse af denne Vise.

Dersom du vil fri og let
gennemvandre Livet,
Fuglene dig lære det;
dem den Lod er givet.
Tiden dem ej bliver lang;
Sorgen de ej kende;
Dagen hilse de med Sang,
og med Sang den ende.

— — — — —

Efter Jacobi af K. L. Rahbek.

Brødre, hvorfor flyde,
Taarer uden Tal?
Mange Suk frembryde,
Som ej høres skal.
Bort med Klynk og Klage!
Hvor er Eders Mod?
Efter bitre Dage
bliver Enden god.

— — — — —

K. L. Rahbek.

Vort Fødeland var altid rigt paa raske Orlogshelte
som ansaa Tapperhed for Pligt,
og skjalv ej naar det gældte:
Saa var vor Juel og Adeler
og Tordenskjold og mange fler;
vort Fødeland var altid rigt paa raske Orlogshelte.

— — — — —
K. L. Rahbek.

Alt glimrende bæver det duftende Blad,
og Lærken alt svæver mod Skyen saa glad;
med rødmende Øje den skuer mod Øst
Og fro mod det Høje opløfter sin Røst.

— — — — —
Berggreen nævner Haste som Forfatter af denne Sang; J. Smidth har den ikke i sin Udgave af Hastes Digte. Muligt er det en Oversættelse fra Tysk. Paa Grund af den lette, iørefaldende Melodi var den meget yndet (I Karleby kaldte vi Melodien »D, d, H«).

En Sømand med et modigt Bryst
kan aldrig fattes Penge.
Tab skærper kun hans Vindelyst,
og Armod er ham som en Dyst,
der ej kan vare længe.

— — — — —
Johns. Evald. (Af „Fiskerne“).

At vi ogsaa havde »Kong Christian«, og andre lige saa bekendte Fædrelandsange, f. Ex. »Vift stolt paa Codans Bølge«, »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden«, er en Selvfølge. Lindholm forklarede os altid de ubekendte Udtryk, saasom Kodan, Philomele, Polens Bjerger o. dl.

Vist ingen Amazone,
den første Strømpe bandt,
en nordisk yndig Kone
den ædle Kunst opfandt.
Paa Glutten ømt hun saa:
hvor frøs de kære Smaa!

— — — — —
(Efter O. D. Lütken er Bunkeflod Forfatter til denne »Strikkevis«; J. Smidth har den derimod blandt P. H. Hastes Digte, og i R. Bays Sangbog angives Tode som Forfatteren. Hvilken er den rette?).

I Dalens Skød en Hytte laa
ved Bredden af en Kilde,
dens Væg var Ler, dens Tag var Straa,
dens Hegn var Roser vilde,
dens Ejers Lod var Fattigdom,
dog var han glad, thi han var from.

— — — — —
Th. Thaarup. (Af „Peters Bryllup“).

Der er ikke megen Poesi i disse gamle Sange; men for mig havde de stor Betydning som kære Minder fra min lykkelige Barndom.

Som Kilden sagte rinder hen
imellem unge Pile,
og køn som Foraarsmorgen
jeg ser min Tid henile;
hvad Kummer er, det ved jeg ej,
der groer ej Torne paa min Vej;
og jeg er munter og jeg er glad,
og jeg er glad og munter.

— — — — —
J. Zettlitz.

Frugtbare Marker og skovgroede Sletter,
fiskrige Have omgive vort Land.
Bølgen beriger og Ageren mætter;
Gavnriched adler hver Alder og Stand.
Ære sin Øvrighed, elske sin Lige,
tro mod sit Land og sin Konge og Mø:
Saa tænker Dansken, og før han skal svige,
før skal han dø. Før skal han dø!

— — — — —
Th. Thaarup.

Se den lille Blomst som smiler
hist paa Vandringsmandens Vej!
Naar hans Øje paa den hviler,
beder den: forglem mig ej!
beder den: forglem mig ej!

— — — — —
N. T. Bruun.

Op, muntert til Arbejd! alt Solen opstaar;
alt Duerne kurre og Vagtelen slaar;
højt Lærken sig hæver mod Skyen alt svæver;
thi muntert til Arbejd, alt Solen opstaar!

— — — — —
A. Oehlenschläger.

O, Morgensol, vi hilse dig ved kære Dont
saa gladelig, beundrende din Glans,
Hver Skabning om os fryder sig,
hvor Høsten er paa Glæde rig!
o, fletter den en Krans! o, fletter den en Krans!

— — — — —
J. Møller.

Hver Glædens Ven,
og hver dens tro Veninde
en Krans igen,
sig af dens Roser binde.

Menneskets Vaar er skøn, men kort,
faa ere Sansernes Dage;
ej, naar de først er svundne bort,
Klager dem kalde tilbage.

— — — — —
R. Frankenaau.

Se engang min raske Glut!

— — — — —
Schultz - - K. L. Rahbek (?)

Skal jeg græmme mig i Løn,

— — — — —
K. L. Rahbek

Spin der ise

Snur, min Rok, jeg har dig kær, skønt du lidet praler;
flittigt brugt, du snart er værd mange Snese Daler;
der er spart en dygtig Sum: Snurrurrurum! Snurrurrurum!

Snur, min Rok, jeg har dig kær,
Skønt du lidet praler;
Flittigt brugt, du snart er værd
Mange Snese Daler;
Der er spart en dygtig Sum:
Snurrurrurum! Snurrurrurum!

Lystigt vimser Traaden ind
Mellem øvet Finger;
Kønt i Takten til mit Spind
Munter Vise klinger.
Rokken ej, men Sorg gør krum,
Snur-rur-rur-rum!

Se hvor Hjulet løber godt;
Se kun Tenen liden!
Se min nylig store Tot,
Nappes væk som Tiden.

Til en ny jeg snart faar Rum.
Snur-rur-rur-rum!

Og mens Hørren kryber hen,
Tænker jeg paa meget:
Drejl og Lærred giver den,
Stærkt og fint mit eget.
Nabopigen ser det stum.
Snur-rur-rur-rum!

Drejlet faar paa Bryllupsbord
Ros af Kvindegæster.
Muligt før jeg selv det tror
Mig en Brudgom fæster.
Spandt jeg ikke, var jeg dum,
Snur-rur-rur-rum!

(J. Smidth har denne Sang i sin Udgave af Haste's Digte; Lütken angiver Bunkeflod som Forf.).

Mit fulde Glas, og Sangens raske Toner,
— — — — —

C. D. Stegmann - - J. Zettlitz (1900).

Lyksalig gik vor Høst forbi,
— — — — —

Schulz - - H. C. Bunkeflod.

I bare Skjorter gaa vi
— — — — —

K. L. Rahbek.

Hvad spørger jeg om Gods og Guld,
— — — — —

E. Falsen.

Danevang ved grønne Bred,
— — — — —

R. Bay - - B. S. Ingemann.

Op sjung og glæd dig, Danmarks Søn!
— — — — —

A P. Berggreen - - B. S. Ingemann.

Søskende jeg kender fem,
— — — — —

H. C. Andersen.

Hør Spurven derude!
— — — — —

H. C. Andersen.

Foruden de her anførte, lærtes en hel Del andre Sange, f. Ex. »Kong Christian«, »Vift stolt paa Codans Bølge«, »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden«, »Danmark, dejligst Vang og Vænge«, »Hvor Bølgen larmner højt fra Søs«, »En Landmand har stor Glæde« o. s. v. St. Blichers Navn med de mærkelige Forbogstaver: St. St. blev mig først bekendt ved hans Sang om »Søren Kanne«; snart lærte jeg at elske det endnu højere ved Læsningen af »Røverstuen«, som blev optaget i C. L. Børresens »Den danske Bondeven«. Et komisk Tilfælde indtraf, da vi skulde synge 2det Vers af den nævnte Sang, i hvilket Ordet »Hornbæk« ikke ret vilde passe til Melodien; gamle Lindholm mente da, at man kunde synge »Hor-ne-bæk«, hvilket forekom mig saa pudserligt, at jeg ikke kunde holde min Muntherd i Tømme, hvorved jeg paadrog mig en lille Irettesættelse. Jeg var overhovedet uhyre lattermild i mine Drengaar, og har ofte lidt overordentligt ved at gjøre Vold paa mig selv i saadanne Tilfælde, hvor det paa ingen Maade kunde gaa an at le.

Ogsaa til J. L. Heiberg fik jeg lidt Kendskab ved Sangene i »De Danske i Paris«, »Emilies Hjertebanken«, og »Grete i Sorgenfri«, som ogsaa hørtes i min Morbroders Hus i Hesnæs. Han var meget optaget af Skuespilkunsten, og omtalte ofte Det kgl. Theaters Præstationer med Glæde og Beundring.

Vi lærte ogsaa i Skolen de fleste almindelige Psalmer, som ofte indøvedes 3- og 4-stemmigt. Psalmesangen forekom mig dog temmelig kjedelig, vistnok mest fordi vi sang altfor langsomt. Jeg blev ganske forbavset, da jeg senere hørte Psalmesang i Kjøbenhavn og paa Jonstrup, da Tempoet paa disse Steder vist var dobbelt saa hurtigt som i Moseby.

Geografi var kun mundtligt Undervisningsfag — uden Lærebog. Vi kom hen til de føromtalte store Vægtkort, og hørte nu det vigtigste angaaende Landenes naturlige og politiske Forhold; — ikke saa lidt om Danmark, mindre om de andre europæiske Lande, mindst om de øvrige Verdensdele. Mig interesserede denne Undervisning meget; men der var rigtignok Adskillige, som ikke brød sig noget om den. Engang skulde en af de største Piger paa Kortet paavise Norges »Grænser«; da hun kom til Vestsiden, tilhviskede jeg hende: »Portugal«, hvilket Svar hun da ogsaa til gamle Lindholms ubeskrivelige Forbavselse, troligt fremplaprede. Jeg tilligemed enkelte andre nød en lang mere grundig geografisk Undervisning ved Korttegningen, hvorom mere siden.

Egentlig Historie-Undervisning, med en Lærebog som Ledetraad fandt heller ikke Sted. Men vor fortræffelige Lærer forsømte dog ikke Lejligheden, naar en saadan tilbød sig, til at indprente de vigtigste Momenter, især af Fædrelandshistorien, f. Ex. under Læsningen. I Birch's og Hjorts Læsebøger var der baade historiske og geografiske Af-snit.

Gymnastiken blev ikke drevet med synderlig Kraft. Lindholm var allerede en aldrende Mand, og der blev i den Tid af Skolens Foresatte ikke lagt megen Vægt paa dette Fag. Men en god Gymnastikplads var der, og ogsaa gode Apparater, thi Intet maatte geraade i Forfald, hvor Lindholm raadede. Stundom benyttede han en Medhjælper ved den gymnastiske Undervisning, en ung Lærer Bjerggen fra Bogø, en snurrig Personage, der i andre Henseender var mindre betydelig. I Gymnastik har jeg aldrig

udmærket mig; det er ganske mærkeligt, at de dygtigste Gymnastikere meget ofte ere de ringeste Elever i andre Fag; saaledes var det ogsaa her: »Smedens Niels« kunde udføre de beundringsværdigste Kunststykker, men ikke skrive en Linie orthographisk rigtigt. En sjelden Gang vandrede Lindholm med os til Hesnæs, for at vi kunde komme i Vandet.

Ved Religionsundervisningen benyttedes Balles Lærebog, hvis tørre og kjedelige Paragrafer, med de tilføjede Skriftsprog og udtværede Anmærkninger, det altid var mig en Plage at lære; desuagtet tilegnede jeg mig dem saa grundigt, at jeg endnu — efter et halvt Aarhundredes Forløb — vilde kunne opramse de fleste ordret. Vore fleste Bibeloversættelser ere gruelige, f. Ex.: »Se Arbejdernes Løn, som have høstet Eders Marker, hvilken I have forholdt dem, skriger« (Jac. 5,4), Balles Inddeling af Dyreriget (»Dyr, Fugle, Fiske, Orme, Insekter og Amphibier«) er ogsaa ejendommelig, ligesom hans Angivelse af Arternes Antal (25000). Luthers Katekismus benyttedes ikke meget.

Med Bibelhistorien gik det derimod let og godt; det var mig en sand Glæde at leve mig ind i den barnlig-naive Tilstand, som Fortællingerne om Kain og Abel, Abraham og Loth, Joseph og Moses aabne for det barnlige Blik. Som Lærebog benyttede vi C. L. Strøms lille meget gode Bibelhistorie.

I min senere skoletid fik jeg tilligemed enkelte andre (f. Ex. Peter Lindholm, mine Fættre fra Hesnæs) en mere udførlig Undervisning, idet Korttegning, Musik, Historie og Tysk optoges paa Lektionsplanen. Korttegningen foretoges paa »Fløjbordet«, og bestod deri, at vi afkopierede Landkort, rigtignok paa en temmelig fri Maade, idet vi efter at Kyster, Floder, Bjerge og Søer vare anbragte, belagde Land-Afdelingerne med stærke grelle Farver, og saa anførte paa Kortene de Navne, som fandtes i en vis geografisk Lærebog. Før min Tid havde de dygtigste Drengene plejet at tegne et Danmarkskort, og lade sig nøje der med; men jeg har tegnet alle Landene paa Jorden flere Gange; de allerfleste af disse Frembringelser ere dog forlængst gaet tilgrunde. Korttegningen drev jeg ogsaa hjemme i Selskab med min Fætter Jens Christian; i Skolen skete det mest i Selskab med Peter Lindholm. Vi dannede først et Grade-Næt, hvorpaa Landenes Omrids tegnedes med Blyant; disse Contourer bleve optrukne og schatterede med Tusch; derpaa tegnedes Floder, Søer og Bjerge; de sidste gave os overmaade meget at bestille, og jeg maatte i højeste Grad beundre nogle Karpather, som Jomfru Petra Lindholm engang med stor Flid og Finhed havde broderet paa et Ungarnskort. En anden Gang havde hun tegnet et Englandskort og forsynet de mange smaa »Shires« med smukke høje Farver, saa at det hele lignede en broget Blomsterbuket (hvilket »Peters Peter« gjorde mig opmærksom paa). Omendskønt vore Landkort naturligvis vare meget ufuldkomne Arbejder (det vedhæftede (udeladt her) er tegnet efter min Konfirmation), havde vi dog megen Nytte af dem, idet vi ved deres Udarbejdelse bleve tvungne til at lægge nøje Mærke til Enkelthederne, som derved grundigt bleve indprentede. Det var ogsaa ved et Landkort, at det senere lykkedes Lindholm at henlede Kammerherre Classens Opmærksomhed paa mig, i det Haab, at sidstnævnte Stormand vilde hjælpe mig frem paa den Livsbane, jeg siden kom til at betræde.

Musik var dels Fløjtespil, dels lærte jeg efter min Konfirmation at spille en Smule paa Klaveret, men den ubetydelige Lejlighed og ufuldkomne Anvisning kunde ikke frembringe store Resultater. Fløjten behandlede jeg flittigt hjemme, og erhvervede mig efterhaanden en betydelig Færdighed i at traktere den, men det var mest uden Noder og uden Skole. Først senere fik jeg Smag for at gengive Kompositionerne med større Nøjagtighed. Jeg lærte ogsaa nu at spille Violin, men min Dygtighed i denne Idræt har aldrig været synderlig stor.

I Historie havde jeg Lektier sammen med P. Lindholm. Vi læste baa- de Fædrelands- og Verdenshistorie; til den sidste benyttede vi Kofods: »Fragmentariske Begivenheder«, hvilken Bog jeg engang har kunnet udenad ligesom Balles Lærebog. Jeg anser den endnu for bedre end mange af de nymodens Fremstillinger.

I Tysk var Undervisningen ikke meget grundig, dog kom vi tilsidst saa vidt, at vi kunde skrive »tysk Stil«, d. v. s. oversætte fra Dansk til Tysk ved Hjælp af et Lexicon. Vi havde saaledes begyndt at oversætte Kofods nysomtalte Verdenshistorie saaledes: »Unter den Staaten in Asien war der assyrische ohne Zweifel einer der ältesten. Schon früh zeigte sich hier ein mächtiger Eroberer, Ninus« etc.

De mest fremtrædende af mine Skolekammerater vare følgende:

1. Min Broder Jens. Han var jo ude at tjene, og kunde derfor ikke gøre ret store Fremskridt; men han hørte dog alligevel til Skolens bedste Elever.
2. Min Broder Peder. Om ham gælder det samme.
3. Morbroders Kirsten, og hendes Søskende:
4. Grete,
5. Jens Christian, og
6. Lars Peter. De vare alle blandt de mere fremragende Elever.
7. Ole Hemmingsens Peter, noget yngre end jeg. Han var halt.
8. Skovløberens Jens, en Søn af Hans Nielsen paa Stubshage (med hans første Kone). Han var noget yngre end jeg. Engang, da vi gik hjemad fra Skole, drillede han Rasmus Albretsens Vædder saalænge, indtil denne pludseligt foer frem og stødte ham som en Kegle ned i Grøften. Han var en rask og flink Dreng.
9. Pustepeter. Han var lidt ældre end jeg, og benyttede sin physiske Overlegenhed til mangehaande Plagerier; i Skolen var han langt tilbage. Engang, da en Husmand i Moseby blev mistænkt af os for at have dræbt en Hund ved at hænge den i et Træ, fastgjorde Pustepeter med Søm en Seddel paa Indgangslaagen til Mandens Hus, med følgende smagfulde Inscription: »Her bor Hundehænger i dette Hus«. Ogsaa Peter Lindholms Muse var kommen i Bevægelse ved den tragiske Begivenhed med Hunden; han forfattede et Epos, hvori forekom disse gribende Udbrud: »saa gik han op i Degnens Mark; — der hængte han Hunden op i den Ask — i den tyvestjaalne Strikke«.

10. Jørgens Karen, lidt ældre end jeg, en noget urolig og forsømt Pige; hun var for Resten godmodig, og altid i godt Humør.
11. Kyllinge-Else, Datter af Jens Lejre, yngre end jeg.
12. Peder Mortensens Ane, et Aarstid ældre end jeg. Hun skelede lidt.
13. Lejre-Johanne, et Sidestykke til Jørgens Karen.

Alle disse vare fra Hesnæs. Af Moseby-Folk mærkes:

14. Piils Anders, Søn af Sognefogden Jens Piil. Ved min Optagelse i ældste Klasse var han Skolens Dux, og nød stor Respekt som saadan.
15. Piils Karen, den forrige Søster. En ganske flink Pige.
16. Lollekens Grete, Datter af Gaardmand Jens Lolleke.
17. Væverens Pe'er. En uvorn Krabat.
18. Simons Peder. Han flyttede siden til Aastrup, men vedblev at søge Skolen i Moseby; engang skrev han da i Stiløvelsen »Ostebe« istedet for Aastrup. En anden Gang kom jeg i et rasende Slagsmaal med ham, og stod mig taalelig godt, uagtet han langt var min Overmand.
19. Væverens Trine. Hendes Fader Vetterstrøm var vist en født Svensker, og en løjerlig Person.
20. Skipperens Lisbeth, en solid, men just ikke meget boglærd Pige.
21. Smedens Niels, udmærket Gymnastiker.
22. Harens Ole, Søn af den ulykkelige Grete Skovs, der blev hennrettet fordi hun havde forgivet sin Mand. Drengen var i Huset hos Peder Hare. Til Fortællingerne om hans Moders gruelige Endeligt har jeg i min Barndom ofte lyttet med Forfærdelse.
23. Tambourens Karen Marie, og
24. Tambourens Ane. Deres Fader var en lille, meget uanseelig Person, der i sin Ungdom havde været Tambour, og nu boede i et lille Hus (hvis Bagerovn ragede frem af Muren ligesom en lille Mave) ved Siden af Skolens Have. De havde en ældre Broder, Peder Kaare, der var en af Sognets anseteste Gaardmænd, og en særdeles dygtig og forstandig Mand.
25. Christoffers Johanne. En af mine bedste Veninder. Hun havde en ældre Broder, Christoffer, der var Spillemand, en ganske mærkelig Fyr, som jeg senere gjorde nøjere Bekendtskab med, og kom til at holde meget af. Han kom nok desværre ulykkeligt af dage.
26. Skyttens Hans, en grov, kaad og støjende Dreng. Dernæst var der Folkene fra »Batteriet« og Skovfoged P. Mortensens, nemlig:
27. P. Hofmands Lene. Hun er tidligere omtalt.
28. Anders Peter, en meget dygtig Dreng, et Aars Tid ældre end jeg.
29. Davids Peter, af samme Alder, en forvoven Krabat, berømt for sin uhyre Styrke.

P. Mortensens Børn vare:

30. Peters Peter, af samme Alder, skikkelig Fyr, spillede lidt Fløjte.
31. Peters Hans, paa min Alder. Uhyre stærk og glubsk.
32. Peters Christian, ret flink. Han blev senere Skovfoged i Bønnet.
33. Peters Fie (Sophie), en ret dygtig Pige. Hun blev senere gift med Fætter Christian i Grønsund.

Hertil kom Lindholms Børn:

34. Petra.
35. Marie.
36. Peter.

Samt:

37. Marie Strange, i Huset hos Lindholms.
38. Marie Freuchen, tilhuse i Præstegaarden.
39. Lovise Gaarn, ligeledes.

Mit Forhold til mine Skolekammerater var i det hele godt. Jeg var af en frygtsom og fredelig Natur, og sluttede mig gerne til Enhver, der kom mig venligt imøde. I Førstningen deltog jeg ikke i Drengenes støjende Lege, men blev hos Pigerne, der gerne optog mig i deres Kreds; men herved erhvervede jeg mig rigtignok det lidet smigrende Øgenavn »Pigernes Dreng«. Vi havde stundom en Leg, ved hvilken Enhver skulde være en bestemt Fugl (dette kaldtes »at lege Fugl«), blandt disse Fugle var da ogsaa undertiden »en Sommerfugl«, en Forsyndelse mod Naturhistorien, imod hvilken jeg alvorligt maatte protestere. Vor Legeplads vor oftest Gaden; udenfor Skolens Have var der i Hegnet nogle Vin-Roser, hvis særegne Lugt jeg her første Gang lærte at kende, men som har gjort et uudsletteligt Indtryk paa mig, saa at Minderne fra hin fjerne Tid levende fremstille sig for mig, hvergang jeg tager et Blad af en Rosa rubiginosa i Haanden.

I en Have omtrent lige over for Tambourens Hus stod et meget stort og gammelt Egetræ, hvis mægtige Topgrene ludede ud over Gaden. Om Efteraaret var det en yndet Sport for Drengene at kaste Smaastene med saadan Kraft op i Træets Krone, at et Agern kunde løsrives og falde ned. Gamle Lindholm bemærkede en Gang om dette Træ, at det var en god Lynafleder for hele Byen, saa at man ikke behøvede at være saa bange i Tordenvej. Man spillede ogsaa Kegler, legede Tagfat, spillede Bold og Vip. Morsomt var det at komme hen i Smedjen og se »Smedens Peer« tage de hvidglødende Jern ud af Ilden, som den hemmelighedsfulde sorte »Bælg« oppustede. Stundom lavede man der »Troldkærlinger« af Krudt, som befugtedes og antændtes med et glødende Jern. Nede i Byen boede en Mand, der blev betragtet som en mekanisk Mirakelmager, og hed Pe'er Tønnesen; han havde en Gang forfærdiget en Vogn, som kunde »gaa af sig selv«, og som forevistes Skolebørnene for den ikke overdrevent høje Entrée af 1 Skilling; jeg fik den dog ikke at se; —

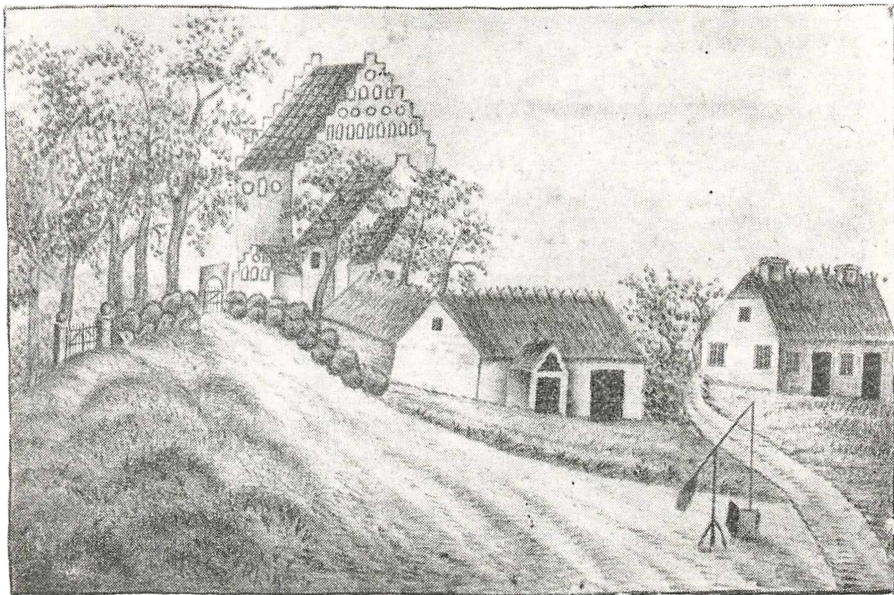
om Grunden hertil var, at jeg ikke havde »Raad« til det, erindrer jeg ikke. P. Tønnesen druknede sig senere i Gadebrønden. Paa Gaden lige udenfor Skolen blev jeg engang anfaldet af en arrig Gase, der fløj op og slog mig i Hovedet med Vingerne. Peder Hares Have var omgivet af et Stengærde paa hvilket Mosser og Lichener dannede romantiske Billeder; engang taledede Lindholm om, at Stene kunde voxe, og forklarede dette Særsyn deraf, at Støv og Sand blev hængende i Mosset paa Stenene, og forvandlede sig efterhaanden til integrerende Dele af disse, — en Forklaring, der neppe tilfredsstillede mig dengang, og senere ganske maatte forlades.

Skoletiden og Skolelivet havde for mig intet af det afskrækkende, som man jo ellers saa ofte hører Tale om. Jeg (og vistnok de fleste af mine By'sbørn) gik med Lyst og Glæde den lange, ofte besværlige Vej; jeg kan ikke erindre nogen eneste forsømt Skoledag. Paa Skolevejen førte vi naturligvis mangan lystig Samtale, og kom vel ogsaa af og til i en alvorlig Uenighed. Engang anbefalede Jørgens Karen, at man skulde træde rask til med Træskoene midt igennem Vejsnavset, fordi dette derved »røg tilside« — ellers plejede man jo at liste sig varsomt fremad ved Vejkanterne.

En anden Gang blev jeg heftig forskrækket, da Lejrens Johanne pludselig udbrod: »Der staar Præsten« — idet hun pegede paa en høj Sten i Gjærdet mellem Præstens og R. Albrechtsens Mark. For Præsten havde vi en med Angst blandet Respekt; han forfulgte os engang, da vi havde forladt Byen under en Del Støj og Uorden, skændte dygtigt paa os paa sine barske Maade, og truede med »at skrive det bag Øret« — en Trusel, han dog vistnok snart selv glemte, medens jeg derimod i lang Tid gik og ventede paa en eller anden skrækindjagende Begivenhed. Naar der var grønne Ærter paa R. Albrechtsens og P. Tærskers Marker, kunde vi ikke modstaa Fristelsen til at gjøre os lidt tilgode med dem; stundom gik da vel ogsaa En og Anden lidt længere ind paa Ageren, end Ejermanen syntes om, eller kunde være tjent med. P. Tærsker havde en noget slem Hund, til hvilken vi altid maatte tage noget Hensyn, naar vi gik forbi; den gjorde ingen Fortræd, naar man gik ganske roligt, men blev som rasende, naar man truede den med en Stok; for Stenkast flygtede den. Ved Hegnene langs Skolestien fandtes nogle Hybenbuske, hvis smukke Blomster fornøjede mig næsten lige saa meget som dens velmagende Frugter henad Vinteren. Slaaen var der flere Steder; ogsaa disse kunde kun nydes, naar de havde faaet Frost. Nede i Skoven var der, ikke langt fra Skolestien, en Stikkelsbærbusk med lodne, velmagende Frugter, som vi i Førstningen ansaa for giftige, og af hvilke vi engang lokkede Jørgens Karen til at spise nogle — for at prøve Virkningen paa hende!!

Pustepeter fik engang den gode Idée, at vi skulde klatre op i nogle høje Bøgetræer, og der anbringe Smædeskrifter om Pigerne. Dette skete da ogsaa, og vi kunde nu have den Fornøjelse (!) under Forbigangen at henvende vore kvindelige Kammeraters Opmærksomhed paa det, der stod skrevet om dem oppe i Trætoppene.

Det forekommer mig mærkeligt, at jeg ikke kan erindre synderligt angaaende Examinensvæsenet i Moseby Skole, uagtet jeg efterhaanden gjorde saa gode Fremskridt, at jeg blev No. 1. Egentlige Specialkarakterer

Aastrup Kirke.

L. Rathje

fik vi vistnok ikke, saa at Pladsnummeret maaske bestemtes efter et Skøn. Præsten sagde engang, da han hørte mig læse: »Jeg vilde ønske, at hele Skolen læste saaledes«. Om Provste- og Biske-Visitatser har jeg heller ikke bevaret videre; jeg erindrre, at den gamle ærværdige Biskop R. Møller (Poul Møllers Fader) i Kirken holdt en Tale over Ordene: »Jeg kender mine, og kendes af mine«. Præsten, den ikke ubekendte Forfatter J. H. Smidth, kom engang imellem op i Skolen; han var en høj, kraftig Skikkelse med hvidt Haar og et stort intelligent Ansigt; hans Hoved var altid i en rystende Bevægelse, uagtet han ellers var rask og stærk, og opnaede en høj Alder. Mellem ham og Lindholm var Forholdet godt og venskabeligt.

Da jeg var 11-12 Aar gammel, havde jeg allerede erhvervet mig en saadan Indflydelse i Skolen og hos min Lærer, at jeg kunde gjøre og lade næsten som jeg vilde. Det hændtes saaledes ofte, at naar L. begyndte at katekisere ell. dsl., forlod jeg (og P. Lindholm, stundom ogsaa Fætter J. Christian) Undervisningen, og gik ned til Fløjbordet for at tegne Landkort. Jeg hørte engang den Gamle spøgende at beklage sig derover for Morbroder H. Jensen, med de Ord, at vi »listede af«.

I Forbindelse med Skolegangen maa jeg omtale Kirkegangen. Gamle Lindholm havde gjerne nogle af de bedste Sangere blandt sine Skolebørn med til Kirken om Søndagen, han var Degn for hele Sognet, medens dettes 2 andre Skolelærere, Fester i Vejringe og Christensen i Lundeskole, kun af deres eget Skoledistrikt nøde Indtægt. Ogsaa jeg har saaledes mangfoldige Gange assisteret ved Sangen i Kirken.

Kirken ligger i Aastrup, en lille Fjerdingsvej N.V. for Moseby, paa

Toppen af en Bakke, hvorfra haves en efter falsterske Forhold ualmin-
delig vid Udsigt. Den omgives paa alle Sider af den store og smukke
Kirkegaard, hvis Gravsteder er (eller vare i det mindste i min Tid)
bedre vedligeholdte end paa enhver anden Landsbykirkegaard, jeg har set.

Alle Gravsteder (Lejesteder) vare omhegnede med lave Hække af Bux-
bom eller Lavendel, og Gravene beplantede med Blomster. Mod Nordvest
sænker Kirkegaarden sig i flere Terrasser brat ned mod Landsbyen; her
findes øverst oppe en Del Præsters Begravelser, omgivne med høje Træ-
er; paa den ene Gravsten (Mag. Bierings) er indhugget en lang la-
tinsk Indskrift; ogsaa Prof. Smidth har her fundet sit sidste Hvile-
sted. Det samme er Tilfældet med hans Søn, den bekendte Skuespiller (og
Fiskeri-Consulent) Ant. Smidth. Tæt Vest for Præste-Gravstedet findes
Skolelærernes Hvilesteder; der ses nu gamle Lindholms, Hans Lind-
holms og Trines samt Festers og Christensens Grave. I Kirkegaar-
dens sydvestlige Hjørne hvile mine Forældres trætte Ben.

Tæt udenfor Kirkegaarden ligger N. Hjulmands Gaard. Huset til-
højre for den er Fattighuset; paa Billedet ses Vejen fra Moseby slyn-
ge sig forbi Brønden op mellem Gaarden og Huset.

Vi ville igjennem det lille Vaabenhus (paa Kirkens Sydside) begive
os ind i Kirken. I Vaabenhuset findes bl. a. en lille Trætavle med føl-
gende Indskrift:

»Hist henne hvor du ser den lille Høj, der hviler
En elsket Fader sødt i Gravens blide Skjød; —
Men hist den Godes Sjæl i Evigheden smiler!
Den Tanke trøster, naar jeg minder mig hans Død«.

Christian Henrik Biering.

Døren fra Vaabenhuset ind i det egentlige Kirke-Rum er forfærdelig
stor og tung, med solidt Jernbeslag og en uhyre Laas med en dertil sva-
rende kæmpemæssig Nøgle. Kirken er rummelig, lys og venlig, med
smukke Hvælvinger over Skibet, men fladt Brædeloft over Choret og i
Taarnet. Tilvenstre have vi »Lægteret«, et Træpulpitur, delt i 3 Afde-
linger; i den midterste staar Orgelet. I mine Drengaar var dette In-
strument kun et lille »Physharmonica«, der ofte kom i Uorden paa Grund
af Fugtighed; senere anskaffedes et Orgel med 4 Registre (af Schierf's).
Lægteret var min sædvanlige Plads. Orgelet spilledes enten af Lindholm
selv eller en af hans Døtre (Petra eller Marie). Senere har jeg ofte med
Glæde forrettet Organisttjeneste i denne mig saa dyrebare Kirke. Fra
Lægteret var Indgangen til Rummet over Hvælvingerne gennem en
liden Lem, som et voxent Menneske lige netop kunde krybe igjennem;
deroppe saa underligt ud, idet Gulvet jo lignede et bølgende Hav, og syn-
tes alt for tyndt og skrøbeligt at træde paa. Længst tilbage i Kirken var
en umaadelig høj og temmelig stejl, derhos skrøbelig Trætrappe (den
havde vist over 40 Trin) op til Klokketaarnets nederste Loft; jeg kunde
kun med en vis Gru kravle op ad denne skrækkelige Trappe, medens
den gamle Klokker, Konrad, troligt vraltede op og ned ad den hver Gang
hans Embede bød ham det. Højt oppe i Taarnet er 2 Klokker med smuk

Klang; den enes Tone er en stor Secund højere end den andens; naar begge lyde paa en Gang, høres en mærkværdig klagende Lyd suse ud gennem Taarnluggerne, hvilket ved Begravelser gør et særegent dybt Indtryk. Ved mangan aaben Grav har jeg staaet paa Aastrup Kirkegaard og følt denne klagende Susen gennemstrømme mig; ofte har mit Hjerte blødt, naar det sidste Glimt af den sorte Kiste forsvandt under den nedkastede Jord — som et Forbud paa det rædselsfulde Øjeblik, da jeg stod ved min egen kære Drengs Grav og saa dem sænke ham ned, dybt ned i den kolde, sorte Jord.

Tilhøjre for Kirkedøren gaa vi op ad den brede Midtergang, mellem begge Stolerækker, Mændenes mod Syd, Kvindernes mod Nord. Paa højre (søndre) Side ses Prædikestolen med udskaaet Træarbejde, i hvilket de 4 Evangelister med deres Attributioner vare Hovedfigurerne, over Prædikestolen svæver en ligeledes udskaaet Himmel, under hvilken en forgyldt Due, Aandens Symbol, er anbragt. I Indgangen til Choret findes tilvenstre Døbefonten, af Sten med et stort Messingfad, og Præstens Stol, tilhøjre Degnens. I Baggrunden ses Alteret, der er smukt udstyret med rødt Fløjlg og fint hvidt Lærred, samt med et ganske smukt Maleri, forestillende Christus med de to Disciple i Emaus. Denne Altertavle blev opstillet 1838; den ældre havde udskaaene Træfigurer. Paa Chorets nordre Væg, der er uden Vindue, hænger nogle store Tavler, der bl. a. indeholde korte Biografier af Sognepræsterne i Aastrup Sogn efter Reformationen.

Tre Kirkehøjtideligheder mindes jeg fra min Skoletid.

Den ene var en Kirke- (og Skole) Visitats af Biskoppen, R. Møller; han taledes i Kirken bl. a. om Ordene: »Jeg kender mine, og jeg kendes af mine«. Den anden var Reformationsfesten 1836, der varede i 3 Dage; ved denne Lejlighed bleve nogle af J. H. Smidth forfattede Psalmer afsungne, og vi havde i Forvejen indstuderet dem i Skolen. Den tredje Kirkefest indtraf 1838, da den nye Altertavle blev opstillet; en lille Piece, udgivet af J. H. Smidth, beretter om denne Højtidelighed bl. a. følgende:

»Onsdagen den 8de August, om Eftermiddagen Kl. 3, blev i Aastrup Kirke paa Falster fejret en Højtidelighed i Anledning af en ny Altertavles Opstilling. Maleriet til Tavlen er af Westphal i Kjøbenhavn, og fremstiller det Moment, som Evangelisten Lucas omtaler (24. Cap. V. 30-31):

»Og det skete, da han sad med dem tilbords, tog han Brødet, velsignede og brød det og gav dem. Da bleve deres Øjne aabnede og de kjendte ham«. Altertavlen var bekostet ved frivillige Gaver af Sognets Beboere og nogle faa Personer, som staa i Forbindelse med dem. Den høje Direction for det Classenske Fideicommiss, til hvis Ejendomme næsten hele Sognet hører, havde givet et betydeligt Bidrag til Anskaffelsen af dette skjønne Kunstværk og til dets Opstilling samt de Forandringer, som i den Anledning maatte foretages med Kirkens Chor. Højtideligheden blev bivaanet af en talrig Forsamling af Sognets og Omegnens Beboere; den blev bæret med Stiftsøvrighedens, Stiftamtmandens og Biskoppens Nærværelse; Sangene bleve flerstemmigt udførte af Sangere og Børn, hvilke sidste med Flid og Smag dertil vare vejledte af Kirkesangeren, Hr. Lindholm.

Først blev følgende Sang udført:

LOVSANG OM HØSTEN

1. Cor. 15, 36.

Aarets Fylde du har givet
Gud og Fader, mild og blid!
Og din Gave har oplivet
Atter os til Haab og Flid.
I Naturen er du stor,
Større ved dit Naadesord,
Naadigst den, som vel kan skønne:
Flid og Mod vil du belønne.

Udfra Frøets lille Spire
Træets Krone vikles ud.
Blomster Eng og Have zire,
Vidne højt om dig, vor Gud!
I din Godhed er du stor
Størst ved Kjærnen som der boer
I vor Aand af dig indgivet,
Født af dig til Himmellivet.

Er din store Høst forhaanden,
Løfter sig den blanke Lee,
Modnet ved din Kraft i Aanden,
Seer jeg din Forjættelse.
Axet falder for at dø,
Men i Døden er det Frø,
Som udvikler Livets Kime
Igjenløst i Fyldens Time.

Haab og Kærlighed paa Jorden
Løfter Troen til dig, Gud!
Og i Saliggjortes Orden
Modnes Livet ved dit Bud.
I Naturen, i dit Ord
Er du, Fader, vis og stor.
Os i Vaar og Høst du signe
Med din Kraft til dig at ligne!

Derpaa Psalmen: »O Fryd, o Held! han er, han er opstanden«, og »Til Faderen fra den forløste Jord«, — hvorpaa Sognepræsten fra Prædikestolen holdt en Tale især om det nævnte Sted af Lucas, og sluttede med Bønner for Fædrelandet, Kongen og Menigheden. Derefter udførtes følgende Sang:

Almægtige Naturens Herre!
Den Fromme seer i Højtids Stund
Et Alter, dig til Tak og Ære
Paa Klippens Mos, i Skovens Lund.

Hvert bange Suk i Jordens Savn
Bønhører du med Faderhjerte,
Og sender Trøst i Sorg og Smerte
Til Andagts Bøn i Jesu Navn.

Hvor Christi Menighed hukommer
I Tillid, Haab og Kjærlighed,
Sin Lærer, Frelsermand og Dommer,
Der er dit rette Altersted,
Der højt og helligt er dit Ord,
Med Aand og Sandhed du tilbedes,
Og en oprigtig Sjæl beredes
Til salig Bortgang fra vor Jord.

Din Helligaand, o Gud, omsvæve
Det Alter, vi har rejst for dig!
Af Tak og Haab hvert Hjerte bæve
Som til vor Frelser nærmer sig!
Naar da vi Jesu Liv og Død
Hukomme her om Naadebordet,
Lad hver en hellig Kraft af Ordet,
Velsigne vores Kalk og Brød!

Derefter holdt hans højædle Højærværdighed Biskoppen, Dr. R. Møller, en Tale fra Alteret over Matth. 26, 6-13. (Maria, der salvede Herren med den kostelige Salve). Til »Beslutning« No. 46 af den evangelisk-christelige Psalmebog (»Almægtige, din Guddoms Ære«).

Udenpaa Kirkemuren findes udhugget nogle Menneskehoveder, hvilke Figurer efter Nogles Mening skulle have Hensyn til det bekendte Sagn om Hr. Troels' 3 Døtre fra Møen, der paa deres Kirkevej til Horbeløv bleve dræbte af Røvere imellem Aastrup og Horbeløv, omtrent der hvor nu Lunde Skole ligger. Lignende Billeder findes for Resten paa Horbeløv Kirke. Gamle Lindholm var en Smule Digter; i en Fødselsdags-Sang til hans Collega Christensen i Lunde forekomme følgende Strofer:

»Vi prise den brave
Den virksomme Mand,
Som skabte en Have
Af Mose og Sand — —
— — —

Smaapiger i Klynge
I Taastrupe-Lund
Saa frejdigen syng
Af Hjerte og Mund!
Her gives ej Trolde —
Ej Røvere fler,
Som Skræk kan forvolde
De Jomfruer mer.«

Stundom vovede jeg mig opad de elendige Trapper og fragmentariske Lofter i Klokketaarnet, for at se Klokkerne og nyde Udsigten; engang, da Ringningen begyndte, mens jeg var deroppe, blev jeg saa forfærdet, at jeg nær var styrtet paa Hovedet nedad Trapperne. Ogsaa Rummet over Hvælvingerne blev undersøgt. Det var yderst interessant at se disse bagerovnformede Murbølger, der uagtet deres Tyndhed vare saa ubegribeligt stærke, at man kunde løbe omkring paa dem; jeg gyser endnu ved at tænke derpaa. Naar vi havde været i Kirke med vor kjære gamle Lærer, kom vi gerne ind hos ham for at spise til Middag, vi hørte da ogsaa Musik og Sang af Døtrene; Petra ansaas for den dygtigste Kunstnerinde, men Marie var vistnok langt bedre begavet; i hendes Musik var der, ligesom ved hende selv, noget flot og kraftigt, — en Modsætning til Petras forfinede Musik og Personlighed.

Skoleaarene i Hjemmet

(1832-39)

I mit fattige Hjem opvoxede jeg efterhaanden som en rask og stærk Dreng. Den idelige Bevægelse i fri Luft og de anstrengende Legemsarbejder styrkede min Sundhed, der i de første Aar ikke synes at have været videre stærk. Jeg erindrer ikke noget langvarigt Sygdomstilfælde fra mine Skole-Aar; derimod blev jeg en Gang meget pludselig hæftigt syg. Allerbedst som jeg løb ude blandt mine Kammerater, fik jeg ondt; det sortnede for Øjnene, og det var som jeg skulde dø paa Stedet. Jeg blev da bragt i Seng, og i et Nu fremkom paa Brystets venstre Side, samt lige over for paa venstre Side af Ryggen en Mængde næsten gennemsigtige væskefyldte Blærer, som de kaldte Vandkopper; efter et Par Dages Forløb var jeg igjen rask, men der forblev baade paa Brystet og Ryggen store hvide Ar, der ere kendelige den Dag idag, og Huden har siden paa disse Steder været mindre følsom. En anden Gang fik jeg (jeg ved ikke paa hvilken Maade) et velbekendt hæsligt Hud-Udslet, som i nogen Tid var mig til Plage og Ærgrelse. Øjnene vare stundom røde og ophavnede, saaledes som den Gang, da Line Lindholm kurerede dem med Iglær; længe efter den Tid maatte jeg dryppe det plettede Øje med ætsende Draaber; uden at dette dog hjalp. Tænderne bleve tidligt fordærvede af Sukker, Rosiner, Nødder o. s. v., og jeg har i min hele Ungdomstid lidt overordentligt af Tandpine, saa længe der var nogen Tand tilbage; mange har jeg maattet lade udtrække, og de øvrige ere nu ogsaa næsten alle borte. De sædvanlige Børnesygdomme, Mæslinger, Kighoste o. s. v. har jeg vistnok ogsaa maattet gennemgaa.

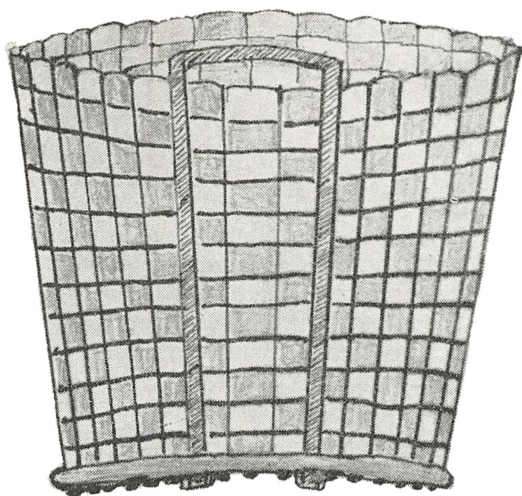
Mine Beskæftigelser i Hjemmet vare meget forskelligartede. Men vist og sandt er det, at jeg maatte gjøre Gavn, og om end min Moder i visse Henseender forkælede mig, saa var dog Arbejde og Anstrengelse min daglige Lod.

For det første maatte jeg hjælpe til med Fiskeriet. Jeg lærte efterhaanden at binde Garn, og maatte senere forfærdige et bestemt Antal Alen om Dagen. Jeg lærte at »stikke Krog« og maatte oven i Kjøbet, som før er omtalt, vandre med de andre Rejefiskere den lange Vej til Grønsund, tilbringe Natten med Rejefangst og henad Morgenstunden, træt, søvngig og vaad, vandre hjem igjen. O, hvor forekom mit fattige Hjem mig da som et lille Paradis, naar jeg, afkræftet paa Sjæl og Legeme, naa-

ede det, og kunde faa nogen Hvile og Vederkvægelse! Jeg maatte meget ofte, med Kurven paa Ryggen, vandre til Nabobyerne for at afsætte Fisk; engang bar jeg saaledes 1½ Ol Sild til Moseby, til Præsten, et Slags Offer eller Tiende, der aarlig ydedes ham. Senere maatte jeg bære Fisk lige til Stubbekjøbing eller Kirkeby.

Fiskekurven forfærdigedes paa følgende Maade:

Et ikke altfor tyndt Bræt, der skulde danne Bunden, blev tildannet som en Ellipse, hvis ene Langside blev noget indhulet for at passe til Ryggen. Langs med Randen boredes en Kreds af Huller, i hvilke lange flade Spoler fastgjordes helt rundt, saaledes at deres Kanter næsten berørte hinanden, og nu gjen-nemflettedes disse med fladt tilskaarne sejge Pilegrene; et Haandtag dannedes af en stærk ombøjjet Gren, hvis Ender gik ned gennem Bunden; til Haandtaget fastgjordes et Reb til at binde omkring Overkroppen. En smuk, let og stærk Kurv skattedes højt. Ingen kunde forfærdige dem saa nydelige som Hans Nielsen Skovløber paa Stubshage. Da jeg senere blev engageret som Skriverdreng paa Corselitze, holdt jeg mit Indtog paa denne Herregaard med Kurven paa Ryggen, i den medbragtes mine fattige Smaasager. Naar vi i Stubbekjø-

Fiskekurv

bing havde gjort vore Indkjøb, bleve disse nedpakkede i Kurven, og laa der vel forvarede til Hjemkomsten.

Naar Sildegarnene kom iland, maatte jeg være med til at ophænge dem paa »Sulerne« (d. e. gaffeldannede Smaastager, nedstukne i Jorden) til Tørring. De maatte endvidere altid efterses og bødes, hvilket udførtes paa fri Haand ved Hjælp af den førmtalte Garnnaal. Naar nu en Sælhund havde været saa uforskammet at gaa lukt igjennem Garnet, for at gotte sig med de fangne Fisk, da var Reparationen besværlig nok, og Maskerne bleve da ikke altid saa regelmæssige som ønskeligt var.

Dernæst var Koens Røgt og Pleje i Hovedsagen overdraget til mig. Om Morgenen vandrede jeg med den den lange Vej ned i »Marken«; engang imellem maatte den her flyttes og vandes, og om Aftenen hentes hjem til Malkning. Jeg havde mange Fortredeligheder for Koens Skyl. Snart kom den løs, og gik da ganske hensynsløst ind paa Hemming Fogeds eller Ane Drejses Enemærker, — snart kunde jeg ikke med tilstrækkelig Nøjagtighed afmaale »Sætterne« — de hele og halve — snart vilde den ikke gaa, naar vi skulde hjem; eller den løb fra mig, hvor meget jeg end søgte at dressere den. Den var ellers ganske skikkelig; derimod havde

Morbroder en stor rød Ko, der var berygtet paa Grund af sin Lyst til at »støde«. Vi vare alle temmelig bange for den; en Gang tog den Fætter Lars Peter paa Hornene og kastede ham et Stykke tilvejs; mærkeligt nok løb denne Luftrejse heldigt af.

Et af mine almindeligste og besværligste Arbejder var at samle Brænde i Skoven. Det allermeste af det Brændsel, der forbrugtes i Huset, maatte tilvejebringes paa denne Maade. Paa mine Udflugter i Skoven ledsagedes jeg gerne af min Cousine Grete, og vi have mangfoldige Gange gennemstrejft Skoven fra Hesnæs til Tunderholm, fra Petersminde ud mod Stubshage. I »Mellemskoven«, Vest for Byen, kom vi derimod aldrig, maaske fordi den hørte til et andet Skovfogeddistrikt og et andet Sogn. Vi lode os ingenlunde nøjes med at opsamle de nedfaldne tørre Grene, men dannede lange Kroge til at trække saadanne ned med og til at fælde smaa udgaaede Træer.

Saaledes traf vi stundom i »Ellemosen« uddøde Elletræer, og i »Agernvænget« lignende Egetræer; efter stærke Storme kunde gjerne gøres et godt Udbytte under Bøge-Højskoven, Øst for Byen udad mod Stubshage. Grenene sønderbrødes i Stykker paa et Par Alens Længde; naar Grenen var for tyk til at brydes over Knæet, sattes den ind mellem to tætstaaende Træstammer, hvorpaa vi begge toge fat paa den; det kunde da stundom hændes, at vi, idet den pludselig brækkedes, styrtede næsegrus frem i Løvet; adskillige Rifter paa Huden og Klæderne vare jevnlig Følger af disse Idrætter. Stundom maatte man klatre op i et udgaaet Træ, fastgjøre Rebet omkring dettes Top eller en Gren, og saa nedenfra søge at faa Bugt med det. Stundom krævede vi paa Klinten hen under de halvt undergravede store Træer og afbrækkede dissers i Luften svævende Rødder; paa samme Localiteter fandtes udgaaede Stammer og Grene af Bævre-Poppel, samt af Klintepil (Hippophaë rhamnoides), hvilken Buskvæxt i vort Sprog hed »Svirk«. Engang var et mægtigt gammelt Bøgetræ fældet af Stormen saaledes, at Toppen hang skraat over i et andet Træ; Stammen var helt knækket forneden, og jeg var ubesindig og taabelig nok til at prøve, om jeg ved at sætte Skulderen under den kunde skyde den bort fra Stubben, og derved bringe Træet til at falde helt ned, hvorved en Mængde tørre Topgrene vilde kunne blive et let Bytte; heldigvis mislykkedes det dumdkristige Forsøg. Naar vi nu havde faaet samlet en »Byrde«, omviklede vi den med Rebet, som paa en kunstig Maade sammensnøredes omkring den; derpaa satte man sig paa Jorden med Ryggen mod Byrden, bandt Rebet fast omkring Skuldrene og Brystet og søgte derpaa at komme paa Benene; den ene hjalp da gerne den anden hermed, og nu gik Vandringsen med tunge og vaklende Skridt hjemad. Engang, da jeg i Følge med flere Andre bar min tunge Byrde hjem, og vi skulde bestige en Stente, der førte over et højt Gærde omtrent midt imellem Stubshage og Hesnæs, blev der talt om at dette vilde blive svært. Birthe Kyllings ytrede da, at jeg nok vilde slippe over, thi »Mandfolkene have stive Knæ«. Hendes Bemærkning smigrede mig; men hvor beskæmmet blev jeg ikke, da jeg alligevel under Opkravlingen paa Gærdet sank i Knæ, og maatte bede om Hjælp! Naar de bundtede Grene trykkede Ryggen og Lænderne, samlede vi ofte noget blødt Græs og lagde det imellem. Stundom maatte jeg paa en Dag flere Gange afsted paa slige Expeditioner, og der var nep-

pe nogen i hele Byen, der kendte Skoven saaledes som Grete og jeg, uagtet de fleste andre Børn paa vor Alder, samt Konerne, dreve samme Haandtering som vi. Ogsaa med min Moder har jeg stundom paa denne Maade været i Skov. Under denne Beskæftigelse vare vi ikke meget glade, naar vi saa »Peter«, d. e. Skovfoged P. Mortensen; thi uagtet Brændesamlingen i mine Drengear ikke ligefrem var forbudt (hvilket derimod senere skete), kunde han dog godt være urimelig, saa vi gik helst afvejen for ham.

Ogsaa i Havedyrkningen og Høstarbejdet maatte jeg tidlig begynde at deltage. Jeg maatte grave, plante, vande, luge i Haven og paa Hørageren, være behjælpelig med at føre Kornet og Høet ind, med at »brage« (d. e. bryde Hør) skjætte, male Gryn og Malt, ryste Æbler ned (en yderst interessant Forretning; det var en Fryd at høre den dundrende Lyd af de nedfaldende Æbler og Pærer, naar de rigt besatte Grene af de store gamle Frugtræer sattes i Bevægelse) — støde Most o. s. v. Stundom plukkede jeg Humle, stundom hjalp jeg til at sno Reb. Engang var min Fader syg (jeg troer at det var Gigt i Lænderne); jeg fik da det Hverv at opsøge nogle »Sønnerdønner« (Chelidonium majus) og fandt en Mængde af dem paa Skrænten nedenfor Morbroders Have; de brugtes som Medicin.

Nogle af de venligste Minder om min Drengælders Idrætter knytte sig til Høsletten paa Særslev Enghave, en stor Engstrækning Nordvest for Marken op imod Moseby Marker, mellem Østerskov og Mellemskoven, den gennemstrømmes af den 6-7 Alen brede Bæk. Her plejede hele Byen hvert Aar i Fællesskab at købe Høsletten, og det var nu en stor Fest, naar vi skulde have »Lemænd« og »Legilde«. Det hele store Terrain deltes da gjentagne Gange, saa at Enhver fik sin Part paa flere Steder, Grænselinierne betegnedes ved nedstukne Bøgeris, og præciseredes yderligere derved, at en Mand gik igjennem Græsset mellem disse, i saa lige Retning som muligt, med Øjnene stift heftede paa det foran staaende Mærke. Naar det nu faldt i godt Vejr, og hele Byens Befolkning var deroppe for at vende og rive det dejligt duftende Hø, og Stakkene i Sneservis ligesom voxede frem af Jorden rundt om til alle Sider; — naar Lemændene og deres Hjælpere lejrede sig ved de bløde Stakke og glædede sig ved det kvægende Maaltid, som anrettedes paa de snehvide Duge, der udbredtes over den frisk-grønne Græsflade; — naar Skæmt og Latter lød i lystigt Chor fra nære og fjerne Grupper, — da var det prægtigt at være med til Høsletten paa Enghaven. I Fritiden kunde man oven i Kjøbet gjøre en lille Afstikker op i Skoven, hvor der var Hindbær i Mængde; paa selve Enghaven var Tranebær, der vare lystelige at se til, men uden Værdi for Tand og Tunge. Og naar nu henad Aftenstid Solen dalede ned bag den smukke Skov, forgyldende Skykanterne og sendende sin milde Afskedshilsen udover den græsklædte Slette, da blev jeg forunderligt og højtideligt grebet af Stemninger, der endnu efter mere end et halvt Aarhundredes Forløb gjenklinge i min Sjæl.

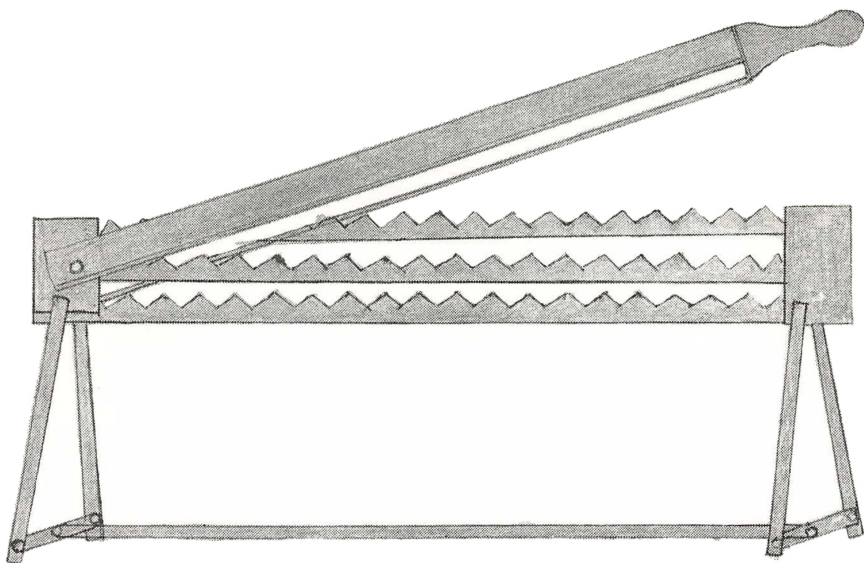
Det var almindelig Skik i min Fødeegn, at Hørren blev luget, naar den havde naaet en vis Størrelse. Man lagde sig uden videre paa Knæ i Hørren, og bortpillede nu med yderste Omhyggelighed enhver Ukrudtsplante; efter Lugningen saa Ageren ud som om den var tromlet; men Hør-

ren rejste sig snart igjen. Jeg har ofte været med til Hørlugning, ikke blot paa vor egen Ager, men ogsaa hos andre; saaledes mindes jeg tydeligt, at jeg engang tillige med flere andre var paa Stubshage hos Karen Skovløbers for at luge hendes Hør; hun beklagede sig ved den Lejlighed over sin ulægelige Sygdom, (Kræft i Brystet) og ønskede at hun snart maatte komme til at hvile paa Kirkegaarden hos sin Moder.

Naar Hørren skulde brydes og skjættes, havde man igjen nogle gode Venner samlede, og man fik da altid »Nonner« (Æbleskiver) og andre gode Sager. Der blev gravet en 2-3 Alen dyb Grav, paa hvis Bund antændtes et flammende Baal; over Graven lagdes paalangs 3-4 lange Stænger; paa tværs over disse udbredtes Hørren (som i Forvejen havde hængeliggert i længere Tid paa Marken for at »rødnes«). Ilden maatte passes meget omhyggeligt, og Hørren ligeledes, saa at den hverken fik for lidt eller for megen Varme; undertiden gik der Ild i hele det Lag, der for Øjeblikket laa over Graven; det var for mig et interessant Tilfælde; men Ejeren betragtede det jo med andre Øjne. Naar vi i mit Hjem havde Hørgilde, dannedes Graven i det sydvestre Hjørne af Jordlodden, udenfor Degnæbletræet; tæt foran Graven var en mindre dyb Rende langsmed denne, i hvilken Tørrekonen bevægede sig frem og tilbage; rundt omkring Graven vare saa »Bragerne« opstillet, og saa gik Arbejdet lystigt under Snak og Skæmt.

En »Brage« (Bryde) bestaar af et saxformigt Redskab af Træ, med 2 Overkjæber, der gribe ned i Mellemmrummene mellem 3 med Tænder forsynede Underkjæber. En Haandfuld nylig tørrede Hørstængler bringes med venstre Haand ind mellem Over- og Underkjæberne og føres nogle Gange frem og tilbage, medens man med højre Haand giver Overkjæberne en hakkende Bevægelse. Derved sønderbrydes Vedstoffet i Stænglerne og falder til Jorden i Smaastumper, medens man beholder Bastrevlerne tilbage i Haanden.

Men i disse hænge endnu Smaadele af Vedpartiet (Skæver), til hvis

Bortagelse en ny Operation er fornøden, nemlig Skjætningen. Et lodretstillet Bræt paa ca. 5 Kvarters Længde (Skættetræet) er foroven paa den ene Side forsynet med et større rundagtigt Indsnit; i dette lægges en Haandfuld Hør, som fastholdes oppe ved Indsnittet med venstre Haand og ellers hænger frit ned paa Apparatets anden Side; et andet Bræt, formet som en stor tveægget Kniv (Skættelen ell. Skættespaanen), tages i højre Haand og slaas med en af Kanterne langs ned ad Hørren; der falder ved den Lejlighed, foruden Skæverne, nogle af de kortere grovere Trævler (Skjættefald) til Jorden, og benyttes til Vævning af det allersimpleste Lærred. Efter Skætningen paafølger Heglingen, ved hvilken de fineste Hørtrævler skilles fra Blaarene. Dette Arbejde, som overlodes til Kvindfolkene, (medens jeg havde god Øvelse baade i Bragning og Skætning) udførtes paa en Hegle, et firkantet Bræt

med flere Rækker lodretstillede Tænder, (omtrent som store Stoppe-naale) man slog Hørren ned paa Heglen og trak den lempeligt til sig; Blaarene bleve da hængende mellem Tænderne, medens man beholdt den rene fine Hør i Haanden. Ved Hør dyrkingen brugtes endvidere en Hørrive. Det var en stor Trækam med lange Tænder; den sattes fast i en Stolpe ude paa Loen, og benyttedes til at afrive Hørrens kugleformede Kapsler strax efter Ruskingen, altsaa før de nys beskrevne Operationer.

Ved et Bragegilde hos mine Forældre tildrog sig en tragi-comisk Begivenhed. Min Broder Peder havde højt oppe i Skoven fundet et vildtvoxende Pæretræ, og medbragte i Triumf et Par af Frugterne, der vare af samme Slags som paa et af vore store Træer i Haven (jeg troer vi kaldte dem Rødpærer). Drengen gik omkring og fremviste Pærerne: Grete Jepsens fik ogsaa fat paa en og satte strax sine lange Tænder i den og afbed et stort Stykke, hvorover den stakkels Dreng blev ganske fortvivlet og græd af alle Kræfter. Ved et andet Bragegilde hos Ane Nielse, bleve vi prægtigt trakterede; hendes Søster (Kyllinge-Grete) greb af Kaadhed en stor Haandfuld »Nonner« og raabte triumferende: »Jeg har Nok!«

Hør dyrkning var i mine Fødeby almindelig, maaske tildels fordi man behøvede Traaden til Fiskegarn. Ogsaa Hamp dyrkedes, men sjeldnere; vi havde hos mine Forældre en Hampeager, paa hvilken jeg iagttog Forskellen paa Han- og Hun-Planterne, samt den stærke Lugt.

Om Efteraaret gav Frugthaven mig meget at bestille. Den store Mængde Æbler og Pærer benyttedes dels til at tørre, dels til Most, dels til at gemme om Vinteren. I Blæstvejr faldt megen umoden Frugt af; den benyttedes som Svineføde eller til Most. Ofte maatte jeg op i Træerne for at ryste Æblerne ned; de bleve aldrig ordentlig afplukkede, hvilket da

ogsaa vilde været uoverkommeligt, ja paa Grund af Træernes uhyre Størrelse næsten umuligt. Undertiden var der udbredt Lagener eller Sejl under Træerne, som Frugten kunde falde paa. Naar Frugttræerne havde mistet Løvvet, maatte jeg rive dette sammen i Bunker, og transportere det hen paa Gødningspladsen. Stundom rystede jeg ogsaa Frugt ned for andre, naar disse ingen havde, som kunde udføre dette Arbejde; engang plukkede jeg Kirsebær for Grete Frederiks, og havde da naturligtvis Lov til at spise saa mange jeg lystede. At flytte Hø ind var ogsaa en herlig Beskæftigelse; man kunde da af Hjertenslyst boltre sig i det bløde Hø og skjule sig i det; Høladen var en yndet Legeplads.

Uagtet jeg, fremfor alle mine Søskende, undgik at komme ud at tjene, var jeg dog engang i Foraars-tiden hos min Broder Jens en Maanedstid, og fungerede som Plovkøring. Min Herre, Rasmus Bruun, var temmelig streng, og vækkede os tidlig hver Morgen ved at banke haardt paa vor Kammerdør. Jeg maatte nu ud til Kreaturerne eller ud paa Marken, og det var et sandt Trællearbejde at traske hundrede og atter hundrede Gange frem og tilbage paa Pløjemarken, holde de 4 Kralliker til at gaa lige foran den plumpe tunge Hjulplov, og saa, hver Gang der skulde vendes, svæve i Angst og Skræk paa Grund af det uhyre vanskelige i at udføre denne Operation til Vedkommendes Tilfredshed. En Søndag fik jeg Lov at gaa hjem, og blev da overordentlig glad og bevæget ved at se de grønne Stikkelsbærbuske i min Moders Have. Da jeg mange Aar senere første Gang læste Anton Nielsens lille rørende Fortælling »Hyrdrengen« (den bedste han har skrevet) greb den mig med selsom Kraft, fordi jeg i den stakkels lille Hans traf et grangiveligt Billede af mig selv. Ogsaa i Høstens Tid var jeg ofte hos Rasm. Bruuns; stundom arbejdede min Fader der ogsaa i den Tid, og vi vare derfor altid med til Mikkelmisse-Gilde, d. e. Høstgilde. Jeg sankede undertiden Ax (kun Hvedeax) paa R. Bruuns Marker, sammen med Rasmus Tambours to førnævnte Døtre. Engang kløvede R. Bruun Brænde, og viste os, hvorledes de værste Stykker dog kunde overvindes, naar der blev anvendt tilstrækkelig Kraft og Udholdenhed.

Engang da jeg havde baaret en Ol Sild op til Ane Bruuns, spurgte hun mig, om jeg ogsaa kunde gjøre den ren, og da jeg undsaa mig ved at tilstaa min Ukyndighed i denne Retning, paatog jeg mig det; jeg fik da en Bordkniv, og ved dens Hjælp udtog jeg alle Indvoldene og afskar alle Hovederne, hvilket sidste nu var splittergalt. Konen lod sig imidlertid ikke mærke med noget; men jeg erfarede senere, at hun havde havt mig tilbedste.

Med min Moder gik jeg ofte omkring med Fisk. En Gang vare vi i Bønnet hos P. Ravn med røget Sild; hans Kone mente, at den vilde smage godt naar den blev »røstet«, og Manden sagde da: »Røst mig en!»

Med min Moder, senere alene, gik jeg ofte til Stubbekjøbing, gennem Moseby, Aastrup, Vejringe og forbi Oure; det var en lang og trættende Vej; men i den store Stad Stubbekjøbing var da ogsaa tusende Herligheder; der var Vandmøllehjulet ved Indgangen til Byen, Frøsted, Toldbetjenten, der altid skulde efterse, hvad vi havde i Kurven; hans Skæg var ordnet i 2 Rader tværs over Kinden; engang, da han havde slebet min Faders Barberkniv, ønskede han som Betaling nogle »Kogsild«,

hvilket Ord han fremhalsede paa en saa mærkværdig Maade, at jeg aldrig glemmer det. Tæt indenfor Bommen boede Kjøbmand Scheel tilvenstre; hos ham handlede vi mest, og der fik man Rosiner, Sukker, søde Snapse m. m. Engang købte jeg der et Stykke Legetøj for 10 Skilling; det var en Mølle, der løb rundt, naar man trak i en Traad. Senere bosatte en Kjøbmand Koch sig lidt ovenfor Scheel; hos ham købtes mit Konfirmations-tørklæde. Højere oppe i Gaden, paa højre Side, boede vor Skomager, R. Eriksen; hos ham havde vi ofte Ærinde. Paa Torvet, ligeoverfor Kirken, boede Kjøbmand Wulff; ogsaa hos ham kom vi ofte, og lidt før jeg skulde konfirmeres, fortalte min Fader der i Boutiken, at denne Begivenhed allerede havde kostet ham — over 2 Rigsdaler. Byens rigeste Kjøbmand, Agent L. Benzon, boede i en anden Hovedgade, endnu længere oppe i Staden; hos ham kom vi sjældent. Lidt overfor hans Gaard var Apotheket, et for mig højst mærkeligt Sted; Apothekeren hed Høm. I en anden Gade boede Sadelmager Løve; hos ham skulde jeg engang købe en Smaating, og havde 2 Sk. for lidt til Betalingen; jeg lovede da Manden at medbringe denne Sum, naar jeg næste Gang kom til Byen; dette gjorde jeg ogsaa, og fik derfor af ham den Ros: »ja, nu kan jeg se, at du er ærlig«, — hvilket forøvrigt slet ikke smigrede mig, da det jo var en Selvfølge, at han skulde have sit Tilgodehavende. En af de mærkeligste Personer i Stubbekjøbing var Doctor Klein, en lille gammel Fyr med et stort Hoved og en usædvanlig stor og styg Næse. Senere lærte jeg ham bedre at kende, og da jeg som Lærer paa Næsgaard engang blev farligt syg, viste han sig meget flink baade som Læge og Menneske.

Naar der var Marked i Stubbekjøbing (hvilket gerne var den 24de Juni) var det en uforlignelig Nydelse at komme derud; man havde da gerne en Krukke fuld af friskplukkede Skovjordbær med, og kunde ved Salget af disse erhverve sig den respektable sum af — 12 Sk., som man da havde at holde sig lystig for. Hvilken Fryd var det nu ikke at vandre frem og tilbage mellem de mange Telte og se sig møet paa de utallige Herligheder: Legetøj, Kasketter, Hatte, Manufakturvarer, Kringler, Pottemagervarer, etc., etc.! — og kunde man nu opføre sig lidt flot ved at købe en Kniv til 1 Mk., nogle Tvebakker, ell. dsl., saa var jo Nydelsen complet. Der mødte man da de pyntede Bønderpiger, som med hinanden under Armen dannede lange Rækker, der næsten spærrede Gaden. Der traf man sammen med Skolekammerater og andre Bekendte; engang mødte jeg tilligemed Morbroders Jens Christian saaledes Fætter Christian fra Grønsund, der flot trakterede os med et og andet; han var nemlig rigelig forsynet med Lommepege. En anden Gang fik jeg — vistnok for mine egne sammensparede Skillinger en yndig ny Kasket, der kostede 7 Mk. — en for mig meget betydelig Sum. Den første Gang, Broder Peder ledsagede mig til Stubbekjøbing, viste jeg ham, da vi vare komne et Stykke forbi Vejringe, med en vis Stolthed den store Stad, hvis røde Tage man der kunde begynde at se. Naar min Moder havde været i Staden, bragte hun altid nogle Tvebakker, lidt Sukker, Rosiner, Svedsker ell. dsl. med til os; til sig selv lavede hun da Kaffe, og jeg ser endnu ofte den kjære Sjæl siddende med Kaffekoppen i Haanden, medens Albuen hvilede i den anden Haand. Hun brugte en Del Snustobak (hvad der den Gang var almindeligt, medens man nu næsten aldrig ser det), og havde

En falstersk Bondepige. Af Børentzens Danske Billeder.

da ogsaa altid et lille Forraad med af dette Produkt, naar hun kom hjem fra Stubbekjøbing.

En anden af mine lange Toure gik til S. Kirkeby; Routen var følgende: Op gennem Mellemskoven forbi Bønnet Skovfogedhus gennem Bønnet, Bregninge, Meelse og Karleby forbi Bellinge til Kirkeby. I det nævnte Skovfogedhus boede Lars Amager, en høj, mager, enfoldig Person, der ligesom P. Mortensen var Skovrider Rosenstands underdanige Slave. Jeg erindrer, at han engang for Morbroder omtalte sit Forhold til Skovrideren i en ængstelig — exalteret Tone, og bl. a. ytrede, at han under visse Eventualiteter gerne kunde faa i Sinde »at styrte sig ned ad den højeste Klint«, og brække Halsen. Engang var jeg en hel Dag L. Amager behjælpelig med at numerere Brænde ell. dsl. i hans Skovdistrikt; baade Manden og Arbejdet vare mig saa usympathetiske, at da jeg om Middagen skulde hjem med ham for at spise, løb jeg fra ham og hjem til min egen Moder.

Hans Eftermand blev P. Mortensens Søn Christian.

En Fodsti førte, før man naaede op til Bønnet By, tilvenstre forbi Bønnet Slot, af hvilken Middelalderborg kun faa Rester vare tilbage, nemlig Spor af Volde og Grave, nogle Mur-Levninger, nogle høje Asketræer og nogle indførte Havevæxter, f. E. *Cydonia vulgaris* og *Ornithogalum nutans*.*) I Bregninge var et »Sprøjte-Huus« (Fætter Lars Peter læste, engang, da vi gik forbi det, »Spinde-Huus«) og en mærkelig stor Gade-Støvl (Dam) ved hvis Bred senere iagttoges flere sjældnere Planter; Skolen ligger smukt ved Byens Vest-Ende, indenfor en stor smuk Have, der holdtes udmærket i Stand af Læreren, min senere fortræffelige Ven R. Hansen. I Meelse var ligeledes en ualmindelig stor Vandpark nedenfor en med Gran beplantet Haveskrænt. Mellem Meelse og Karleby gaar Landevejen paa et langt Stykke saa lige som en Snor; i Karleby var en lillebitte Kirke uden Taarn (siden er den bleven forsynet med et lille Spir). Mellem Karleby og Bellinge gaar en Sidevej tilvenstre ned til Korse-litze, af hvilken anseelige Gaard kun ses et lille Glimt oppe fra Landevejen. Lidt længere frem kommer man forbi det nydelige Sted Bellinge, der beboedes af Godslægen Doktor Sparre, en indvandret Tysker, som jeg siden kom i nogen Forbindelse med. Ved Bellinge kommer man igennem et lille Skovparti; lidt Nord for det nuværende Bellinge saas en med gamle Asketræer omgivet Ruinplads af det gamle Herresæde Bellinge, der efter Trap i Frederik den 2dens Tid tilhørte Mogens Bjelke (død 1581). Det er uidentivl dette Sted, J. H. Smidth har tænkt paa i »Kvadet om Ragne«, der begynder saaledes:

*»Stolt sad Drot Aage paa Bellingsborg;
Han var saa heldig en Herre«. —*

Vest for Bellinge kom man forbi et Skovfogedhus, der beboedes af

---

*) I Traps »Statistisk — topographisk Beskrivelse« 2den Udg. 4. B. S. 480 hedder det: »Af Bønnet, Ulfstændernes gamle Herresæde, findes et anseeligt Voldsted, 400 Al. i Omkreds, med betydelige Murlevninger. Bygningerne skulde være nedbrudte ved Begyndelsen af forrige Aarhundrede«. I Horbeløv Kirke findes en Ligsten over Hr. Oluf Holgersen Ulfstand til Bønnet († 1529).

en gammel Knark ved Navn Engelbreth, og nu viste S. Kirkeby sig med sit høje Kirketaarn for den trætte Vandrers Øje.

Skolen ligger i den vestre Ende af Byen, i et unanseeligt Sidestræde.

En tredie af mine lange Toure gik til Grønsund. Vejen hertil gik igennem den smukke Østerskov, forbi Petersminde, Skovfoged Quist's Bolig »Hjortelund« og det anseelige Næsgaard. Til Grønsund kom jeg dels for at besøge min Familie der (navnlig Fætter Christian), dels for Rejefangstens Skyld, dels for at bringe Ribs, Jordbær eller Hindbær til »Gitte«. Stundom blev jeg da i hele Uger dernede; Christian havde dejlige Billeder, mest tyske Godtkjøbssager med skrigende Farver, f. Ex. et, der forestillede en stor Mand med en Knippel i Haanden, i en truende Stilling, og underneden var anbragt den smagfulde Indskrift: »Luk Døren i; — hvis ej du vil — Saa slaar jeg min Sjæl dygtigt til«. Engang var Christian i længere Tid meget syg, og Forældrene vare meget bekymrede over Muligheden at miste deres eneste Barn. Engang sagde jeg (efter min Moders Ønske) til Morbroder, da jeg kom derned, at jeg nu havde faaet Lov til at blive der saalænge, indtil de bad mig at gaa hjem, — hvortil han godmodigt svarede, at saa varede det dog vistnok en Tidlang.

Foruden Morbroders boede der i Grønsund 6 andre Familier, hvoriblandt 3 Enker, Johanne Pe'ers, Bodil Skyttens og Grete Daniels; de 3 andre Familier vare den nysomtalte Lodsoldermand Hansens, Hans Skyttes og Frederik Hansens. Alle Familier havde Børn; af Grete Daniels mærkes David, Rasmus, Jan og Lise, af Hans Skyttes Sønner Christian. Stundom kom »Festers Nelius«, Søn af Skolelærer Fester i Vejringe, derned; han var paa min Alder, og en lystig Fyr. Engang havde vi Dansegilde hos Grete Daniels; vi leverede selv Musik, thi baade jeg, Fætter Christian, Jens Christian fra Hesnæs, Nelius o. fl. trakterede Fløjter og Violiner med Drabelighed. Vi fik ved denne Lejlighed The, der meget tydelig smagte af Kanel, hvilket forekom mig behageligt.

Hjemvejen fra Grønsund lagdes stundom langs med Kysten, forbi Abildvig, Batteriet, Hestehovedet og Stubshage. Abildvig var et Brændeudskibningssted; Hestehovedet er Falsters østligste Punkt; der i Nærheden stod endnu en Vagthytte fra den Tid (1833) da der patrouille-rede Strandvagter langs Kysten for at hindre Fremmedes Landgang under Cholera-Epidemien, der herskede udenlands. Ogsaa i Hesnæs maatte Bymændene afvexlende udføre denne Forretning; de vare da forsynede med en stor Kappe og en skingrende Vagtpibe; min Fader var ofte »paa Vagt«.

Naar jeg omtaler mine Drengaaars Rejsetoure, maa jeg ikke glemme dem, jeg foretog med den gamle Skovrider Ramløse. Denne snurrige Personlighed residerede, som før omtalt, paa Petersminde; han havde en hel Flok af store og smaa Hunde, der fulgte ham overalt. Engang imellem havde han Ærende til Corselitze, Nykjøbing eller Gaabense; han kjørte da i en gammeldags, men for Resten magelig Kurvevogn, og nu maatte han jo have En med til at lukke Led op; de falsterske Biveje vare nemlig den Gang fulde af Led mellem de indhegnede Marker. Hans Valg var faldet paa min ringe Person, og saaledes har jeg da mange Gan-

ge kjørt lange Toure med ham, især til Korselitze, hvor han formodentlig engang imellem hævede sin Pension. Han kørte da aldrig den smukke Vej gennem Skoven, men forbi Hesnæs gennem Bønnet, Bregninge, Meelse og Karleby. I Bregninge kørte han engang — til min store Skræk — midt ud gennem det store Gadekær, formodentlig for at skylle Hjulene rene; her lod han i Almindelighed Hestene drikke. Engang, da han efter en saadan Vanding lod Hestene trave dygtigt, sagde han til mig, at »de havde godt af at rende, naar de nylig havde drukket«, — en Mening, der vistnok ikke deles af Alle. Da jeg den første Gang efter at have aabnet et Led og igen var kommen til Sæde, udbrød: »Nu maa De gerne køre igen« — instruerede han mig til at mælde: »Nu er jeg oppe!« hvilket Udraab jeg pligtmæssigt maatte gentage saa mange Gange, som der var Led. Mellem Bregninge og Meelse var der 2 Led temmelig nær sammen; Marken mellem dem maatte jeg altid passere i Løb. Paa Korselitze tog han ind hos Forpagteren, Kammerraad Nyholm; sædvanligt blev han der næsten hele Dagen, og jeg maatte da tilbringe Tiden med at drive omkring eller vente i Borgestuen. Engang var jeg her Vidne til et kosteligt Optrin. To store Drengene kom, noget efter at der var spist til Middag, ind i Værelset og satte sig til at spille Kort; de fordybede sig ivrigt i denne Beskæftigelse; men pludselig kom Avlskarlen farende ind med en stor Knippel i Haanden, og tærskede ubarmhertigt løs paa de ulykkelige Drengene, der hylende flygtede ud; hvis de slap med hele Lemmer fra denne Overgang, var det næsten et Under. Jeg var flere Gange tilstede, naar Arbejdsfolkene spiste til Middag.

Naar der skulde spises, blev der ringet med en stor Gaardklokke; det interesserede mig da at se, hvorledes alle Gaardens Hunde samlede sig, fulgte med Pigen ned til Klokken, stillede sig der op omkring hende og hylede i vilden Sky, saalænge Ringningen varede. Jeg har ogsaa enkelte andre Steder set dette Phænomen; her paa Jonstrup have Hundene ikke denne besynderlige Skik. Stundom opholdt jeg mig hos Gartneren, Hr. Seydel; det hændte da engang, at samme Herre kom gaaende igennem Værelset, hvor jeg sad; jeg rejste mig da og sagde: »Jeg er den Dreng, som Skovrider Ramløs har med sig herhen«. Ogsaa ned til Forvalterens — hvor jeg senere skulde opleve saa meget, — kom jeg paa disse Toure; foruden Forvalteren, Andersen, var her en Fuldmægtig, J. Lund, der var meget høflig imod Ramløs; denne besaa engang en ny elegant Vogn, der formodentlig tilhørte Herskabet (Classens) eller Forpagteren, og ytrede spøgende, at han kunde have Lyst til at anskaffe sig en saadan, hvortil Lund bemærkede: »Ja, hvorfor ikke?« Ved at indsmigre mig hos Kammerherre Classens Kudsk Hans fik jeg ogsaa Adgang til den herskabelige Stald, hvor der var dejlige Skimler og andre smukke Heste, og prægtige lukkede og aabne Køretøjer. Den uhyre Kornlade tiltrak sig ogsaa min Opmærksomhed. Vistnok fik jeg allerede ved disse Besøg Lejlighed til at se den skønne og store Have, hvor der var Svaner, Drivhuse og andre Herligheder.

I det mindste een Gang var jeg med R. i Nykjøbing, tilligemed en Dame, som havde opholdt sig nogen Tid i hans Hus. Jeg erindrer ikke andet fra denne Tour, end at vi holdt udenfor et stort mørkt Hus, hvor Damen tog Afsked, og vi kørte hjemad igen. Flere Gange vare vi i Gaa-

bense, hvor R. besøgte den der boende Skovrider Fold. Her var en dyb muret Brønd; her saa jeg den saakaldte Sommerstaldfodring gennemført paa en vistnok meget »rationel« Maade; udenfor Gaarden kunde man se over Vandet Vordingborg og Gaasetaarnet. I denne Skovridergaard opbevaredes en uhyre stor Deligence-Vogn, hvis prægtige Udstyrelse, udvendigt og indvendigt, tiltrak sig min højeste Opmærksomhed. Jeg vovede engang at krybe op og ind i den, og var midt i en højkrøstet Samtale med mig selv over al denne Dejlighed, da jeg paa en ubehagelig Maade blev udrevet af mine uskyldige Drømmerier ved Hr. Folds barske Stemme, der underrettede mig, ingenlunde i de blideste Udtryk, om at jeg maatte forlade en Plads, der ikke var for mig. Naar vi skulde til Gaabense, kørte vi altid uden om Stubbekjøbing, maaske for at undgaa den knudrede Stenbro.

En Tour med Ramløs indbragte mig gerne den anseelige Sum 8 Sk. Samme Beløb erholdt vi ogsaa af hans Kone, naar vi bragte hende en Krukke Jordbær. Madame Ramløs var en gammel mager Dame; hun udtalte Vokalen a paa fordærvet Kjøbenhavnsk som æ, saa at naar hun raabte paa sin Pige, lød dennes agtbare Navn i mine Øren som Mæren. I den lille Borgestue paa Petersminde har jeg ofte ventet paa Ramløs eller hans Kone, medens en god Frokost blev mig bragt; Gaarden var temmelig stor og smuk, med en herlig Frugthave. Naar jeg siden har læst Baggesens »Thora fra Havsgaard«, hvor det hedder:

»Vestligt i Skaane der ligger en Gaard afsides og ensom, Havsgaard kaldet fra Kæmpernes Tid« o. s. v. og hvor den mørke Portgang beskrives, hvor Thora fandt de i Sækkene skjulte Røvere, da tænker jeg mig altid Scenen henlagt til Petersminde. Hos Ramløs tjente en Karl, Johan, der senere kom i Tjeneste hos Forvalter Andersen paa Corselitze, i den Tid jeg var Skriver der, en godmodig og munter Fyr, der blev gift med Andersens Stuepige Else; nogle Aar derefter blev han ved Arbejdet i Skoven ihjelslaet af et faldende Træ. Ramløs havde ingen Børn; en Plejedatter, Trine Hansine Wildt, var i nogen Tid en af vore Skolekammerater. Ramløs levede endnu 1839; den Dag, Efterretningen om Kong Frederik d. 6tes Død kom til Moseby, var jeg just i Skolen (jeg havde nemlig da begyndt paa min Forberedelse til Seminariet), gamle Lindholm paalagde mig da at gaa ind paa Petersminde paa Hjemvejen og bringe Ramløs det mærkelige Budskab. Den Dag, der blev holdt Auction over R.s Efterladenskaber, var jeg tilstede paa Petersminde; Lindholm købte bl. a. et stort gammelt Kort over Lolland-Falster, og Morbroder en Udgave af Christian den 4des Breve; den indeholder Prøver paa denne Konges Haandskrift og besynderlige Maneer at anbringe et Komma efter hvert Ord. Jeg erindrer ogsaa, at der ved Plantnings-Arbejdet i Skoven var Tale om Ramløses Død, og Trine Drejse opkastede da det Spørgsmaal: »Hvem skal nu have alle hans Hunde?« Det sidste Ord udtalte hun i Overensstemmelse med Egnens Dialekt som Høue, med en fransk Snøvelyd i Forbindelse med ø; men det morsomste var, at Skovfoged P. Mortensen misforstod hende, og troede at hun sagde Høvle. Et andet Sprogphænomen mindes jeg ved samme Lejlighed. Hans Christensens (Tykkepeder's) Kone var fra Horreby, hvorfor hendes Dialekt var forskellig fra Hesnæssernes; hun udtalte f. Ex. Ordet Port som Pourt,

og forsvarede denne Udtales Rigtighed ved at henvise til Stavemaaden:
P - o - u - r - t.

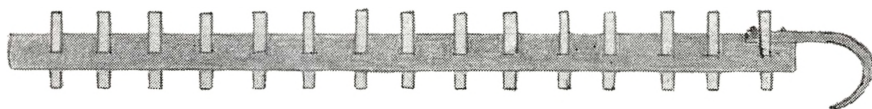
Fra Petersminde Have bragte jeg engang et lille Kirsebærtræ hjem, som jeg plantede lige udenfor vore Dagligstuevinduer. Det er sagtens, tilligemed næsten hele Haven, senere oplugt af Havet ved den store Oversvømmelse 1872. En anden Gang hjembragte jeg fra Skoven en lille Gran, som jeg anbragte i Havens nordvestre Hjørne tæt ved Hegnet mellem vor og Jens Skippers Have. Hvis den staar der endnu (men det er sagtens ikke rimeligt), maa den være blevet et mægtig stort Træ.

En af mine Sørejser til Kjøbenhavn var meget uheldig. Efterat vi vare færdige i Hovedstaden, og allerede helt ude i Kjøge Bugt, udbrød en Storm fra Sydvest; vi krydsede imidlertid helt modigt ned mod Møen, og jeg var næsten opløst af Søsyege. Da vi endelig vare helt nede under Klinten, blev Søgangen saa voldsom, at Morbroder maatte opgive Kampen mod de vilde Elementer; han »prajede« da et andet Skib, der var i samme Forfatning som vi, og forespurgte, om det vilde med tilbage til Kastrup! — Denne skrækkelige Beslutning blev virkelig iværksat: vi vendte, og lænsede for fulde Sejl tilbage — over Præstø Bugt — forbi Stevns — over Kjøge Bugt — forbi Dragør op til Kastrup, paa hvis Rhed vi kastede Anker. Dagen efter blev det blikstille, og nu maatte vi blive liggende der i 14 Dage, af hvilke den ene var kedeligere end den anden; en Gang imellem kom jeg iland, og købte da gerne lidt Hvedebrød. Der var foruden mig flere Passagerer ombord, en Dame (Søster til Fru Fog i Stubbekøbing) med nogle Børn, af hvilke det ene var en nydelig lille Pige, der sagde uvartig i Stedet for uartig — og en Guldsmedelærling ved Navn Boas. Endelig kom da den forønskede Vind, og vi gik hjemad. Denne Tour gik gennem Ulfssund, der ellers den Gang kun var lidet sejlbart; det interesserede mig meget at se de mange Sømærker (Koste o. dl.) i Bøgestrømmen, de langt ude ventende Lodser i deres Baade, den smukke lille Ø Nyord med sin malerisk beliggende By (som ogsaa Hr. Boas beundrede) og Sjællands skønne skovkransede Sydkyst, som vi paa et Sted løb saa nær, at jeg næsten kunde have sprunget i Land.

Engang kom jeg paa Tilbagereisen fra Kjøbenhavn iland ved Grønsund, og jeg skyndte mig da af alle Kræfter ud forbi Batteriet og Hestehovedet for at naa det kjære Hjem, som jeg nu ikke havde set i en 2—3 Uger. I Nærheden af Stubshage var jeg saa uheldig at knække en Kridtpibe, som jeg havde medbragt fra Hovedstaden, og som var bestemt til at gjøre Opsigt i min Fødeby; dens Tab gik mig temmelig nær til Hjerte. Til min Moder medbragte jeg et Bundt chemiske Tændstikker, der havde kostet 4 eller 6 Sk., den Gang var denne Opfindelse endnu ukendt i Hesnæs; jeg havde dog tidligere hørt den omtale, men kunde ikke ret tro paa dens Mulighed. Min Moder skaffede mig ellers Ild ved Hjælp af en Fyrtønde, d. v. s. en lille Trækasse med 2 Rum, af hvilke det ene var fyldt med »Tønder« (pulveriseret trøsket Træ); det andet indeholdt et Fyrstaal og nogle skarpkantede Flintesten. Naar man nu skulde »slaa Ild«, blev Staalet paa skraa slaaet imod Flintens skarpe Kant; der blev da løsrevet et lille Stykke Staal, som ved den stærke Gnidning kom til at gløde. Denne »Gnist« faldt saa paa Tønderet og

bragte dette i ulmende Brand; naar saa en »Svovlstikke«, d. v. s. en lille Fyrrepind, dyppet med den ene Ende i smeltet Svovl, der snart størkede, bragtes i Berøring med det glødende Tønder, antændtes Svovlet, og dets Forbrænding bevirkede igen, at Træpinden brændte med Flamme, og nu kunde man endelig antænde nogle Høvlspaaner eller tørre Kviste. Det var en besværlig og temmelig langvarig Sag at faa Ild paa den Maade. Svovlstikkerne forfærdigede vi selv; jeg har ofte udført dette Arbejde, og stundom været nærved at blive forgyvet af Svovlsyrlingen, naar der gik Ild i Svovlet, som smeltedes i en »Støbeske« af Jern, der sættes over Gløder; man havde da bundet et helt Knippe Fyrrepinde sammen, og dyppede hele Knippet paa een Gang. De blaa flygtige Flammer af det brændende Svovl i Forening med den fæle Lugt og den brændende Hede kunde da minde om »Svovlpølen« i Helvede. Fyrsvamp kendtes ikke. Mærkeligt nok satte min Moder ikke stor Pris paa de nye Frictionsstikker, jeg bragte hende.

Om Sommeren var Skoven en af vore almindeligste Tumlepladser. Naar vi skulde op i de store Bøgetræer for at tage Allike-Unger eller Skrokke-Æg, benyttede vi en »Krybe-Krage«. Dette Apparat bestod

af en høj solid Stang, der ved Hjælp af et »Naver« (et stort Bor) forsynedes med en hel Del Gennemboringer; i disse anbragtes tykke Træpinde; paa den øverste Ende fastsømmedes en Jernkrog, — og »Kragen« var færdig. Vi slap i det hele godt fra vore Evolutioner i Træerne; mindre heldig var »Tønnese-Hans« fra Moseby, der engang faldt ned med en saadan Krage, saa det nær var gaaet ham ligesom Asmund i »Ørvarodds Saga«. Det skal jo være efter en saadan Krage, at Rolf Krake har Navn; imidlertid kan det ikke nægtes, at Viggos Sammenligning var noget plump, — og Lejrekongens Antagelse af det lidet smigrende Tilnavn noget naiv.

Førend jeg slutter Beskrivelsen af min uforglemmelige Barndom, maa jeg fremdrage nogle enkelte Træk, der ligesom svage Lyspunkter glimte frem i Fortidens taagede Synskreds.

Engang — det var vist førend jeg havde begyndt at gaa i Skole — fulgte jeg med min Fader den lange Vej gennem Moseby til Bringsere Bakke mellem Aastrup og Næs. Her boede en af vore Slægtninge, Hans Væver, gift med Mormoders Søster Sidsel. Vi skulle til et Gilde der; det var en klar Frostdag, og den hvide Rim satte sig i Haaret rundt om Ansigtet.

En anden Gang var jeg tilligemed min Fader og min Søster Karen hos Rasmus Bruun for at hjælpe til med at høste. Da vi om Aftenen skulde hjem, blev det et øsende Regnvejr; jeg stod halvt fortvivlet og betragtede de høje Vandtoppe, som de fra Taget nedstrømmende Vandmasser frembragte i Rendestenen; vi ventede i nogen Tid, men da det blev ved med at regne, tog Karen med determineret Resignation den Be-

slutning, at vi skulde blive der om Natten, og benytte Høloftet som Sovekammer.

Jeg plejede at holde Bog over Brændeudskibningen for min private, men som det syntes dog ogsaa til min Faders Fornøjelse; i de forskellige Rubrikker optegnedes da samvittighedsfuldt Skipperens Navn, Skibets Drægtighed, Udskibningsstedet m. m.

Engang fandt jeg i Skoven, i Nærheden af P. Mortensens, en Bordkniv, som viste sig at tilhøre den nævnte Familie. P. Mortensens lille Søn Carl (som Faderen kaldte Carl den 12te, fordi han var deres tolvte Barn) døde i sin Barndom; jeg saa paa en Tour til R. Bruuns det lille blege Lig, som gjorde et dybt Indtryk paa mig.

I Hesnæs forefaldt i mine Drengaar adskillige Dødsfald. Saaledes døde Hans Nielsen Skovløbers første Kone af Brystsyge; endvidere døde Grete Nielse, Bodel Ottens 2 sidste Børn strax efter Fødselen, en ung Mand (den førnævnte Kirkebetjent Konrads Svingersøn), der var tilhuse hos Jens Skippers, — den gamle Hemming Drejsen, Grete Frederiks voxne Datter Trine (af Brystsyge), Karen Dals, Maren Jeppens, Tønnes Carlsens Kone og lille Søn, den gamle Hans Carlsen, Grete Lejre og Karen Renders.

Det forekommer mig ret mærkeligt, at der i de 18 Aar, jeg tilbragte i min Fødeby, ikke indtraf et eneste Ildebrandstilfælde, og jeg har i de efterfølgende 50 Aar heller ikke hørt noget om et saadant der. Heller ikke i Moseby eller de andre Nabobyer forefaldt nogen saadan Begivenhed. Man var den Gang langt forsigtigere med Behandlingen af Ild og Lys, end nuomstunder.

Min Konfirmation

1838 begyndte jeg at gaa til Konfirmationsforberedelse hos Præsten, der boer i Moseby. Præstegaarden ligner en stor Bondegaard, men adskiller sig dog fra en saadan ved en meget stor Have (en halv Snes Tdr. Land), der er vidt berømt for sin Skjønhed og sin Rigdom paa sjeldne Træer og Blomster. Der er paa Falster mange prægtige Præstegaardshaver, saaledes i Horbeløv, Riserup, Karleby og Kirkeby, men den i Moseby bærer Prisen for dem alle.

Præsten, den før omtalte Prof. J. H. Smidth, havde fra Aarhundredets Begyndelse (1804) været Sognepræst for Aastrup Menighed, og var altsaa i min Tid en gammel Mand. Han var en imponerende, næsten majestætisk Skikkelse med store og ædle Ansigtstræk; selv den krampagtige Rysten med Hovedet bidrog — syntes mig — til at give ham Anseelse. Han var en oplyst og dygtig Mand; hans Prædiken var livlig, men ikke synderlig orthodox — han var for begavet og kundskabsrig til at være orthodox. Han havde i sin Tid et vist Navn som Digter. Ligeledes besad han en for den Tid hertillands meget ualmindelig Indsigt i Botanik, hvilket vistnok kom den dejlige Have meget tilgode. Hans Skrifter ere glemte af den nulevende Slægt.

J. Smidth var noget heftig og opfarende i sit Væsen, og vi havde mere Frygt for ham end Kjærlighed til ham. Vi gennemgik hos ham endnu en Gang Balles Lærebog, Bibelhistorien og Catechismen, og lærte en Mængde Psalmer; jeg havde fra mine tidligere Drengaar allerede lært mangfoldige, saa at jeg en Gang har kunnet hele den »evangelisk-kristelige« Psalmebog uænad. Og dog hændtes det — til min Skam og Ærgrelse — at jeg »paa Kirkegulvet«, den Dag vi bleve konfirmerede, ikke kunde fremsige Psalmen No. 122 »O du, de Angergivnes Ven!«, efterat Præsten flere Gange forgæves havde henvendt sig til andre. Vi gik et helt Aar »til Præsten«; den halvaarlige Forberedelse er en senere Opfindelse.

Jeg har ikke bevaret mange Minder fra min Konfirmationsforberedelse. En Dag, da Præsten havde faaet i Sinde at anstille en Slags Forstandsøvelser med os, blev en af Pigerne opfordret til at sige noget om Hør; efter nogen Betænkning begyndte hun paa Fremplapringen af Lektien: »Fordærvelsen hos Mennesket strækker sig ikke saavidt, at al Følelse af Ret og Uret skulde være udryddet« o. s. v. Jeg maatte give

en Slags Definition af Begrebet Kniv, og endskønt jeg ikke tog min Tilflugt til salig Biskop Balle, var Præsten dog mindre vel fornøjet med Svaret. En anden Gang havde Grete Daniels Rasmus fra Grønsund gjort et skrækkeligt Spektakel med en Ildtang og en Ildskuffe, før Præsten kom; lige idet denne traadte ind ad Døren, blev der jo saa stille som i en Grav, og min gode Rasmus sluskede ganske spagfærdig hen paa sin Plads, holdende de nævnte Rekvisiter saaledes, at Præsten ikke saa dem — eller maaske lod som han ikke saa dem. Engang fortalte Præsten os, at han havde ejet en Elektrisermaskine, men at den var brændt for ham (han havde tidligere været Præst i Allesø i Fyn, hvor Præstegaarden brændte 1804, se hans Ode til Kammerherre F. Moltke, Præsident i Cancelliet, »Poesier« S. 225) Den Examination, som skulde anstilles i Kirken paa Konfirmationsdagen, blev indøvet om Fredagen, da vi sidste Gang vare hos ham i Præstegaarden, saaledes at Enhver fik netop de Spørgsmaal, han skulde besvare i Kirken, — et Arrangement, der jo nok kunde bidrage til at give det hele større Glans. For Resten troer jeg, at vi i det hele overgik Nutidens Almue-Konfirmander, i det mindste dem her i Nordsjælland. Det var den Gang Skik paa Falster, at Præsten ordnede Konfirmanderne efter deres aandelige Fremgang; kun naar der var nogen »udenfor Bondestanden«, eller som vi kaldte dem »Fornemme«, bleve disse stillede øverst, uden andre Hensyn. Det Aar, jeg skulde konfirmeres (1839) var der kun een »fornem« Dreng, nemlig Christian Frederik Harald Meyer, en Søn af Jordmoderen. Han var oven i Kjøbet meget flink, saa der var kun een Mening om, at han skulde staa »øverst« paa Kirkegulvet. Om jeg selv havde et hemmeligt Haab om at blive No. 1, kan jeg ikke ret erindre, men vist er det, at da vi om Fredagen bleve optraabte i den Orden, vi skulde indtage i Kirken, skælvede jeg af undselig Glæde, da mit Navn var det første paa Listen; — Christian Meyer blev da No. 2. Samme Chr. Meyer havde engang beskæmmet mig ved at vide Besked med Nubiens og Abyssiniens Beliggenhed, der for mig var temmelig dunkel, uagtet Geografi altid har været et af mine Yndlingsfag. En anden Gang blev han selv beskæmmet af min storagtige Fætter P. Ebbe Jensen; vi legede nemlig oppe ved Smedien; Chr. Meyer holdt en Prædiken, og da P. Ebbe i det samme kom forbi, og paa sin sædvanlige kaadmundede Maade spottede derover, udbrød Chr. Meyer: »Du skulde ikke laste min Prædiken; jeg har været Præst før du!« — hvorpaa min elskværdige Fætter strax svarede: »Ja, naar du endda havde sagt, at du havde været Jordemoder før jeg.«

J. H. Smidth havde Titel af Professor, og var Ridder af Dannebrog. En Smule Botaniker var han, som før bemærket, og han holdt den store dejlige Præstegaardshave i fortrinlig Stand. En Bæk løber i mange Bugter igennem den, og danner i Midten en Ø; der var et lille Vand-spring og flere Lysthuse. Ved Udgangen til Marken var et stort kreds-rundt Havehus med kegleformet Tag. Skønne og sjeldne Træer, Buskvæxter og Urter fandtes der i Mængde. Smidth ejede en stor og værdifuld Bogsamling, som jeg senere hjalp ham med at bringe i Orden.

Han var 2 Gange gift. Første gang med en Hamborgerinde J. C. S. Stammer, fra hvem han blev separeret 1807. 2den Gang (1810) med

Ellen Jessen, Enke efter Provst Friedlieb i Idestrup. Af begge Ægteskaber var der Børn. Sønnen Anton erhvervede sig et ret anset Navn som Skuespiller; en yngre Søn Carl blev Sømand, men døde ung; Datteren Elise blev gift med Forpagter Schou paa Bjerregaard, og lever endnu (1893).

Prof. Smidth døde i Januar 1847; jeg skrev i Loll.-Falst. Stiftstidende et Mindedigt, dette er dog ikke medtaget her. Det var anonymt, og jeg hørte adskillige Formodninger angaaende Forfatteren. Nogle gættede paa gamle Lindholm; men Hansen i Bregninge erklærede, at saadanne Vers kunde han ikke skrive.

Den Dag vi sidste Gang vare i Skole, tog den gamle Lindholm paa en hjertelig Maade Afsked med os og sagde, at »nu kunde han ikke lære os mere.«

Min Konfirmation foregik i Aastrup Kirke den 7de April 1839. Der var (ifølge vedhæftede Fortegnelse) 24 Konfirmander, 14 Drengene og 10 Piger. Af Drengene erindrer jeg nu kun No. 2, No. 5 og No. 6 tydeligt, No. 3 og No. 10 utydeligt, af Pigerne No. 3. Jeg var meget bevæget ved den højtidelige Handling, og foresatte mig ret alvorligt at holde min Daabspagt til mit Livs sidste Stund. Vi fik senere udleveret vore »Skudsmaalsbøger«, paa hvis første Blad Konfirmationsbeviset var anført.

FORTEGNELSE OVER KONFIRMANDER

<i>Konfirmd.</i>	<i>—</i>	<i>Faderen</i>	<i>—</i>	<i>Alder</i>	<i>—</i>	<i>Dom om Kundet og Opførsel</i>
1. <i>Hans Mortensen</i>	—	<i>Hmd. Morten Jensen i Hesnæs</i>	—	28. Ap. 1825	—	<i>Udm. god</i>
2. <i>Christian Frederik Harald Meier</i>	—	<i>Dugmager Mejer i Aastrup</i>	—	2. Novbr. 1824	—	<i>Meget god</i>
3. <i>Jens Jørgensen</i>	—	<i>afd. Jørgen Pust i Aastrup</i>	—	10. Juli 1824	—	<i>Meget god</i>
4. <i>Hans Christensen</i>	—	<i>Gmd. Christen Andersen i Aastrup</i>	—	2. Novbr. 1824	—	<i>god</i>
5. <i>Hans Pedersen</i>	—	<i>Skovfgd. Peder Mortensen i Moseby</i>	—	4. Decbr. 1824	—	<i>god</i>
6. <i>Rasmus Danielsen</i>	—	<i>afd. Lods Daniel Davidsen i Grønsund</i>	—	8. Decbr. 1824	—	<i>god</i>
7. <i>Peder Larsen</i>	—	<i>Hmd. Lars Jensen i Aastrup</i>	—	16. Oktbr. 1824	—	<i>god</i>
8. <i>Lars Rasmussen</i>	—	<i>Hmd. Rasmus Jensen i Næs</i>	—	10. Juni 1824	—	<i>god</i>
9. <i>Hans Jørg. Mortensen</i>	—	<i>Hmd. Morten Hansen i Vejringe</i>	—	14. Feb. 1825	—	<i>god</i>
10. <i>Frederik Nielsen</i>	—	<i>Inds. Niels Jørgensen i Moseby</i>	—	14. Novbr. 1824	—	<i>nogenledes</i>
11. <i>Niels Pedersen</i>	—	<i>Hmd. Peder Jensen i Oure</i>	—	26. Jan. 1825	—	<i>nogenledes</i>
12. <i>Hans Peder Jørgensen</i>	—	<i>Jørg. Pedersen Pille i Næs</i>	—	3. Fbr. 1825	—	<i>nogenledes</i>

<i>Konfirmd.</i>	—	<i>Faderen</i>	—	<i>Alder</i>	—	<i>Dom om Kundet og Opførsel</i>
13. Niels Hansen	—	Hans Jakobsen i Vejringe	—	21. Fbr. 1824	—	antagelig
14. Jens Pedersen	—	Gmd. Peder Jensen i Vejringe	—	27. Oktbr. 1823	—	antagelig

Piger.

1. Kirsten Pedersen — Gmd. Peder Mortensen — 12. Aug. 1824 — meget god i Aastrup
2. Grethe Pedersen — Gmd. P. Mortensen Boesen — 10. Ap. 1825 — god i Vejringe
3. Anna Katrine Hansen — Lods Hans Davidsen — 22. Septbr. 1824 — god i Mørkehøi
4. Johanne Kirstine Rasmussen — Hmd. R. Nielsen — 24. maj 1824 — god i Næs
5. Karen Marie Pedersen — ej nævnt — 4. Febr. 1825 — god
6. Kirsten Rasmussen — Hmd. R. Ahrents — 1. Feb. 1825 — god Enke i Vejringe
7. Bodil Pedersen — Gmd. P. Nielsen Karleby — 10. Ap. 1825 — 19 i Vejringe
8. Hanne Marie Madsen — Hmd. Mads Hansen — 10. Jan. 1824 — 19 i Vejringe
9. Birthe Kirstine Rasmussen — Gmd. R. Jakobsen — 17. Septbr. 1824 — nogenledes i Vejringe
10. Hanne Frederiksen — Stedf. Hmd. Christf. — 10. Marts 1825 — nogenl. Madsen i Vejringe.

Og nu farvel, du lykkelige Barndom! Snart ville Livets Storme rase omkring mig, og Skæbnehavets Bølger slaa imod mit lille skrøbelige Skib. Hidtil har Livet været som en munter Leg, en lystig Dans; — nu begynder dets Alvor. Vær du mit Skjold, o Gud! mod de stærke Angreb, og min Ledestjerne i den vildsomme Taage!

Efter Konfirmationen

JEG var nu 14 Aar gammel. Det var paa Tiden at tage Beslutning om min fremtidige Stilling i Samfundet; men da jeg ingensomhelst Hjælp kunde vente af mine Forældre til min Uddannelse i en eller anden Retning, var det ikke let at komme til et tilfredsstillende Resultat. Min Moder ønskede vistnok inderligt, at jeg maatte kunne faa Lejlighed og Lykke til at indtræde i en noget bedre Livsstilling end den, hvori hun levede, men Følelsen af sin Afmagt til at hjælpe mig paa Vej synes at have faaet Bugt med slige Tanker, saa at hun nogle Gange begyndte at tale om, hvor godt det kunde være, engang i Tiden at kunne faa Rasmus Lejres Hus (naturligvis underforstod hun tillige Datteren Johanne) . . . . . Min fortræffelige gamle Lærer K. Lindholm havde imidlertid fattet den Plan, at gjøre mig til Skolelærer. Han meddelte mine Forældre den, og tilbød at vejlede mig i de 4 Aar, der maatte gaa forud for min Optagelse paa et Seminarium. Dette var jo altsammen meget godt, og da min Morbroder L. Jensen med afgjort Held var gaaet denne Vej, netop ved Lindholms Hjælp, maatte Sagen jo synes temmelig simpel. Og dog var den vanskelig nok. Hvorledes skulde mine fattige Forældre kunne holde mig hjemme i 4 Aar, naar jeg ikke kunne hjælpe til med Erhvervelsen af de daglige Livsfornødenheder? Og hvor fra skulde de mange Penge komme, som et 3-aarigt Ophold paa Seminariet vilde udkræve? Ja begge disse store Hindringer maatte overvindes, og gamle Lindholm — takket være han i sin Grav — var Mand for at overvinde dem.

For det første gjaldt det om, at jeg kunde vedblive at komme i Skole, for at Lindholm lejlighedsvis kunde hjælpe mig med min Forberedelse. Dette foranledigede i mit Hjem en uhyggelig og for mig meget smertelig Kamp mellem mig og min yngre Broder Peder. En af os skulde »ud at tjene«, og uden Hensyn til min Fremtidsbestemmelse var Tanken om at være Dreng hos en Bonde saa utaalelig for mig, at jeg med Hænder og Fødder modsatte ethvert Forsøg paa at fjerne mig fra mit Hjem; jeg klyngede mig til dette med næsten afsindig Raseri, og Følgen blev da ogsaa, at min stakkels lille Broder maatte afsted. Jeg haaber, at han har tilgivet mig denne saavel som al anden Uret, jeg har tilføjet ham. Han kom til at tjene hos Peder Hare i Moseby, og havde

det vistnok ikke videre godt der, især efterat den skikkelige P. Hares Efterfølger Anders Hare, der var af en anden Støbning, havde faaet Magten der.

Jeg var nu altsaa hjemme og fortsatte min Skolegang efter Konfirmationen. Nu arbejdede jeg mest sammen med Peter Lindholm, der var bestemt til at gaa samme Vej som jeg, men et Aar senere. Vor Forberedelse var ikke meget planmæssig, og meget blev overladt til os selv. Vi maatte selvfølgelig være behjælpelige med Skolebørnenes Undervisning; det kan være, at vor Forberedelse alligevel i det hele blev grundigere og fornuftigere, end det er sædvanligt, hvor der i en knapt tilmaalt Tid skal meddeles et bestemt begrænset Maal af Kundskaber og Færdigheder.

Til Provst Heiberg-Jürgensen i Kirkeby vandrede jeg altsaa en skøn Dag i Foraaret 1843, ledsaget af min gamle trofaste Lærer, for at underkaste mig den anordnede Examination. Han modtog os meget venligt, og jeg blev temmelig drøjt gennemheglet; af det specielle ved Overhøringen erindrer jeg kun, at det i dansk Grammatik gik meget daarligt; derimod skrev jeg ganske correct, saa at mit praktiske Kendskab til Sproget var upaaklageligt. I Geografi blev jeg hørt navnlig i Tyskland, da Provsten ytrede, at hvis jeg kendte dette Land, der var det allervanskeligste at finde Rede i, maatte jeg jo sagtens kunne det øvrige. Jeg kendte det og fik ug for Geografi, men — o Skændsel! — tg for Grammatik, den ringeste Examenskarakter jeg nogensinde har faaet for noget Fag; saavidt jeg erindrer, fik jeg mg for alt det øvrige.

Der blev nu opsat en Ansøgning til Prof., Seminarieforsander J. Jensen paa Jonstrup, om at blive optaget som Elev paa dette Seminarium i Sommeren 1843. Det varede ikke længe, inden Svar indløb: jeg var antaget som No. 2, W. Hammer som No. 1 . . .

Efter at min Fremtidsskæbne saaledes havde antaget en bestemt Skikkelse, følte jeg efterhaanden, at jeg ikke længer var et Barn. Mine Skolekammerater var allerede borte fra Hjemmet, og navnlig var min Barndoms kæreste Legebroder, Fætter Jens Christian, borte. Jeg talte en Dag med hans Moder ude ved Brønden om ham, og fortalte hende, at jeg nu næsten skammede mig ved at gaa hjemme blandt Byens Smaabørn, nu da jeg var blevet saa stor, at jeg næsten med Længsel imødesaa min Afrejse.

Af min Fætter Ebbe Jensen, der var dimitteret fra Jonstrup 1842, fik jeg en Del Oplysninger om Seminariet og Livet der, samt mange Formaninger og Raad, som meddeltes paa den ham egne lapsede Maneer. Han havde nær indjaget mig en stor Frygt for det Sted, hvor jeg snart skulle tilbringe et Par af de betydningsfuldeste Aar af mit Liv, — og 11 aar senere begyndte paa det største og indholdsrigeste Afsnit af min jordiske Tilværelse.

Det blev bestemt, at jeg skulde sejle med Morbroder til Kjøbenhavn, og der opsøge en Bonde, med hvem jeg kunde komme ud til Jonstrup. Jeg begyndte at samle sammen paa mine fattige Ejendele: Bøger, Klæder m. m. De mangfoldige Baand, som knyttede mig til mit Fædre hjem, løsnedes det ene efter det andet; kun Kærligheden til min Moder og til de Steder, der havde været Skuepladser for min nu hen-

rundne Barndoms Bedrifter, kunde ikke sønderrives, og endnu i dette Øjeblik — efter et halvt Aarhundredes Forløb — længes jeg did til den lille Plet, hvor min Vugge stod, og hvor jeg kunde ønske at hvile mine trætte Ben, naar mit Livslys gaar ud.

Før jeg for stedse tager Afsked med mit velsignede Barndomshjem — det er med Vemod og Smerte, at jeg endelig maa løsrive mig — vil jeg samle endnu nogle enkelte Træk af mit Barndomslivs Panorama, førend de helt udviskes og forsvinde af min Erindring. En af de mærkeligste Udflugter fra Hesnæs var til Bregninge Mølle, naar vi skulde have malet Brødkorn. Det var en besværlig Vandring, thi Vejen var lang, og Byrden tung. Men det var ogsaa interessant at kravle opad den skrøbelige smalle hængende Trætrappe, som førte op i Møllen (det var en Stubmølle); deroppe saa man de mærkelige Tandhjul gribe ind i hinanden, hørte Kværnenes gungrende Lyd, og saa Melet, først groft, 2den Gang fint, løbe ud i den under Kværnen ophængte Sæk. Naar det nu blæste lidt stærkt, susede Vingerne frygteligt afsted, og man maatte vogte sig for at komme indenfor den Kreds af Smaapæle omkring Møllen, der betegnede Grænsen for Vingerernes Rækkevidde. Stod man oppe i Møllen i Blæstvej, rystede og knagede den, og frembragte Angst og Skræk, indtil man blev vant dertil. For Tandhjulene maatte man ogsaa vogte sig; man hørte med Gru Fortællingen om en Dreng fra Stubbekøbing (Søn af Skomager Peder Eriksen), der ynkeligt var malet ihjel paa Oure Mølle. — Ogsaa Vejringe Mølle var mærkelig for mig. Engang kørte jeg fra Stubbekøbing med en Mand, der havde Ærinde paa denne Mølle, og da det blæste stærkt, foer Vingerne pilsnart afsted: Su - su - su!

Mellem Vejringe og Oure boede en Træskomand, som hed Lars Mogensen. Han var en velkommen Gæst, naar han bragte os nye Træsko; de vare sorte, med zirlige lysere Pletter og Striber; et Baand af Jernblik anbragtes om hver, da de ellers let revnede, naar de tørredes ved Kakkelovnen; underneden forsynedes de med Jernklamper, for ikke at slides for hurtigt. Ved den bestandige Brug af Træsko (kun i Kirken og ved festlige Lejligheder maatte man møde med Sko) blev Fødderne næsten vanskabte. Vristerne opsvulmede til tykke Puder, og Anklerne beskadigedes jevnligt, naar det plumpe jernbeslaaede Fodtøj under Gangen eller Løbet stødte imod dem.

Musikliv

Ved et af mine første Besøg i Kirkeby skulde min oftomtalte Fætter P. Ebbe vise mig »Klaveret«; han aabnede det da ogsaa, klimprede et Par Toner paa det, og spurgte mig saa, om jeg havde set nok. Under et andet Besøg med min Søster Kirsten gik Madame Jensen med os over Bjørup og Systofte til Hullebæk, hvor Datteren Trine nylig var bleven bosat med sin Mand, H. Lindholm; her var ogsaa et gammelt daarligt Klaver, der stod adskillige Grader under »Kammertonen«.

Da Morbroder i Kirkeby mærkede, at jeg havde musikalsk Anlæg, forærede han mig en gammel mørkebrun Fløjte, som i mange Aar var min dyrebareste Ejendom, og som jeg endnu bevarer til Minde om Give-

ren, hvem jeg altid har betragtet med Ærbødighed og Kjærlighed. Paa dette simple Instrument lærte jeg snart, vejledet af Lindholm, at blæse Melodierne til de Sange, vi lærte i Skolen, og senere opnaaede jeg en betydelig Færdighed i dets Behandling, saa at mit Fløjtespil blev en yndet Bestanddel af Musiken ved Gilderne; ja efterat jeg var blevet voxen, har jeg ikke sjelden (tilligemed P. Ebbe og andre Dilettanter) spillet en Fløjtestemme i offentlige Concerter, som Organist E. Braase i Nykjøbing foranstaltede i flere af Stiftets Kjøbstæder, samt i det mindste een Gang i Stege. Flere Gange, naar den dyrebare Fløjte kom i Uorden, var jeg meget bekymret; engang var jeg saaledes kommen til at forskyde den indvendige Prop i det øverste Stykke, saa at Tonerne blev aldeles falske; min Bedrøvelse og Angst herover steg til det højeste, da jeg ved at blæse Melodien til »Der var en Konge i Lejre« mærkede, at Intervallerne vare helt forstyrrede. Naar Fløjten var tør, kunde den ikke ret vel frembringe de dybeste Toner; jeg gennemskyllede den derfor gerne med Vand — eller med Øl. Engang, da jeg skulde ud hos Hans Skovløber for at spille med ham, skyllede jeg Fløjten i et Vandløb tæt ude ved Stubshage.

Senere fik jeg ogsaa en Violin; — det var ingen Cremoneser; thi den indkjøbtes for den Summa — 9 Sk. Buen havde nær kostet lige saa meget. Efter Lindholms og Jens Skippers Vejledning lærte jeg ogsaa efterhaanden at traktere dette Instrument nogenlunde taaleligt, dog har min Færdighed deri aldrig været synderlig stor. Imidlertid har jeg mangengang med min fattige Violin dannet hele Orkestret for min Fødeby's danselystne Ungdom, ligesom jeg ogsaa dels med Violinen, dels med Fløjten, endnu langt oftere har assisteret andre Tonekunstnere. Af saadanne kom jeg efterhaanden i Forbindelse med ikke faa; de mærkeligste vare følgende:

1. Jens Skipper. Han var min første Lærer i Violinspil; Undervisningen gaves gratis. I Førstningen syntes han godt om min nye smuktglinsende Violin, men senere forekom det ham, at den blev ringere, og han udviklede da med Sagkundskab, at den ikke, saaledes som hans, var »indlagt«. Han kjendte Noder, og kunde til Nød lære et Musikstykke efter saadanne; han ejede en skreven Samling af Dansestykker. Han var forresten ganske livlig og vittig. Han kom stundom om Vinteraftenerne hos Morbroder, og hørte da paa dennes Fortællinger om Napoleon og Frederik den Store, der begge var Genstande for Morbroders udelte Beundring. Jens Skipper var en yngre Mand; hans mange Børn ere alle yngre end jeg, og have ingen Betydning havt for min Livshistorie.

2. Hans Nielsen Skovløber. Denne Mand var i mine Drengaar i flere Retninger højt anset; der er ingen Tvivl om, at han var den dygtigste Fisker i hele Byen. Desuden var han snild og fingernem, som før omtalt; ogsaa paa Grund af sin bedre oeconomiske Stilling nød han en vis Anseelse. Som Musiker glimrede han mest ved Fingerfærdighed, han spillede Alt udenad, og kendte ikke Noder. Han satte megen Pris paa min Assistance med Fløjten. Senere flyttede H. Nielsen til Stubbekjøbing.

3. Rasmus Olsen, Gaardmand i Skjoldrup. Han var en særdeles fornuftig og dygtig Mand, baade som Bonde, Snedker og Musiker. Senere slog han sig til Politik, og blev da grebet af Venstrevæsenet, der har

været saa stor Fristelse og Fordærvelse for saa mange ret oplyste og forstandige Almuefolk. Med ham har jeg ofte spillet sammen til Gilder i Skjoldrup og andre Steder; engang spillede vi til et Bryllup hos Hans Kjeling i Moseby (hans og min Broder Jens' Svigerfader). Jeg nærede en mærkelig barnlig Hengivenhed for denne Mand. Han komponerede gerne selv sine Danse; de vare temmelig ensformige, og ingen af dem har fæstet sig i min Erindring. Hans Kone var ualmindelig net og kvik. Senere solgte han sin Gaard og flyttede til Bregninge. Han var en Tidlang Folkethingsmand og traskede som saadan sammen med J. A. Hansen, Søren Kjær og lignende Subjekter. Atter senere rejste han med sin Familie til Amerika. († 31-1-94 i Waupaca, Wisconsin).

4. Christoffer, Niels Christoffersens Søn i Moseby. Med ham spillede jeg bl. a. en Gang til Marked i Stubbekjøbing, sammen med den ved sin Varmluftmaskine senere bekendte Hr. Faxø, der spillede Violoncel, medens Christoffer trakterede Violinen og jeg Fløjten; men den dygtigste i Orchestret var Hans Olsen (alias »den kloge Hans«) en ung Person paa min Alder og noget beslægtet med mig (hans Moder var min Moders Cousine; hans Fader Skomager i Horbeløv). Jeg blev tilsidst inderlig ked af Markeds-Spektaklet og vilde hjem, og skønt jeg nærede en lignende Hengivenhed for Christoffer som for R. Olsen, gav jeg mig tilsidst til at græde højt, da jeg ikke kunde faa ham til at gaa med hjem, saa at Faxøs Moder, Mariane, maatte trøste mig.

5. Hans Olsen, mit nysnævnte Næstsøskendebarn. Han gik ellers under Navnet »den kloge Hans«, og jeg har endog i en senere Periode hørt denne Benævnelse af hans Lærer, Mortensen i Horbeløv. Han var virkelig ganske ualmindelig godt begavet, ikke blot i musikalsk Henseende. Han kom en Gang imellem til Hesnæs, var noget forskruet, og vilde nok blære sig lidt med sin Dygtighed, f. Ex. i Tysk og Fransk. Jeg forærede ham engang en Bog, som jeg havde faaet af Morbroder, og hvis Titel var »Museum for Sundheds og Kundskabs Elskere« (vistnok redigeret af J. C. Tode). I Violinspil besad han en næsten virtuøsmæssig Dygtighed, hans Buestrøg var glimrende og hans Toner klokkerene, han vilde under kunstmæssig Vejledning kunnet opnaa noget Stort.

6. C. Holmstrup. Denne Herre, der ansaaes (og ikke uden Grund) som den fornemste Musiker paa Falster, kom ofte hos Lindholms, hvor han var højt anskreven. Han og hans Fader og Brødre dannede et helt Selskab, der blev engageret overalt, hvor det ved Bryllupper og andre extraordinaire Højtideligheder skulde gaa rigtig flot til. Deres Dansemusik var ogsaa virkelig meget god, og C. Holmstrups egne Compositioner røbe et umiskendeligt Talent.

C. Holmstrup kom senere til Maribo, hvor han var bosat i min Øverup-Periode. Han og hans hele Selskab spillede til mit Bryllup i Stubberup den 23. Juni 1854.

7. Peder Bruun, Rasmus Bruuns yngre Broder. Han blæste meget godt Fløjte, hvorfor jeg havde stor Respekt for ham; men jeg har ikke arbejdet sammen med ham, da han temmelig snart kom bort fra Egnen og blev bosat i Oustrup. Under mit Ophold i Øverup talte jeg en Gang med ham; han ytrede da den Mening, at han nok endnu turde vove at blæse omkap med mig.

8. Allert Hansen er en Kunstner, jeg først senere gjorde Bekendtskab med, under mit Ophold paa Corselitze, hvor han underviste en af mine Elever, Alfred Andersen, i Violinspil. Han ansaas næst efter Holmstrup for Falsters dygtigste »Musikanter«, og gned virkelig ogsaa Violinen meget ordentligt, dog mere haandværksmæssigt end kunstfærdigt.

9. J. Panton, en noget ældre Mand, der boede i Meelse i et lillebitte Hus. Han var en habil Musiker og Formand i en fast Trop, der nød ikke liden Anseelse. Da han underviste H. Lindholms Søn Cornelius og Pastor O. D. Lütkens Sønner Joachim og Alfred, kom jeg senere i nogen Forbindelse med ham; han udtalte engang en rosende Dom om min »Erindrings-Vals«. Naar vi senere under mit Ophold paa Næsgaard havde Bal der, leverede Panton Musikken; vi havde engang ved en saadan Lejlighed nogle Danse-Deviser, af hvilke én begyndte saaledes:

»O Panton, rør nu Strængenes Guld!
Lad »Storm-Galoppen« klinge!«

Af lignende Compositioner erindrer jeg endnu mange flere, dels helt, dels i Brudstykker.

10. Lodsoldermand R. Hansen i Grønsund. En gammel ganske interessant Mand, med nogle særegne Manerer. Han gik f. Ex. gjerne og snakkede højt med sig selv. Han havde 2 Sønner, af hvilke den ene var Lods, den anden Skibsfører (han gik under Navnet »Capitainen«), og 2 Døtre, af hvilke den ældste, Lene, blev gift med en Gaardmand i Næs, den anden, Dorothea, var omtrent paa min Alder. Lodsoldermanden var en Kunstfælle af den før nævnte Hans Belling i Bønnet; han spillede rent og smukt paa Violinen.

At holde Violinen vedlige med Strænge, kostede jo altid noget; Kvintten var især slem til at springe. Jeg opfandt da en billigere Kvint, der bestod af nogle sammensnoede Hestehaar; naar Violinen stemtes noget lavt, kunde det nok gaa an. De sædvanlige Greb lærte jeg snart at udføre temmelig rent; derimod har jeg aldrig kunnet komme ret afsted med det som J. Skipper kaldte »Opgrebene«, d. v. s. naar Haanden føres et Stykke op paa Gribebrættet, for at faa de højeste Toner frembragt. (Positioner, Haandstillinger).

Fra Korselitze vandrede jeg mangfoldige Gange til Karleby, — ned gennem Pile-Alleen og Skoven, og herfra ad en lidet befærdet Gangsti opover Marken. Jeg kom oftere og oftere; jeg vidste ikke hvorfor, men jeg kunde ikke andet, og jeg tænkte aldrig derover, men følte mig lykkelig i Karleby, i Begyndelsen sikkert lige saa meget ved Lindholms som hans Hustrus Selskab. Efterat han havde stiftet vor Musikforening, blev der forøget Lejlighed for mig til at komme der, da jeg baade maatte samle Musikstykkerne, udsætte dem for vore Instrumenter, udskrive alle Stemmerne og udføre det vanskeligste Parti, Fløjtestemmen. Joachim Lütken eller Gregorius spillede 1ste Violin. Alfred Lütken eller Niels Jørgen Jørgensen 2den, H. Lindholm eller P. Ebbe Violoncel. Lindholm spillede ikke videre godt, og

havde mindre Fingerfærdighed end P. Ebbe, men havde i Grunden mere musikalsk Sans og Begavelse end denne min indbildske Fætter.

Vi spillede alle Slags: Dansestykker, Sange, Overturer, Variationer, Potpourrier o. s. v. Jeg komponerede en stor Mængde og sammenarbejdede Andres Compositioner; jeg skrev Variationer til yndede Themata, f. E. »Nu vaagner Blomsten af Dvale«, »Nu titte til hinanden« o. fl. Compositionerne tilegnedes gerne en eller anden Dame, og saaledes skrev jeg da ogsaa en Vals, tilegnet Madame Lindholm; hendes Mand takkede mig i et Rimeri, som er et kært Minde om de svunde Tider.

Nogle enkelte af mine musikalske Frembringelser meddeles her:

Velkommen igen, Guds Engle, smaa fra høje Himmel =
dale' med dejlige Solbrinsklæder paa, i Jordens Skygge =
dale: Trods klingende Frost godt har I søaa for
Fugl og Løv i Dvale.

Denne Melodi er komponeret 1846. Da jeg senere blev Kirkesanger i Tingsted Sogn, blev den indført i Kirken i Stedet for Berggrens (som synes mig løjerligt fremstolprende). Jeg troer, at Mange have følt sig opbyggede ved at synge den smukke Julepsalme paa denne Melodi; hos Lindbergs var den meget yndet.

Baggesens Digt »Idealia«, foranledigede mig til en musikalsk Frembringelse af samme Navn. Men medens Digteren kommer til det Resultat, at hans Ideal ikke er til, tænkte jeg mig det fundet, under »Albina» Skikkelse.

Idealia
Fantasi for Violoncel

Lento. *Revisedtge. 1896*

p. dolce

Denne lille Digting er en af mine allerbedste, jeg har hørt den udføre smukt paa Violin af Rasmussen fra Egeløv; gamle Andersen paa Jonstrup hørte den engang for Orgel, og skal have erklæret den for meget smuk.

Til Lindholms Fødselsdag, den 31te Juli 1846, leverede jeg en Gallopade, og til en Julemorgen-Gudstjeneste ved Lys (1846 eller 47) en Kirkemusik, som udførtes af vor Musikforening.

Blandt vor Musikforenings Numre vil jeg endnu give følgende Plads i denne Mindebog.

N° 8 Tanser = Polka

The image shows a handwritten musical score for a Potpourri. It consists of eight staves of music, all in G major (one sharp). The notation is in a cursive, handwritten style. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several dynamic markings: 'pp' (pianissimo) appears in the fifth staff, and 'f' (forte) appears in the sixth staff. The score includes first and second endings, indicated by '1.' and '2.' above the staves. The piece concludes with a double bar line and a fermata.

Til den 3die November 1845 (H. Lindholms Bryllupsdag) havde jeg sammenflicket et »Potpourri«, i hvilket forekom Melodierne til »Saa kæmpe de Helte af anden April«, »Risler alle Bølger smaa«, »Stille med Klagen«, »Kong Christian lægger ned sit Sværd« og »Vort Dagværk er tilende«.

Til Nykjøbing kom jeg oftere med H. Lindholm, fordi vi begge deltog i adskillige Concerter og Aftenunderholdninger, der foranstaltedes af Organist Braase. Denne Mand har havt en vis Betydning i min Livshistorie. Han var et musikalsk Geni, og spillede mesterligt

Violin. Hans Concerter bestode baade af Sang og Instrumentalmusik, og det var for Sangens Skyld at Lindholm, der havde en kraftig Basstemme, blev engageret; jeg deltog baade i Sangen og (med Fløjten) i Musiken. Stundom droge vi med Braase til andre Købstæder for at give Concerter; saaledes vare vi engang i Nysted, hvor vi spillede paa Aalholms Theater; Grev Raben (almindelig kaldet »den gale Greve«) var selv tilstede. En anden Gang spillede vi i Stubbekjøbing, hvor den før nævnte Ad. Hansen assisterede os; og ogsaa til Stege kom vi, og bleve der overordentlig godt modtagne af Gæstgiveren, Mackeprang, der selv var en ivrig Musiker. Braase havde sin Kone med ved saadanne Lejligheder; hun var ung og smuk, og spillede ypperligt Fortepiano, saa at hun kunde deltage i Concerten med et Par Numere. Vi spillede bl. a. Ouverturerne til Don Juan, Figaros Bryllup, la gazza Cadra, Preciosa, Jægerbruden o. fl.; Braase spillede ogsaa Solo, med Ledsagelse af Accompanement.

Vi sang danske og svenske Sange, f. Ex. »Jeg gaar saa tryk og rolig«, »De første Prygl vi i Skolen fik«, »Kung Carl den unge hjelte«, »Hellige Frihed« o. m. a. I disse Concerter deltog ogsaa altid P. Ebbe med sin Violoncel.

Moseby Skole

havde under mit hele Ophold paa Næsgaard stor Interesse for mig. Saa længe gamle Lindholm levede, kom jeg der mest for hans Skyld, og af gammel Vane. Nu og da spillede jeg Orgelet i Kirken under Guds-tjenesten, til Pastor Heineths (og vist ogsaa til min kære gamle Lærers) særdeles Tilfredshed. Mit fordums Sværmeri for Marie var nu bortdunstet; hun var nu ogsaa gift med Berg. Med hendes ældste Søster Line vedblev jeg at staa paa en venskabelig Fod. Hun havde en fremmed Dreng, Lauritz Rathje, til Opdragelse og Undervisning, og opofrede sig meget for ham; han kom ofte til Næsgaard for at uddanne sig i Fløjtespil under min Vejledning. Han var en smuk og ikke ubegavet Dreng; senere kom han her til Jonstrup som Elev, saa at jeg 2den Gang blev hans Lærer; han blev dimitteret herfra 1859 og blev senere (1863) Lærer i Arnakke v. Holbæk. Jeg har tidligere meddelt et Par Tegninger af ham, nemlig Moseby Skole og Aastrup Kirke.

Gamle Lindholm kunde ikke rigtig komme ud af det med sin nye Præst (Heineth). Jeg finder dette meget naturligt. Han var vant til at regere i Skolen med uindskrænket Myndighed, og skønt nu sikkert Heineth efter sin egen Mening har vist ham al Opmærksomhed og Agtelse, maatte dog vistnok hans Anskuelse om Undervisningen og hans hele Maade at være paa støde an mod den hæderværdige gamle Lindholms gammeldags Betragtningmaader. Nu — den gamle Hædersmands Samvirken med sin nye gejstlige Foresatte skulde da ikke blive af lang Varighed.

En Eftermiddag i Marts 1851 kom jeg kørende med Fangels til Moseby, til Besøg i Præstegaarden. Da vi kom forbi Skolen, holdt Doktor Kleins Vogn udenfor; jeg bemærkede det knap, men Madame Fangel talte om, at der vel maatte være Nogen syg hos Lindholms. Jeg tænkte

ikke videre over den Sag. Nede i Præstegaarden traf jeg en af Sognets anseteste Gaardmænd, Peder Kaare, og af ham hørte jeg den sørgelige Tidende, at Lindholm var blevet ramt af et apoplektisk Anfald, og formodentlig uden Redning. To Dage efter var han død.

Lindholms Bortgang havde meget alvorlige Følger for mig, baade legemlige og aandelige. At jeg sørgede over min Barndoms dyrebare Vejleder og Velgører, er naturligt, men jeg skulde ogsaa paa anden Maade lide ved hans Død. Den paafølgende Søndag skulde jeg forrette Degnetjenesten i Kirken. Jeg var om Lørdagen redet til Bregninge, hvor jeg blev om Natten; det var glat Isføre, og da jeg nu Søndag Morgen red fra Bregninge, til Moseby, faldt Hesten med mig nede ved »Lubhave«; jeg styrtede ud over Hovedet paa den og forsløg mig temmelig slemt; navnlig forstuede jeg det højre Haandled. Hesten løb sin Vej ad Moseby til, men blev fanget af H. Lindholm og hans Broder Peter, der kom fra deres Faders Hus; den Gamle var død om Natten. Jeg led i Kirken store Smertes, og hylede mere end sang; men det anede mig ikke, at der skulde paafølge noget værre. I lang Tid maatte jeg holde Sengen med den forstuede Haand; jeg brugte saa mange Omslag og Badninger med Blyvand, at jeg paadrog mig en stærk Brystforkølelse, som nær havde lagt mig i Graven. Langsomt gik det fremad, og i lang Tid maatte jeg drikke Sundhedschokolade, islandsk Mos, Mixturer og Pulvere o. s. v. Selv længe efter at jeg var kommet op og ud i Luften, følte jeg Trykken og Smerte i Brystet; en Gang vandrede jeg fra Magleby hjemad, og følte da en heftig Stikken i Lungerne ved hvert Aandedrag; jeg var i nogen Tid temmelig fattet paa at dø, skønt det var mig en grusom Tanke, at nu, da Foraarsolen 1851 havde vakt alt i Naturen til nyt Liv og ny Glæde, — nu skulde jeg Stakkel vandre om med Døden i Hjertet og svinde hen som Dug for Solen. I Karleby sad jeg en Gang og græd over min formodede haabløse Tilstand; da kom den rare kærlige Fru Lütken ned til mig og trøstede mig, og udtalte som sin Overbevisning, at jeg nok atter vilde blive rask.

Endnu længe efter at jeg var blevet nogenlunde rask, kunde jeg ikke deltage i Keglespillet, for Haandlekets Skyld, og endnu efter 17 Aars Forløb følte jeg stundom en gigtagtig Smerte i dette Led. Selv paa mine gamle Dage har jeg gennemgaaet tunge Lidelser i Brystet og Underlivet, og det er vel ikke usandsynligt, at Aarsagen hertil kan føres tilbage til hin ulykkelige Ridetour.

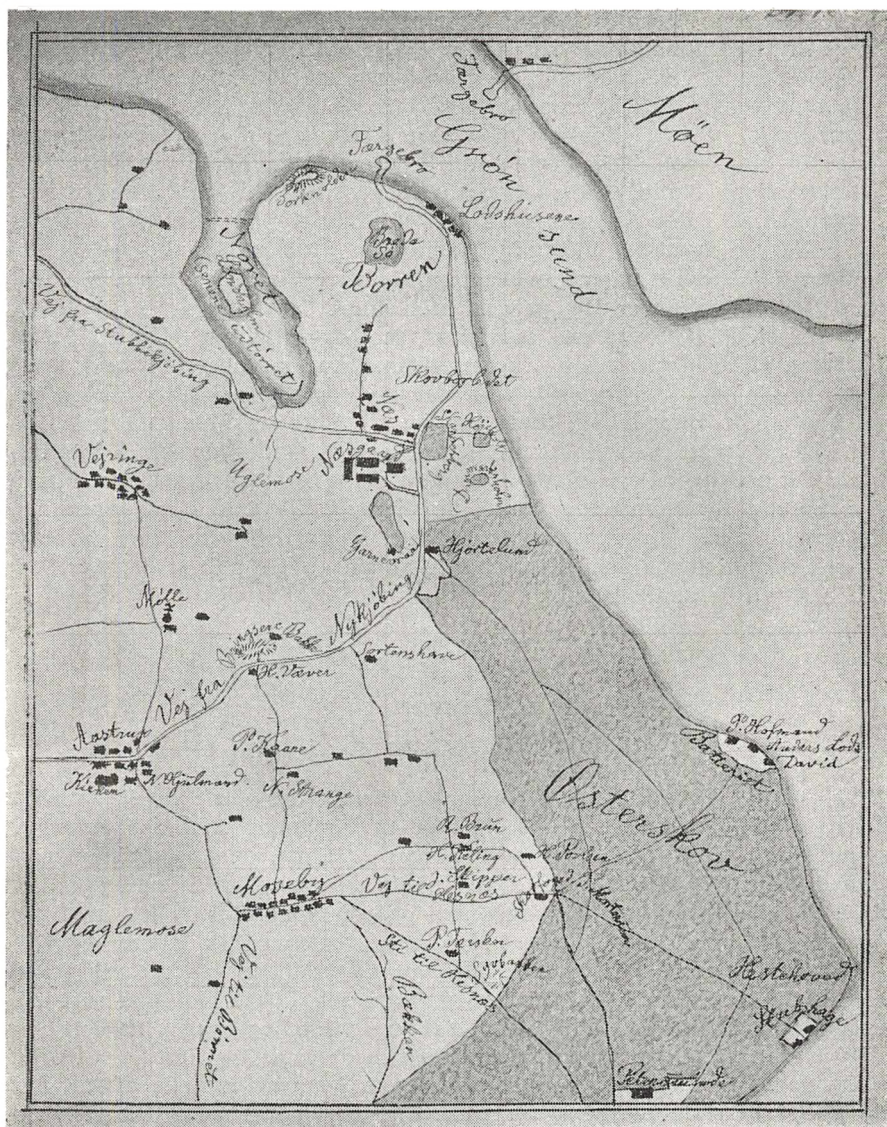
Jeg var ikke med ved Lindholms Begravelse: jeg laa i Sengen. Heller ikke tillod min sørgelige Tilstand mig at skrive noget Mindedigt til Stiftstidenden, hvilket jeg dog sikkert ellers havde forsøgt. Graven var indrettet som et med Gran beklædt Kammer, og der var udgravet en Trappegang derned, saa at Bærerne gik lige ned i Graven med Kisten. Dette stod omtalt i Avisen, hvorover R. Hansen undrede sig, da Familien selv havde besørget baade dette Arbejde og Inseratets Indrykkelse.

H. Lindholm blev sin Faders Eftermand; Fester kom i hans Sted til Karleby, og V. Bau som Hjælpelærer til Vejringe. Sidstnævnte engageredes da tillige som 2den Lærer paa Næsgaard, og jeg fik Myn-dighed til at bestemme hans Arbejde og vejlede ham dermed. Han maatte ofte fungere som Forelæser for mig; mens jeg laa i Sengen.

Trine var ikke synderlig glad ved at flytte til Moseby, hvor Befolkningen syntes hende fremmed og frastødende. Hendes Mand derimod, for hvem det nye altid har havt stor Tiltrækning, var vistnok meget tilfreds med Byttet. Det var ved denne Tid eller lidt senere, at han blev Rigsdagsmand. Jeg var tilstede ved Valget (i Stubbekjøbing). Der stillede sig 3 Kandidater: Rasmus Olsen i Skjoldrup, H. Lindholm og Høker H. P. Pedersen i Vaalse. Det var mærkeligt nok, at Lindholm sejrede, thi »Bondevenerne« vare stærkt repræsenterede, og holdt paa R. Olsen. Pedersen havde ogsaa et lille Parti, men traadte tilbage for Lindholm. Der havde tidligere været Prøvevalg, ved hvilket jeg ogsaa var tilstede, og hvor jeg første Gang gjorde Bekendtskab med Bøndernes elskværdige (!) Optræden ved politiske Agitationer. Ved samme Prøvevalg var Lindberg tilstede, og fremtraadte med en imponerende Krafttale, som bl. a. Kammerraad Müller tog til Genmæle imod. Jeg var ikke valgberettiget; men da jeg allerede den Gang skønnede, hvilke Farer Pøbelregimentet vilde bringe Samfundet i, var jeg veltilfreds med Lindholms Valg. Han holdt en meget god Valgtale. Tidligere, under mit Ophold paa Corselitze, havde jeg været ivrig Bondevener; det var navnlig Orla Lehmann, hvis ædle og mægtige Fremtræden i Absolutismens Dage havde begejstret mig for Friheden; men det varede ikke længe, inden jeg fik Øje for de store Misbrug og Misgreb, en ubegrænset Frihed maatte føre med sig, og det var ingenlunde min aristokratiske Omgangskreds paa Næsgaard, der ene var Skyld i dette Omslag hos mig; allerede i Kjøbenhavn, hvor jeg paa nærmere Hold kom til at se det Store og Ophøjede i Modsætning til det Lave og Smaa-lige, lagdes Grunden til mit aristokratiske Sindelag, og under alle senere Omvæxlinger er jeg blevet mere og mere bestyrket i den Overbevisning, at den mægtige politiske Svingning tilvenstre 1848 var alt for stor, og at det den Dag idag vilde set bedre ud i Danmark, hvis Frederik den 7de havde været noget dygtigere og kraftigere, og lidt mindre naiv. Men rigtig nok var Situationen saa truende og vanskelig, at selv en langt mere begavet og villiestærk Mand neppe nok vilde have kunnet beherske den.

Under H. Lindholms Fraværelse i Rigsdagen besørgedes Skoleundervisningen i Moseby af den førnævnte H. P. Pedersen. Han var en ret interessant Personlighed, Seminarist fra Jonstrup (samtidig med P. Ebbe Jensen); men utilfreds med en Skolelærers Stilling og Vilkaar havde han i Vaalse etableret et Høkeri, noget dengang usædvanligt (saa at det ved den førmtalte Valghandling i Stubbekjøbing gav Anledning til en comisk Misforstaaelse, idet det højtærede Publikum opfattede Ordet som »Hykleri«). Senere slog han sig ogsaa paa Fiskeriet, som han drev efter en temmelig stor Maalestok og efter rationelle Principer, men vistnok uden stor pecuniær Fordel. Jeg kom i denne Tid ofte til Moseby, og tilbragte der Tiden med at spille med Laurits, læse højt for Damerne o. s. v. Line Lindholm var endnu en af Husets Hovedpersoner; Trines yngste Søn Lars kaldte hende »Storemoder« og sin egen Moder »Lillemoder«. Jeg læste bl. a. Overskous Komoedier, som udkom i den Tid (ledsaget af Portraiter af Skuespillere), — Ingemanns »Magnetismen i Barberstuen« og meget andet, og jeg troer, at jeg i det hele har glædet

Kortskitse af Egnen omkring Næs.

mange (f. Ex. ogsaa Beboerne i Bregninge Skole) ved saadan Forelæsen. I Bregninge læste jeg f. Ex. Baggesens »Thora fra Havsgaard« og meget andet; jeg har i det hele øvet mig meget i at forelæse højt. — Men det var H. P. Pedersen, vi talte om. Ja han drog efter Lindholms Hjemkomst atter til Vaalse, hvor han efterhaanden erhvervede sig en anset Stilling; han blev Formand i Falsters Brandassuranceselskab, og jeg fik senere, i min Øverup-Periode, meget med ham at gøre som Sognecommissair i det nævnte Selskab. 1861 besøgte jeg ham i Vaalse, og fandt der en særdeles hjertelig Modtagelse. Han var en oplyst og frindsindet Mand. I sine sidste Leveaar led han meget af Gigt; han døde 1867 og lod sig begrave i en Høj paa sin egen Mark.

Mit Forhold til Trine var, som altid, rent og uskyldigt. Hendes Døttre, Line og Ellen, vare nu halvvoxne. Den første maa omtrent ved denne Tid være blevet confirmeret; hun var en køn og rask Pige. Ellen var mindre smuk, men havde mere Anlæg til Sang og Musik. Tante Line var ligesaa meget som Moderen begge Pigernes Opdragerinde. Ellen sang bl. a. Smaasangene af »Slægtningene«, rigtignok paa en anden Maade end Sophie Ingerslev. Jeg var i den Periode meget rundhaandet med Foræringer; jeg gav f. E. Line et Uhr, og Ellen Andersens Eventyr og vist mange andre Smaating; en Gang sendte jeg hende til hendes Fødselsdag en lille smuk Bibel.

Øverup

(1. Juni 1853 — 1. Februar 1856)

DET første, jeg efter min Udnævnelse havde at gøre, var at afhente Kaldsbrev og Kollats hos Biskoppens Amanuensis, der saavidt jeg mindes, var Hospitalsforstander Grønberg. Imod den ved saadan Lejlighed brugelige Douceur (2 Rbd.) bleve disse vigtige Documenter udliveredede mig; jeg læste dem igennem paa en Spadseretur Øst om Byen, og det gøs i mig ved Ordene »til herefter at være Skolelærer og Kirkesanger i Øverup«. »Herefter«! Det var mig som om jeg nu var grebet som en Misdæder og sat i livsvarigt Fængsel. Ja det blev mig et skæbnesvangert »herefter«. Til Torkildstrup vilde jeg draget fuld af lyse Forhaabninger, — til Øverup drog jeg med Angst og Gru.

Og naar jeg nu skuer tilbage paa denne 3-aarige Periode af mit Liv, da stiller den sig nærmest for mig som en Prøvelses- og Udviklingstid. Jeg var nu i en selvstændig, nogenlunde uafhængig Stilling, og skulde forsøge at bruge mine Kræfter paa en friere Maade end hidtil. Ak! mine Forsøg faldt ikke altid heldigt ud, uanede Vanskeligheder og Farer omringede mig, og mit lille Skib tumledes rundt for Vind og Vove, og kunde nær være gaaet tilgrunde i de vilde Brændinger.

H. Lindholm ledsagede mig, da jeg med mine fattige Ejendele forlod min Residents i Bregninge for at opslaa mine Pauluner i det lidet hyggelige Øverup. Anders Hare kørte for os, og jeg maatte, da jeg bad ham derom, dølge den haarde Ydmygelse at høre denne barske Bonde skvadronere over den store Forskel, der altid maatte blive mellem

en Degn og en »Ejendoms Bonde«. At H. Lindholm blev den, der paa en Maade skulde introducere mig i min nye Omgangskreds, er ret mærkeligt. Maaske hans Rigsdagsbekendtskab med Lindberg var en af Grundene dertil; men desuden kendte han Erichsen fra gammel Tid, da han jo havde været Skolelærer i Nabobyen Hullebæk. I alt Fald ses af den omtalte Omstændighed, at Forholdet mellem os maa have været ret godt.

Vor Vej gik igennem Meelse, Karleby, Eget, forbi Nørre Ørs-løv, gennem Hullebæk og Tingsted til Øverup. Lige paa Grænsen mellem Systofte og Tingsted Sogn ligger det sidstnævntes Jordemoderhus; der boede Madame Feldmann med sin Mand, der var Dyr læge, og med sin voxne Datter, der var ret køn, men ikke synes at have været rig paa andre gode Egenskaber. H. Lindholm begyndte strax paa sin gamle Maner at drille mig, og foreslog at gaa ind og hilse paa Familien, hvilket jeg dog modsatte mig. Af Erichsens blev jeg særdeles godt modtaget, og Lindholm begyndte strax at aabne Underhandlinger med Husets Herre om Købet af Haven, der var hans Privatejendom; til Skolen var skammeligt nok, ingen Have udlagt. Men Erichsen forlangte 500 Rbd. for den, hvilken Sum selvfølgelig var ganske uoverkommelig for mig. Mangelen af Have var en af Grundene til at Øverup Skole ikke optraadte i nogen tiltrækkende Belysning for mig. Ogsaa til Lindbergs fulgte Lindholm mig; men de nye Forhold, i hvilke jeg nu følte mig hensat, og som vare saa himmelvidt forskellige fra alt hvad jeg hidtil var vant til, faldt saare trykkende paa min Sjæl. Uagtet baade Lindberg, hans Frue og deres Børn modtog mig med den største Forekommenhed, følte jeg mig dog ulykkelig; tilsidst var det som om jeg skulde kvæles, og da Lindholm tog Afsked, græd jeg som et Barn. Dette var nu rigtig nok næsten usømmeligt, men det har nu været min Lod, at Følelsen sædvanligvis har behersket Forstanden.

Den første Søndag efter min Ankomst til Øverup blev jeg »indsat« af Lindberg i mit Embede, i Kirken og i Menighedens Nærværelse. Han betonedede stærkt mine gode Vidnesbyrd, og anbefalede mig paa det bedste til Menighedens Velvillie.

Min Residents Øverup hørte just ikke til de anseeligste Landsbyer paa Falster. Den bestod af 6 Gaarde (Fæstegods, der dog successivt gik over til Selvejendom) og ligesaa mange Huse; de sidste vare meget tarvelige. Af offentlige Bygninger var der foruden Skolen en Smedie, hvis architectoniske Former spottede alle Kunstens Regler. Naar dens Ejer, den drabelige Rasmus Frederiksen, fandt en Udvidelse af sine Localiteter nødvendig, tilføjedes en Sidegren eller Forlængelse paa den gamle Bygning, paa det Sted, af den Størrelse, Form og Indretning, som Øjeblikkets Fornødenhed krævede, uden smaaligt Hensyn til de allerede eksisterende Bygningspartier.

De nærmeste Byer omkring Øverup ere: Tingsted mod Nord, kun nogle Bøsseskud borte; her er Kirken og Fattighuset; — Taaderup, et lille Stykke Nord for Tingsted; her er Præstegaarden. De kunne alle tre næsten betragtes som een større Landsby. En Fjerdingvej mod Vest ligger Stubberup, og en Fjerdingvej mod Sydøst Hullebæk, der hører til Systofte Sogn. Kraghave og Bruntofte, der begge høre til

Tingsted Sogn, ligge længere borte, henholdsvis mod Sydvest og Nordvest. Nordøstligt i Sognet ligger den anseelige og smukke Hanenov Skov, med en Skovriderbolig, mod Nordvest Bruntofte Skov; mindre Skovstrækninger ere Øverup Kalvevænge op imod Stubberup, og Flattehaven ved Vestsiden af Landevejen fra Gaabense til Nykjøbing, der gennemskærer Sognets vestlige Del. Tæt Nord for Sognet er den temmelig store Oustrup Skov, og ved dets Sydside Bangsebro og Systofte Skove. Lidt Vest for Sognegrænsen er Storskoven ved Klodskov, ud mod Guldborgsund. Ved Nordenden af Kraghave ligger Sognets største Gaard, Gammel Kirstineberg.

Gaden i Øverup gaar i nord-sydlig Retning. Skolen ligger paa Østsiden, op mod Byens Nordende.

Skilt fra Gaden ved en Ligustrumhæk hæver sig den efter øverupske Forhold ret anseelige Skolebygning. Et Par Trappetrin fører op til Indgangsdøren. Tilhøjre for denne, altsaa mod Syd, er Skolestuen, med 2 Fag Vinduer ud til Gaden, tilvenstre er Beboelseslejligheden, med 3 Fag Vinduer til Gaden. Taget er Straatag; Bygningen er en af de 240 fra Frederik den 4des Tid, altsaa grundmuret; det nordlige Endefag er senere tilbygget. Muren er overmalet med en rødbrun Farve, for neden kantet med et bredt sort Baand; der er 2 Skorstene. Indgangen er forsynet med 2 graabrunt malede Fløjdøre.

Vi ville træde ind i Huset. Den lille Forstue er — lige for Indgangsdøren — forsynet med et stort Skab; en Dør til højre fører ind til Skolestuen, en anden til venstre ind til Beboelseslejlighedens Stads-Stue.

Skolestuen har 2 Fag Vinduer til Gaden (mod Vest), 2 Fag i Gavlén (mod Syd), og 1 Fag til Gaarden (mod Øst). I Stedet for det manglende Fag paa sidstnævnte Side er anbragt en Indgang for Børnene, med en lille uskøn Forstue. Loftet i Skolestuen bæres af 2 Bjælker, af hvilke den ene er saa tynd, at den i Midten danner en stærk Bøjning nedad. Hele Værelsets Udstyrelse er højst tarvelig og hæsliq, og staar f. Ex langt tilbage for de pyntelige Skolelocaler i Moseby, Lunde, Bregninge og Karleby. Borde, Bænke, Katheder, Kakkellovn, Skab etc. — alt er daarligt og uskønt; Undervisningsrekvisiter mangle i høj Grad, der er f. Ex. ingen andre Læsebøger end P. O. Boisens »Vor Herre Jesu Christi Levnetshistorie«; jeg fik senere bevirket Anskaffelsen af 20 Exemplarer af P. Hjorts Læsebog »Den danske Børneven«. Der var en Rest af et Sognebibliotek opbevaret i Skolen.

Paa det lave Katheder i dette uhyggelige Rum har jeg siddet i henved 3 Aar, fra 1ste Juni 1853 til Foraaret 1856.

Navneregister

(De anførte Tal angiver Sidetallene)

- Albretsen, Rasmus, 81, 82, 97, 100.
Amager, Karen, 13.
Amager, Kirsten, 13, 15, 17, 54, 74.
Amagers, Lars, 32, 116.
Amager, Rasmus, 13, 19.
Anders Peter, 98.
Andersen, Alfred, 132.
Andersen (paa Jonstrup), 134.
Andersen, Forvalter, 118.
Bau, V., Lærer, 137.
Belling, Hans, 76, 132.
Benzon, B., Konsul, 85.
Benzon, L., Købmand, 114.
Berg, Toldbetjent, 86.
Berg, Marie, se Lindholm, Marie, 82, 86, 99, 102, 106, 136.
Bjergen, Lærer, 95.
Biering, Magister, antagelig Biering, Chr. Henrik, Præst, 102.
Boisen, P. O., Biskop, 82, 89.
Braase, E. Organist, 130, 135, 136.
Brehm, g. m. L. Jensen, 47.
Bruun, Ane, 57, 58, 113.
Bruun, Peder, 131.
Bruun, Rasmus, 57, 58, 78, 88, 113, 121, 122, 131.
Bødkers, Grete, 54.
Carlsen, Hans, 17, 122.
Carlsen, Tønnes, 16, 21, 77. .
Christensen, Lærer, 101, 102, 105.
Christensen, Grete, 27, 54.
Christensen, Hans, 16, 27, 68, 119, 125.
Christensen, Jens († 1801) 45.
Christensen, Mads, 16.
Christoffersen, Christoffer, 98, 131.
Christoffers, Johanne, 98.
Christoffersen, Niels, 82.
Clausen, Hans, 17, 18.
Clausen, Jens Peter, 17.
Clausen, Maren, 17.
Clausen, Niels kaldet Skovløber, 17, 73.
Clausen, Rasmus, 17.
Dal, Klaus, 15.
Dals Karen, 15, 122.
Dals Johanne, 15, 17, 26, 54.
Daniels David, 117.
Daniels Grete, 117.
Daniels Jan, 117.
Daniels Lise, 117.
Daniels Rasmus, 117, 124, 125.
Danielsen, Rasmus, 125.
Davids Peter, se Hansen, David, 18, 99.
Davidsen, Hans, 18.
Davidsen, Kirstine, 56.
Drejse, Ane, 14, 108.
Drejse, Trine, 14, 26, 54, 119.
Drejsen, Hemming (sen.) 14, 77, 122.
Drejsen, Hemming (jun.) 15, 77.
»Døve Hans«, 82.
Else, Stuepige, 119.
Erichsen, Lærer, 141.
Eriksen, Peder, Skomager, 129.
Eriksen, R., Skomager, 114.
Fangel, 136.
Faxø, Mariane, 131.
Faxø, Søn af Mariane, 131.
Feldmann, Jordemoder, 141.
Fester, J. G., Lærer, 69, 101, 102, 117, 137.
Fester, Niels, 117.
»Festers Nelius«, se Fester, Niels.
Foged, Hemming, 14, 74, 108.
Fold, Skovrider, 119.
Frederiks Grete, 15, 55, 113.
Frederiks Marie, 15, 26, 74, 78.
Frederiks Trine, 15.
Frederiksen, Hanne, 126.
Frederiksen, Rasmus, Smed, 141.
Freuchen, Marie, 85, 99.
Friedlieb, Provst, 125.
Friedlieb, Ellen, se Jessen.
Frøsted, Toldbetjent, 113.
Gaarn, Lovise, 99.

- Grønberg, Hospitalsforst. 140.
 Hansen, Lodsoldermand, 117.
 Hansen, Ad. ;136.
 Hansen, Allert, 132.
 Hansen, Anna Katrine, 126.
 Hansen, Cecilia, 47.
 Hansen, David, se Davids Peter, 18, 99.
 Hansen, Dorothea, 132.
 Hansen, Frederik, 117.
 Hansen, J. A., 131.
 Hansen, Johannes, 47.
 Hansen, Laura, († 15/6 1887) 47, 48.
 Hansen, Lene, 132.
 Hansen, Maren, 58.
 Hansen, Marius, 47.
 Hansen, Niels, 126.
 Hansen, R., Lodsoldermand, 132.
 Hansen, R., Lærer 116, 137.
 Hare,, Anders, 58, 128, 140.
 Hare, Grete, 88.
 Hare, Peder, 55, 57, 58, 82, 87, 88, 127, 128..
 Harens Ole, 98.
 Heiberg-Jürgensen, Provst, 128.
 Heineth, Præst, 78, 98, 136.
 Hemmings Grete, 14.
 Hemmings Kirsten, 13, 17.
 Hemmings Kirstine, 14.
 Hemmings Ole, 14.
 Hemmings Peter, 14, 20, 97.
 Hemmings Rasmus, 14, 20.
 Hemmingsen, Ole, Skipper († 2.1.1892) 13, 73.
 Hjulmand, Ane, 46.
 Hjulmand, Niels, 46, 78, 102.
 Hjulmand, Ole, 46.
 Hjulmands Maren, 46.
 Hofmand, Lene, 18, 98.
 Hofmand, Peder, 18.
 Holmstrup, C., 131.
 Høm, Apoteker, 114.
 Jakobsen, Niels, 36, 79.
 Jensdatter, Karen, 45, 46.
 Jensen, Catharine Margrete, se Lindholm.
 Jensen, Eline, 48.
 Jensen, P. Ebbe, 128, 129, 130.
 Jensen, Gregorius, 48, 132.
 Jensen, Grete († 1897) 14, 20, 54, 62, 74, 97, 109, 110.
 Jensen, Hans, 47.
 Jensen, H. P., 48, 58.
 Jensen, H. Skipper, se Otte, H. Jensen.
 Jensen, J., Prof., 128. .
 Jensen, Jens, 67.
 Jensen, Jens Christian, 14, 20, 46, 62, 63, 66, 70, 96, 97, 101, 114, 128.
 Jensen, Karen, 48.
 Jensen, Kirsten, 14, 20, 62, 81, 97.
 Jensen, Kornelius, 47.
 Jensen, Lars, 46, 47.
 Jensen, Lars Peter († 1879) 14, 20, 39, 46, 62, 65, 97, 109, 116, 127.
 Jensen, Madame, 129.
 Jensen, Morten (Otte) se Otte, Morten Jensen.
 Jensen, Peder († 1869) 46, 48, 62, 65, 66.
 Jensen Peter Ebbe († c. 1857) g. 1) Petra Lindholm. 2) Laurence Koch, 86, 124, 132, 138.
 Jensen, Trine, g. m. Lindholm, 47, 85.
 Jeppe-Niels, 20..
 Jeppens Grete, 14, 64, 112.
 Jeppens Johanne, 14, 22, 26, 54.
 Jeppens Karen, 15, 20.
 Jeppens Maren, 15, 112.
 Jeppesen, Lars, 15.
 Jessen, Ellen, g. m. 1) Friedlieb, 2) Smidth, J. H., 125.
 Jessen, R. von, Stiftamt. 82, 84.
 Johan, Karl hos Forv. Andersen, 119.
 Jørgens Karen, 15, 17, 20, 26, 74, 78, 97, 100.
 Jørgensen, Hans Peder, 125.
 Jørgensen, Jens, 125.
 Jørgensen, Niels Jørgen, 132.
 Karen, 15.
 Karen, Amme, 82.
 Kaare, Peder, se Tambour, P. K.
 Kiehling, Hans, 58.
 Kjær, Søren, 131.
 Klaus, Tjenestekarl hos O. Skræder, 26, 74, 78.
 Klein, Læge, 114, 136.
 Koch, Købmand, 114.
 Koch, Laurence, se Jensen, P. E. († 1875) 48, 124.
 Kock, Præst, 98.
 Konrad, Klokker, 102, 122.
 Kurzhols, Ellen, 48.
 Kyllinge-Ane, 74.
 Kyllinge-Else, se Leires Else.
 Kyllinge-Grete, 15, 26, 78, 112.
 Kyllings Birthe, 15, 109.
 Larsen, Mads, 57.
 Larsen, Peder, 125.
 Larsdatter, Margrete, 46.
 Lehmann, Orla, 138.
 Lejre, Grete, 17, 122.
 Lejre, Jens, 15, 17, 74, 78.
 Lejre, Johanne, 17, 20, 26, 27, 74, 98, 100.
 Lejre, Lars, 17, 78.
 Lejre, Ole, 17, 78.
 Lejre, Rasmus, 17, 127.
 Lejres Else, 15, 20, 98.
 Lindberg, 133, 138, 141.
 Lindholm, Ellen (Datter af Trine L.) 140.
 Lindholm, Eline, 62.
 Lindholm, Hans († 1893) 47, 48, 132, 85, 86, 102, 129, 137, 138, 140, 141.

Lindholm, Jane, 86.
 Lindholm, Kornelius († 9.3.1851) 47, 61, 64, 79, 83, 84, 85, 89, 95, 99, 101, 102, 105, 106, 125, 127, 132, 136.
 Lindholm, Kornelius (Søn af Peter Lindholm) 87.
 Lindholm, Lars, 48, 62, 138.
 Lindholm, Line († 1896) 48, 54, 136, 58, 68, 79, 82, 85, 107, 138, 140.
 Lindholm, Marie (Vilhelmine) († 1883) g. m. Berg, 82, 86, 99, 102, 106, 136.
 Lindholm, Marius, 87.
 Lindholm, Peter (Andreas) 64, 87, 96, 97, 99, 101, 128, 137.
 Lindholm, Petra (Bolette) († c. 1854) 47, 86, 96, 102, 106.
 Lindholm, Petra (Datter af Peter Lindholm) 87, 99.
 Lindholm, Rikke, 85.
 Lindholm, Stine (g. m. Løye) 86.
 Lindholm, Catharine Margr. (Trine) (f. 17.12.1816, † 30.9.1882) 47, 48, 102, 129, 133, 134, 135, 136, 138, 140.
 Lindholm, Vilhelm, 87.
 Lods, Anders, 18.
 Lods, Hans, 18.
 Lods, Peter, 18.
 Lollekens Grete, 98.
 Lolleke, Jens, 98.
 Lund, J., Fuldm., 118.
 Lütken, Fru, 137.
 Lütken, Alfred, 132.
 Lütken, Joachim, 132.
 Lütken, O. D., Præst, 132.
 Løve, Sadelmager, 114.
 Løye, Marie, 86.
 Løye, Stine, 86.
 Mackeprang, Gæstgiver, 136.
 Madsen, Hanne Marie, 126.
 Mejer el. Meyer, Chr. Frederik Harald, 124, 125.
 Mogensen, Lars, Træskomd., 129.
 Morte-Ane, se Mortensen, Ane
 Mortensen, Amalie, 87.
 Mortensen, Ane, 15, 20, 27, 98.
 Mortensen, Bodil, 20, 68.
 Mortensen, Bodil Margrete (f. 1830, † 1908) 53, 58.
 Mortensen, Carl, 122.
 Mortensen, Cecilie, 58, 62, 87.
 Mortensen, Christian, 99, 114, 116.
 Mortensen, Hans, 99, 125.
 Mortensen, Hans Jørgen, 125.
 Mortensen, Jens, 20, 68, 78, 82, 97, 113.
 Mortensen, Jens Christian, (f. 1821, † 1901) 53, 57, 117.
 Mortensen, Karen (f. 1816, † 1893) 15, 53, 68, 88, 121.
 Mortensen, Kirsten (f. 1815, † 1846) 53, 68.
 Mortensen, Margrete, 58.
 Mortensen, Morten, 15.
 Mortensen, Peder (H. Mortensens Broder) (f. 1827, † 1911) 20, 46, 53, 58, 66, 68, 81, 97, 112, 114, 127.
 Mortensen, Peder, 15, 54, 98, 99, 110.
 Mortensen, Peter, 99.
 Mortensen, Rasmus, 59.
 Mortensen, Sophie, 66, 99.
 Mortensen, Valdemar, 57.
 Moster Grete, 46, 67.
 Müller, Kammerraad, 138.
 Møller, R., Biskop, 82, 101, 103, 105.
 Nielsdatter, Bodil, 61.
 Nielse, Ane, 15, 26, 112.
 Nielsen, Christoffer, 97.
 Nielsen, Frederik, 125.
 Nielsen, Grete, 14, 122.
 Nielsen, Hans Skovløber, 24, 61, 74, 97, 108, 122, 130.
 Nielsen, Jens, 14, 74, 97.
 Nielsen, Lars, 14, 15, 78.
 Nielsen, R., 61, 85.
 Nyholm, Forp., Kammerraad, 118.
 Olsen, Hans, 131.
 Olsen, Rasmus, Gaardmand, 76, 130, 138.
 Otte, H. Jensen († 11.10.1864) 12, 14, 30, 46, 48, 59, 61, 70, 77, 101, 109, 128.
 Otte, Morten Jensen († 1845) 14, 44.
 Ottens Bodil, 14, 17, 72, 77.
 Ottens Grete, 14, 20.
 Ottens Karen 14.
 Panton, J., 132.
 Pedersen, Bodil, 126.
 Pedersen, Grethe, 126.
 Pedersen, Hans, 125.
 Pedersen, H. P., Høker, 138, 140.
 Pedersen, Jens, 126.
 Pedersen, Karen Marie, 126.
 Pedersen, Kirsten, 126.
 Pedersen, Niels, 125.
 Pe'ers Johanne, 117.
 Peters Christian, se Mortensen, Christian.
 Peters Fie, se Mortensen, Sophie.
 Peters Hans, se Mortensen, Hans.
 »Peters Peter«, se Mortensen, Peter.
 Petersen, C., 59.
 Petersen, Fr., 58.
 Pfoff, 59.
 Piil, Anders, 98.
 Piil, Jens, 98.
 Piil, Karen, 98.
 Poulse, Grete Hans, 54.
 Pust, Hans, 15.
 Pust, Ole, 15.
 Pust, Peter, 15, 20, 26, 97, 100.
 Puste Trine, 15.
 Pustepeter, se Pust, Peter.
 Quist, Skovfoged, 117.

- Raben, Greve, 136.
 Ramløs (»Den gamle Skovrider«) 19, 117, 118, 119.
 Ramløs, Madame (g. m. Skovrider Ramløs) 119.
 Rasmussen (fra Egeløv), maaske Lars Rasmussen, 134.
 Rasmussen, Birthe Kirstine, 126.
 Rasmussen, Johanne Kirstine, 126.
 Rasmussen, Kirsten, 126.
 Rasmussen, Lars, 125.
 Rathje, Lauritz, 85, 136, 138.
 Ravn, Peder, 53, 113.
 Render, Hans, 15.
 Renders Karen, 15, 122.
 Rosenstand (»Den nye Skovrider«) 19, 116.
 Sandvig, Birgitte († 1850) 65.
 Sandvig, Ole.
 Scheel, Købmand, 114.
 Schernicker, 69.
 Schou, Forpagter, 125.
 Schou, Elise, se Smidth
 Schouboe, Boghandler, 87.
 Schouboe, Marie, se Strange.
 Seydel, Gartner, 118.
 Simons Peder, 98.
 Skipper, Ane, 15, 54.
 Skipper, Anders, 82.
 Skipper, Jens, 14, 18, 30, 53, 61, 74, 120, 130, 132.
 Skipper, Jørgen, 15.
 Skipperens Lisbeth, 98.
 Skippers Karen, 15.
 Skovløber, se Hans Nielsen.
 Skovløber, Hans, se Clausen, H.
 Skovløberens Jens, se Jens Nielsen.
 Skovløbers Karen, 17, 62, 111.
 Skovløber, Niels, se Clausen, N., 17.
 Skovriderens Sine, se Wildt, T. H.
 Skovs Grete, 98.
 »Skræderens Jørgen« 17.
 Skræders Hans, 82.
 Skræders Maren, 17.
 Skræder, Ole, 17.
 Skytte, Christian, 117.
 Skytte, Lars, 82.
 Skytte, Peder, 53.
 Skyttens Bodil, 117.
 Skyttens Hans, 98, 117.
 »Smedens Niels«, 96, 98.
 Smidth, Ant. 102, 125.
 Smidth, Carl, 125.
 Smidth, Elise (Schou) 125.
 Smidth, Ellen, se Jessen, Ellen.
 Smidth, J. H., Prof. († 1847) 102, 123, 124.
 Sparre, Godslæge, 116.
 Stammer, J. C. S., g. m. J. H. Smidth, 124.
 Stockfisch, Edvard, 44.
 Stockfisch, H. J. († 6.5.1880) 44.
 Stockfisch, Kirstine († 18.7.1873) 44.
 Strange, Marie (Schouboe) 87, 99.
 Svoger Peder, 46.
 Tambour, Ane, 98.
 Tambour, Karen Marie, 98.
 Tambour, Peder Kaare, 98.
 Tambour, Rasmus, 82, 98, 99, 113, 137.
 Trine, se Drejse, Trine.
 Tykkepeders Grete, 16.
 Tykkepeder, Hans, se Christensen, Hans.
 Tærsker, P., 81, 100.
 »Tønnese-Hans«, 121.
 Tønnesen, P., 82, 99, 100.
 Ungermand, Jørgen, 67.
 Ungermand, Kirsten, 67.
 Vetterstrøm, Trine, 98.
 Wilcken, 71.
 Wildt, Trine Hansine, 19, 119.
 Wulff, Købmand, 114. .
 Væver, Hans, 46, 121.
 Væver, Karen, g. m. Mikkel, 46.
 Væverens Pe'er, 98.
 Væver, Sidsel, 46, 121.
 Væverens Trine, se Vetterstrøm.

Indhold

	Side
Forord	6
Barndomshjemmet (Melodi og Tekst)	8
Min Fødeby (Hesnæs)	11
Fiskeriet	23
Mit Fædrehus	30
Min Familie.....	44
Min første Barndom	68
Min Skolegang.....	80
Skoleaarene i Hjemmet.....	107
Min Konfirmation	123
Efter Konfirmationen	127
Musikliv	129
Moseby Skole	136
Øverup	140
Navneregister	143